

Doktori (PhD) értekezés

**Szegő László
2019**

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM
Hadtudományi Doktori Iskola

Szegő László:

A hidegháború utáni amerikai stratégiai elmélet jellemzői, különös tekintettel az alkalmazott haditechnikára

Doktori (PhD) értekezés

Témavezető:

Dr. Babos Tibor ezredes

.....

Budapest, 2019

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETÉS	7
1. 1. A tudományos probléma megfogalmazása, hipotézisek	7
1. 2. Témaválasztás indoklása	9
1. 3. A kutatás behatárolása.....	12
1. 4. A vonatkozó szakirodalom áttekintése	13
1. 5. Kutatási módszerek	15
1. 6. Az értekezés felépítése	16
2. A stratégia keretrendszere	17
2. 1. Az amerikai stratégia-értelmezés	17
2. 2. az amerikai Nagystratégia	19
2. 3. Az amerikai stratégia összetevői.....	23
2. 4. A stratégiai dokumentumok rendszere az Egyesült Államokban	24
2. 4. 1. A nemzeti biztonsági stratégia	24
2. 4. 2. A négyéves védelmi felülvizsgálat jelentés	26
2. 4. 3. A nemzeti védelmi stratégia.....	32
2. 4. 4. A nemzeti katonai stratégia	34
3. A STRATÉGIAI KULTÚRA	39
3. 1. Stratégia és kultúra összefonódása.....	40
3. 2. A stratégiai kultúra fogalmának fejlődése.....	42
3. 3. Stratégiai kultúra értelmezésének generációi.....	43
3. 4. Az Egyesült Államok Stratégiai kultúrája	51
3. 4. 1. Az amerikai értékek	51
3. 4. 2. Az amerikai stratégiai kultúra jellemzői	54
3. 5. Összegzés	62
4. A STRATÉGIÁK ÉRTÉKELÉSÉNEK MÓDSZERTANA	64

4. 1. A politikaelemzés módszerei	68
4. 1. 1. A stratégiai értékelés	72
4. 1. 2. A stratégiai értékelés alkalmazása egy cél vizsgálatára.....	74
4. 1. 3. Stratégiai értékelés több célkitűzés esetén	80
4. 1. 4. Rendszerelemzés	89
4. 2. Összegzés	95
5. AZ EGYESÜLT ÁLLAMOK KATONAI STRATÉGIÁINAK ÉRTÉKELÉSE .	96
5. 1. BEVEZETÉS	96
5. 2. AZ AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK 1992. évi NEMZETI KATONAI STRATÉGIA	97
5. 2. 1. A stratégiai környezet vizsgálata	98
5. 2. 2. Célkitűzések	103
5. 2. 3. Módszerek	104
5. 2. 4. Eszközök	108
5. 2. 5. Összegzés és értékelés.....	122
5. 3. AZ AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK 1995. Évi NEMZETI KATONAI STRATÉGIA	127
5. 3. 1. A stratégiai környezet vizsgálata	130
5. 3. 2. Célkitűzések	132
5. 3. 4. Módszerek	134
5. 3. 4. Eszközök	148
5. 3. 5. Összegzés és értékelés.....	150
5. 4. AZ AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK 1997. Évi NEMZETI KATONAI STRATÉGIA	153
5. 4. 1. A stratégiai környezet értékelése	155
5. 4. 2. Célkitűzések	158
5. 4. 3. Módszerek	159
5. 4. 4. Eszközök	168

5. 4. 5. Összegzés és értékelés.....	176
5. 5. AZ AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK 2004. ÉVI NEMZETI KATONAI STRATÉGIÁJA	180
5. 5. 1. A stratégiai környezet értékelése	184
5. 5. 2. Célkitűzések	187
5. 5. 3. Módszerek	188
5. 5. 4. Eszközök	199
5. 5. 5. Összegzés és értékelés.....	210
5. 6. AZ AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK 2011. ÉVI NEMZETI KATONAI STRATÉGIÁJA	214
5. 6. 1. A stratégiai környezet értékelése	215
5. 6. 2. Célkitűzések	218
5. 6. 3. Módszerek	222
5. 6. 4. Eszközök	228
5. 6. 5. Összegzés és értékelés.....	232
5. 6. AZ AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK 2015. ÉVI NEMZETI KATONAI STRATÉGIÁJA	236
5. 6. 1. A stratégiai környezet értékelése	236
5. 6. 2. Célkitűzések	240
5. 6. 3. Módszerek	246
5. 6. 4. Eszközök	249
5. 6. 5. Összegzés és értékelés.....	253
5. 7. A nemzeti katonai stratégiák összegzett értékelése	256
6. A TECHNOLÓGIA HATÁSA AZ EGYESÜLT ÁLLAMOK KATONAI STRATÉGIÁIRA.....	260
6. 1. A forradalmi technológia megjelenése a hadszíntéren - hadügyi forradalom a hidegháború után.....	260

6. 2. A technológiai fejlődés és a nem állami szereplők hatása a stratégiák állandó elemére, az elrettentésre	266
6. 3. A technológiai fejlődés hatása a stratégiák állandó elemére, az erőkitetésre	270
6. 4. A katonai stratégiák értékelése a technológiai változások szempontjából...	273
7. BEFEJEZÉS.....	282
7. 1. Összegzett következtetések.....	282
7. 2. Új tudományos eredmények.....	284
7. 3. Ajánlások	285
HIVATKOZOTT IRODALOM JEGYZÉKE.....	286
A szerző témához kapcsolódó publikációi.....	299
FÜGGELÉK.....	301

1. BEVEZETÉS

„A jövő hadszínterein az adatkapcsolatoknak, a számítógéppel támogatott hírszerzési kiértékelésnek és az automata tűzvezetésnek köszönhetően az ellenséget szinte azonnal azonosítják, helyzetét bemérik, nyomon követik, és célba veszik...biztos vagyok benne, hogy az amerikai nép elvárja az országtól, hogy maximálisan kihasználja technológiáját – üdvözlje a fejlődést, amely lehetővé teszi, hogy ahol lehet a gép váltsa fel az embert.”¹

(Gen. William Westmoreland, 1970)

1. 1. A TUDOMÁNYOS PROBLÉMA MEGFOGALMAZÁSA, HIPOTÉZISEK

A hadviselés jellegének hidegháború utáni gyors változásának okai többek között a globalizáció és az extrém módon felgyorsult technológiai, információtechnológiai fejlődés volt. A fejlődés olyan sebességgel zajlik, ami évtizedekre, évekre rövidítette a korábban hosszú évtizedek, évszázadok alatt lezajló folyamatokat. A Moore-törvény² alapján a processzorok számítási kapacitása körülbelül évente megduplázódik, ami az iparban és a hadiiparban korábban elképzelhetetlen változásokat idézett elő. A fejlődés a kvantumszámítógépekre vonatkozó új törvényszerűséget³ (Neven törvény) figyelembe véve – mely alapján a számítási kapacitás növekedése jóval felülmúlja a hagyományos számítógépekét és duplán exponenciálisan növekszik – előreláthatólag a jövőben sem áll meg, ezért fel kell készülnünk annak következményeire.

Az Egyesült Államok történelme, adottságainál fogva is sikertörténetnek tekinthető, legalábbis elmondható, hogy az ország eddig „kihozta a legjobbat” a rendelkezésre álló erőforrásaiból. A múlt században két nagy háborút és egy

¹1970-ben, az első mikroprocesszorok megjelenésekor kongresszusi meghallgatásán nyilatkozta William Westmoreland az Egyesült Államok szárazföldi erőinek vezérkari főnöke. Congressional Record, 1970. december 3. 39870. o.

² Moore, Gordon E.: Cramming More Components Onto Integrated Circuits. In.: Electronics, 38. évf. (1965. Április 19.) 8. Szám. 2. o.

³ Hartmut Neven a Google, Kvantum Mesterséges Intelligencia Laboratóriumának igazgatója figyelte meg 2019 februárjában a kvantumprocesszorok számítási sebességnövekedésének a hagyományos processzorokhoz viszonyított, relatív gyorsaságát. A duplán exponenciális növekedéshez hasonló értéket nem igazán lehet találni a természetben. Hartnett, Kevin: A New Law to Describe Quantum Computing's Rise? Quantamagazine, 2019. június 18.

hidegháborút vívott, mindháromat sikeresen nyerte meg. A hadviselésben a történelem folyamán lezajlott „forradalmak”, amelyeket új technológiák megjelenése váltott ki, nyilvánvaló összefüggést feltételeznek a hadviselés és a technológiai fejlettség között, ezért a katonai stratégiák alapvető összetevője a haditechnika. Az alkalmazott haditechnikai eszközök, az új technológiai eljárások beépülnek a katonai doktrínákba és stratégiákba, mivel az eszközök rendelkezésre állása önmagában nem jelent sikert. Kutatásom során arra kerestem a választ, hogy:

1. Pusztán geopolitikai meghatározottsága, természeti és humán erőforrásai teszik sikeressé az Egyesült Államokat? Szerepet játszhat-e ebben a sikerben, mind általános, mind katonai értelemben a stratégiai gondolkodás, illetve hozzáállás?
2. A háború megvívásának amerikai módja („the American Way of War”) tekinthető-e stratégiai kultúrának, illetve tetten érhető-e az Egyesült Államok nemzeti katonai stratégiáiban? Egyszerűbben fogalmazva, megtalálható-e a „siker receptje” a dokumentumokban?
3. A világ egyik legfejlettebb nagyhatalmának katonai stratégiáiban generált-e változásokat a hadviselés jellegét megváltoztató technológiai fejlődés, és ha igen, melyek azok?
4. Milyen következtetéseket vonhatunk le a jövőre, esetleg más országok katonai stratégiáira vonatkozóan?

A kutatás a katonai stratégiákat és a kapcsolódó dokumentumokat az alábbi hipotézisekkel vizsgálta:

1. Minden ország, így az Egyesült Államok is egyedi válaszokat ad a biztonságpolitikai problémákra, és az országok stratégiai logikájának jellegzetességei meghatározhatók.
2. Található olyan komplex értékelési módszer, amellyel a katonai stratégiák teleológiai szemlélettel, a végrehajtás után objektíven értékelhetők. A stratégiai dokumentumok tartalmi elemeit azonos szempontok szerint vizsgálva megállapítható azok eredményessége.
3. A technológiai fejlődés változásokat generál a harceljárásokban majd a katonai stratégiákban, mely változások beazonosíthatók, és

következtetéseket lehet levonni belőlük a jövő stratégiáinak megalkotásakor.

4. A technológiai változások nem csak az Egyesült Államok katonai stratégiáira gyakorolnak hatást, hanem alakítják stratégiai kultúráját is.
5. A haditechnikai haladás és a stratégiaalkotás viszonyrendszerében a technológiai fejlődés – intenzitásánál és komplexitásánál fogva – kényszerítő erőként hat a stratégiákra nézve. A technológiai változás a stratégiai ciklusokat – tervezés, végrehajtás, felülvizsgálat – saját jellemzői mentén alakítja.

1. 2. TÉMAVÁLASZTÁS INDOKLÁSA

A stratégiai gondolkodás fejlődése végigkísérte az emberiség történelmét és a katonai szférából kiindulva, más területeken, így az üzleti világban is teret nyert. Népszerűségét mi sem jelzi jobban, mint hogy a multinacionális nagyvállalatok, de még a kisebb vállalkozások is stratégia mentén tervezik tevékenységüket. A szemlélet az oktatás természetes részévé vált, sőt a megközelítést a hétköznapi ember számára népszerűsítő sikerkönyvek jelennek meg. A legtöbb ezek közül – valószínűleg az óriási piac miatt – az Amerikai Egyesült Államokban kerül kiadásra, ahol a stratégiai gondolkodás nem csak a hétköznapiak és az oktatás természetes velejárója, de azt lehet mondani, hogy a legintézményesebb formában van jelen az állam életében. Az Egyesült Államokban a stratégia koncepciója az elsődlegesen katonai meghatározottságán túl a koreai háború után szélesedett ki és vált a kutatások tárgyává. Az azt megelőző időszakban Mahant kivéve a stratégiával kapcsolatos írások korlátozott számban és terjedelemben elsősorban a haderő struktúráját és alkalmazási módját kutatták.⁴ Az Egyesült Államok az az ország, ahol az írott formában nem létező, esetleg az alkotmányban, vagy az amerikai elnökök vízióiban testet öltő, „nagy stratégia” mellett, a múlt évszázad második felében kialakult és intézményesült a stratégiák, illetve a kapcsolódó dokumentumok hierarchikus rendszere. A legfelsőbb szintű dokumentum – az Egyesült Államok Nemzeti Biztonsági Stratégiája – mellett,

⁴ Weigley, Russell F.: The American Way of War – A History of United States Military Strategy and Policy. Bloomington, Indiana University Press. 1977. 11. o.

számtalan ágazati, funkcionális stratégia, doktrína és irányelv mutat utat az ország ügyeinek vitelében.⁵

Az Egyesült Államok világ vezető gazdasági ereje, katonai értelemben nagyhatalom. Háborúi, fegyveres konfliktusai néhány kivételtől eltekintve sikeresek voltak. A neves amerikai történész, Russel F. Weigley végkövetkeztetéséből tudjuk, hogy létezik a háború megvívásának amerikai módja („the American Way of War”) amelyik sajátos jegyeket hordoz. Ő Hans Delbrück stratégiákra vonatkozó megállapítására⁶ hivatkozva sorolta be az amerikai stratégiát. Áttekintve az amerikai fegyveres konfliktusok történetét, úgy látta, hogy a Delbrück által leírt kétféle stratégiából a teljes megsemmisítés stratégiája az „amerikai”. Kezdetben – míg a Függetlenségi háborúban nem állt rendelkezésre elegendő erőforrás – ugyan volt példa a kifárasztó stratégia alkalmazására is, de a későbbi háborúkban az ellenség teljes megsemmisítésének stratégiája vált egyeduralkodóvá.⁷

A stratégia kultúra alapvető összetevője a múltban viselt háborúk tapasztalata. A jelenkori műveleti koncepciók és doktrínák elválaszthatatlanok az adott haderő múltjától, ezért a hadtörténelem tanulmányozása és a műveleti tapasztalatok feldolgozása elengedhetetlen azok megértéséhez⁸. Amennyiben a technológiai fejlődés miatt változnak az Egyesült Államok katonai stratégiáinak elemei az testet ölt a katonai konfliktusokban is. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint a harckocsik eltérő módon történő alkalmazása a második világháborúban. A német hadvezetés rendkívüli eredményességgel alkalmazta a harckocsikat ellenségeivel szemben, holott azok is rendelkeztek, ilyen eszközökkel. A különbség az alkalmazás módjában volt. Fontos megjegyezni, hogy a technológiai változások nyomot hagynak a stratégiákban, de annak mértéke, hogyanja és időbelisége változó.

Értekezésemben azt is vizsgálom, hogy milyen nyomokat hagy a technológiai fejlődés az amerikai katonai stratégiákon. Egy ország katonai stratégiájának megértéséhez nem elegendő a stratégiákat tanulmányozni, szükséges megérteni az azt

⁵ Csiki Tamás: A stratégiai dokumentumok rendszere. In: Nemzet és Biztonság, Biztonságpolitikai Szemle. (2008) 8. szám. 76-77. o.

⁶ Hans Delbrück német hadtörténész Clausewitz kutatásai alapján a stratégiákat két csoportra osztotta: megsemmisítő stratégia, amely az ellenség teljes katonai erejének legyőzését célozza, és a felőrlő, kifárasztó, erodáló stratégia, amelyet rendszerint azok alkalmaznak, akiknek nem áll rendelkezésre megfelelő erőforrás az ellenség direkt legyőzésére.

⁷ Weigley, Russell F.: The American Way of War – A History of United States Military Strategy and Policy. Bloomington, Indiana University Press. 1977. 12. o.

⁸ Hebert, Paul H.: Deciding What Has to Be Done: General William E. DePuy and the 1976 Edition of FM 100-5, Operations. Leavenworth Papers, 16. Combat Studies Institute. 1988. 107. o.

kialakító vezérlő elveket, illetve számba venni a beépült katonai tapasztalatokat, amik szintén jelentősen formálják a doktrínákat és a stratégiákat. Ezért a katonai stratégiák vizsgálatakor elengedhetetlen bepillantani a felsőbb szintű, a stratégiai iránymutatást adó dokumentumokba, és az alsóbb szintű doktrínákba is, amelyek nem csak a katonai kultúrát és gondolkodást tükrözik, de elemei beépülnek a stratégiába is.

A stratégiai dokumentumok elemzését rendszerint nyilvánosságra kerülésük pillanatában elvégzik. Szakértők, elemzők, és kutatók mondanak véleményt róla, elemezve a változásokat a korábbi stratégiákhoz képest, „megjósolva” annak sikerét, kudarcát, ugyanis azok hosszabb távra, rendszerint 4-5 évre készített dokumentumok, esetenként hosszabb kitekintéssel. Valós értékük – mivel rendeltetésük a stratégiai célkitűzések segítése – ezért nem állapítható meg csak „életciklusuk” bevezéskor a felhasznált erőforrások és elért eredmények viszonyrendszerének kiértékelésekor. Természetesen az életciklust lezárja a következő azonos dokumentum kiadása, de célszerű még egy kis időt hagyni az értékelés megkezdése előtt, hogy a stratégia eredményei „beérjenek”, és történelmi perspektívából vizsgálhassuk azokat. Jó példa erre a neves amerikai történész John Lewis Gaddis, az amerikai hidegháborús stratégiáról szóló művének, „Strategies of Containment”⁹ a bipoláris világrend felbomlása utáni átdolgozása, illetve „We Now Know – Most már tudjuk”¹⁰ című, a hidegháború történetét újraértékelő könyvének megjelenése.

A hidegháború befejeződésének és a győztes Öböl-háborúnak az eufóriáját az 1990-es évek kisebb katonai beavatkozásai halványították, majd tovább koptatták az iraki és afganisztáni elhúzódozó szerepvállalások. A hosszú ideig „a színpalak mögött” fejlődő amerikai haditechnika és műveleti alkalmazása az Öböl-háborúban nyilvánosságra kerülve, reflektorfénybe helyezte a hadügyi forradalom eredményeit.

Ennek hatására William A. Owens admirális a Vezérkari Főnökök Egyesített Bizottságának alelnöke az Öböl-háború után az interneten gyakorlatilag topikot nyitott, hogy meghallgassa a hozzászólók véleményét a folyamatban lévő technológiai változásokról és annak hatásáról a stratégiákra, doktrínákra, szervezeti struktúrára.¹¹

⁹ Strategies of Containment: a feltartóztatás stratégiája. Gaddis, John Lewis: Strategies of Containment. A Critical Appraisal of American National Security Policy During the Cold War, Felülvizsgált és bővített kiadás. New York, Oxford University Press. 2005.

¹⁰ Gaddis, John Lewis: We Now Know – Rethinking Cold War History. New York, Oxford University Press. 1997.

¹¹ Metz, Steven – Kievit, James: Strategy and the Revolution in Military Affairs: From Theory to Policy. Carlisle, Strategic Studies Institute, U. S. Army War College. 1995. június 27. 2. o.

Andrew W. Marshall is úgy gondolta, hogy a hadügyi forradalom hosszú távú, stratégiákra és célokra vonatkozó kérdéseit meg kell válaszolni.¹²

Steven Metz és James Kievitz pedig megállapította, hogy „*a katonai felsőbbrendűség, a kialakítását és használatát meghatározó megfelelő stratégia nélkül veszélyes és múlandó, ugyanakkor egy ilyen stratégia megalkotása nehezebb, mint a technológia fejlesztése és alkalmazása*”.¹³

A technológia fejlődése stratégiai változásokat is generált, megindult a haderő adaptációs folyamata, ami azóta is folyamatos. Az aszimmetrikus hadviselés, a nemzetépítés feladatai, a rendkívüli műveleti tempó, és a multipoláris világban felemelkedő hatalmak fokozták a nyomást az amerikai haderőn és a haditechnikai fejlesztéseken.

1. 3. A KUTATÁS BEHATÁROLÁSA

Kutatási területemet az Egyesült Államok katonai stratégiáira szűkítettem, amelynek több oka volt. Az első, hogy az Amerikai Egyesült Államokban a stratégiai tanulmányok komoly történelmi és tudományos háttérrel rendelkeznek és intézményesültek. Másik érv volt, hogy a technológiai és a kapcsolódó ipari fejlődés központja az elmúlt fél évszázadban az Egyesült Államok volt. Harmadik érvként az Egyesült Államok – globális szerepvállalásából adódó – katonai műveleteinek száma hozható fel, amelyekben gyakorlati tapasztalatokat szerezhettek a legfejlettebb fegyverrendszerek alkalmazásáról.

Időben a kutatás a hidegháború utáni stratégiákra fókuszált. Ennek fő oka az, hogy a hidegháborús szembenállás – viszonylag statikus – stratégiáit már feldolgozták. Ezen felül, az átalakuló, bizonytalanságokkal teli, turbulens biztonsági környezet intenzív változásokat produkált a világban, ami az – egyedüli globális hatalomként talpon maradt – Egyesült Államokat gyors stratégiai válaszokra kényszerítette. Ezek a katonai stratégiák, bár elemezték már őket, most kerültek olyan „történelmi időtávba”, hogy objektív vizsgálatnak vethetők alá.

¹² Marshall, Andrew W.: Some Thoughts on Military Revolutions – Second Version. Memorandum for the Record. Washington, D. C., Office of the Secretary of Defense, Office of Net Assessment. 1993. augusztus 23. 3. o.

¹³ Metz, Steven – Kievit, James: Strategy and the Revolution in Military Affairs: From Theory to Policy. Carlisle, Strategic Studies Institute, U. S. Army War College. 1995. június 27. 2. o.

Szerencsés egybeesés, hogy az 1992 évi katonai stratégia volt az Egyesült Államok első nyilvános ilyen jellegű dokumentuma.

1. 4. A VONATKOZÓ SZAKIRODALOM ÁTTEKINTÉSE

Munkakörömből adódóan, hosszú évek óta folyamatosan megismerkedtem az amerikai és NATO stratégiákkal, olvastam értékeléseiket, ez az ismeret azonban a tudományos kutatás alaposságát messze nem merítette ki.

Az Amerikai Egyesült Államok katonai stratégiáit kutatva, nem kerülhettem meg Russel F. Weigley amerikai történész, az amerikai stratégiákat számba vevő könyvét. Az *American Way of War* című munkájában a függetlenségi háborútól a vietnami háborúig tekinti át az ország fegyveres konfliktusait, részletesen elemezi a katonai vezetők stratégiáit, nyomon követi a stratégiák evolúcióját és következtetéseket von le az amerikai hadviselés jellemzőire vonatkozóan. Történelmi visszatekintést és szemléletmódot nyújtott John Lewis Gaddis a hidegháború amerikai stratégiáit vizsgáló, *Strategies of Containment* című könyve. A könyv kritikus betekintést adott a II. világháború utáni amerikai biztonságpolitikába, a bipoláris világrendet formáló amerikai politikusok stratégiai szemléletébe. A könyv szerzője az 1970-es években, a Naval War College-ban részt vett az amerikai stratégiai tanulmányok alapkövének lerakásában.

Az átfogó amerikai politikai és külpolitikai gondolkodás logikájának megértését támogatta Magyarics Tamás, *Az Egyesült Államok külpolitikájának története* című könyve, amely hozzájárult a nagyhatalmi értékek és érdekek megértéséhez, elősegítve az amerikai stratégiai kultúra leírását.

A katonai stratégiai gondolkodás megismeréséhez és a kutatás alapfogalmi rendszerének kialakításához az amerikai tanintézetekben használt jegyzeteket vettem alapul, amelyek nagy része hozzáférhető.

Természetesen szükséges volt maguknak a stratégiáknak az áttanulmányozása. Az amerikai nemzeti archívumban elérhető nyílt nemzeti biztonsági, védelmi és katonai stratégiákat, politikai irányelveket, felülvizsgálatokat, a kapcsolódó kongresszusi jelentéseket és alacsonyabb szintű doktrínákat is átolvastam. Segítséget jelentett, hogy a dokumentumok egymásra épülnek szinte „egymásból táplálkoznak” tartalmi elemeik, funkciójukból adódóan nagyon hasonlóak. Az amerikai stratégiák logikájának megértéséhez meg kellett ismernem a normatív környezetet, ami

meghatározza, hogy ki, mikor, és milyen feltételek mellett ad útmutatást az amerikai katonai erő alkalmazására, ezért feldolgoztam a kapcsolódó joganyagokat.

A jórészt korábbi katonákból álló RAND Corporation szigorú módszertan alapján – rendkívüli szakmai alapossággal összeállított – jelentései kiemelkedő hozzájárulást jelentettek munkámhoz. Meg kellett állapítanom azonban, hogy az úgynevezett „fegyvernemi sovinizmus” az Egyesült Államokban is létező jelenség, ezért a különböző fegyvernemekhez tartozó szakértők munkáit kellő forráskritikával kellett kezelnem.

Mivel az amerikai hadsereg és társadalom kapcsolata igen közvetlen és – bár a belpolitikai közbeszédnek nem állandó témája az ország katonai szerepvállalása – a közvélemény a sajtón keresztül „bevonódik” a haderő ügyeibe. A médiumokban időnként nagy port kavar egy-egy magas rangú katonai szakértő vagy szenátor megállapítása az amerikai katonai képességekről, védelmi költségvetésről ezért rendszeresen követtem a releváns tudósításokat és a véleményeket tartalmazó cikkeket is.

A kutatás során nem csak amerikai forrásokra támaszkodtam. Mivel visszatekintésről van szó, használhattam a magyar szakmai és tudományos elemzéseket, értékeléseket, amelyek nagymértékben hozzájárultak az amerikai stratégiai tanulmányok elemeinek beillesztéséhez a magyar hadtudományi gondolkodásba. A szavak és kifejezések pontos használatát és megértését megkönnyítették az e területen előttem járó magyar szakemberek, kutatók (Balogh István, Kaiser Ferenc, Pozderka Zoltán, Csíki Tamás, Deák János) munkái.

Végezetül átolvastam néhány, a stratégiai tanulmányok területén nem ritka „jövőbe látó” víziót, kitekintést, amelyek megpróbálják leírni a következő évtizedek nemzetközi hatalmi rendszerét, megjósolni a jövő katonai összecsapásait, a különböző forgatókönyveket, végkifejleteket, melyek valós értékét – figyelembe véve a hidegháború után készült hasonló munkákat – az idő dönti majd el. Ezek közül az Egyesült Államok tekintetében meghatározó két könyvet, Jakub J. Grygiel – A. Weiss Mitchell, magyarul elérhető *Nyugtalan határvidék* és Michael Beckley *Unrivaled* című kötetét emelném ki, amelyben az Egyesült Államok jövőbeni nagyhatalmi státuszát fenyegető országok – érdekeik kiterjesztésére irányuló – lépéseit és az amerikai válaszokat, potenciált elemzik.

Egész kutatásomhoz rendkívül hasznosnak bizonyult, hogy a Genfi Biztonságpolitikai Központ „öregdiájkaként” számos kutatói adatbázist, stratégiai elemző intézeti kiadványt érhettem el.

Az értekezés hivatkozási rendszerként lábjegyzeteket tartalmaz, melyek azonban a könnyebb olvashatóság érdekében az internetes hivatkozásokat nem tartalmazzák. Azok a felhasznált irodalom jegyzékében találhatóak meg, melynek visszaellenőrzése és végleges összeállítása 2019 júniusában történt meg.

1. 5. KUTATÁSI MÓDSZEREK

Az értekezés első fejezeteinek megírásához – a stratégia fogalmi rendszerének meghatározásához, a Kugler-féle értékeléshez és a stratégiai kultúrához – széleskörű szakirodalmi gyűjtést és feldolgozást végeztem mind a magyar, mind az amerikai dokumentumok vonatkozásában. Az ekképpen szintetizált anyag összefoglalta a korábbi kutatások eredményeit, és számos új nézőpontot adott a kutatás továbbviteléhez.

Az amerikai stratégiai dokumentumok rendszerének vizsgálata során további elemző kutatásokat, valamint a vonatkozó jogszabályok feldolgozását végeztem el, ügyelve arra, hogy az értekezés által felölelt vizsgálati időszak jogszabályi változásai is nyomon követhetők legyenek.

Doktori értekezés-tervezetem jelentős része primer források elemzésére épül, hiszen részletesen áttekintettem és elemző-értékelő módszerrel ismertetem az USA valamennyi hidegháború után megjelent nemzeti katonai stratégiáját. Ehhez más kapcsolódó stratégiai dokumentumok elemzésére is szükség volt.

A stratégiák részletes ismertetése után azok összefoglaló elemzésére került sor, egy általam meghatározott – Kugler-módszere alapján kiválasztott, s valamennyi dokumentum esetében azonos – szempontrendszer alapján. Ezzel biztosítottam azt, hogy a stratégiákat már az ismertetés fázisában azonos szempontok alapján lehessen értékelni a későbbi kvalitatív összehasonlíthatóság érdekében. Erőegyensúly-értékelési és képességelemzési számításokat végeztem a rendszerelemzés módszereivel.

A nemzeti katonai stratégiák értékelésére egy egyedi, általam kidolgozott módszert alkalmaztam, melynek eredményeképpen koordinátarendszerben ábrázoltam a katonai stratégiák teljesítményét.

Tekintettel arra, hogy a katonai stratégiák végrehajtásának meghatározó eleme a forrásfelhasználás, elemeztem a költségvetési adatokat. A következtetések, tendenciák megjelenítéséhez grafikonokat alkalmaztam.

1. 6. AZ ÉRTEKEZÉS FELÉPÍTÉSE

Értekezésemben először áttekintem az amerikai stratégiai gondolkodás elméletét definiálom azt a stratégia fogalmat, amit kutatásom alatt irányadónak tekintek. Ezt leszűkítettem a katonai stratégiára. A katonai stratégia fogalmát az Egyesült Államok katonai tanintézetei által is használt elmélet szerint definiáltam.

Vizsgálom az amerikai stratégiai viselkedést és beazonosítom az amerikai stratégiai kultúra jellemzőit.

A stratégiák értékeléséhez megfelelő módszertant kellett találnom, amelyik alkalmas a „történelmi távlatból”, azaz a stratégiai életciklus befejeződése utáni teljesítményértékelésre. Erre legmegfelelőbbnek Kugler politikaelemzés módszertanát találtam, melynek általam használt módszereit – stratégiai értékelés, rendszerelemzés – a megértés érdekében részletesen ismertetek.

A következő fejezetben ismertetem és elemzésnek vetem alá az Egyesült Államok 1990-től 2019-ig megjelent nyilvános katonai stratégiáit az értékelési módszertan alapján meghatározott vizsgálati tárgykörök szerint.

Áttekintettem a hadügyi forradalmak fogalomrendszerét és vizsgáltam stratégiai összefüggéseit, majd azonosítottam az időszak technikai fejlődésének hatásait az Egyesült Államok katonai stratégiáira.

Az értekezés befejezéseként összegzem kutatási eredményeimet, amelyekből következtetéseket vonok le. Megfogalmazom az általam feltárt eredményeket és ajánlásokat teszek.

2. A STRATÉGIA KERETRENDSZERE

2. 1. AZ AMERIKAI STRATÉGIA-ÉRTELMEZÉS

A stratégiák fejlődése, változása a történelem folyamán jelentős hatással volt a mindenkori biztonsági struktúrára. E stratégiák közül, kiemelt jelentőséggel bír az Amerikai Egyesült Államok mindenkori stratégiája, amely az elmúlt évszázadban döntően befolyásolta a globális biztonsági rendszert. A stratégiák és katonai stratégiák vizsgálatakor fontos a stratégia fogalmának definiálása és annak tartalmi elemzése.¹⁴ Az amerikai stratégiák vizsgálatakor célszerű az amerikai szakirodalomban széles körben alkalmazott, az Egyesült Államok katonai intézményeiben is elfogadott meghatározásokhoz közelíteni. Az amerikai katonai tanintézményekben a stratégiát koncepcionálisan, mint a végcél, az odavezető út, valamint a cél eléréséhez felhasznált eszközök viszonyrendszere írják le, Arthur F. Lykke Jr. munkássága eredményeként, aki az 1980-as években kutatta a katonai stratégia elméleti kérdéseit. Feltűnt neki, hogy a US Army War College nyolc különböző meghatározást gyűjtött össze a katonai stratégia definiálására, melyeket az USA hadseregében egy időben használtak. Lykke, Maxwell D. Taylor tábornok 1981-es intézménybeli látogatása nyomán alakította ki koncepcióját a katonai stratégiáról. Taylor a stratégiát célok, módszerek és eszközök (objectives, ways, means) összességeként írta le.

Lykke szerint a fenti általános koncepció jó alapként szolgál bármely stratégia megalkotására, így az ráhúzható a katonai stratégiára is. Ő a következőképpen konkretizálta a stratégia általános összetevőit:

- a végcél (ends) a katonai célkitűzés;
- módszerek (ways) alatt a katonai erő alkalmazásának különböző módszereit, elveit értette, ez lényegében a cselekvési irányok leírása;
- eszközök (means), vagyis a katonai erőforrások (humán, anyagi, pénzügyi, logisztika stb.), melyek a feladatok, célok teljesítéséhez szükségesek.¹⁵

Magasabb szinten, vagy általános értelemben a végcél itt a politika által meghatározott elérendő célkitűzés, az eszközök az elérhető források, az odavezető út

¹⁴ Deák János: A katonai stratégiák változásai és fejlődésük lehetséges irányai. In: Hadtudomány (2008) 1. szám. 55-69. o.

¹⁵ Lykke, Arthur F. Jr.: Toward an understanding of military strategy. In.: Cerami, Joseph R. – Holcomb, James F. Jr. (szerk): U.S. Army War College Guide to Strategy (2011. február) 13. fejezet, 179. o.

pedig azon módszerek együttese, ahogyan a rendelkezésre álló erőforrásokat szervezik és felhasználják. Mindhárom összetevőhöz kapcsolódik egy kérdés. Mit akarunk elérni (cél)? Mivel (eszközök)? Hogyan kívánjuk a célt elérni (megvalósítás útja)?

A fenti összetevők Lykke szerint egy egyenlethez, egy koncepcionális megközelítéshez vezetnek: katonai stratégia = katonai célok + katonai stratégiai koncepciók + katonai erőforrások.¹⁶ Az egyenletet természetesen nem matematikai értelemben kell alkalmazni, inkább egyfajta összegzésként, hogy a katonai erőforrások stratégiai koncepciók szerinti alkalmazása biztosítsa a katonai célkitűzések elérését. A túlzott egyszerűsítésért és az egyenlet nem megfelelő felírásáért Lykke kritikát is kapott. Richard E. Berkebile¹⁷ felrótta neki, hogy az egyenlet helytelen felírása miatt rossz stratégiaértelmezés honosodott meg a védelmi szektorban, illetve generációk tanulták és értelmezték helytelenül a katonai stratégiát. Igazat adva abban, hogy az alkalmazási módszerek vagy a katonai erőforrások változása különböző eredményre (cél elérése) vezet, – s ez az egyenletből nem nyilvánvaló – összességében azok a stratégia elemei maradnak. Berkebile nem vette figyelembe, hogy Lykke képlete általános stratégiai értelemben íródott, a katonai stratégiára is alkalmazva. Amennyiben a különböző szintekkel (stratégiai, hadműveleti, harcászati), illetve azok egyenkénti összetettségével is kalkulálunk, Berkebile kritikája helytálló, de nem rengeti meg a leegyszerűsített modellt. Más megfogalmazásban: a stratégiákat politikákra (megvalósítási opciók) lehet bontani, melyek önálló célja a stratégia végcélját segíti. Ez részletesebben kifejtésre kerül az értekezés egyik következő fejezetében. Lykke a katonai stratégia összetevőit egy háromlábú székhez hasonlította, mely akkor működőképes és támogatja a nemzeti stratégiát, ha összetevői (szék lábai) egyensúlyban vannak. Ha a szék egyik lába rövidebb, mint a másik, az egyensúly veszélybe kerül, vagyis ha a katonai stratégia összetevői nincsenek egymással egyensúlyban, a kudarccal, veszteséggel kockázata növekszik.

¹⁶ i. m. 180. o.

¹⁷ A nyugalmazott alezredes helytelenítette az egyenletet, amely szerinte helyesen a következőképpen alakul: $O = f(C \cdot R)$, ahol: O – célkitűzés, C – koncepció, R – erőforrás, f – funkció. Ez egy új modellhez vezet:

$$ES = \sum_{i=1}^n O$$

ahol ES – politikai végcél, O – katonai célkitűzés, n – célok száma.

Berkebile, Richard E.: *Military Strategy Revised – A Critique of the Lykke Formulation*. In: *Military Review Online Exclusive* (2018. május 7.) 3.o.

Ez a leegyszerűsített keretrendszer különféleképpen alkalmazható. A sportból véve a példát vizsgáljunk meg egy csapatjátékot, a futballt. A fociban a legtöbb csapat egy nagyon egyszerű és nyilvánvaló célkitűzéssel, a győzelem elérésével kezdi a játékot. Az egyszerűsítés kedvéért tegyük fel, hogy két egyenlő képességű csapat kerül szembe egymással és mindkettő nyerni akar. Nyilvánvaló, hogy mindkét csapat meghatározott erőforrásokkal – játékosok, felállítás – rendelkezik. Elsődlegesen a játékosok alapfelállításával számolunk. Számba kell még venni a játékosok – játékot befolyásoló – egyéb tulajdonságait, képességeit, úgymint gyorsaság, magasság, sebesség. A játék általánosan elfogadott és előre meghatározott szabályai nem csak egy keret, amelyben a játék folyik, hanem olyan további erőforrásoknak tekinthetők, amelyeket az edzők kihasználhatnak.¹⁸ A les például nem csupán azt határozza meg, hogy egy támadó játékos nem lehet közelebb az ellenfél kapujához, amikor csapattársa átadja neki a labdát, hanem lehetőséget biztosít az edzőnek, hogy a lestatikát ügyesen alkalmazva, a másik csapat fölé kerekedjen. A legtöbb szabály jelentősen befolyásolja az edzőket rendelkezésre álló erőforrásaik felhasználásában. A győzelemhez elengedhetetlen, hogy egy csapat több gólt szerezzen, mint ellenfele. Ez olyan stratégiával valósítható meg, amely során az edző, mind a támadó – gólszerzésre törekvő – mind pedig a védekező – az ellenfél gólszerzését megakadályozó – játékmódot alkalmazza. A sikeres edzők megtalálják a módját, hogy milyen stratégiával ötvözzék a két játékmódot, így gyakrabban kerekednek ellenfelük fölé. Természetesen a sikeres edzők jobb „eszközöket” játékosokat toboroznak, illetve hatékonyabb felkészítést alkalmaznak. Láthatjuk, hogy az edzők valamennyi döntése egy központi kérdéshez kapcsolódik, hogyan alkalmazzák eszközeiket a cél elérése érdekében. Ilyenformán az edző a stratégia tervezője, a csapat pedig annak végrehajtója.

2. 2. AZ AMERIKAI NAGYSTRATÉGIA

A nemzetek – kis túlzással – a futballcsapatokhoz hasonló stratégiákat alkalmaznak céljaik elérése érdekében. A játék természete és az alkalmazott stratégiák elemei jóval összetettebbek, mint a fociban és a téték is jóval magasabbak. Ennek következtében a hibázás kockázata is jóval nagyobb. Egy ország szuverenitásának

¹⁸ Eisenstein, James - Kessler, Mark - Williams, Bruce A. - Switzer, Jacqueline Vaughn: The Play of Power: An Introduction to American Government. New York, St. Martin's Press. 1996.

elvesztése sokkal nagyobb jelentőségű, mint alulmaradni egy futballmeccsen. Ugyanakkor a keretrendszer, melyben próbáljuk meghatározni, hogy egy ország milyen eszközökkel, miként kívánja meghatározott céljait elérni, megegyezik. Amikor egy nemzet érdekei érvényesítése érdekében alkalmazott stratégiájáról beszélünk, általában a nemzeti stratégia, nemzeti biztonsági stratégia, vagy nagystratégia kifejezésekkel találkozhatunk. A nagystratégiáról, annak értelmezéséről és fogalmáról először Basil Henry Liddell Hart értekezett híres, a Stratégia című könyvében. Liddell Hart szerint: a „*(magasabb stratégia) szerepe az, hogy koordinálja és irányítsa a nemzet vagy az országcsoporthat minden erőforrását a háború politikai célkitűzésének elérésére, amelyet viszont az alapvető politika fogalmaz meg*”. A stratégia feladatát pedig így írta le: „*feladata, hogy a harcoló haderőnek fenntartása érdekében kiszámítsa és fejlessze az ország gazdasági és emberi erőforrásait. Ide értendők a morális erőforrások is, mert a nép harci szellemének fenntartása gyakran ugyanolyan fontos, mint az erő kézzelfoghatóbb formáinak birtoklása. A nagystratégia ezenkívül szabályozza az erők elosztását a különböző haderőnemek között, valamint a haderőnemek és az ipar között. Mi több, a harcoló haderő csupán egyik eszköze a nagystratégiának, mert ez utóbbi számításba veszi és alkalmazza a pénzügyi, a diplomáciai, a kereskedelmi és, nem utolsósorban, az etikai nyomás eszközeit is az ellenfél akaratának gyengítése érdekében.*”¹⁹ Értelmezésében a nagystratégia túltekint a háborún, az azt követő békére is.

A nagystratégiát az amerikai gondolkodók különféle képpen definiálják vagy értelmezik. Colin S. Gray szerint a nagystratégia „*egy biztonsági közösség rendelkezésére álló valamennyi hatalmi eszköz használata a cél érdekében*”²⁰. Robert J. Art szűkítve az eszközöket kizárja a nem katonai eszközök alkalmazását²¹, míg Christopher Layne egyszerű megfogalmazásában „*az a folyamat, amikor az állam párosítja a célokat az eszközökkel a biztonság elérése érdekében*”²². Sir Hew Strachan, a nagystratégiát egy előretekintő, aspiráló, egy nagyhatalom hanyatlását megelőző, vagy irányítását szolgáló dokumentumként írja le.²³ Edward Luttwak nehézkes

¹⁹ Liddell Hart, B. H.: Stratégia. Budapest, Európa Könyvkiadó. 2002. 493-494. p.

²⁰ Gray, Colin S.: War, Peace and International Relations - An Introduction to Strategic History. New York, Routledge. 2007. 283. o.

²¹ Art, Robert J.: A Defensible Defense - America's Grand Strategy after the Cold War. In: International Security. 15. évf. (1991) 4. szám. 7. o.

²² Layne, Christopher: Rethinking American Grand Strategy: Hegemony or Balance of Power in the 21st Century?. In: World Policy Journal, 15. évf. (1998. november) 2. szám, 8. o.

²³ Strachan, Hew: Strategy and Contingency. In: International Affairs, 87. évf. (2011. november) 6. szám, 1288. o.

megfogalmazásában pedig „a nagystratégia a szintek között fel és le áramló katonai kölcsönhatások együttese...sokféle külső viszonyrendszerével, amelyek a stratégia horizontális dimenzióját formálják annak legfelső szintjén”.²⁴ Henry C. Bartlett csak stratégiáról ír „Egy régi közhely szerint a stratégia művészet, nem tudomány. A stratégia kapcsolat a célok és az eszközök között, egy úgynevezett „játékterv”, mely meghatározza, hogy a korlátozott erőforrásokat hogyan kell alkalmazni a kinyilatkoztatott célkitűzések elérése érdekében.”²⁵ Megkülönbözteti a szinteket annyiban, hogy a nagystratégiának világos koncepciót kell adnia arra vonatkozóan, hogy a nemzeti érdekérvényesítés különböző: gazdasági, diplomáciai és katonai eszközeit²⁶ hogyan kell használni a nemzeti célok és politikák elérése érdekében.²⁷ Harry R. Yarger szerint az állam szintjén a stratégia úgy definiálható, mint „Az állami hatalom politikai, gazdasági, szociális, pszichológiai elemei fejlesztésének és alkalmazásának művészete és tudománya stratégiai hatások létrehozása érdekében, melyek megvédik vagy előmozdítják a nemzeti érdekeket a politikai iránymutatással összhangban. A stratégia a célok, módszerek és erőforrások szinergiáját és szimmetriáját kívánja elérni a politikai siker valószínűségének és kedvező következményeinek növelése, valamint a kudarc esélyének csökkentése érdekében.”²⁸ Stratégia-felfogása alapvetően a Lykke-féle célok- módszerek-eszközök, hármasságon alapul.

Az Egyesült Államok Összhaderőnemi Katonai Terminológiai Szótárának meghatározása szerint a „Nemzeti Stratégia: A nemzet politikai, gazdasági, és pszichológiai erejének, illetve a haderő fejlesztésének és alkalmazásának tudománya és művészete, békében és háborúban a nemzeti célkitűzések elérése érdekében.”²⁹

A Egyesült Államok Védelmi Minisztériumának érvényben lévő Katonai Kifejezések Szótára a célok meghatározottsága szerint tesz különbséget a stratégia

²⁴ Luttwak, Edward N.: Strategy – The Logic of War and Peace. Cambridge, Harvard University Press. 1987. 179. o.

²⁵ Bartlett, Henry C. - Holman, G. Paul - Somes, Timothy E.: The Art of Strategy and Force Planning. In.: Naval War College Review, 48. évf. (1995) 2. szám. 1. o.

²⁶ Az értekezés során, az angol terminológiában „elements of national powerként” használt, magyarul gyakran „a hatalom elemeinek” (pl.: Magyarics Tamás) vagy „nemzeti erő elemeinek” (pl.: SVKI, Mező András) fordított fogalmakra a nemzeti érdekérvényesítés eszközei meghatározást használom.

²⁷ i. m. 3. o.

²⁸ Yarger, Harry R.: Strategic Theory for the 21st Century: The Little Book on Big Strategy. Carlisle, Strategic Studies Institute. 2006. február. 65-66. o.

²⁹ Dictionary of The United States Military Terms for Joint Usage. Washington D.C., Egyesített Vezérkar. 1950. 88. o. A nyilvánosság számára 1960-ban vált elérhetővé a dokumentum, mely addig minősített volt.

szintjei között: „*Körültekintő elgondolás vagy elképzelések összessége a nemzeti érdekérvényesítési eszközök összehangolt és integrált alkalmazására, hadműveleti, nemzeti vagy/és nemzetközi célkitűzések elérése érdekében*”.³⁰

A fentieket összegezve megállapítható, hogy a nagystratégia tükrözi egy ország nemzeti érdekei nemzetközi rendszerben történő érvényesítésének legtágabb megközelítését. Látható, hogy annyiban különbözik az egyszerűsített célok-konceptiók-erőforrások modelltől, hogy a nemzeti célokhoz a katonai erőn kívül más eszközök is társulnak az azokhoz tartozó saját koncepciókkal. Visszatulva Berkebile állásfoglalására, e tevékenységek eredője a nemzeti cél elérése felé mutat, illetve summájuk eredményezi azt.

A fentiek alapján, az amerikai stratégiákat vizsgálva megállapítható, hogy a nemzeti biztonsági stratégia, nemzeti stratégia és nagystratégia között jelentős különbség nincs.³¹

Alapvető viszont az, hogy az Egyesült Államok és minden állam nemzeti érdekei és értékei alapján meghatározott céljai milyen befolyásoló tényezőknek, fenyegetettségeknek és kihívásoknak vannak kitéve a nemzetközi rendszerben. A nemzetek rendelkezésére álló érdekérvényesítési eszközök két típusba – kemény és puha eszközök –, valamint több – koncepciótól függő – fő kategóriájába sorolhatók. Az érdekérvényesítő erőt Nye úgy definiálta, mint „...*mások befolyásolásának képessége a befolyásoló fél számára kedvező végkifejlet érdekében*.”,³² a parancsoló vagy kemény érdekérvényesítő erő pedig az, amely fenyegetést alkalmaz.³³ Az eszközök csoportosítását Wilson végezte el, aki szerint kemény eszköznek tekinthető a katonai beavatkozás, a kényszerítő diplomácia vagy a gazdasági szankció,³⁴ amelyek kézzelfogható erőforrásokon alapulnak. Puha eszközök kategóriába sorolható az opcionális, előnyökkel járó meggyőzés.³⁵ Nye szerint a meggyőző erő és képessége a vágyódáson és az értékítéleten alapul és szorosan kapcsolódik a kultúrához, az

³⁰ DOD Dictionary of Military and Associated Terms. 2019. május. 208. o.

³¹ Meg kell említeni, hogy egyesek a nagystratégiát az aktuális politikai vezetők vízióival azonosítják, illetve néhányan egyenesen az amerikai alkotmányt tekintik örökérvényű nagystratégiának. Lásd: Ricks, Thomas E.: *America's Enduring Grand Strategy: The Constitution of The United States*. Foreign Policy (Online) 2010. május 5.

³² Nye, Joseph S.: *Understanding International Conflicts: An Introduction to Theory and History*. 7. kiadás. New York, Pearson. 2009. 61. o.

³³ i. m. 63. o.

³⁴ Wilson, Ernest J.: *Hard Power, Soft Power, Smart Power*. In: *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*. (2008. március) 616. szám. 118. o.

³⁵ i. m. 114. o.

ideológiákhoz és az intézményekhez.³⁶ Jó példája ennek az amerikai kultúra globális terjedése. Morgenthau a nemzeti erőforrások kilenc összetevőjét különböztette meg: földrajzi és természeti erőforrások, ipari kapacitás, katonai felkészültség, népesség, nemzeti karakter, nemzeti morál, a diplomácia és a kormányzás minősége.³⁷ A stratégia szempontjából, – igazodva az államigazgatási rendszerekhez – ezek négy fő csoportba sorolhatóak: a politikai/diplomáciai, a gazdasági, a katonai és az információs eszközök csoportjába. Az, hogy miként csoportosítja és használja egy nemzet a nemzeti erőforrásokat, határozza meg a „hogyan” a nemzeti stratégiában.

2. 3. AZ AMERIKAI STRATÉGIA ÖSSZETEVŐI

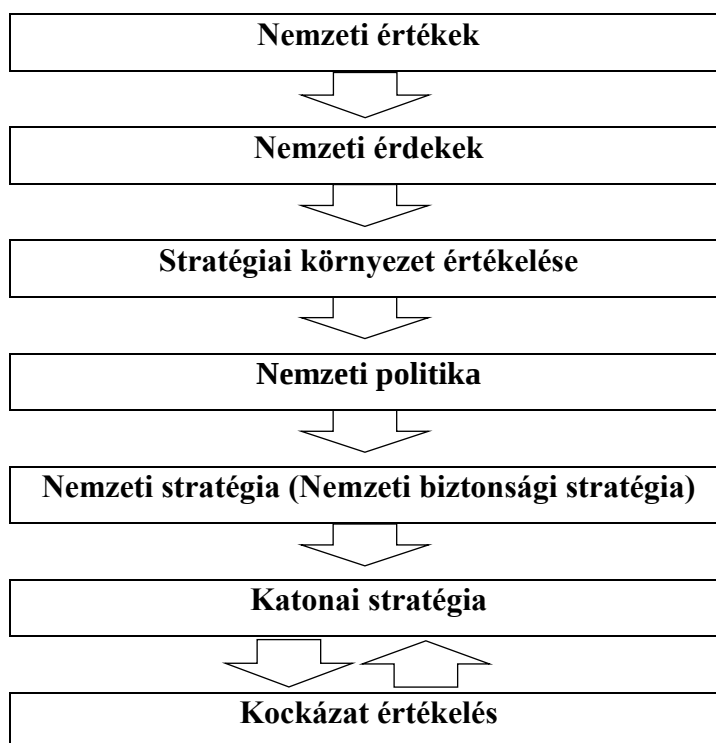
Először is tisztában kell lenni azzal, hogy melyek azok a jellemzők és tényezők, amelyek általánosságban fontosak egy nemzeti biztonsági stratégia kidolgozása során. Ez után következik az aktuális nemzetközi biztonsági környezet elemzése annak érdekében, hogy a lehető legpontosabban leírjuk a környezet jellemzőit. A stratégiai elemzés azon nemzeti értékek beazonosításával kezdődik, amelyekből a nemzeti érdekeket meghatározhatjuk. A nemzeti érdekekből ezután kidolgozhatóak a nemzeti stratégiai célkitűzések. A megvédendő nemzeti érdekek meghatározása elengedhetetlen összetevője a stratégiai értékelésnek. Az értékelés az ezekre az érdekekre veszélyt jelentő fenyegetések és kihívások azonosításával folytatódik. A legnagyobb bizonyossággal kell tudni, hogy ki vagy mi és milyen módon fenyegetheti érdekeinket. A fenyegetések és kihívások származhatnak a nemzetközi rendszer szereplőitől – állami vagy nem állami szereplőktől – vagy más a rendszeren belüli uralkodó aktuális fejleménytől, trendtől, úgymint proliferáció, globalizáció, stb. Amikor egy ország érdekeit fenyegető kihívásokat beazonosították meg kell vizsgálni, hogy az aktuális politika megfelelő-e az érdekek védelmére. A meglévő stratégia átalakítása a nemzeti érdekek védelmében az új biztonsági környezet fenyegetéseivel és kihívásaival szemben képezi az alapját egy új stratégia kialakításának. Ezen belül szükséges megfogalmazni a nemzeti stratégia egyéb elemeit, azaz katonai stratégia- és kockázatelemzést végrehajtani. A kockázatelemzés azért fontos, mert nincs olyan ország, amelyik korlátlan erőforrásokkal rendelkezne céljai eléréséhez. Ennek keretében kompromisszumokat kell kötni, mit és hogyan akarunk megvédeni. A

³⁶ Nye, Joseph S.: *Understanding International Conflicts: An Introduction to Theory and History*. 7. kiadás. New York, Pearson. 2009. 63. o.

³⁷ Morgenthau, Hans J.: *Politics Among Nations*. New York, Alfred A. Knopf. 1978. 117. o.

kompromisszumok kockázatot hordoznak magukban és józanul kell mérlegelni mely területen, mekkora kockázatot hajlandó egy ország vállalni.

1. sz. ábra: a stratégiaalkotás egyszerűsített folyamata

Forrás: U.S. Army War College Guide to Strategy³⁸

2. 4. A STRATÉGIAI DOKUMENTUMOK RENDSZERE AZ EGYESÜLT ÁLLAMOKBAN

Ahhoz, hogy elemzés alá vonjuk az Egyesült Államok nemzeti katonai stratégiáit, ismernünk kell az amerikai stratégiai dokumentumok rendszerét és létrehozásának feltételeit, körülményeit, szabályzóit, melyek iránymutatásként szolgálnak a katonai stratégia számára. A következőkben ezeket a dokumentumokat mutatom be röviden.

2. 4. 1. A NEMZETI BIZTONSÁGI STRATÉGIA

Az Amerikai Egyesült Államok mai nemzeti biztonsági rendszerének szervezeti alapjait az 1947-es nemzetbiztonsági törvény³⁹ fektette le, mely a második világháborút követő időszak kihívásaira kívánt megfelelő válaszokat találni. A törvény

³⁸ Cerami, Joseph R. - Holcomb, James F. Jr. (szerk): U.S. Army War College Guide to Strategy. (2011. február) 221. o.

³⁹ National Security Act of 1947. (1947. július 26.)

kidolgozta a döntéshozatal és ellenőrzés azon rendszerét, mely nagyjából a mai napig meghatározza az amerikai törvényhozó és végrehajtó hatalom nemzeti biztonsági kérdésekkel összefüggő tevékenységét. Ez a jogszabály hozta létre a Nemzetbiztonsági Tanácsot, állította fel a Központi Hírszerző Ügynökséget, az Egyesített Vezérkart és a Vezérkari Főnökök Egyesített Bizottságát, valamint az integrált Védelmi Minisztériumot is, egyetlen civil védelmi miniszterrel az élén.⁴⁰ A törvény a kornak megfelelő szervezeti rendszert hozott létre a kül- és biztonságpolitika terén,⁴¹ de egy idő után ellentmondásokat szült és szervezeten belüli rivalizáláshoz vezetett, mert a védelmi miniszter és a Vezérkari Főnökök Egyesített Bizottságának elnöke (a továbbiakban: CJCS⁴²) külön-külön jelentett a fegyveres erők főparancsnokának, az Amerikai Egyesült Államok elnökének.

Az 1986-os Goldwater-Nichols Törvény mélyreható változásokat léptetett életbe a fegyveres erők szervezése és vezetése terén: a Vezérkari Főnökök Egyesített Bizottságának elnöke lett az államelnök, a Nemzetbiztonsági Tanács és a Védelmi Miniszter legfőbb katonai tanácsadója. A jogszabály jelentősen leegyszerűsítette a parancsnoki láncot is, s az alábbi – a jelen értekezés szempontjából fontos résszel – egészítette ki az 1947-es törvényt: az elnöknek minden évben továbbítania kell egy átfogó jelentést a Kongresszus számára az Amerikai Egyesült Államok nemzeti biztonsági stratégiájáról, ugyanakkor, amikor a következő évre vonatkozó költségvetési javaslatot⁴³ benyújtja. Új elnöki ciklus esetén pedig az elnök hivatalba lépését követő 150 napon belül kell nemzeti biztonsági stratégiát készítenie. A jelentésnek közzé kell tennie az Egyesült Államok nemzeti biztonsági stratégiáját, és az alábbi tartalmi elemek átfogó leírását, kell tartalmaznia:⁴⁴

- az Egyesült Államok egész világra kiterjedő érdekei, céljai és feladatai, melyek létfontosságúak az ország biztonsága számára;
- a külpolitika, a világ minden tájára kiterjedő elkötelezettségek és a nemzeti védelmi képességek, melyek szükségesek az agresszió elrettentéséhez, és az Egyesült Államok nemzeti biztonsági stratégiájának végrehajtásához;

⁴⁰ Magyarics Tamás: Az Egyesült Államok külpolitikájának története. 2. kiadás. Budapest, Antall József Tudásközpont. 2014. 111. o.

⁴¹ i. m. 336-337. o.

⁴² CJCS: Chairman of the Joint Chiefs of Staff

⁴³ Az Amerikai Egyesült Államokban a szövetségi államokra vonatkozó pénzügyi év (fiscal year) október 1-től a következő és szeptember 1-ig tart.

⁴⁴ Goldwater-Nichols Department of Defense Reorganization Act of 1986. Public Law 99-433-OCT. 1, 1986.

- az Egyesült Államok nemzeti érdekérvényesítő eszközei politikai, gazdasági, katonai és egyéb elemeinek javasolt rövid és hosszú távú felhasználása, melyek a már említett érdekek védelméhez vagy előmozdításához, valamint a célok és feladatok eléréséhez szükségesek;
- a képességek megfelelése a nemzeti biztonsági stratégia megvalósításához, beleértve egy, a nemzeti érdekérvényesítés eszközei közötti egyensúly értékelését, a nemzeti biztonsági stratégia megvalósításának támogatása érdekében;
- minden egyéb olyan információ, mely szükséges a Kongresszus tájékoztatására nemzeti biztonsági kérdésekben.

A Goldwater-Nichols törvény előírta, hogy a stratégiát mind nyílt, mind minősített formában be kell nyújtani. Ez mára úgy módosult, hogy a Kongresszusnak benyújtandó stratégiát minősített formában kell elkészíteni, de tartalmazhat egy nem minősített összefoglalót. A nemzeti biztonsági stratégiára vonatkozó normatív szabályozást jelenleg az Egyesült Államok törvénykönyvének a Háborúról és a nemzetvédelemről szóló 50. cím, 44. fejezet, I. alfejezet 3043. paragrafusa tartalmazza.⁴⁵

1987 és 2000 között a nemzeti biztonsági stratégiát – 1989-et és 1992-t kivéve – minden évben kiadták. Az ezt követő időszakban a nemzeti biztonsági stratégiák száma töredékére csökkent: A Bush-adminisztráció 2002-ben és 2006-ban, az Obama-kormány 2010-ben és 2015-ben adott ki nemzeti biztonsági stratégiát. A legújabb dokumentum 2017-ben készült el, és Donald Trump nevéhez fűződik. Látszik, hogy a törvényi előíráshoz képest, a stratégiák jó ideje nem születnek évente.

2. 4. 2. A NÉGYÉVES VÉDELMI FELÜLVIZSGÁLAT JELENTÉS

A négyéves védelmi felülvizsgálat a védelmi minisztérium egy belső folyamata volt 1997 és 2018 között, mely a nemzeti védelmi stratégia kialakítását, valamint az annak megvalósítását támogató politikák, megközelítések és szervezeti követelmények meghatározását volt hivatott elősegíteni.

A védelmi felülvizsgálat elkészítését először az 1997. évi nemzeti védelmi költségvetést jóváhagyó törvény⁴⁶ írta elő, ahogyan azt is, hogy a felülvizsgálatot

⁴⁵ U. S. Code Title 50. War and national defense, Chapter 44. National security, Subchapter I. Coordination for national security, Section 3043. Annual national security strategy report.

⁴⁶ National Defense Authorization Act for Fiscal Year 1997. Public Law 104-201-SEPT. 23, 1996.

négyévente meg kell ismételni az újonnan megválasztott elnöki adminisztráció első évében. A törvény értelmében az első felülvizsgálat során végre kellett hajtani a védelmi stratégia, a haderő struktúra aktív, tartalékos és a Nemzeti Gárda által alkotott komponenseinek, a haderő modernizálási terveinek, az infrastruktúrának, valamint a védelmi program és politika egyéb elemeinek átfogó vizsgálatát, hogy meghatározzák és leírják az Egyesült Államok védelmi stratégiáját, és lefektessék egy módosított védelmi program alapjait 2005-ig. A törvényben hangsúlyozásra került, hogy független és pártatlan felülvizsgálatra van szükség, amely átfogóbb a korábbi, eseti felülvizsgálatoknál annak érdekében, hogy a haderő struktúrája megfeleljen az Egyesült Államok nemzeti érdekeit fenyegető 21. századi kihívásoknak.

A korábbi eseti felülvizsgálatok alatt az 1990-es évek elején végrehajtott – az amerikai katonai stratégia újraalkotását célzó – tanulmányokat, és vizsgálatokat értették, amelyeket alapvetően a Szovjetunió széthullása és a hidegháború vége generált. Ilyen volt többek között a „Base Force” vizsgálat és a „Bottom Up Review”, valamint a haderő feladatrendszerének felülvizsgálatára létrehozott bizottság munkája.

A Colin Powell nevével fémjelzett Base Force vizsgálat célja az volt, hogy meghatározzon egy minimum haderőstruktúrát, ami megfelel a döntéshozók kívánalmainak és kielégíti a nemzetbiztonsági célkitűzéseket, alkalmazkodva a megváltozott biztonsági környezethez. Ez alapvetően egy olyan haderőt jelentett, amelyik képes egyszerre két hadszíntéren háborút viselni.⁴⁷

1993-ban a Bottom Up Review elismerte a globális biztonsági környezetben beállt jelentős változásokat, és olyan stratégiát álmódott meg, ahol a Védelmi Minisztérium együttműködik más országok – különösen a korábbi szovjet blokk országainak – haderejével, és a demokrácia terjesztésével, illetve a konfliktusok békés rendezésével előzi meg a nagyobb összeütközéseket. A felülvizsgálat megállapította a békekikényszerítő és békefenntartó műveletek szükségességét, de a haderőstruktúra alapjául az egy időben két hadszíntéren viselt háború eshetőségét tartotta fenn. A jelentés két regionális hatalmat, Irakot és Észak-Koreát jelölte meg olyan országgént, amelyek képesek kiváltani egy, az Egyesült Államok beavatkozását igénylő konfliktust; így az amerikai haderő képességeit is az említett két ország katonai

⁴⁷ Jaffe, Lorna S.: The Development of the Base Force 1989-1992. Washington, DC, Joint History Office (Office of the Chairman of the Joint Chiefs of Staff). 1993. július. 44-45. o.

képességeihez igazították⁴⁸. A felülvizsgálatot főként a költségvetési szempontokat túlzottan érvényesítő jellege miatt kritizálták.

1994-ben a kongresszus egy bizottságot hozott létre a haderő feladatrendszerének felülvizsgálatára.⁴⁹ A bizottság az egy időben két hadszíntéren viselt háború teóriájából indult ki, amiért szintén komoly kritikákat kapott. A javaslatuk az volt, hogy a védelmi minisztérium hajtson végre egy négyéves felülvizsgálatot, valamint az, hogy a Vezérkari Főnökök Egyesített Bizottságának az elnöke készítsen elgondolást a jövőbeni összhaderőnemi műveletekről. A Kongresszus elfogadva a bizottság javaslatát, törvénybe iktatta az Egyesült Államok védelmi szükségleteit átfogóan vizsgáló, négyévenként végrehajtandó védelmi felülvizsgálatok szükségességét.

A már említett, az Amerikai Egyesült Államok 1997-es védelmi költségvetéséről szóló törvény a 924. szakaszban⁵⁰ írta elő egy, a felülvizsgálatban szintén részt vevő független szervezet létrehozását is. Az így létrejött Nemzeti Védelmi Panel (Bizottság)⁵¹ feladata az volt, hogy független szakértőként vizsgálja meg és készítsen jelentést a miniszternek a négyéves védelmi felülvizsgálatról, és értékelje a kidolgozott alternatív haderőstruktúra javaslatokat. A folyamatban a Vezérkari Főnökök Egyesített Bizottságának elnöke is érintett, hiszen hasonlóan a Nemzeti Védelmi Panel munkájához ő is véleményezte a felülvizsgálat eredményét. A védelmi miniszter pedig a jelentés és az összegzett vélemények alapján tett jelentést a képviselőház és a szenátus illetékes bizottságainak.⁵²

Mindezek után a kongresszus állandó igényként fogalmazta meg a négyéves védelmi felülvizsgálat végrehajtását, amiről az Egyesült Államok törvénykönyvének a fegyveres erőről szóló 10. cím, általános hadijog alcím, 1. rész, 2. fejezetének 118. paragrafusában⁵³ rendelkeztek. Ez alapján a védelmi miniszter végrehajtotta a nemzeti

⁴⁸ Aspin, Leslie „Les”: Report on the Bottom-Up Review. Washington D.C. 1993. október. 108 o

⁴⁹ Commission on Roles and Missions (CORM)

⁵⁰ National Defense Authorization Act for Fiscal Year 1997. Public Law 104-201-SEPT. 23, 1996. 206. o. (110 STAT. 2626)

⁵¹ National Defense Panel. A kongresszus időnként mandátummal ruház fel bizottságokat a védelmi szféra területén úgynevezett pártatlan vizsgálat lefolytatására, stratégia vagy politika értékelésére. A legutóbbi ilyen a 2018-as védelmi stratégiát, illetve a védelmi kérdéseket vizsgálta. A bizottság jelentése elérhető: Providing for the Common Defense, The Assessment and Recommendations of the National Defense Strategy Commission (2018) címmel. (Forrás: <https://www.usip.org/sites/default/files/2018-11/providing-for-the-common-defense.pdf>)

⁵² Brake, Jeffrey D.: Quadrennial Defense Review (QDR): Background, Process, and Issues. CRS Report for Congress. 2001. június. 5. o.

⁵³ U.S. Code Title 10. Armed Forces, Subtitle A General Military Law, Part I. Organization and General Military Powers, Chapter 2. Department of Defense, Section 118. Quadrennial defense review.

védelmi stratégia, a haderő struktúra, a haderőfejlesztési tervek, az infrastruktúra, a védelmi költségvetési terv és az Egyesült Államok védelmi programja és politikája egyéb elemeinek átfogó vizsgálatát, meghatározva az Egyesült Államok védelmi stratégiáját és programját az elkövetkező 20 évre. Minden felülvizsgálatot a Vezérkari Főnökök Egyesített Bizottságának elnökével konzultálva kellett végrehajtani. A felülvizsgálat során a védelmi miniszter feladata volt továbbá, hogy:

- felvázoljon egy, az érvényben lévő nemzetbiztonsági stratégiával összhangban lévő katonai stratégiát;
- meghatározzon egy hatékony haderőstruktúrát, a haderő modernizációs terveit, az infrastruktúrát, a védelmi költségvetési tervet és minden más elemet, ami a védelmi stratégiával kapcsolatos és szükséges a kapcsolódó feladatok teljes spektrumának végrehajtásához;
- készítsen költségvetési tervet, ami biztosítja a forrásokat a haderő feladatainak végrehajtásához alacsony, illetve közepes kockázat mellett;
- fogalmazzon meg olyan ajánlásokat, amelyek mentesek az elnök által a kongresszushoz beterjesztett költségvetési javaslat korlátaival.

A felülvizsgálat eredményét az elkészítését követő évben, az elnöknek a következő évre vonatkozó védelmi költségvetési javaslata előtt kellett a bizottságoknak megküldeni. A beterjesztett jelentés tartalma a törvényben egy 16 pontos felsorolásban taxatív módon meghatározott volt. A törvény alapján, a 2008 januárja után elkészített valamennyi nemzeti biztonsági és védelmi stratégiának tartalmaznia kellett útmutatást a katonai tervezők részére, hogy miként értékeljék az előre jelzett klímaváltozás kockázatait a haderő folyamatban lévő és jövőbeni műveleteire. Az elemzések alapján, együttműködve a szövetségesekkel és partnerekkel frissítsék a védelmi terveket, hogy azok tartalmazzák a klímaváltozás miatt bekövetkező migrációs stratégiákat, a képességteremtő és kapcsolódó kutatás-fejlesztéseket, valamint kifejlesszék a jövőbeni hatások csökkentéséhez szükséges képességeket. A jelentések számba veszik a haderő azon képességeit is, amelyek a klímaváltozás következményeinek elhárításában szerepet játszhatnak, mint például szélsőséges időjárás okozta természeti katasztrófák nyomán szükségessé vált feladatok, akár az Egyesült Államokban vagy külföldön. A felülvizsgálat lezárása után a miniszter részletes jelentést tett a kongresszus illetékes bizottságainak arról, hogy a felülvizsgálat milyen hatással van a globális védelmi berendezkedésre beleértve a

tengerentúli bázisok bezárását, átcsoportosításokat, illetve ennek megfelelően a védelmi tervek frissítését.⁵⁴

A jogszabályi előírások lefektetésétől kezdve öt négyéves védelmi felülvizsgálat született az Egyesült Államokban 1997-ben, 2001-ben, 2006-ban, 2010-ben és 2014-ben.⁵⁵

A 2014. évi felülvizsgálati jelentést a kongresszus először nem fogadta el a minisztérium által javasolt költségmegtakarítási megoldások politikai és gazdasági hatásai miatt, s a védelmi minisztériumot törvényben⁵⁶ a négyéves védelmi felülvizsgálat ismételt végrehajtására kötelezte. A jelentés ismételt elrendelésén túl a kongresszus által elfogadott törvény megváltoztatta a négyévenként végrehajtandó felülvizsgálati eljárás lefolyási rendjét és tartalmát is. A legjelentősebb változás az volt, hogy a folyamat kétlépcsőssé vált. Első lépcsőben minden négyvel osztható naptári évet követő évben, a következő évi védelmi költségvetés beterjesztésével egy időben a védelmi miniszternek jelentést kellett készítenie a kongresszus illetékes bizottságainak az Egyesült Államok nemzeti érdekeiről, az érdekeket veszélyeztető fenyegetésekről, trendekről Négyéves Nemzeti Biztonsági Fenyegetések és Trendek⁵⁷ címmel. A jelentésnek rövid (5 éves), közép (10-15 év) és hosszú távú (20 év) előretekintéssel tárgyalnia kellett az Egyesült Államok nemzeti biztonsági érdekeit, összhangban az elnök által kiadott aktuális nemzeti biztonsági stratégiával, valamint az aktuális és jövőben várható biztonsági környezetet. A biztonsági környezet leírásának tartalmaznia kellett a fenyegetéseket, trendeket és minden olyan változást, amelyek befolyásolhatják az Egyesült Államok nemzeti érdekeit, valamint feltétlenül tárgyalnia kellett a geopolitikai és demográfiai változásokat, a katonai képességeket és a technológiai fejlődés hatásait is. A jelentésnek a védelmi tárca tekintetében releváns, felvázolt fenyegetéseket kategorizálni kellett valószínűség, közelség és súlyosság szerint. Második lépcsőben, még abban az évben le kellett folytatni a nemzeti védelmi stratégia, a haderő struktúra, az infrastrukturális, haderőfejlesztési és védelmi költségvetési tervek, valamint a védelmi program és politika egyéb elemeinek felülvizsgálatát, megfogalmazva az Egyesült Államok védelmi stratégiáját és annak

⁵⁴ i. m.

⁵⁵ A dokumentumok elérhetőek a védelmi miniszter archív weboldalán: <https://history.defense.gov/Historical-Sources/Quadrennial-Defense-Review/>

⁵⁶ Carl Levin And Howard P. “Buck” Mckee National Defense Authorization Act For Fiscal Year 2015. Public Law 113–291, 2014. december.

⁵⁷ Quadrennial National Security Threats and Trends Report

végrehajtási programját. A vizsgálatot a Vezérkari Főnökök Egyesített Bizottságának az elnökével együttműködve kellett végrehajtani. A stratégia védelmi felülvizsgálattal szemben elvárás volt, hogy:

- vázolja fel egy – az elnök által kiadott nemzeti biztonsági stratégiával összhangban lévő – védelmi stratégiát;
- biztosítson megfelelő mechanizmusokat,
 - a prioritások meghatározásához, a haderő alakításához, a képességek fejlesztésére, illetve a forrásfelhasználásra vonatkozó iránymutatásokhoz, és a minisztérium változó stratégiai környezethez történő átalakításához;
 - hogy a védelmi minisztérium szervezetei egy közös cél érdekében tevékenykedjenek;
 - a kongresszus, az Egyesült Államok más illetékes szervei, a szövetségesek és partnerek, valamint a magánszektor bevonására.
- képezzen hidat a magasabb szintű politikai elgondolások, stratégia és a védelmi minisztérium irányításai, tevékenysége között;
- vizsgálódjon rövid-, közép-, és hosszú távú aspektussal;
- tanulmányozza a biztonsági környezetet, fenyegetéseket, trendeket, kihívásokat;
- határozza meg a haderő struktúráját, a képességeket, a haderőfejlesztési terveket, infrastruktúrát, a kiképzési és felkészítési követelményeket, a személyi állomány összetételét és kompetenciákat, szervezeti struktúrát és a védelmi program minden releváns elemét, ami ahhoz szükséges, hogy a védelmi stratégiában megfogalmazott küldetéseket végrehajtsák;
- állapítsa meg a szükséges védelmi költségvetést;
- azonosítsa a védelmi stratégia tekintetében fontos stratégiai és műveleti kockázatok mértékét és természetét;
- ismerje fel a kockázatok és a források közötti összefüggéseket.⁵⁸

A törvény a felülvizsgálat kapcsán a Kongresszusnak – a vizsgálatot követő év március elsejéig – beterjesztendő jelentés tartalmi elemeit is meghatározta. A jelentésnek az első lépcsőben elkészített fenyegetések és trendek jelentésre

⁵⁸ U.S. Code Title 10. Armed Forces, Subtitle A. General Military Law, Part I. Organization and General Military Powers, Chapter 2. Department of Defense, Section 118. Defense Strategy Review.

támaszkodva kellett definiálnia az Egyesült Államok védelmi stratégiáját és az azt támogató védelmi program, fentebb már tárgyalt elemeit. Hangsúlyosan meg kellett ugyanakkor jelenítenie azt a különbséget, ami a stratégia végrehajtásához szükséges ideális haderő és annak működtetéséhez szükséges források, valamint a meglévő haderő és rendelkezésre álló források között fennáll. Ehhez kapcsolódóan részletes kockázatelemzést is elvárt a védelmi tárcától. Ezen túlmenően a Vezérkari Főnökök Egyesített Bizottságának elnöke is elkészítette kockázatelemzését figyelemmel a Négyéves Nemzeti Biztonsági Fenygetések és Trendek jelentésben foglaltakra, különös tekintettel a valószínűnek, fenyegető közelségűnek, illetve súlyosnak minősített kockázati tényezőkre.

A törvény változásai azt jelezték, hogy a politikusok jól láthatóvá szerették volna tenni a védelemre fordított források és az ország nemzeti érdekei és globális szerepvállalásának ambíciószintje közötti összefüggéseket. Az is megállapítható, hogy a Kongresszus fenntartotta magának a jogot, hogy – különböző politikai és lobbyérdekek alapján – beleszóljon a stratégia megvalósítását célzó védelmi program alakításába.

2. 4. 3. A NEMZETI VÉDELMI STRATÉGIA

Nemzeti védelmi stratégia kiadása egészen 2017-ig nem volt ugyanolyan módon törvényben szabályozva, mint a többi stratégiai dokumentumé. A 2018-ig létező QDR-folyamat követelménye volt, hogy körvonalazzon egy nemzeti védelmi stratégiát, a folyamat alapján elkészülő jelentés pedig tartalmazzon átfogó eszmecserét az Egyesült Államok nemzeti védelmi stratégiájáról. Az 1997-es és 2001-es Négyéves Védelmi Felülvizsgálatok konkrétan, egy-egy fejezetbe ágyazva tartalmazták a nemzeti védelmi stratégiát, míg a 2006-os és 2010-es dokumentumok nem. A Védelmi Minisztérium ehelyett önálló védelmi stratégiát adott ki 2005-ben és 2008-ban.⁵⁹

2018-ban a négyéves védelmi felülvizsgálatot felváltotta a nemzeti védelmi stratégia, melynek jogi alapját a 2017. évi nemzeti védelmi költségvetési törvényben⁶⁰ rögzítették, s egyúttal hatályon kívül helyezték a négyéves védelmi felülvizsgálatról szóló 118. paragrafust. A nemzeti védelmi stratégia létrehozását az USA

⁵⁹ Dale, Catherine: National Security Strategy: Mandates, Execution to Date, and Issues for Congress. CRS Report for Congress. Washington DC, Congressional Research Service. 2013. augusztus 6. 7. o.

⁶⁰ National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2017. 2016. november 30.

törvénykönyvének 10. cím 113., a védelmi miniszterről szóló paragrafusában kodifikálták.

A nemzeti védelmi stratégia megfogalmazza azokat a célkitűzéseket, melyet a Védelmi Minisztérium a nemzeti biztonsági stratégia végrehajtása érdekében követ, s tartalmazza az elérésükhöz használt módokat és eszközöket. A védelmi miniszternek négyévente januárban, és időszakosan, ha erre szükség van biztosítani kell egy védelmi stratégiát, mely a nemzeti védelmi stratégia elnevezést kapja, s mely támogatja az elnök által legutóbb kiadott nemzeti biztonsági stratégiát. A stratégia a következő személyek és szervezetek részére szolgál iránymutatásul:

- a haderónemi miniszterek,
- a fegyveres erők vezérkari főnökei,
- az egyesített és műveleti parancsnokságok parancsnokai,
- a védelmi ügynökségek és a hadműveletek vezetőinek,
- a minisztérium minden más szervezeti egysége,
- valamint a Kongresszus védelmi bizottságai részére.

A jogszabály értelmében minden nemzeti védelmi stratégia tartalmazza:

- a védelmi minisztérium elsődleges feladatait és a tervezett haderőtervezési forgatókönyveket, illetve konstrukciókat;
- a feltételezett stratégiai környezetet, beleértve az Egyesült Államok és szövetségei nemzeti biztonságát veszélyeztető, állami vagy nem állami szereplők által okozott legkritikusabb és tartós fenyegetéseket, valamint azokat a stratégiákat, melyeket a minisztérium alkalmazni fog ezeknek a fenyegetéseknek az elhárítására;
- egy, a miniszter által leírt stratégiai keretet, mely iránymutatást ad arra vonatkozóan, hogy a minisztérium hogy priorizál az említett fenyegetések és felsorolt feladatok között, hogyan határozza meg és mérsékli a kockázatokat és hogyan valósítja meg az erőforrás tervezés;
- a fegyveres erőknek az első pontban leírtak végrehajtása érdekében szükséges feladatait és küldetését, valamint azokat a feltételezett funkciókat és képességeket, melyeket az Egyesült Államok egyéb kormányzati ügynökségei, a szövetségesek és a nemzetközi partnerek biztosítanak;
- a haderőnek a stratégia támogatása érdekében szükséges méretét és formáját, elhelyezkedését, védelmi képességeit, készenléti szintjét,

infrastruktúráját, szervezetét, személyi állományát, technológiai újításait és a védelmi program egyéb elemeit;

- a Védelmi Minisztériumnak a következő öt évre tervezett nagyobb beruházásait a védelmi képességek, haderőstruktúra, készenlét, elhelyezkedés és technológiai innováció tekintetében.

A nemzeti védelmi stratégiát a miniszter a Vezérkari Főnökök Egyesített Bizottsága elnökének katonai tanácsa és segítsége igénybevételével készíti el. A dokumentumot a kongresszus védelmi bizottságainak kell bemutatni minősített formában, s el kell látni egy összefoglalóval is, mely nyílt dokumentum.

Elnökválasztás évében, ha ez a választás új védelmi miniszter kinevezésével jár, az új védelmi miniszternek hivatalba lépése után mihamarabb el kell készítenie a nemzeti védelmi stratégiát a Szenátus jóváhagyásával. Minden olyan év februárjában, amikor nem kerül sor új nemzeti védelmi stratégia kiadására, a miniszter köteles értékelést készíteni a kongresszus védelmi bizottságai számára az érvényben lévő nemzeti védelmi stratégiáról, beleértve a végrehajtás értékelését is, valamint azt, hogy a stratégia vajon igényel-e felülvizsgálatot a követelmények, politikák vagy egyéb tényezők változása miatt.⁶¹

A védelmi miniszter kötelezettségeit részletező 113. § számos egyéb dokumentumot sorol fel (például: Védelmi Tervezési Irányelvek), melyeket a tárcavezető a fegyveres erők irányításának, feladatai meghatározásának és a műveletek tervezésének stb. támogatására köteles elkészíteni a politikai és szakmai felsővezetés, valamint az alsóbb szinteken dolgozó állomány tájékoztatására. Tekintettel azonban arra, hogy jelen doktori értekezés témájához kapcsolódóan, a stratégiai dokumentumok rendszerében a nemzeti katonai stratégia létrehozásához kívánunk eljutni, egyéb jelentéseket és dokumentumokat nem elemzünk.

2. 4. 4.A NEMZETI KATONAI STRATÉGIA

Habár a Nemzeti Katonai Stratégia kiadásának nem volt konkrét jogi szabályozója 2003-ig, mind az elméleti kutatók, mind a gyakorlati szakemberek felismerték már korábban a szükségét egy nemzeti katonai stratégia kiadásának.

⁶¹ U.S. Code Title 10 Armed Forces, Subtitle A. General Military Law, Part I. Organization and General Military Powers, Chapter 2. Department of Defense, Section 113. Secretary of Defense. (g) (1) pont

Az 1986-os Goldwater-Nichols törvény vezette be, s az USA törvénykönyvének 10. cím 153.§-ában rögzítették, hogy a Vezérkar Főnökök Egyesített Bizottsága elnökének felelőssége, hogy támogassa az elnököt és a védelmi minisztert egy, a fegyveres erőkre vonatkozó stratégiai iránymutatás elkészítésével.

Az 1990-es évek elején a Kongresszus ideiglenes követelményt vezetett be a nemzeti katonai stratégia vonatkozásában: az 1991. költségvetési évre vonatkozó nemzeti védelmi költségvetési jóváhagyó törvény megszabta a Vezérkari Főnökök Egyesített Bizottsága elnökének, hogy nyújtson be a védelmi miniszter részére stratégiai katonai tervet minősített és nem minősített formában is, minden naptári év első napjáig 1991 és 1993 között. Minden terv három különböző forgatókönyvet vázolt fel, meghatározott stratégiai kontextus és költségvetési korlát között.

Minden egyes forgatókönyv esetén, A terv a stratégiai fenyegetésekkel, az ezek kezeléséhez szükséges követelményekkel, a Katonai Szolgálatok szerepével és feladatával, valamint a haderőstruktúrával foglalkozott. A Védelmi Miniszternek pedig továbbítania kellett minden egyes tervet – az 1992., 1993., és 1994. költségvetési éveket illetően – a kongresszus számára megjegyzéseivel és ajánlásaival együtt.

Ezt megelőzően bevett gyakorlat volt, hogy a Vezérkari Főnökök Egyesített Bizottsága elnöke minősített nemzeti katonai stratégiát dolgozott ki a védelmi miniszter és az államelnök tanácsadása céljából. Az ideiglenes mandátum lejárta után a Vezérkari Főnökök Egyesített Bizottsága elnöke nem minősített Nemzeti Katonai Stratégiát adott ki 1995-ben és 1997-ben.⁶²

A nemzeti katonai stratégia elkészítését tehát az Egyesült Államok törvénykönyvének, a fegyveres erőről szóló 10. cím, 5. fejezetének 153. paragrafusa szabályozza, mely Vezérkar Főnökök Egyesített Bizottsága elnökének feladat és jogköreit szabályozza. E szerint a Vezérkari Főnökök Egyesített Bizottsága elnöke minden páros évben (kétévente) köteles új nemzeti katonai stratégiát készíteni, vagy aktualizálni az előzőt. Az így elkészült dokumentumot köteles február 15-ig a védelmi miniszter útján felterjeszteni a Szenátus Fegyveres Erők Bizottságának, valamint a Képviselőháznak. Minden nemzeti katonai stratégiának átfogó felülvizsgálaton kell alapulnia, melyet az Vezérkari Főnökök Egyesített Bizottsága elnöke a bizottság más tagjaival, valamint az egyesített és műveleti parancsnokságok parancsnokaival együtt

⁶² Dale, Catherine: National Security Strategy: Mandates, Execution to Date, and Issues for Congress. CRS Report for Congress. Washington DC, Congressional Research Service. 2013. augusztus 6. 8. o.

végez el. A védelmi miniszter megjegyzéseket fűzhet a stratégiához. A stratégiák frissítésekor csupán azokat a részeket kell tárgyalni, melyek változtatását az elnök indokoltnak gondolja.

A nemzeti katonai stratégiának vázolnia kell, hogy az Egyesült Államok hadereje hogyan fogja támogatni az USA alábbi dokumentumokban kijelölt céljait:

- Nemzeti Biztonsági Stratégia;
- a védelmi miniszter által, az elnöknek és a Kongresszusnak benyújtott legutóbbi éves jelentés;
- a védelmi miniszter által elkészített legutóbbi nemzeti védelmi stratégia;
- a védelmi miniszter által elkészített legutóbbi politikai iránymutatást;
- bármely egyéb védelmi vagy stratégiai iránymutatás, melyet az elnök vagy a védelmi miniszter ad ki.

Minden nemzeti katonai stratégiának, legalább az alábbiakat teljesítenie kell:

- a stratégiai környezet, a fenyegetések, lehetőségek és kihívások értékelése, melyek befolyásolják az Egyesült Államok biztonságát;
- a katonai célok, módszerek és eszközök értékelése az irányadó dokumentumokban lefektetett célok elérése érdekében;
- határozza meg a keretét az Vezérkari Főnökök Egyesített Bizottsága elnöke által végzett katonai kockázatelemzésnek, és a kockázatok csökkentésére vonatkozó opciók kidolgozásához;
- dolgozzon ki katonai opciókat a fenyegetések kezelésére és a lehetőségek kihasználására;
- összhaderőnemi képességek, kapacitások és erőforrások értékelése;
- katonai iránymutatás az összhaderőnemi fejlesztéshez és a teljes erő kialakításához az elnök és a védelmi miniszter iránymutatásai alapján.⁶³

A nemzeti katonai stratégia az úgynevezett Összhaderőnemi Stratégiai Tervező Rendszer (a továbbiakban: JSPS⁶⁴) keretében készül el, mely a katonai tervezés egyik – belbiztonsági és haderőtervezési – folyamata.⁶⁵ A rendszer nem más, mint azoknak

⁶³ U.S. Code Title 10 Armed Forces, Subtitle A. General Military Law, Part I. Organization and General Military Powers, Chapter 5. Joint Chiefs of Staff, Section 153. Chairman: functions. (b)/(1)-(4) pontok.

⁶⁴ Joint Strategic Planning System

⁶⁵ A katonai tervezés másik folyamata az Adaptív Tervezés és Végrehajtó Rendszer (Adaptive Planning and Execution, APEX), melynek a művelettervezésben van jelentős szerepe. Pozerka Zoltán: Az Amerikai Egyesült Államok védelmi tervezési rendszerei. In: Nemzet és Biztonság, Biztonságpolitikai Szemle. 2016. 1. szám. 84. o.

a dokumentumoknak az összessége, melyek lehetővé teszik a CJCS számára a felelősségi körébe tartozó értékelések elkészítését, megfelelő katonai tanácsadás biztosítását az elnök, a védelmi miniszter, a Nemzetbiztonsági Tanács és a Belbiztonsági Tanács részére, valamint megfelelő segítség nyújtását az elnök és a védelmi miniszter számára a fegyveres erők stratégiai iránymutatásának biztosításához.⁶⁶

A nemzeti katonai stratégia – az Összhaderőnemi Stratégiai Képesség Tervvel (JSCP⁶⁷) együtt – olyan kulcsfontosságú iránymutatás, mely a CJCS alapvető iránymutatását tartalmazza a nemzeti biztonsági stratégia céljainak elérése érdekében.

Ebben a tervező „keretben”, a nemzeti katonai stratégia számos forrásból táplálkozik. Inputként szolgál számára a nemzeti biztonsági stratégia és a nemzeti védelmi stratégia, melyek a stratégia célkitűzéseinek keretét adják meg. Szintén inputként szolgálnak a JSPS egyéb dokumentumai, mint például az Összhaderőnemi Stratégiai Felülvizsgálat Jelentés és Folyamat⁶⁸, mely a biztonsági környezetből fakadó kihívások beazonosításában segíti a katonai stratégiát. A műveleti parancsnokok, valamint a szakértők is fontos inputokkal járulnak hozzá a katonai stratégia összeállításához. Ezek a bemeneti információk teszik lehetővé a nemzeti célkitűzések és kihívások szintetizálását katonai célokká, melynek eredményeképpen a nemzeti katonai stratégia meghatározza a nemzeti katonai célkitűzéseket (ends), azt, hogy hogyan kell teljesíteni ezeket (ways), valamint a szükséges katonai képességeket a stratégia megvalósításához (means).⁶⁹

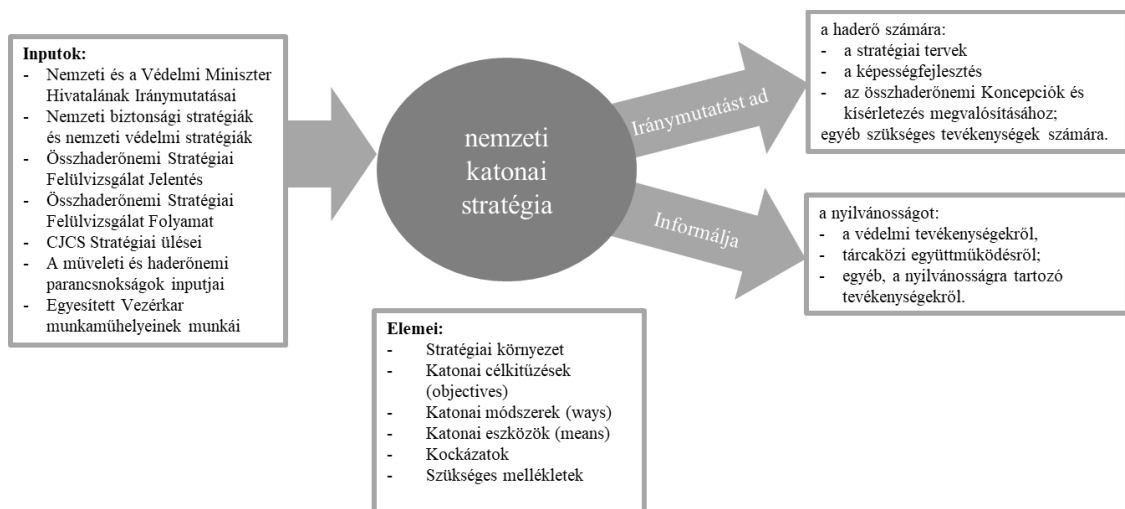
⁶⁶ Joint Publication 5-0, Joint Planning. 2017. június 16. II-6. (360 o.)

⁶⁷ Joint Strategic Capability Plan

⁶⁸ Joint Strategy Review Report and Process

⁶⁹ Meinhart, Richard M.: National Military Strategies: A Historical Perspective, 1990 to 2012. In.: Bartholomees, Boone J. Jr. (szerk.): U.S. Army War College Guide to National Security Issues. II. rész: National Security Policy and Strategy. 5. kiadás. Carlisle, Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, 2012. 82-83.o.

2. sz. ábra: a nemzeti katonai stratégia input-output rendszere

Forrás: Meinhart: National Military Strategies..., 83. o.

3. A STRATÉGIAI KULTÚRA

A stratégiák vizsgálatakor szükséges volt megvizsgálni azt is, hogy az amerikai katonai stratégiák rendelkeznek-e olyan sajátos jellemzőkkel, ami megkülönbözteti őket más stratégiáktól, vagy lehet azokat univerzálisan értékelni. Ennek eldöntésére áttanulmányoztam a stratégiai kultúrák elméletét. Az elméleti alapok megvizsgálása, majd az elmélet relevanciájának elfogadása után be kellett azonosítani az Egyesült Államok stratégiai kultúrájának jellemzőit, általánosságban, illetve napjaink katonai műveleteiben.

A stratégiai kultúra fogalmát először, Jack Snyder használta 1977-ben a szovjet nukleáris stratégiával kapcsolatban.⁷⁰ Alfred Kroeber és Clyde Kluckhohn kultúra definíciója alapján a stratégiai kultúra fogalmát a következőképpen határozta meg: „*eszmények, feltételezett érzelmi válaszok és rögzült szokások (viselkedésminták) összessége, melyeket a nemzeti stratégiai közösség (stratégiaalkotók) az oktatás során vagy a (korábbi) minták követésével megszerzett és tagjaival megosztott a nukleáris stratégiával kapcsolatban*”.⁷¹ Snyder kutatásainak mozgatórugója az a felismerés volt, hogy mint minden ember, így a szovjet és amerikai stratégiák is bizonyos kulturális környezetben szocializálódtak egyéniségek, megszerzett ismereteikkel, prekoncepcióikkal. A szocializációs folyamat során a nukleáris stratégiával kapcsolatban kialakult általános érvényű eszmék, magatartás- és viselkedésminták viszonylagos állandóságra tettek szert, beépülve ezáltal a kultúrába és felülemelkedve a nukleáris politika szintjén.⁷²

Snyder véleménye szerint a problémákat mindkét oldal a stratégiai kultúrájába beépült előítéletei lencsén keresztül szemléli, ezért nem képes objektív döntések meghozatalára. A különböző stratégiai kultúrák kialakulásának fő okaként az eltérő történelmi tapasztalatokat és földrajzi környezetet azonosította. Munkáiban felhívta a figyelmet arra – amit a koncepció fellelkesült követői gyakran figyelmen kívül hagynak –, hogy a stratégiai döntések meghozatalakor a stratégiai kultúra a döntésre hatással lévő, de nem döntő tényező.

⁷⁰ Snyder, Jack L.: The Soviet Strategic Culture: Implications for Limited Nuclear Operations (R-2154-AF). Santa Monica, Calif., The Rand Corporation. 1977. szeptember. 7. o.

⁷¹ i. m. 8. o.

⁷² i. m. 8. o.

3. 1. STRATÉGIA ÉS KULTÚRA ÖSSZEFONÓDÁSA

Snyder megállapítása a stratégia és a kultúra összefüggéséről nem példa nélküli. A háború és a fegyveres konfliktusok elméletét vizsgáló írások legtöbbjében található utalás a kultúra és a stratégia összefüggésére. Egy cikkében Laurie Johnson megállapította, hogy Thuküdidész, a peloponnészoszi háborúról szóló művében politikai és kulturális különbségeket azonosít a városállamok között, ami döntőnek bizonyul a szembenálló felek viselkedésében a háború során.⁷³

Közismert és gyakran idézett Szun-ce azon megállapítása, ami az ellenség megismerésének fontosságára vonatkozik: „... *ha ismerjük az ellenséget és ismerjük magunkat is, akkor száz csatában sem jutunk veszedelembé; ha azonban nem ismerjük az ellenséget, csak magunkat ismerjük, akkor egyszer győzünk, másszor vereséget szenvedünk; és ha sem az ellenséget, sem magunkat nem ismerjük, akkor minden egyes csatában feltétlenül végveszély fenyeget bennünket.*”⁷⁴

Clausewitz értelmezésében a háború nem más, mint az erkölcsi és fizikai erők próbatétele, mivel „*A hadművészetnek élő emberekkel és erkölcsi erővel van dolga...*”.⁷⁵ Ez alapján Jeffrey S. Lantis a kultúra és az erkölcs szoros összefüggésének hangsúlyozásával mutatott rá Clausewitz munkájában a stratégia és a kultúra kapcsolatára.⁷⁶

Az 1940-50-es években az antropológiai modelleken alapuló nemzeti karakter kutatások tettek kísérletet a kultúra és az állam viselkedése közötti összefüggés leírására, főként az egyes nemzetek tagjai személyiségjellemzőinek meghatározásával. A nemzeti karakter vagy kultúra alapvető jellemzőiként azonosították a nyelvet, a vallást, a szokásokat, a szocializációt, valamint a közös történelmi emlékek interpretációját. Gabriel Almond és Sidney Verba nemzeti karakter helyett a nemzeti politikai kultúra kifejezést használta, ami szerintük „*a társadalomnak a politikai rendszerhez kapcsolódó hiedelmeinek és értékeinek halmaza*”. A szerzők szerint a politikai kultúra tartalmaz több meghatározó érték iránti elkötelezettséget is – demokratikus alapelvek és intézmények, erkölcs, erőszak alkalmazása, egyéni és

⁷³ Bagby, Laurie M. Johnson: The Use and Abuse of Thucydides in International Relations. In: International Organisation, 48. évf. (1994 tél) 1. szám. 133. o.

⁷⁴ Szun-Ce: A hadviselés törvényei (Szun-Ce Ping-Fa). Fordította: Tőkei Ferenc. A Magyar Elektronikus Könyvtár digitális kiadása. 3. rész: A támadás kitervelése.

⁷⁵ Clausewitz, Carl von: A háborúról. 1. kötet. Zrínyi Kiadó, Budapest. 1961. 54. o.

⁷⁶ Lantis, Jeffrey S.: Strategic Culture: From Clausewitz to Constructivism. In.: Strategic Insights, 6. évf. (2005. november) 10. szám. 3. o.

kollektív jogok, egy ország szerepe a világpolitikában –, így szoros összefüggésbe hozható az államok nemzetközi porondon történő szerepvállalásával.⁷⁷

A politikai kultúra kutatása a későbbiekben egyre komplexebbé vált, de nem hozott áttörést a kultúra és az állam viselkedése közötti kapcsolat vizsgálatában. A kutatások eredményeit felhasználva és az egyes nemzetek fegyveres konfliktusok során tanúsított magatartását elemezve számtalan tanulmány született, és napjainkban is születik, amelyek az egyes országok „hadviselési szokásait” írják le. Az angolszász szakirodalomban az ilyen tárgyú értekezések rendszerint „A ... Way of War” címmel jelennek meg ahol a pontozott vonalra a nemzeti jelző kerül. Az Amerikai Egyesült Államokat vizsgálva meghatározó Russel F. Weigley *The American Way of War* című munkája mely az amerikai polgárháborútól tekinti át az ország fegyveres konfliktusait és azonosítja fő jellemzőit, valamint Colin S. Gray *The American Way of War. Critique and Implications* című írása, amelyben 12, az amerikai hadviselésre jellemző tulajdonságot ír le.

A hidegháború végére uralkodóvá vált a nagyhatalmak stratégiai – beleértve a nukleáris stratégiát is – gondolkodásának általánosításokkal történő jellemzése. Ezek alapján a Szovjetuniót és haderejét megelőző csapások alkalmazására hajlamosnak és támadó szelleműnek definiálták. Az ezt kialakító történelmi tényezők közé sorolták a terjeszkedő orosz külpolitikát és az erős, autokrata belső rendszert. Ezzel szemben az Egyesült Államokat és haderejét elszórtan megjelenő, megmentőként vagy egyfajta keresztes hadjáratot⁷⁸ folytató, jóindulatú hatalomként jellemezték, melynek oka a történelemben és abban a hitben gyökerezett, hogy a háború az emberi kapcsolatok rendellenes formája, a cél pedig a demokrácia kiterjesztése a világon.⁷⁹

A hidegháború után tovább erősödött az a felismerés, hogy a kultúrának, valamint a nemzeti sajátosságoknak jelentős szerepe van a kétpólusú világrendszer felváltó összetett nemzetközi rendszerben. Az Egyesült Államok és a NATO iraki és afganisztáni tapasztalatai kiterjesztették ezt a szemléletet a biztonságpolitikára és a katonai műveletekre is. Az ellenség történelmének, értékrendjének, ideológiájának,

⁷⁷ Almond, Gabriel A. - Verba, Sidney: *The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations*. Princeton University Press. 1963. 10-15. o.

⁷⁸ A keresztes hadjárat itt inkább szent célt jelent és nem keverendő össze George H. W. Bush elnök „elszólásával” amikor beszédében a terrorizmus ellen hirdetett keresztes hadjáratot, aminek rendkívül rossz üzenete volt a világ muszlim vallású népességére. Hibáját később korrigálta és a globális háború kifejezést használta, mely a hivatalos szóhasználatban is meghonosodott.

⁷⁹ Colin S. Gray: *National Style in Strategy: The American Example*. In: *International Security*, 6. évf. (1981. ősz) 2. szám. 21-47. o.

vallásának figyelembevétele, illetve hatásainak vizsgálata beépült a stratégiai gondolkodásba.⁸⁰

3. 2. A STRATÉGIAI KULTÚRA FOGALMÁNAK FEJLŐDÉSE

A reneszánszát élő koncepció alkalmazhatóságának megértéséhez szükséges áttekinteni annak fejlődését. Snyder stratégiai kultúra definíciója, miszerint a nemzeti sajátosságok nagymértékben befolyásolják a stratégiai gondolkodást, megosztotta a nemzetközi kapcsolatokkal, biztonságpolitikával foglalkozó szakembereket és kutatókat. Fő problémájuk az volt, hogy az uralkodó elméletekben a stratégiát befolyásoló objektív tényezők – rendelkezésre álló források, technológiai fejlettség, anyagi készletek, képességek, stb. – másodlagos fontosságot kapnak. Az elmélet támogatói azzal érveltek, hogy a különböző államok különböző stratégiai preferenciákkal rendelkeznek, amelyek a történelemben gyökereznek és az adott nemzet és vezetőinek filozófiai, politikai, kulturális és kognitív jellemzői mentén folyamatosan alakulnak. Más szóval a történelmi tapasztalatok és a hosszú idő alatt kialakult stratégiai preferenciák határozzák meg a fenti objektív tényezőkkel jellemzett környezet dinamikus változására adott stratégiai válaszokat.⁸¹ Ezek a preferenciák nem, vagy csak nagyon lassan változnak.⁸²

A stratégiai kultúra alapján történő megközelítés néhány követője elutasította a racionalitást. Szerintük a stratégiai kultúra összeegyeztethető a korlátozott racionalitással (ahol a stratégiai kultúra egyszerűsíti a problémát), a folyamat racionalitással (ahol a stratégiai kultúra rangsorolja a döntési preferenciákat és szűkíti az opciókat), és az adaptív racionalitással (ahol történelmi tapasztalatok, analógiák, hasonlatok, és precedensek határozzák meg a döntést) is. Ugyanakkor, a stratégiai kultúra elmélete – feltételezve azt, hogy a stratégiai döntéshozatal során nem veszik figyelembe a többi stratégiai szereplő választ – nem egyeztethető össze a stratégiai problémák klasszikus elméletével, a játékelmélettel.⁸³

⁸⁰ Kim, Jiyul: Cultural Dimensions of Strategy and Policy. Carlisle, Strategic Studies Institute, U.S. Army War College. 2009 május. 1-2. o.

⁸¹ Johnston, Alastair Iain: Thinking about Strategic Culture. In.: International Security. 19. évf. (1995) 4. szám. 34. o.

⁸² Colin S. Gray szerint a kultúra változik, alkalmazkodik, néha azonban nem megfelelően alkalmazkodik és társadalmi sokk hatására radikálisan átalakulhat. Ez azt jelenti, hogy a stratégiai kultúra is változhat gyorsan amennyiben komoly hatások érik. Colin S. Gray: Out of the Wilderness: Prime Time for Strategic Culture. National Institute for Public Policy. 2006. július. 11. o.

⁸³ Johnston, Alastair Iain: Thinking about Strategic Culture. In.: International Security. 19. évf. (1995) 4. szám. 34. o.

A stratégiai kultúra elmélete, elismerve ugyan a racionalitás fontosságát a stratégiai döntések meghozatalakor, a racionalitáson alapuló, neorealista keretek közötti stratégiai gondolkodás kihívójává vált. A neorealista gondolkodásmód szerint a szuverén államok legfőbb céljuk, a túlélés, valamint egyéb érdekeik érvényesítése érdekében erejüket a lehetőségeik határáig igyekeznek maximalizálni. Stratégiai döntéseik meghozatalakor tehát csak olyan tényezők korlátozhatják őket, mint földrajzi adottságuk, képességeik, külső/belső fenyegetettségük és az, hogy tartózkodjanak a túlélésüket veszélyeztető bármilyen viselkedéstől.⁸⁴

Ezzel szemben a stratégiai kultúra elmélete ellentétes tételt fogalmaz meg, mivel a különböző stratégiai kultúrában szocializálódott hatalmi elit azonos helyzetekben más és más döntéseket fog meghozni. Mivel az egyes államok kultúrája különböző, ezért a hasonló stratégiai problémákat egymástól eltérően értelmezik. Elméleti szempontból tehát magyarázatra szorul a különböző stratégiai kultúrával rendelkező államok hasonló viselkedése, illetve realista szempontból az azonos strukturális feltételekkel rendelkező államok eltérő viselkedése egy adott szituációban. Ugyanakkor, semmilyen, priori ok nincs arra, hogy a kulturális alapon meghozott stratégiai döntéseknek különbözniük kellene a történelmet figyelmen kívül hagyó, strukturalista felfogásból származó döntésektől, de arra sincs ok, hogy ezek a döntések hasonlóak legyenek.⁸⁵

3. 3. STRATÉGIAI KULTÚRA ÉRTELMEZÉSÉNEK GENERÁCIÓI

A stratégiai gondolkodást uraló elméletek kihívójaként megjelenő stratégiai kultúra elmélete tárgyában született munkákat hamarosan kategorizálták, ami tovább segít megérteni a koncepció fejlődését. Forrest E. Morgan a tárgyban megjelent szakirodalmat az alkalmazott módszertan szerint két csoportra osztotta és írta le. Az első a bemutató jellegű csoport, amelyik magában foglalja az 1970-es évek végén és az 1980-as években született, az egyes államok magatartását nagy történelmi távlatokban elemző írásokat. Ezek az írások a viselkedésmintákat befolyásoló kulturális hatásokat azonosították és vetítették ki a jövőre. A második az 1990-es években megjelenő analitikus jellegű csoport, amelyik a kultúra szűkebben értelmezett

⁸⁴ i. m. 35. o.

⁸⁵ i. m. 35. o.

definícióit használta és szigorúbb módszereket alkalmazott annak érdekében, hogy elemezze a kultúra stratégiai viselkedésmintákra gyakorolt hatását.⁸⁶

Alastair Iain Johnston 1995-ben, a kínai stratégiai kultúráról írt könyvében kategorizálta a tárgyban megjelent irodalmat, mely azóta általánosan elfogadott csoportosítássá vált.⁸⁷ Johnston három generációt különböztetett meg. Az első generációhoz tartoznak az 1980-as évek elején a tárgyban publikáló biztonságpolitikai és Szovjetunióval foglalkozó elemzők, akik arra próbáltak meg választ adni, hogy miért gondolkodnak eltérően a nukleáris stratégiáról az amerikai és a szovjet szakértők. Johnston az okokat az eltérő történelmi tapasztalatokban, politikai kultúrában és a földrajzi elhelyezkedésben találta meg. A második generáció az 1980-as évek közepén a nagyhatalmakat a Gramsci-i perspektívából nézte és rámutatott a hatalmi elit hegemoniáját fenntartani hivatott, szimbolikus stratégiai-kulturális kommunikáció és a valós műveleti doktrínák különbözőségére. A harmadik generáció, melyhez a csoportosítást elvégző Johnston is tartozik, az 1990-es években tűnt fel és mind a fogalmak, mind pedig az alkalmazott módszerek tekintetében szigorúbb volt.

Az első generáció jellemzői

Az első generációhoz tartozó szerzők, mint Colin S. Gray, David Jones, valamint Jack L. Snyder stratégiai kultúra tárgyában írt munkáikban a korlátozott nukleáris háború szovjet doktrínáját alapul véve azzal érveltek, hogy a nukleáris stratégiával kapcsolatos amerikai és szovjet gondolkodásmód különbségeit olyan makro-környezeti tényezők sajátos különbözősége okozza, mint a mélyen gyökerező történelmi tapasztalatok, a politikai kultúra, valamint a földrajzi adottságok.

Gray azt állította, hogy az amerikai történelmi tapasztalatok olyan, az erőt tiszteltben tartó sajátos gondolkodás- és cselekvési módokat termeltek ki, amelyek domináns nemzeti eszményeket eredményeztek a stratégiai döntésekkel kapcsolatosan.⁸⁸ Szerinte ezek az eszmék alakították ki a nukleáris stratégiával kapcsolatos sajátos amerikai megközelítést, amely szerint a nukleáris háború nem nyerhető meg, mert az óriási embervesztés nem egyeztethető össze a győzelem bármiféle értelmezésével. Az Egyesült Államok tehát csak a technológiai előny

⁸⁶ Morgan, Forrest E.: *Compellence and the Strategic Culture of Imperial Japan - Implications for Coercive Diplomacy in the Twenty-First Century*. Westport, CT and London, Praeger. 2003. 6-7. o.

⁸⁷ Johnston, Alastair Iain: *Cultural realism - Strategic Culture and Grand Strategy in Chinese History*. Princeton, Princeton University Press. 1998. 5. o.

⁸⁸ Gray, Colin S.: *National Style in Strategy: The American Example*. In: *International Security*, 6. évf. (1981. ősz) 2. szám. 24. o.

megőrzésével biztosíthatja a hatékony elrettentő erőt a szovjet nukleáris eszközök számbeli fölényével szemben. Úgy vélte, hogy a fegyverzet-ellenőrzési tárgyalások során lehetőség van jobban megismertetni a szovjetekkel az amerikai álláspontot, ezáltal biztosítva nagyobb stratégiai stabilitást. Gray azt a következtetést vonta le, hogy a viszonylag egységes amerikai stratégiai kultúra alapvetően különbözött a szovjet stratégiai kultúrától, valamint, hogy a fentiek alapján az amerikaiak gyakorlatilag képtelenek voltak – a szó általános értelmezését tekintve – katonai stratégiai módon gondolkodni egy nukleáris háborúra történő felkészülésről, annak megvívásáról és esetleges megnyeréséről.⁸⁹ Ennek némileg ellentmond az a tény, hogy az Egyesült Államok Stratégiai Légierő Parancsnoksága folyamatosan dolgozott és rendelkezett az ellencsapást és a nukleáris háború megnyerését célzó tervezési opciókkal.⁹⁰

Jones hasonlóan érvelve három szintre osztotta a stratégiai kultúrát alakító tényezőket, úgymint a makro-környezeti tényezők (földrajzi adottság, etno-kulturális jellemzők és történelem), társadalmi szint (a társadalom gazdasági, társadalmi és politikai kultúrája), valamint a mikro szint, ami a katonai intézményrendszerből és a civil-katonai kapcsolatok jellemzőiből áll. Ez a fajta stratégiai kultúrafelfogás nem korlátozta a stratégiai opciókat és meghatározó volt a döntés-előkészítés és tervezés valamennyi szintjén, a stratégiai szinttől a harcászati szintig. A tényezők e három csoportja eredményezte azt, hogy a szovjet stratégiai kultúra a támadó jellegű stratégiákat helyezte előtérbe.⁹¹

Az újszerű megközelítés ellenére az első generációs gondolkodás számos hiányossággal rendelkezett. Elsőként, túl széleskörűen határozták meg a stratégiai kultúra definícióját, mivel a technológiát, a földrajzi viszonyokat, a szervezeti kultúrát és hagyományokat, a politikai ideológiát és a nemzetközi rendszert is a stratégiai kultúrát befolyásoló tényezők közé sorolták. Mivel ezek mindegyike önállóan is képes befolyásolni a stratégiai döntéseket, gyakorlatilag lehetetlenné tették a nem stratégiai kultúrán alapuló döntéselemzést. A második probléma az volt, hogy magukat a viselkedésmintákat is befoglalták a stratégiai kultúra definíciójába. Ezzel azt sugallták,

⁸⁹ Johnston, Alastair Iain: Thinking about Strategic Culture. In.: International Security. 19. évf. (1995) 4. szám. 36. o.

⁹⁰ Sagan, Scott D.: SIOP-62: The Nuclear War Plan Briefing to President Kennedy. In.: International Security, 12. évf. (1987) 1. szám. 28. o.

⁹¹ Johnston, Alastair Iain: Thinking about Strategic Culture. In.: International Security. 19. évf. (1995) 4. szám. 37. o.

hogy egy bizonyos stratégiai gondolkodásmód következetesen egy bizonyos viselkedéshez vezet. Johnston a csoportosítás során feltette a kérdést: *Hogyan értékelhető egy stratégiai kultúra akkor, ha a stratégiai válasz, a viselkedés, ellentmondásosnak tűnik a stratégiai beállítottsággal?* Vagy megfordítva: *Vajon egy bizonyos viselkedés mindig azonos stratégiai gondolkodásmódra utal?*⁹²A fenti, lényegében mindent, még a viselkedést is magába foglaló definícióval kizárták annak lehetőségét, hogy a stratégia kultúra szétváljon a viselkedéstől.

A harmadik probléma pedig az volt, hogy egy társadalom stratégiai kultúráját állandónak tekintették, ami csak történelmi léptékben, a tapasztalatok feldolgozása során változik. Ugyanakkor nem vették figyelembe azt a tényt, hogy a stratégiai kultúrát alkotó tényezők más és más stratégiai preferenciákat generálhatnak, így adott államokon belül versengő stratégiai preferenciák alakulhatnak ki. Johnston ezeken kívül számos kérdést megválaszolatlannak tartott az első generációs stratégiai kultúra elméletek besorolásakor: *Mit kell a stratégiai kultúra forrásainak tekinteni? Milyen időszakból kell ezeket a forrásokat kiválasztani? Miért számít egy adott történelmi időszak a stratégiai kultúra forrásának, míg egy másik nem? Hogyan öröklődik át az időben? Változik-e az átörökítés során?*⁹³Mivel a csoportosítás 1995-ben történt, azóta az első generáció képviselői több kérdésre választ adtak. Colin S. Gray, nem vitatva a generációs besorolást, több cikkében reagál a felvetett kérdésekre.⁹⁴

A második generáció jellemzői

A második generáció képviselői, akik az 1980-as évek közepén jelentek meg, munkáikban abból indultak ki, hogy hatalmas különbség van a politikai döntéshozók gondolkodása, kommunikált tevékenységük és valós tetteik között. A stratégiai kultúrát a stratégiai döntéshozatalon belül a politikai hegemonia eszközének tartották, amely széles körben elérhető útmutatót biztosít az erőszak legitim alkalmazásához és alátámasztja a deklarált stratégiát, így legitimálva a stratégiai döntéshozatalban résztvevők hatalmát. Ugyanakkor a műveleti stratégia a döntéshozók valós érdekeit szolgálja. Bradley S. Klein szerint az amerikai nukleáris politikát példaként véve látható, hogy a műveleti stratégia az amerikai érdekek védelmében történő hadviselésre helyezte a hangsúlyt, míg a deklarált stratégiát a politikai elit eszközként

⁹² i. m. 37. o.

⁹³ i. m. 39. o.

⁹⁴ Gray, Colin S.: Strategic Culture as Context: The First Generation of Theory Strikes Back. In.: Review of International Studies, 25. évf. (1999) 49-69. o.; Gray, Colin S.: Out of the Wilderness: Prime Time for Strategic Culture. National Institute for Public Policy. 2006. július.

használta, hogy a műveleti stratégiát kulturálisan és nyelvileg elfogadhatóan igazolja és félrevezesse, vagy lecsendesítse a potenciális politikai kihívókat.⁹⁵

Annak ellenére, hogy a stratégiai kultúrát eszköznek tekintették, nem a politikai, katonai elittől származtatták. Klein a stratégiai kultúrát a történelmi tapasztalatok eredményének tekintette, és úgy gondolta, hogy mivel minden ország különböző történelmi háttérrel rendelkezik, a stratégiai kultúrájuk is eltérő.⁹⁶ A második generáció képviselői szerint nincs valós kapcsolat stratégiai kultúra és az állam viselkedése között, mivel utóbbit a hatalmon lévő elit érdekei határozzák meg, nem a kultúra. Ez azt sugallja, hogy a hatalmi elit – amennyiben érdekei megkívánják – felül tud emelkedni a stratégiai kultúrán, ugyanakkor egyes tanulmányok kapcsolatot feltételeznek a stratégiai kultúra és az állam valós viselkedése között. Ezt azzal magyarázták, hogy a döntéshozók az elődeik által létrehozott stratégiai kultúrában szocializálódtak, így az azt alkotó mítoszok rabjai.⁹⁷

A második generációs szakirodalom ugyanakkor határozatlan abban a kérdésben, hogy az egyes stratégiai kérdésekre adott válaszok országonként változnak-e. Amennyiben feltételezzük, hogy a szimbolikus kommunikáció bizonyos stratégiai opciókat kizár a választásból, úgy a stratégiai kultúra nemzetenként eltérő. Ugyanakkor az is fellelhető a forrásokban, hogy a hatalmi elit világszerte hasonló, militarista, lényegében reálpolitikán alapuló stratégiai preferenciákkal rendelkezik. Johnston a második generációs kutatók hibájául rótt fel, hogy kevés összehasonlító esettanulmányt végeztek el.⁹⁸

A harmadik generáció jellemzői

Az 1990-es években megjelenő harmadik generáció képviselői sokkal szigorúbban és eklektikusabban határozták meg a független ideológiai változókat, és sokkal célirányosabban vizsgálták a stratégiai döntéseket, mint a függő változókat. Független változóként alkalmazták a politikai-katonai kultúrát, a katonai kultúrát, vagy a szervezeti kultúrát. Mindannyian a realista szemléletet támadták olyan esetekben, amikor a strukturalista, érdekközpontú szemlélet nem tudott magyarázatot

⁹⁵ Klein, Bradley S.: Hegemony and Strategic Culture: American Power Projection and Alliance Defence Politics. In.: Review of International Studies, 14. évf. (1998) 2. szám. 136. o.

⁹⁶ i. m. 139. o.

⁹⁷ Hollander, Edwin P.: Leadership and Power. In: Lindsay, Gardner - Aronson, Elliot (szerk.): Handbook of Social Psychology. 2. kiadás. New York, Addison-Wesley. 1985. 485-537. o.

⁹⁸ Johnston, Alastair Iain: Thinking about Strategic Culture. In.: International Security. 19. évf. (1995) 4. szám. 41. o.

adni a stratégiai döntésekre. Elizabeth Kier azt vette alapul, hogy a különböző politikai kultúrával rendelkező államok különböző módon irányítják haderejüket, és ezek a módszerek a belső politikai kultúra és nem a külső stratégiai megfontolások által vezéreltek.⁹⁹

Jeffrey W. Legro a haderők által alkalmazott különböző harceljárások okaként a különböző szervezeti kultúrákat jelölte meg.¹⁰⁰ Peter Katzenstein, Nobuo Okawara és Thomas Berger arra világítottak rá, hogy a nemzetközi rendszerben hasonló helyzetben lévő államok, belső politikai kultúrájuktól függően, különböző magatartást tanúsítanak a katonai erő alkalmazásával kapcsolatosan.¹⁰¹

A harmadik generáció stratégiai kultúra definíciója egyértelműen kizárta a viselkedést a stratégiai kultúra összetevői közül, elkerülve ezáltal a tautológia látszatát.¹⁰² Ettől eltekintve az általuk használt fogalom nem sokban különbözött az első generációs szerzők definíciójától, bár a kulturális értékek forrásának kevésbé a történelem során megszerzett benyomásokat, inkább a napi gyakorlatban megszerzett tapasztalatokat tartották. Ebből következik, hogy a stratégiai kultúrát kevésbé tartották állandónak, amely akár nem kulturális változókat is tartalmazhat.¹⁰³ Kier például úgy vélte, hogy mivel a politikai-katonai kultúra a változó hazai politikai környezet terméke, azzal együtt folyamatosan változik. Állításának igazolására esettanulmányok vizsgálatán keresztül kimutatta, hogy a katonai kultúra időben és társadalmanként is változó.¹⁰⁴

A harmadik generációhoz tartozó kutatók az egyes teóriák szembeállításával végeztek összehasonlító vizsgálatokat. Legro a háború során alkalmazott önkorlátozásra adott realista magyarázatokat állította szembe az intézményi és szervezeti kultúra alapú modellek válaszaival.¹⁰⁵ Kier a strukturális realista, és

⁹⁹ Kier, Elizabeth: Culture and Military Doctrine: France between the Wars. In.: International Security, 19. évf. (1995) 4. szám. 65-93. o.

¹⁰⁰ Legro, Jeffrey W.: Military Culture and Inadvertent Escalation in World War II. In.: International Security, 18. évf. (1994) 4. szám. 110. o.

¹⁰¹ Katzenstein, Peter J. - Okawara, Nobuo: Japan's National Security - Structures, Norms and Policies. In.: International security, 17. évf. (1993) 4. szám. 84-118. o.; Berger, Thomas U.: From Sword to Chrysanthemum - Japan's Culture of Anti-militarism. In.: International Security, 17. évf. (1993) 4. szám. 119-150. o.

¹⁰² Johnston, Alastair Iain: Thinking about Strategic Culture. In.: International Security. 19. évf. (1995) 4. szám. 41. o.

¹⁰³ Legro, Jeffrey W.: Cooperation Under Fire - Anglo-German Restraint during World War II. New York, Cornell University Press, 1995. 272 o.

¹⁰⁴ Kier, Elizabeth: Imagining War, French and British Military Doctrine Between the Wars. Princeton, Princeton University Press. 1997.

¹⁰⁵ Vizsgálta a II. Világháború alatt kereskedelmi flották ellen tengeralattjárókkal végrehajtott támadások, a terrorbombázások, és a mérges gázok szemben álló felek által történő alkalmazását.

bürokratikus szervezeti kultúra alapú modelleket hasonlította össze a katonai kultúrával. Ezek az összehasonlító vizsgálatok a harmadik generáció kutatóinak legfőbb erősségei.¹⁰⁶

Nem lenne teljes a harmadik generációba tartozó kutatók áttekintése a stratégiai kultúra tárgyában született munkák kategorizálását elvégző Johnston eredményeinek számbavétele nélkül. Johnston a generációk elméletei közötti ellentmondást abban látta, hogy míg az első és harmadik generáció megpróbálta izolálni a stratégiai kultúra hatását a stratégiai döntésekre, addig a második generáció úgy vélte, hogy a stratégiai kultúrát az elit mind helyi, mind nemzetközi viszonylatban saját érdekei szolgálatára, eszközként alkalmazza a valós stratégiai döntések elfedésére.¹⁰⁷

Johnston a koncepció újraértelmezésekor a stratégiai kultúra kiterjedésére és tartalmára, az elemzés tárgyára, az elemzés alapjául szolgáló történelmi időszakokra, valamint az alkalmazott módszerekre vonatkozóan is sokkal szigorúbb meghatározást tartott szükségesnek. Legfontosabbnak a stratégiai kultúra stratégiai döntésekre gyakorolt hatásainak megbízható mérését tartotta.¹⁰⁸ A kultúra elemeit átemelve a stratégiai gondolkodásba, valamint felhasználva Clifford Geertz antropológus a vallást, mint kulturális rendszert értelmező definícióját, lényegében újraértelmezte a stratégiai kultúra fogalmát. Johnston szerint „*a stratégiai kultúra szimbólumok (pl.: érvrendszerek, nyelvek, analógiák) olyan integrált rendszere, amelyik általánosan elfogadott, állandó érvényű stratégiai preferenciákat hoz létre, oly módon, hogy az államok közötti kapcsolatok során a katonai erő szerepére és hatékonyságára vonatkozó koncepciókat alkot és ezeket olyan tényszerűséggel ruházza fel, amelyben a stratégiai preferenciák egyedülállóan realisztikusnak és hatékonynak tűnnek*”.¹⁰⁹

Johnston azt is meghatározta, hogy hol lelhetőek fel a stratégiai kultúra által kialakított preferenciák, az elemzés tárgyaként azonosítva a stratégiai kultúra hordozóinak (stratégiai gondolkodók, katonai vezetők, hatalmi elit) írásait, vitáit,

Megállapította, hogy amennyiben a tevékenység összeegyeztethető volt valamely állam haderejének katonai kultúrájával, akkor az alkalmazta, egyéb esetben az állam korlátozva magát, nem alkalmazta a vizsgált eljárásokat. Legro, Jeffrey W.: *Cooperation Under Fire - Anglo-German Restraint during World War II*. New York, Cornell University Press, 1995.

¹⁰⁶ Kier, Elizabeth: *Imagining War, French and British Military Doctrine Between the Wars*. Princeton, Princeton University Press, 1997.

¹⁰⁷ Johnston, Alastair Iain: *Thinking about Strategic Culture*. In.: *International Security*. 19. évf. (1995) 4. szám. 43. o.

¹⁰⁸ i. m. 44. o.

¹⁰⁹ i. m. 46. o.

beszédeit, véleményét, a fegyverzetek leírását és alkalmazását, a háború és béke időszakának a különböző médiumokban megjelenített képeit, valamint a katonai rendezvényeket és a háborús irodalmat. Ezek tartalmi elemzésére a kognitív feltérképezést és a szimbólumelemzést tartja alkalmasnak.¹¹⁰ Egyrészt az első módszerrel feltárhatóak a dokumentumok ok-okozati összefüggései, ami lehetővé teszi az egyes opciók viselkedésre gyakorolt hatásának vizsgálatát, másrészt a stratégiai dokumentumok szimbólum elemzése feltárhatja, hogy a stratégiai alaptételek hogyan jelennek meg a viselkedésben, illetve milyen preferencia rangsorolást eredményeznek.¹¹¹

Az összefüggések megértéséhez az empirikus analízis módszerét ajánlja, támogatva az összehasonlító elemzések elvégzését. Johnston arra a következtetésre jutott, hogy *„a jól elvégzett stratégiai kultúraelemzés segíthet a döntéshozóknak jobban, empatikusabban megérteni, hogy a (stratégiai) játék különböző szereplői hogyan élik meg magát a játékot, csökkentve a bizonytalanságot és a félreértéseket a stratégiai döntésekben. A rosszul elvégzett elemzés megerősítheti a sztereotípiákat más államok stratégiai beállítottságáról és alternatívákat zárhat ki azáltal, hogy nem megfelelően ítéli meg a helyi stratégiai kultúrákat.”*¹¹²

Összességében megállapítható, hogy mint mindenki, a stratégiai döntéshozók is egy bizonyos kulturális környezetben szocializálódtak emberek, mely befolyásolja döntéseiket. A stratégiai kérdéseket a saját szemüvegükön keresztül látják, sokszor figyelmen kívül hagyva mások szempontjait. A legmegfelelőbb stratégiai döntések meghozatala érdekében a döntés-előkészítés során figyelembe kell venni a szövetségesek és az ellenség kultúrájának különböző dimenzióit, úgymint a történelmet, az ideológiákat, az értékeket, a vallást, és a politikát. Az Egyesült Államok és a NATO iraki és afganisztáni tapasztalatai azt mutatják, hogy a katonai műveletekben is jelentős szerepe van a kultúrának. Ennek kapcsán vizsgálható a kultúra hatása a hadviselés különböző szintjein, a harcászati, hadműveleti és hadászati szinten.

Ezeket a tapasztalatokat is figyelembe vevő, a közelmúltban kidolgozott analitikai kulturális stratégiai és politikai keretrendszer is azokat a dimenziókat kívánja

¹¹⁰ Cognitive mapping

¹¹¹ i. m. 52. o.

¹¹² Alastair Iain Johnston idézet. In: Stone, Elizabeth: Comparative Strategic Cultures Literature Review (Part 1), Comparative Strategic Cultures Curriculum. 2006. október 1. 1-2. o.

azonosítani, amelyek elengedhetetlenek a stratégiai viselkedés megértéséhez.¹¹³ Ezek az alapelemek az alapvető érdekeket meghatározó egyéniség, a politikai kultúra és a rugalmasság, mely meghatározza a külső erőkkel szembeni ellenálló képességet.¹¹⁴

3. 4. AZ EGYESÜLT ÁLLAMOK STRATÉGIAI KULTÚRÁJA

Mivel az amerikai stratégiai kultúra befolyásolja az Amerikai Egyesült Államok stratégiai döntéseit, viselkedését, katonai erejének alkalmazását, megismerése egyaránt fontos szövetségesei és ellenségei számára is és elengedhetetlen stratégiai megértéséhez. Colin Gray a nemzetek különböző stratégiai viselkedését tanulmányozva, példaként definiálja az amerikai stratégiai kultúrát, mint „a kultúra, ami azokat az erővel kapcsolatos gondolkodás és cselekvési módokat tartalmazza, amelyek a nemzeti történelmi tapasztalatokból, az önképből, valamint mindazokból az egyedi amerikai tapasztalatokból (földrajzi, politikai filozófiai, civil kulturális, és életviteli) származik, amik az amerikai állampolgárt jellemzik”.¹¹⁵ Fentebb már említésre került az Amerikai Egyesült Államok hadviselését vizsgáló két mű, Colin S. Gray *The American way of War. Critique and Implications* című írása, amelyben 12, az amerikai hadviselésre jellemző tulajdonságot ír le, illetve Russel F. Weigley *The American Way of War* című munkája mely az amerikai polgárháborútól tekinti át az ország fegyveres konfliktusait és azonosítja fő jellemzőit.

Jellemzőjük, hogy vegyesen tárgyalják a hadviselés különböző szintjeit. Elfogadva a fenti amerikai stratégiai kultúra definíciót és azt, hogy a stratégiai döntéseket meghozó elit az amerikai társadalom része, szükséges vizsgálni az Egyesült Államok és állampolgárainak földrajzi, politikai, filozófiai, civil, kulturális és életviteli jellemzőit, amelyek sajátos amerikai „embertípust” formáltak.

3. 4. 1. AZ AMERIKAI ÉRTÉKEK

Az amerikai társadalom kialakulását jelentősen meghatározó tényező az ország földrajzi elhelyezkedése és az odaérkező telepéseket fogadó viszonylag kedvező körülmények: enyhe éghajlat, szinte korlátlan természeti erőforrások, tér a terjeszkedésre, valamint a védett földrajzi elhelyezkedés. A geostratégiai környezet

¹¹³ Analytical Cultural Framework for Strategy and Policy

¹¹⁴ Kim, Jiyul: Cultural Dimensions of Strategy and Policy. Carlisle, Strategic Studies Institute, U.S. Army War College. 2009 május. 10. o.

¹¹⁵ Gray, Colin S.: National Style in Strategy: The American Example. In: International Security, 6. évf. (1981. ősz) 2. szám. 21-47. o.

lehetővé tette a telepesek számára, hogy külső behatásoktól mentesen, önálló értékrend szerint alakítsák ki a társadalmukat. A védettséget a történelem visszaigazolta azáltal, hogy a polgárháború óta nem zajlott olyan jelentős katonai konfliktus – beleértve a két világháborút is – ami érintette volna az észak-amerikai kontinenst. Ezek a tapasztalatok a sérthetlenség érzésével töltötték el az amerikaiakat.¹¹⁶ A viszonylagos elszigeteltség lehetőséget adott egy, az európaiaktól különböző, a liberális demokrácia és a kapitalizmus alapelvein nyugvó nemzeti identitás kialakítására. Az új ideológia – melynek erkölcsi alapját a protestáns etika adta – alapértékei az erény, az egyszerűség és a saját erőre támaszkodás lettek. Mivel az új társadalom kialakítása egy új kezdetre adott lehetőséget és a bevándorlók nem rendelkeztek közös etnikai gyökerekkel, egy új ideológia megalkotására volt szükség saját politikai szimbólumokkal. Az amerikai állampolgárt, függetlenül anyanyelvétől, születési helyétől és etnikai hovatartozásától, az alkotmány, az állampolgári eskü, a lobogó, a nemzeti ünnepek, vagyis a nemzeti jelképek önkéntes elfogadása teszi amerikaivá. Ez a nemzeti identitás gyakorlatilag egyet jelent a patriotizmussal.¹¹⁷ Az új politikai ideológia elterjesztésében jelentős szerepet játszó oktatás és az izolált földrajzi elhelyezkedés egy sajátos sovinszta, etnocentrikus látásmódot hozott létre. Anita Arms esszéjében egy közel-keleti hírszerző tiszt, Archie Roosevelttel visszaemlékezéseiből idéz: *„legtöbbünk úgy hiszi, hogy nekünk egy felsőbbrendű szociális és kormányzati rendszerünk van, ami a legjobb a világon, és szerencsések azok, akik merev, régi társadalmukat hátrahagyva csatlakoznak hozzánk. Keveset tudunk ezekről a társadalmakról és még kevésbé értjük őket. Minimális figyelmet szentelünk rájuk ...”*.¹¹⁸ Hogy mennyire jelen van ez a szemlélet az amerikai haderőben is, jól példázza az, hogy 2019. májusában, amikor az Egyesült Államok, Budapestre akkreditált véderőattaséja, több, mint 30 éves szolgálat után nyugdíjba vonult – a rendkívül ünnepélyes, a nagykövet jelenlétében lezajlott búcsúztatásán – elköszönő beszédében büszkén emlékezett országára és az amerikai demokrácia szolgálatára, melynek jellemzésére kérdéseket tett fel és őszintén meg is válaszolta: *„...Tökéletes ez a demokrácia? Nem! A legjobb ez a demokrácia? Igen!”*¹¹⁹

¹¹⁶ Arms, Anita M.: *Strategic Culture: The American Mind*. In.: Thomas C. Gill (szerk.): *Essays on Strategy IX*. Washington, D.C., National Defence University Press. 1993. 4. o.

¹¹⁷ i. m. 5. o.

¹¹⁸ i. m. 7. o.

¹¹⁹ Donald Baker ezredes búcsúbeszéde, 2019. május 18. Budapest.

Az amerikai öntudat kialakításában a vallás, különösen a protestantizmus is jelentős szerepet játszott. A puritán vallásgyakorlat a vallásszabadság biztosításán túl az angol római katolikus egyház valamennyi nyomát igyekezett eltüntetni, hangsúlyt helyezve az egyénre különösen a közvetlen személyes vallásgyakorlatra. Az egyénre helyezett hangsúly tükröződik a szekuláris politikai ideológiában és fontos része lett az új amerikai társadalom alapjának.¹²⁰

Több kutató szerint a kálvinista értékrend és életvitel egyensúlyt jelentett a zabolázatlan kapitalizmussal szemben.¹²¹ Bár a vallás szerepe a szekuláris hatásoknak köszönhetően jelentősen csökkent, a felmérések alapján a nyugati társadalmak között az amerikai még mindig vallásosnak mondható.¹²² A stratégiai gondolkodás szempontjából jelentős az egyház hatása a tekintetben, hogy az erkölcs az amerikai politika részévé vált. Így a történelem során jelentkező problémák, mint rabszolgaság, emberi jogok, háború, inkább erkölcsi, mint politikai értelemben voltak definiálhatók és morális vitát gerjesztettek.¹²³ A pionírok nemzetének különös jellemzője az előretekintés, ami a mindennapi küzelemből adódóan csak a közeli jövőre és nem hosszú távra vonatkozik. Az amerikaiak felgyorsuló életében az idő kiemelt jelentőséggel bír és munkájukért azonnali eredményt várnak el. Arms szerint a *„gyorséttermek, 24 órás hírek, országos éjjel-nappali házhozszállítás, azonnali kommunikáció, a repülés előtérbe helyezése a lassabb tömegközlekedési eszközökkel szemben, mind a folytonosan növekvő igények közeli jövőben történő kielégítésének szükségét fejezik ki”*.¹²⁴ A technológiai fejlődés által fenntartott és az amerikai társadalom által elfogadott „intézményesített” változás, valamint az újdonság utáni vágyakozás sajátos rövid távú szemléletmódot alakítottak ki.

Arms a fentiek alapján határozta meg az amerikai társadalom fejlődése során kialakult alapvető értékeket: izolacionizmus, az egyéni szabadságon és jogokon alapuló ideológia, az amerikai állampolgárság tisztán politikai meghatározása, a protestáns munkaetika és a kapitalizmus egyensúlya, a politika erkölcsi megközelítése,

¹²⁰ Arms, Anita M.: Strategic Culture: The American Mind. In.: Thomas C. Gill (szerk.): Essays on Strategy IX. Washington, D.C., National Defence University Press. 1993. 7. o.

¹²¹ i. m. 8. o.; Irving, Kristol: On the Character of American Political Order. In.: Utley, Robert (szerk.): The Promise of American Politics: Principles and Practice after Two Hundred Years. New York, University Press of America. 1989. 12. o.; Max, Weber: The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism., Gloucester, Parsons Talcott. 1988. 62-64. o.

¹²² Gallup, George - Castelli, Jim. The People's Religion: American Faith in the 90's. New York, Macmillan. 1989. 33, 45, 48, 75. o.

¹²³ i. m. 9. o.

¹²⁴ Arms, Anita M.: Strategic Culture: The American Mind. In.: Thomas C. Gill (szerk.): Essays on Strategy IX. Washington, D.C., National Defence University Press. 1993. 10. o.

etnocentrizmus, mely azon alapul, hogy az amerikaiak erkölcsi magaslaton állnak, az a sovinszta vélemény, hogy mindenki amerikai akar lenni, valamint az azonnali cselekvésre és elégtételre vonatkozó elsöprő igény.¹²⁵ Ezek az értékek áthatják az amerikai társadalom kül- és belpolitikai életét és befolyásolják az Egyesült Államok stratégiai kultúráját.

A fenti jellemzők jól tetten érhetőek az utóbbi évtizedek katonai konfliktusaiban. A katonai erő alkalmazása során az azonnali eredményekre törekvés, ami jelen esetben az ellenség mielőbbi megsemmisítése, a tűzerő erőteljes és a kifinomult technológia intenzív alkalmazásához vezetett. Ezt támogatták a hadügyi forradalom során kifejlesztett és általánosan elterjedt precíziós csapásmérő fegyverek és fegyverrendszerek. Az 1991-es öbölháború is a modern technológia mindenhatóságát erősítette az amerikaiakban. A Sivatagi Vihar műveletben az amerikai haderő képes volt pontosan összehangolt összhaderőnemi támadó műveleteket végrehajtani a hadműveleti terület mélységében, egyszerre támadva az ellenség stratégiai célpontjait és katonai erejét is. Francis Fukuyama szerint az amerikaiak abban a hitben léptek be a XXI. századba, hogy a jövőben a modern technológia segítségével csak tiszta és olcsó háborúkat fognak vívni. Ezt a hitet azonban az iraki háború szertefoszlatta, ugyanis a precíziós bombák nem tudnak különbséget tenni a felkelők és a civil lakosság között, és nem segítik a katonáknak az arab nyelvtudásban.¹²⁶

3. 4. 2. AZ AMERIKAI STRATÉGIAI KULTÚRA JELLEMZŐI

Az amerikai társadalom, természetesen magában foglalja a stratégiai kultúra hordozóit, a politikai döntéshozó elitet és a védelmi intézményrendszer különböző szintjein elhelyezkedő civil szakértőket és katonákat. Thomas Mahnken ezért az amerikai stratégiai kultúra jellemzőit három szinten, nemzeti, katonai és haderőnemi szinten határozta meg. Elgondolása szerint a stratégia nemzeti szinten a társadalomnak a katonai erő használatával kapcsolatos értékrendjét tükrözi. A második szint, a katonai kultúra kifejezi azt, hogy az adott nemzet, hogyan háborúzik. A stratégiai kultúrát haderőnemi szinten a szervezeti kultúra képviseli, amely leírja az adott

¹²⁵ i. m. 12. o.

¹²⁶ Fukuyama, Francis: *America at the Crossroads - Democracy, Power, and the Neoconservative Legacy*. New Haven, Yale University Press. 2006. 36. o.

haderőnem értékeit, küldetését, az alkalmazott haditechnikát.¹²⁷ Colin Gray szintekre bontás nélkül 12 tulajdonságot határozott meg, amelyek jól jellemzik az amerikai stratégiai kultúrát,¹²⁸ és jelentős azonosságot mutatnak Mahnken eredményeivel.

A védett földrajzi elhelyezkedés döntően határozta meg az amerikai stratégiai gondolkodást és kultúrát. Az elszigetelt fejlődés során megtapasztalt „ingyen kapott” biztonság, optimizmust, a fenyegetések figyelmen kívül hagyását és a béke természetes állapotként történő értelmezését generálta. Ezt az állapotot a 2001. szeptember 11-i terrortámadások alapvetően változtatták meg. A kontinentális honi területek védelme a globális és virtuális terek felől, melyet stratégiai megközelítésnek is neveznek, bekerült az amerikai katonai stratégiákba. A viszonylagos békés fejlődés és az új állam által teremtett ideológia létrehozott egy új szemléletmódot, amely az amerikai társadalmat minőségében jobbnak, kivételesnek tartotta. Ez a kivételesség, felsőbbrendűség érzés vezetett az európai hatalmi politika elutasításához és a mai napig meghatározza az Egyesült Államok viszonyát más országokhoz. A jó győzelmébe, valamint a liberális demokrácia értékeibe vetett töretlen hit ösztönzi az amerikaiakat, hogy ezt a világ más részeire is kiterjesszék, ami oda vezet, hogy az amerikaiak hajlandóak erkölcsi értékek alapján eldöntött „keresztes hadjáratra” a jó érdekében. Gray szerint *„Az amerikaiak ideálokért háborúznak. Más nemzetek a túlélésért, anyagi javakért vagy földért harcolnak, míg az Egyesült Államok a háborút a jó és a gonosz közötti küzdelemnek tartja, amelyben mindig a jónak kell győznie. Az amerikai gondolkodás nem fogadja be az olyan célokért vívott háborúkat, amelyek nincsenek teljes összhangban az igazságosság és erkölcsösség hagyományos amerikai definícióival”*.¹²⁹ Bár ez a tulajdonság az amerikai társadalom értékeiből következő jellemzője az amerikai stratégiai kultúrának, e téren változás figyelhető meg. Az elmúlt évtizedek elhúzódó katonai beavatkozásai arra engednek következtetni, hogy az Egyesült Államok nemzeti érdekei alapján meghozott stratégiai döntéseket erkölcsi retorikával legalizálják, illetve fogadtatják el a közvéleménnyel. A háború elhúzódó jellege és az értelmetlennek tűnő veszteségekről érkező jelentések kapcsán a külföldi szerepvállalások időnként a belpolitikai viták előterébe kerülnek. Az Irak lerohanására

¹²⁷ Mahnken, Thomas G.: United States Strategic Culture. Washington, Comparative Strategic Cultures Curriculum. 2006. 5. o.

¹²⁸ Gray, Colin S.: The American Way of War: Critique and Implications. In.: McIvor, Anthony D. (szerk.): Rethinking the Principles of War. Annapolis, Naval Institute Press. 2005. 27-33. o.

¹²⁹ Gray, Colin S.: National Style in Strategy: The American Example. In: International Security, 6. évf. (1981. ősz) 2. szám. 26. o.

okot adó tömegpusztító fegyverek létezésének megkérdőjelezése, és az, hogy sohasem kerültek elő, a társadalom egyik alapértékébe vetett hitet ingatta meg. Tovább koptatták a jóindulatú hatalom képét az Afganisztán lerohanására okot szolgáltató terrortámadásokkal kapcsolatos oknyomozások és összeesküvés-elméletek. Hogy az Egyesült Államok jó célokért, erkölcsi értékek mentén háborúzik az amerikai stratégiai kultúrába is beépült, de mivel annak a stratégiai döntéshozók a hordozói, meg kell állapítani, hogy ebben változás tapasztalható. A politikusok erkölcsi retorikát használva, esetenként hamis hírszerzési információkat bizonyítékként feltüntetve hozzák meg és fogadtatják el a társadalommal a stratégiai döntéseiket. Tagadhatatlan, hogy ezek mögött az Egyesült Államok valós érdekei állnak, ugyanakkor lobbysoportok gazdasági érdekeit is szolgálják.

A katonai erő és a politika kapcsolata tekintetében az amerikai társadalomban a háború devianciának, és nem a politika más eszközökkel történő folytatásának minősül. Joseph C. Wylie a következőképpen írta le ezt a széles körben elterjedt amerikai véleményt: *„A háború valóban a politika folytatása? Azt gondolom nekünk nem. A háború egy olyan nemzetnek, amelyik tartózkodik az agressziótól valójában a politika teljes kudarca. Háború idején, a háborút megelőző politika teljességgel érvényét veszti, mert az a helyzet melyben érvényesülnie kellene, már nem tükrözi a valóságot. Amikor a háború kitör egy radikálisan megváltozó világba kerülünk.”*¹³⁰ Ezt a tulajdonságot Gray úgy írja le, hogy az amerikaiak hajlamosak nem stratégiailag gondolkodni.¹³¹ Ez a felfogás sajátos kettősséget eredményezett az amerikai stratégiai kultúrában. Az amerikaiak alapvetően békeszeretők, és legtöbbször minden eszközt bevetnek a háború elkerülésére, az erő alkalmazására pedig, mint utolsó lehetőségre tekintenek. Amikor azonban a döntés megszületett, teljes mértékben mobilizálják az anyagi és humán erőforrásokat a győzelem érdekében. Teszik ezt a teljes társadalom támogatásával, ugyanis bár erkölcsi alapon vitáznak egy probléma megoldásáról, amikor a vita eldőlt, egy másik amerikai érték kerekedik felül. *„Az amerikaiak nem csak hisznek a jóban, a szólásszabadságban és az egyén értékében, de ragaszkodnak ahhoz az oktatási rendszerben beléjük oltott értékhez, hogy a jó, patrióta állampolgár nem kérdőjelezi meg az állam intézményeit.”*¹³² Jól demonstrálja ezt az első Öböl-

¹³⁰ Wylie, Joseph C.: *Military Strategy: A General Theory of Power Control*. New Brunswick, Rutgers University Press. 1967. 95. o.

¹³¹ Gray, Colin S.: *National Style in Strategy: The American Example*. In: *International Security*, 6. évf. (1981. ősz) 2. szám. 33. o.

¹³² Curran, Dolores: *Traits of a Healthy Family*. New York, Ballantine Books. 1984. 85. o.

háborút megelőző kongresszusi vita. A képviselők hosszasan vitatkoztak a katonai beavatkozás előnyeiről és hátrányairól, de a szavazás után a beavatkozás ellen érvelő képviselők is támogatták az intervenciót.¹³³

A rendelkezésre álló nagy mennyiségű erőforrások, az azonnali intézkedést és eredményeket elváró és általában nem hosszú időre előre tekintő társadalom sajátos jellemzőkkel ruházta fel az amerikai hadviselést, amelyek természetes módon épültek be a stratégiai kultúrába. A háború kitörésével főszereplővé váló amerikai haderő számára nem létezik más cél, mint a győzelem. A nemzetközi biztonságpolitikai kihívásokat az amerikaiak egyfajta játéknak tekintik, amit meg kell nyerni függetlenül az alkalmazott módszerektől. Ezt D. W. Brogan a következőképpen fogalmazta meg: „...a győzelem a cél, az eszközök eleganciája egyfajta európai lényegtelenység mely azokat az időket idézi, amikor a háború a királyok sportja volt.”¹³⁴ Gray szerint ugyanígy nem fordítanak figyelmet arra, hogy a győzelem érdekében végrehajtott műveletek milyen hatást gyakorolnak a háborút követő békeállapotról.¹³⁵ Számukra a győzelem nem értelmezhető kitűzött stratégiai célok elérésével, csak az ellenség teljes megsemmisítésével. Weigley is az amerikai hadviselés fő jellemzőiként tünteti fel az agresszivitást a hadviselés minden szintjén, a döntő csaták lehetőségének keresését és a teljes erő kifejtést. Az amerikai haderő álláspontja szerint „a háború célja az ellenség teljes legyőzése és katonai erejének elpusztítása”.¹³⁶ Az ellenség felőrlése érdekében mobilizálják a nemzet erőforrásait és előnyben részesítik az azonnali megoldásokat, ami direkt stratégiai elgondolásokhoz vezet. Jól jellemzi ezt az amerikaiak és a britek véleménykülönbsége a partraszállással kapcsolatos stratégiát illetően. George C. Marshall vezetésével az amerikaiak a csatornán történő, mihamarabbi átkelésre kívánták az erőket koncentrálni. A britek ezzel szemben, addig, amíg a szovjetek fokozatosan felmorzsolják a német erőket, a szövetségesekkel stratégiai bombázásokat és nem hagyományos hadviselést folytattak volna a bekerített, megszállt Európában, elhalasztva ezzel az inváziót mindaddig, míg az majdhogynem csak kegyelemdöfés lett volna.¹³⁷

¹³³ Arms, Anita M.: Strategic Culture: The American Mind. In.: Thomas C. Gill (szerk.): Essays on Strategy IX. Washington, D.C., National Defence University Press. 1993. 14. o.

¹³⁴ Gray, Colin S.: War, Peace and Victory - Strategy and Statecraft for the Next Century. New York, Simon and Schuster. 1990. 356. o.

¹³⁵ Gray, Colin S.: The American Way of War: Critique and Implications. In.: McIvor, Anthony D. (szerk.): Rethinking the Principles of War. Annapolis, Naval Institute Press. 2005. 28. o.

¹³⁶ Mahnken, Thomas G.: United States Strategic Culture. Washington, Comparative Strategic Cultures Curriculum. 2006. 10. o.

¹³⁷ i. m. 11. o.

Az ellenség megsemmisítésére és az amerikai életek megóvására az amerikai haderő jellemzően nagy tüzerőt használ. Ezt alátámasztják az afganisztáni háború legintenzívebb szakaszából származó statisztikai adatok. A tálib erők ellen az amerikai légierő mintegy 22000 bombát vetett be a különleges erők és az Északi Szövetség támogatására. Ezek közül 12500 darab precíziós vezérlésű volt. A jelentős tüzerő alkalmazására felhozható, de viszonylag ritkán említett példa a Szomáliai beavatkozás, ahol az amerikaiak vesztesége 83 sebesülés és 18 halott volt, ugyanakkor Mogadishuban mintegy 500 szomáliai esett el és körülbelül ezren megsebesültek.¹³⁸

Az amerikai stratégiai kultúra jellemzője az is, hogy a pusztítás érdekében rendkívüli módon támaszkodik az ipar teljesítőképességére, és előszeretettel alkalmazza a felmerülő problémák megoldása során kikristályosodó innovatív technológiai megoldásokat. Ezt az ipari kapacitást és az erőforrások mobilizálását igazolja az, hogy a II. világháború alatt az Egyesült Államok állította elő a szövetségesek hadieszközeinek majdnem kétharmadát: 297000 repülőt, 193000 tüzérségi eszközt, 86000 harckocsit, 2 millió teherautót, 8800 hajót és 87000 partraszálló járművet. Első háborús évében az Egyesült Államok több repülőgépet, harckocsit és nehézfegyverzetet gyártott, mint a tengelyhatalmak együttevét.¹³⁹ Konfliktus idején nem csak a termelői kapacitást fokozzák, hanem a kutatási és fejlesztési tevékenységet is, melynek kitűnő példája az atombomba megalkotása. A technológiai fejlesztés a hidegháború idején is kulcsszerepet játszott, amikor az Egyesült Államok minőségi különbséggel kívánta ellensúlyozni a szovjetek számszerű fölényét. Ez a haditechnika ugrásszerű, mondhatni forradalmi fejlődését eredményezte, ami a hidegháborút követő konfliktusokban mindenki számára nyilvánvalóvá tette az amerikaiak technológiai fölényét. A technológiai fejlesztésektől az amerikaiak nagyobb hatékonyságot várnak el. Ami a háztartási eszközök és számítógépek esetében nagyobb teljesítményt és gyorsaságot jelent, az a fegyverek, fegyverrendszerek tekintetében megnövelt képességeket, jobb találati pontosságot, nagyobb halálozási arányt, több választható opciót.¹⁴⁰ Egy, az Egyesült Államok katonai képzési intézményeiben 1900 résztvevővel végrehajtott kutatás szerint a legtöbb amerikai tiszt azt gondolja, hogy az új technológiák, a kidolgozott

¹³⁸ i. m. 11. o.

¹³⁹ Overy, Richard: *Why the Allies Won?* New York, Jonathan Cape. 1995. p. 192. o.

¹⁴⁰ Arms, Anita M.: *Strategic Culture: The American Mind.* In.: Thomas C. Gill (szerk.): *Essays on Strategy IX.* Washington, D.C., National Defence University Press. 1993. 21. o.

harceljárások és a szervezeti struktúra megkönnyíti a katonai erő alkalmazását és a döntő csaták megvívását.¹⁴¹ A technológiába vetett túlzott bizalom ugyanakkor hátrányt is jelenthet. Az Egyesült Államok a legtöbb területen meglévő technológiai fölénye ellenére alulmaradt Vietnamban, mert nem rendelkezett megfelelő stratégiával a politikai célok elérésére.¹⁴² Thomas G. Mahnken szavaival: „a technológia a stratégiai gondolkodás gyenge helyettesítője”.¹⁴³ Ennek ellenére a haditechnika ugrásszerű fejlődése a haderőstruktúra transzformációjához vezetett és mind több területen kiváltotta a hús vér katonát. A technológiai fejlődés jelentős létszámcsökkentésekhez vezetett, különösen a szárazföldi erőknél. Ez épp attól a képességétől fosztotta meg az amerikai haderőt, ami az aszimmetrikus hadviselés¹⁴⁴ körülményei között vívott küzdelem megnyerésének egyik feltétele, az ellenség területének elfoglalása. A terület birtokba vételét és a biztonság tartós garantálását csak élőerővel és olyan speciális képességekkel – idegen nyelvismeret, pszichológiai hadviselés, civil-katonai kapcsolatok, helyi katonai és rendőri erők kiképzése, humán felderítés – lehet megoldani, amelyek másodlagosak a hagyományos hadviselésben. Az iraki szerepvállalást két szakaszra, háborúra és felkelésre bontva a teljesítmény értékelése sokkal egyértelműbb. Megállapítható, hogy az Egyesült Államok rövid idő alatt képes győzelmet aratni a reguláris ellenséges haderő ellen, ugyanakkor a felkelés során a „nem látható ellenség” ellen kevésbé ütőképes. Ez a kettősség az aszimmetrikus hadviselés sajátosságaiból adódik.¹⁴⁵ Dr. Resperger István következtetése szerint aszimmetrikus hadviselés esetén „a győzelemhez az ellenség

¹⁴¹ Mahnken Thomas G. – FitzSimonds, James R.: *The Limits of Transformation: Officer Attitudes Toward the Revolution in Military Affairs*. 17. kiadás, Newport Paper. Newport, Naval War College Press. 2003. 6. fejezet.

¹⁴² Mahnken, Thomas G.: *United States Strategic Culture*. Washington, Comparative Strategic Cultures Curriculum. 2006. 13. o.

¹⁴³ i. m. 14. o.

¹⁴⁴ Az aszimmetrikus hadviselés fogalma: „Pontosan körvonalazott politikai célok érdekében folytatott, gyakran több szervezet ideológiai, vallási, etnikai közösségén alapuló katonai és nem katonai műveleteket, eljárásokat és módszereket alkalmazó közvetlen és közvetett hatásokra építő és egymás hatásait felerősítő, a biztonság különböző dimenzióinak területét veszélyeztető harcmodor, főként harcászati eljárás, melyek együttes hatásával kényszeríthetjük akaratunkat az ellenségre.” Resperger István: *Kis háborúk nagy hatással. A XXI. század fegyveres konfliktusai, a terrorizmus és aszimmetrikus hadviselés jellemzői*. In.: *Felderítő Szemle*, 12. évf. (2013) 1. szám. 212. o.

¹⁴⁵ Óriási a különbség a konfliktusban részt vevő, azaz harcoló felek által alkalmazott erők és eszközök minősége és mennyisége között; a kisebbik fél katonai képességei annyira korlátozottak, hogy a katonai győzelmet csak hagyományos eszközökkel nem érheti el; az ilyenfajta háború megvívásához gerillaharc, szabotázs, terror szükséges; a normák átlépése, elhagyása; a cél az ellenséget, a megszállt számos, részben katonai eszközzel (köztük terrorista módszerekkel is) céljának feladására kényszeríteni; minél inkább elhúzódik egy háború, egy fegyveres konfliktus, annál valószínűbb, hogy bekövetkezik az aszimmetrikus hadviselés; a győzelemhez az ellenség haderejét le kell győzni, területét el kell foglalni, a nemzet akaratát meg kell törni. i. m. 211. o.

haderejét le kell győzni, területét el kell foglalni, a nemzet akaratát meg kell törni”. Azt is megállapítja, hogy Irakban csak az első két eredményt sikerült elérni. Afganisztánban is hasonló folyamatnak lehetünk tanúi.¹⁴⁶ Jeffrey Record szerint a probléma gyökere az amerikai politikai és stratégiai kultúrában rejlik.¹⁴⁷ Ebből következően, azok az erők, amelyek alkalmasak a gyors győzelem kivívására nem biztos, hogy mennyiségileg és minőségileg alkalmasak a háború intenzív szakaszát követő feladatok végrehajtására. Ezt a stratégiai szempontból káros hatást figyelték meg Samuel Berger és Brent Scowcroft nemzetbiztonsági tanácsadók: „*Az Egyesült Államok gyorsabban és kevesebb veszteséggel nyer háborúkat, de ez egy nem kívánt következménnyel járt. A gyors győzelem összeroppantja az ellenséget, de nem semmisíti meg teljesen*”¹⁴⁸. A szétszéledő majd újra csoportokba szerveződő és gerillaháborút folytató ellenség elleni harc hosszabb ideig tart és jóval több katonát igényel. Napjaink nem hagyományos háborús műveleti azonban nem csak élőerő, hanem speciális képesség igényűek is például: HUMINT, CIMIC, helyi erők kiképzése és támogatása, idegen nyelvismeret, amelyek egy konvencionális háborúban kisebb jelentőséget kapnak.¹⁴⁹ Ilyen feladatokra a hagyományos hadviselésre tervezett és felkészített haderő nem alkalmazható. Nincsenek nagy, könnyen beazonosítható és megsemmisíthető célok. Helyettük megszámlálhatatlan ellenálló tevékenykedik kis csoportokban, a civil lakosság között, akiket a járulékos veszteségek elkerülése érdekében mindenképpen védeni kell. A hatékony küzdelemhez a hagyományos hadviseléshez kidolgozott harceljárásokat is meg kell változtatni.

A modern haditechnika alkalmazása további előnyt biztosít ugyanakkor egy másik területen, ami egyre erőteljesebben jellemzi az amerikai társadalmat, a politikai és hadvezetést, ezért a stratégiai kultúrát is. A veszteségek kerülése, illetve az érzékeny reagálás az áldozatokra. Általánosan elfogadott vélemény az, hogy az amerikai közvélemény nagyon érzékeny az elvesztett amerikai életekre, és ez a hidegháború befejeződése óta egyre növekvő tendenciát mutat. Ez valójában annak következménye, hogy 1990. után az Egyesült Államok több olyan katonai konfliktusban vett részt, amelyek az amerikai érdekek tekintetében nem voltak meghatározóak. Érthető volt pl.

¹⁴⁶ i. m. 214. o.

¹⁴⁷ Record, Jeffrey: The American Way of War - Cultural Barriers to Successful Counterinsurgency. Alabama, Cato Institute. Policy Analysis, No. 577. 2006. szeptember 1. 1. o.

¹⁴⁸ Berger, Samuel R. - Scowcroft, Brent: The Right Tools to Build Nations. The Washington Post (Online), 2005. július 27.

¹⁴⁹ Record, Jeffrey: The American Way of War - Cultural Barriers to Successful Counterinsurgency. Alabama, Cato Institute. Policy Analysis, No. 577. 2006. szeptember 1. 6. o.

az amerikai erők kivonása Szomáliából a Mogadishuban elszenvedett, korábban már említett veszteségek után.¹⁵⁰ A technológia alkalmazásának veszteségcsökkentő szerepe és a veszteségekre való érzékenység szempontjából is meg kell említeni a koszovói beavatkozást, ahol a légierő nagy pontosságú csapásai lehetővé tették, hogy a NATO elérje politikai céljait szárazföldi erők alkalmazása nélkül. Meg kell azonban említeni, hogy a szárazföldi erők bevetéséről folyó vita egyik meghatározó eleme volt az esetleges veszteségek száma és az erők védelmének fontossága. Az Afganisztánban zajló műveletek tanulmányozásakor is szembeűnő, hogy az Egyesűt Államok milyen óriási forrásokat áldoz az amerikai életek védelmére. Például az improvizált robbanószervezeteknek ellenálló, folyamatosan fejlesztett járművek, valamint a felkutatásukra megalkotott és bevetett robotok mindegyike olyan összegeket emészt fel, amit ilyen feszes műveleti tempó mellett csak az Egyesűt Államok engedhet meg magának. Ugyanakkor úgy tűnik, hogy a haderő sokkal érzékenyebb a veszteségekre, mint a politikai vezetők. Ennek oka lehet, hogy az óriási veszteségeket okozó vietnami háború során, a halottak nagy száma miatt a közvélemény nem támogatta tovább a háború folytatását. Ez mély nyomot hagyott a katonákban, ezért a tapasztalatok feldolgozása után a Weinberger-Powell doktrínával próbálták ennek ismételt előfordulását megakadályozni. A Weinberger teszt azzal, hogy a katonai erő alkalmazásának feltételeként határozza meg az Egyesűt Államok létfontosságú érdekei és a küldetés közötti kapcsolatot, a közvélemény támogatását, a katonai győzelem iránti elhatározást, valamint, hogy katonai erő csak, mint utolsó lehetőség alkalmazható, kiegészítve Powell azon kitételével, hogy az erők alkalmazása esetén azt csak teljes odaadással lehet tenni, stratégiai alapelvvé szilárdulva, ma is hatást gyakorol az amerikai katonai vezetésre.¹⁵¹ A veszteségekre történő érzékeny reagálás a műveletek során az ellenség szempontjából is fontos tényező, a gyengeség jeleként értékelhető és bizonyosan szerepet játszik stratégiája kialakításánál. Egy magas rangú brit tiszt szerint „a jövő konfliktusaiban az Egyesűt Királyságnak az amerikai veszteségkerűlés állította korlátok között kell tevékenykednie”.¹⁵²

¹⁵⁰ Mahnken, Thomas G.: United States Strategic Culture. Washington, Comparative Strategic Cultures Curriculum. 2006. 13. o.

¹⁵¹ Record, Jeffrey: The American Way of War - Cultural Barriers to Successful Counterinsurgency. Alabama, Cato Institute. Policy Analysis, No. 577. 2006. szeptember 1. 13. o.

¹⁵² Balshaw, K. S. Wing Commander RAF: Spending Treasure Today but Spilling Blood Tomorrow: What are the Implications for Britain of America's Apparent Aversion to Casualties? Defence Studies, 1. évf. (2001) 1. szám. 101. o.

A haderő méreteiből, szervezeti struktúrájából és a logisztikai ellátórendszer szervezettségéből adódóan a harc megvívásának képessége térben és időben nem korlátozott. Az amerikai haderőnek a műveletek tervezésekor nem szab korlátot a szükséges hadianyag mennyisége és az sem, hogy az hogyan jut el a hadszíntérre. Mivel a haderőstruktúra hosszú időn keresztül konvencionális háborúra tervezték, rendelkeznek a szükséges képességekkel, amelyek jól működő logisztikai rendszerbe vannak integrálva. A haderőstruktúra kapcsán kell megemlíteni az amerikai haderő sajátos felépítését, illetve az egyes haderőnemek eltérő, a stratégiai kultúrába beépült jellemzőit. Az amerikai állampolgár a hadsereghez, a légierőhöz, a haditengerészethez vagy a tengerészgyalogsághoz csatlakozik és a képzés, kiképzés során olyan szervezeti kötődés alakul ki nála, ami erősebb a rendfokozati, szakmai és az állománykategóriához kapcsolódó összetartozás érzésnél. Mindez az összhaderőnemiséget, és a haderőnemek közötti hatékony együttműködést elősegíteni hivatott Goldwater-Nichols törvény ellenére sem változott.¹⁵³ Végezetül meg kell említeni azt az alapelvet, ami több mint 200 év történelmi tapasztalata után sem változott, a haderő feletti rendkívül erős civil kontrollt. Az alkotmány szerint az amerikai haderő főparancsnoka az amerikai elnök civil ember, a védelmi minisztériumot és a haderőnemeket is civil tisztviselők irányítják.

3. 5. ÖSSZEGZÉS

Az amerikai társadalom alapvető értékeinek és a stratégiai kultúra jellemzőinek áttekintése során nyilvánvalóvá válik a kapcsolat az értékek és az Egyesült Államok stratégiai viselkedése között. Ez a kapcsolat nem azt jelenti, hogy egy alapérték, vagy a társadalomra jellemző tulajdonság meghatározza a stratégiaalkotás és hadviselés egy jellemzőjét, hanem láthatóan befolyásolja annak minden elemét. Az *azonnali cselekvés és elismerés társadalmi preferenciája* például nem csak a gondosan, hosszú időre tervezett stratégiák mellőzését, hanem a közvetlen *döntő csaták lehetőségének keresését és nagy tűzerő alkalmazását* is generálja. A *technológiai innovációt* és az eredmények alkalmazását sem csak a *történelem során kialakult optimizmus*, a problémák megoldására fókuszáló szemléletmód és az egyéni teljesítmények elismerése stimulálja, hanem az *új és a változások iránti fogékonyság*, és az *idő*

¹⁵³ Mahnken, Thomas G.: United States Strategic Culture. Washington, Comparative Strategic Cultures Curriculum. 2006. 16. o.

központi szerepe is befolyásolja. A *technológia, mint erőszorozó* az ellenség hatékonyabb pusztítását is lehetővé teszi, ugyanakkor hozzájárul az amerikaiak által nagyra értékelt *emberi élet védelméhez, legyen az saját vagy ellenséges*. Ezek az összefüggések annak ellenére léteznek, és tartós hatást gyakorolnak a stratégiai gondolkodásra, hogy a teljes mértékben az egyénre épülő amerikai társadalom tele van ellentmondásokkal. Egyik, hogy az egyéni sokszínűség elismerése mellett, a politikai szimbólumok elfogadásával mindenkinek magára kell öltenie a *patrióta nemzeti identitást*. A második ellentmondás a társadalom vallási, erkölcsi értékrendje és az *állam szekuláris működése* között feszül, amelyet tovább erősít a nemzetbiztonsággal kapcsolatos döntések morális alapra helyezése. Végül, hogy az *izolacionista szemléletű* amerikai társadalom, amelyik ha teheti, elkerüli katonai konfliktust, amennyiben rászánja magát a katonai erő alkalmazására a saját módján vívja a harcot, és rendkívüli módon élvezi azt.¹⁵⁴ A történelmi tapasztalatok megerősítik azt, amit az ellentmondások előrevetítenek, hogy az amerikai stratégiai kultúra viszonylag állandó tulajdonságai beazonosíthatóak, ugyanakkor az Egyesült Államok stratégiai viselkedését más tényezők is befolyásolják ezért nem előre megjósolható.

¹⁵⁴ Arms, Anita M.: Strategic Culture: The American Mind. In.: Thomas C. Gill (szerk.): Essays on Strategy IX. Washington, D.C., National Defence University Press. 1993. 27. o.

4. A STRATÉGIÁK ÉRTÉKELÉSÉNEK MÓDSZERTANA

A kutatás során szembesültem azzal a problémával, hogy a stratégiai elemzések rendkívül szubjektívek. Léteznek ugyan kritériumok az egyes ágazati stratégiák, szakpolitikák értékeléséhez, de a stratégiai tanulmányok területén átfogóan alkalmazható értékelési rendszer, beleértve a részletes módszertani leírásokat, kevésbé kidolgozott. Nagymértékben függenek nem csak az értékelést, elemzést készítő személyétől, világlátásától, de maga az elemzés tárgya is más-más megközelítést eredményezett. Az elemzések általában a stratégiák megjelenésekor, illetve – a kutatás szempontjából jobban hasznosíthatóan – időszaki felülvizsgálatok során készülnek. Az elsődleges elemzések értékelik a változásokat a korábbi stratégiákhoz képest, kritikát fogalmaznak meg a dokumentum tartalmi megfelelőségére vonatkozóan, illetve következtetnek arra, hogy a stratégiában lefektetett alapelvek a rendelkezésre álló eszközökkel eléri-e a célt. A stratégiai környezet értékelését a napi események hatása alatt ítélik meg, önhibájukon kívül nem látva előre jelentős változásokat. Jó példa erre a Krím-félsziget annektálása, melynek a stratégiákban feltüntetett bizonytalanságon kívül, nem volt érzékelhető előjele, de rendkívül komoly változást jelentett a stratégiai környezetben. Hasonló hatással járhat egy forradalmi jelentőségű technológiai újítás is, ami elavulttá tehet egy frissen kidolgozott stratégiát.

Elemzési szempont lehet még a tartalmi elemek, illetve bizonyos alaki követelmények megléte, ami szintén szubjektív értékelési szempontnak minősül, vajmi keveset árul el a funkcionális történő megfelelésről. Nem beszélve arról, hogy a definíciók „tengerében” az elemző jelentős szabadsággal rendelkezik.

Szükséges tehát egy viszonylag objektív értékelési rendszer használata, ami leírja és értékeli a stratégia funkcionális hasznosságát, azt, hogy összetevői hogyan szolgálják létezésének célját, végrehajtásával a célok elérését.

Az Egyesült Államokban széles módszertani eszköztárral rendelkező, jól kialakult rendszere van a stratégiák megalkotásának. A stratégiaalkotási folyamat ugyanakkor nem ad választ arra a kérdésre, hogy a stratégia tartalma, és annak végrehajtása mennyire felel meg az eredeti célkitűzéseknek, illetve teljesíti-e az elvárásokat. A stratégiák megvalósításának forrásigénye megköveteli, hogy folyamatosan értékeljék, felülvizsgálják a stratégiai eszköztárat és a kitűzött célok

megvalósításához vezető „utat”. Felgyorsult világunkban, a stratégiai környezet változása, a technológia fejlődése miatt, egyre nagyobb jelentősége van annak, hogy rövid idő alatt hozzanak meg olyan nagy horderejű döntéseket, amik hosszú távú következményekkel járnak. A stratégiák kidolgozásakor a legnagyobb mértékben igyekeznek figyelembe venni valamennyi tényezőt, azonban folyamatosan fennmarad egy bizonytalansági faktor, ami a kidolgozásra rendelkezésre álló idővel, és a geopolitikai adottságokból is adódó, releváns információk rendelkezésre állásával, és minőségével fordítottan arányos. Ez azért különösen veszélyes, mert ha egy stratégia vagy politika a megvalósítási szakaszba lép, már korlátozottak a lehetőségek annak megváltoztatására. Ennek fő oka a stratégiában meghatározott erőforrások, illetve a stratégia egyes elemeinek interdependenciája.

Richard L. Kugler amerikai stratégiai gondolkodó, a stratégiaalkotás és a védelmi tervezés területén szerzett tapasztalataira alapozva a nemzeti biztonság területén, az egyes politikák és stratégiák – beleértve a katonai stratégiákat is – értékelésére alkalmazható komplex elemzési módszert dolgozott ki, *politikaelemzés* címen¹⁵⁵. Az elemzési módszer három különböző összetevőből áll, amelyek külön-külön és kombináltan is alkalmasak az említett dokumentumok értékelésére. A három értékelési módszer: *a stratégiai értékelés, a rendszerelemzés és az operációanalízis*.¹⁵⁶

A politikaelemzés az Egyesült Államok stratégiai gondolkodását és stratégiaalkotási gyakorlatát veszi alapul, az ott felvetődő problémákra keres válaszokat.

A politikaelemzés alapvető gyakorlati célja – hasonlóan a gazdasági életben alkalmazott értékelési és elemzési módszerekhez, mint például a Gap¹⁵⁷, SWOT¹⁵⁸ vagy PEST¹⁵⁹ elemzések – nem más, mint segítséget nyújtani a döntéshozóknak, jelen esetben a kormánynak, az aktuális politika hatékony végrehajtásában, és alkalmazható a stratégiák utólagos kiértékelésére. A speciális területből adódóan azonban jelentős eltérések is mutatkoznak. A stratégiai tanulmányok területén az

¹⁵⁵ Kugler, R.: Policy Analysis in National Security Affairs. New Methods for a New Era. 1. kiadás. Washington, DC., National Defense University, Center For Technology and Security Policy. 2006.

¹⁵⁶ Az elméleti vizsgálati módszert korábban Balogh István: A 2012-es magyar nemzeti katonai stratégia értékelése című munkájában már részben vizsgálta, ezért az általa megfogalmazott elnevezéseket használom.

¹⁵⁷ Rés elemzés: összehasonlítja a kitűzött célokat valamint a várható teljesítményt, és az eltérést jelentő „rés” megszüntetését célozza meg.

¹⁵⁸ Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats; Környezetelemzés: erősségek, gyengeségek, lehetőségek, veszélyek elemzése.

¹⁵⁹ Political, Economic, Social, Technology; Politikai, gazdasági, szociális, technikai faktorok vizsgálata.

Egyesült Államokban rendkívül komoly tapasztalat halmozódott fel, és az ország különös hangsúlyt fektet a stratégia-alkotási és elemzőképesség fenntartására¹⁶⁰, ugyanakkor az e területen felhalmozott tudás és eszközrendszer, nem garanciája annak, hogy jó stratégia vagy politika születik, illetve végrehajtásuk sikeres lesz. Biztosíthatja, hogy egy ország alapos indokkal, jó kilátásokkal vágjon bele egy fegyveres konfliktusba. Nem zárható ki azonban, hogy a stratégiai elemzés elvégzése ellenére egy rossz politika kerül végrehajtásra. Erre rendszerint a vietnámi háborút hozzák fel példaként, ahol az Egyesült Államok rossz stratégiával, hosszú évekig viselt háborút és ezt a szerepvállalást számtalan elemzés támasztotta alá. Jól mutatja ez azt, hogy mind a politikai elemzők, mind a kormányzati tisztviselők a szemellenzős csoportgondolkodás áldozatai lettek¹⁶¹. Ennek elkerülése érdekében hasznos egy előítéletektől mentes, külső szervezet bevonása az elemzési folyamatba. Az Egyesült Államokban ilyen feladatokkal kongresszusi különbizottságokat bíznak meg – ahogyan például a 2015-ös kongresszusi felülvizsgálat esetében történt – vagy az 1948-ban létrehozott RAND Corporationt.¹⁶² A szervezet jelmondata „*objektív elemzések, hatékony megoldások*”. Pártatlan, tényeken alapuló elemzéseivel több, mint 70 éve segíti a kormányzat és civil szervezetek munkáját.

Kugler meghatározta a politikaelemzés követelményeit. A módszertan kidolgozója szerint ahhoz, hogy egy politikaelemzés betöltse funkcióját innovatív természetűnek kell lenni, ugyanakkor nem szabad csak a változtatás kedvéért törekedni a fennálló status quo megváltoztatására. Kutatásaim során gyakran volt az a benyomásom, hogy az új stratégiák alkotásakor nem az értékelés, hanem az újdonságra való törekvés alkotott új fogalmakat. Fontos jellemzője még az őszinteség és az objektivitás, lényege nem csak az ajánlásokban áll, hanem az ajánlások által megvilágított új szemléletmódban. A politikaelemzés nem helyettesítheti a

¹⁶⁰ Az Egyesült Államok Kongresszusa 2015-ben elrendelte védelmi stratégiaalkotás folyamatának felülvizsgálatát. A tanulmány esettanulmányok felhasználásával elemezte a Védelmi Minisztérium stratégiaalkotásban betöltött szerepét, módszereit, felmérte annak korlátait, illetve ajánlásokat fogalmazott meg az alkalmazandó eljárásokra, valamint a stratégiaalkotásban részt vevők továbbképzésére a hatékonyabb munka érdekében. A tanulmányt és jelentést, a hidegháború alatt alapított, Stratégiai és Nemzetközi Tanulmányok Központja (CSIS: Center for Strategic and International Studies) végezte el és jelentette meg „*Formulating National Security Strategy, Past Experience and Future Choices címmel*”.

¹⁶¹ Kugler, R.: Policy Analysis in National Security Affairs. New Methods for a New Era. 1. kiadás. Washington, DC., National Defense University, Center For Technology and Security Policy. 2006. 16. o.

¹⁶² A Research and Development Corporation egy nonprofit szervezet mely több mint 7 évtizede működik. Kezdetben az amerikai fegyveres erőnek végzett elemzéseket és kutatásokat, később azonban tevékenységét bővítette.

megérzéseket, illetve a logikus, érvekkel alátámasztott döntéseket. Nem ragaszkodhat részrehajlóan, vagy a körülményekre tekintet nélkül a saját megállapításaihoz, és el kell ismernie más opciók értékeit.¹⁶³

A politikaelemzés módszere, a védelmi kérdések jellegénél fogva – alkalmazott modern technológiák, speciális célkitűzések, mérhető eredmények – alkalmas a katonai stratégiák és védelmi kérdések vizsgálatára, de alkalmazható a politika más területein is. Az elemzés vizsgálhat egyetlen opciót, részleteiben áttekinthetve annak tevékenységsorozatát és egyéb jellemzőit, de lehet összehasonlító jellegű is, több opciót versenyeztetve egymással. Áttekintheti, hogy a különböző opciók milyen hatékonysággal vezetnek egyetlen célkitűzés eléréséhez, illetve hogyan segíthetik elő több célkitűzés megvalósulását. Több opció együttes vizsgálata esetén természetesen vizsgálni kell azok koordinációját is.¹⁶⁴

Az Egyesült Államok már említett vietnami beavatkozásának példáját alapul véve, a politikaelemzés rosszindulatú eszköz is lehet egyes döntéshozók kezében, arra használva azt, hogy elrejtse a valódi tényeket¹⁶⁵, illetve megakadályozzák olyan stratégiák megvalósulását, amelyek nagyobb sikerrel kecsegtetnek¹⁶⁶. Jól működő demokráciákban, ahol a politikai döntéshozók lehetőséget kapnak arra, hogy a valós tények alapján döntsenek jó és rossz között, a politikaelemzés jobb döntéseket, illetve hatékonyabb stratégiákat eredményezhet. Ez egyben azt is jelzi, hogy a politikaelemzés csak akkor hasznosulhat, ha megfelelőek a körülmények és van fogadókészség annak eredményeire.

Kugler a politikaelemzés komplex szemléletmódjának szükségességét az Egyesült Államok átalakuló nemzetközi környezetével is indokolja, ami a nemzetközi rendszer valamennyi résztvevőjére igaz. A globalizáció az információ, a kereskedelem és a technológia áramlásának felgyorsulásával átalakította az Egyesült Államok nemzeti biztonsági felfogását is. A világban megnövekedett a kölcsönhatás, és az USA érdekei új helyszíneken is megjelentek. Biztonságfelfogásának kizárólag regionális szemlélete megváltozott, globálissá vált, és a világra egy egységként tekint, nem feledkezve meg annak összetevőiről. Ugyanakkor ahhoz, hogy választ tudjon adni a

¹⁶³ Kugler, R.: Policy Analysis in National Security Affairs. New Methods for a New Era. 1. kiadás. Washington, D.C., National Defense University, Center For Technology and Security Policy. 2006. 14. o.

¹⁶⁴ i. m. 15. o.

¹⁶⁵ i. m. 16. o.

¹⁶⁶ Bright, M. James: A failure in strategy: America and the Vietnam War 1965-1968. Quantico, USMC Command And Staff College. 2001. április 12. 47. o.

terrorizmus, a tömegpusztító fegyverek terjedése, illetve a régiókon átívelő geopolitikai és ideológiai szövetségek jelentette transznacionális fenyegetésekre, funkcionális értelemben is globális gondolkodásra van szüksége. Napjainkban – az első fejezetben már említett puha, illetve kemény – diplomáciai, katonai, illetve a gazdasági politikák nem vezetnek eredményre és nem érik el céljaikat önmagukban, kizárólag saját területükön, egymástól függetlenül végrehajtva. Ahogy az afganisztáni és iraki beavatkozások kapcsán is látható, a katonai beavatkozásokra készített stratégiák, tervek készítésekor és azok végrehajtásakor, figyelembe kell venni a beavatkozás politikai hatásait is. A diplomáciának biztonsági és gazdasági kérdésekkel egyaránt foglalkoznia kell, amire az Egyesült Államok jelentős forrásokat áldozott a nemzetépítés során. Ezek a hatások még összetettebbé teszik a nemzeti biztonság területét. Kugler ezek alapján jelenti ki, hogy *a politikaelemzés végrehajtásához a változásokat figyelembe vevő, rendszerszinten gondolkodó, a stratégiai célkitűzések és a megvalósításukhoz szükséges eszközök közötti viszonyrendszer felismerésére képes szakértőkre, elemzőkre van szükség.*¹⁶⁷ Ezt megerősítette a fentebb említett kongresszusi felülvizsgálat, melynek kifejezett célja volt, hogy a tanulmány tegyen javaslatot olyan képzési formákra, amelyek növelik a szakértők stratégiai-alkotási képességeit.

4. 1. A POLITIKAELEMZÉS MÓDSZEREI

A politikaelemzés módszertana szerint egyaránt szükség van az egyes alkotórészek specifikus vizsgálatára, és az alkotórészek integrált működésének feltárására. Függetlenül attól, hogy egy elemzés átfogó szemlélettel az adott politika stratégiai hatásait vizsgálja, vagy az egyes alkotórészek részleteiben merül el, szisztematikus vizsgálatot feltételez. Kugler felhívja a figyelmet arra, hogy a politikaelemzés több annál, mint információmorzsák összerakása annak reményében, hogy a végén valamilyen következtetésre jussunk. A természettudományokkal párhuzamot vonva megállapítja, hogy a politikaelemzés, mint intellektuális folyamat, túlmutat a tapasztalati kutatáson és nélkülözhetetlen összetevője a koncepcionális gondolkodás. Kugler, hivatkozással Thomas S. Kuhn megállapításaira, azzal hangsúlyozza a koncepcionális gondolkodás fontosságát, hogy egy adott probléma

¹⁶⁷ Kugler, R.: Policy Analysis in National Security Affairs. New Methods for a New Era. 1. kiadás. Washington, DC., National Defense University, Center For Technology and Security Policy. 2006. 17. o.

megoldása, illetve az áttörést jelentő tudományos elméletek soha nem egy hirtelen jött ötlet eredményei, hanem mindig már ismert elméletekkel induló folyamat. Ha azonban a már ismert kereteken belül a probléma nem oldható meg, akkor szükségszerűen új elmélet születik, ami csak logikus gondolkodás eredménye lehet.¹⁶⁸ Az elemzés a logikus gondolkodásra és nem az adatok pusztá összegyűjtésére és értékelésére épít. *A logikus gondolkodás hangsúlyozása jelentősen megkülönbözteti a politika analízist a gazdasági életben alkalmazott, rendszerint mennyiségi és minőségi mutatókat vizsgáló stratégia értékelési módszerektől.*

Az elemzési folyamat három módon hoz létre releváns tudásanyagot:

- Fenomenológiai gondolkodással, amely képes felismerni az új dolgokat¹⁶⁹ és megerősíti az elemzők azon képességét, hogy felismerjék a kihívásokat. A világban megjelenő demográfiai trendek, gazdasági súlyponteltolódások, technológiai fejlődés, vagy a globális környezeti változások okozta víz, erőforrás és élelmiszer szűkösség mind olyan jelenségek melyek hatással vannak a nemzetek biztonságára. Az elemzőknek fel kell ismerniük magát a jelenséget, rendelkezniük kell azokkal az információkkal, amelyek leírják annak jellegét, fel kell tárniuk a kapcsolatát a stratégia, illetve politika elemeivel.
- Ismeretelméleti alapon, következtetésekkel és szigorú analitikus eljárásokkal értékelve. Ez jelenti a vizsgált dokumentum elemei sajátosságainak, tulajdonságainak elemző módszerekkel történő megismerését, azok összehasonlítását, összefüggéseik feltárását. Az elemzések végrehajtásához mennyiségi és minőségi mutatókat, valamint matematikai módszereket alkalmaznak.
- Teleológiai szemlélettel vizsgálva azt, hogy hogyan hasznosul az adott tevékenység a végső cél érdekében. Feltárja az adott stratégia, politika szereplőinek, összetevőinek és tevékenységsorozatának, valamint a célkitűzések közötti közvetlen, és közvetett ok-okozati összefüggéseket.

Az elemzés a körülöttünk lévő világot leíró empirikus tudásanyagot, valamint olyan direktív tudásanyagot hoz létre, amely alapján megítélhető, hogy az egyes

¹⁶⁸ Kuhn, S. Thomas: The Structure of Scientific Revolutions. 2. bővített kiadás. Chicago, University of Chicago. 1970. 35. o.

¹⁶⁹ Turay Alfréd: Ismeretelmélet. Az 1984-es kiadás javított változata. Budapest, Katolikus Hittudományi Főiskolai Jegyzetek. Elektronikus változat: 1. fejezet: A megismerés fenomenológiája.

szituációkra hogyan kell reagálni. A politikaelemzés szempontjából az empirikus tudásanyag bemenetként, a direktív tudásanyag pedig kimenetként értelmezhető.¹⁷⁰

Maga az elemzési folyamat új absztrakt koncepciók és általános teóriák megalkotásával, kérdésfeltevással, különböző válaszlehetőségek megfogalmazásával és a vizsgálati területek kiválasztásával kezdődik. Amikor ezeknek az elemeknek az elvi keretrendszere kidolgozásra került, a vizsgálat olyan hagyományos dedukción, indukción és következtetéseken alapuló általános feltevésekhez vezető előzetes értékelés alapján működik, amelyik megállapítja, hogy a politika egyes elemei milyen stratégiai következményekkel járnak. Az előzetes feltevések megalkotása után, az értékelési kritériumok, a teljesítménymutatók, a konkrét adatelemzési eljárások, ellenőrzési szabványok leírása következik, majd formális modellekkel és matematikai egyenletekkel hajtják végre a vizsgálatot, ami szilárd következtetéseket és ajánlásokat eredményez. Az elemzési folyamat végén fontos lépés az átfogó elemzési eredmények közérthető megfogalmazása és kommunikációja¹⁷¹.

A politikaelemzést alkotó, – korábban már említett – három elemzési módszer mindegyike hasonló elemeket tartalmaz, viszont jelentősen eltérnek abban, hogy milyen szemléletmóddal vizsgálják az egyes politikákat, s ez meghatározza alkalmazhatóságukat is.

- A stratégiai értékelés módszere rendszerint széles látókörű, a tágabb összefüggéseket is szem előtt tartó vizsgálatra szolgál. Ezt a módszert a logikai alapelvek betartásával meghozott következtetések és az egyes opciók érvekkel történő alátámasztása jellemzi. Ezt az egyébként szigorú vizsgálati módszert a politikatudomány kutatói alkalmazzák, melynek jellemzője, hogy kvalitatív, kevésbé formális, nyelvezete közérthető.
- A főleg közgazdászok által használt rendszerelemzés sokkal formálisabb és kvantitatív szemléletű. A folyamat során gyakran használnak grafikai ábrákat és számításokat, amelyek főként a költséghatékonyságra és a megtérülése fókuszálnak. Különösen igaz ez azokra a politikákra, amelyek költségigényesek. Ilyen politika a védelmi politika melynek összetevői a modern fegyverrendszerek. Ezek költségeibe az adott rendszer valamennyi

¹⁷⁰ Kugler, R.: Policy Analysis in National Security Affairs. New Methods for a New Era. 1. kiadás. Washington, DC., National Defense University, Center For Technology and Security Policy. 2006. 20. o.

¹⁷¹ i. m. 20. o.

elemét be kell számítani a teljes életcikluson keresztül. Az F-35-ös, ötödik generációs vadászpilóta nélküli repülőgépek fegyverrendszer összköltségébe beletartozik a tervezés, a kapcsolódó kutatás és fejlesztés, a prototípus és sorozatgyártás, az üzemeltetéshez kapcsolódó kiszolgáló és infrastrukturális eszközök, a hajózó és kiszolgáló személyzet oktatása és képzése, az üzemeltetési, valamint a rendszerből történő kivonás költségei is.¹⁷² A módszer lényege hogy nagyságrendileg kimutassa a költségvetési és hatékonysági mutatókat.

- Az operációanalízis általában matematikusok által alkalmazott eljárás, a stratégiai tanulmányokban olyan speciális területeken alkalmazzák, ahol a stratégiai értékelés és a rendszerelemzés módszerei nem használhatók. A három eljárás közül ez a legformálisabb, ez kötődik leginkább a matematikához és a közgazdaságtanhoz. Az operációanalízis számtani és számítógépes modelleket, egyenleteket, minőségi és mennyiségi mutatókat alkalmaz ahhoz, hogy részletes számításokat hajtson végre a különböző tervek és programok eredményességéről. Célja az alkalmazott matematikai mutatók legpontosabb meghatározása.¹⁷³

A leírt három elemzési módszer meglehetősen elterjedt, ugyanakkor egyik sem kötődik a biztonsági tanulmányok egy speciális területéhez, nincs meghatározva, hogy egy adott területen melyik módszert kell alkalmazni. A stratégiai értékelés a legáltalánosabb, ugyanakkor a legkönnyebb vizsgálati módszer, míg a rendszerelemzés és operációanalízis a számítások miatt bonyolultabb, de nagyobb pontosságú. A három módszer, a gazdasági életben alkalmazott értékelési módszerekhez hasonlóan, egy vizsgálaton belül, kombináltan is alkalmazható. A stratégiai értékelés elsőként alkalmazva különböző opciókat jeleníthet meg, a rendszerelemzéssel a megjelenített opciók terveinek és programjainak megvalósítása értékelhető, az operációanalízis pedig az egyes programok hatékonyságát vizsgálhatja meg a matematika módszereivel.¹⁷⁴ Éppen ezért a rendszerelemzés és operációanalízis a védelmi tervezésben a különböző fegyverrendszerek beszerzésénél és utólagos kiértékelésénél alkalmazható.

¹⁷² McCarthy, Niall: The Evolution Of The F-35's Unit Cost [Infographic]. Forbes (Online), 2018. szeptember 14.

¹⁷³ Kugler, R.: Policy Analysis in National Security Affairs. New Methods for a New Era. 1. kiadás. Washington, DC., National Defense University, Center For Technology and Security Policy. 2006. 21.

¹⁷⁴ i. m. 22. o.

Kugler, az alkalmazandó módszer kiválasztásához és az elemzés tartalmi összetevőinek konkrét meghatározásához az értékelési folyamat megkezdése előtt az alábbi kérdéseket javasolja feltenni: Milyen lesz az értékelő tanulmány szerkezete? Mi a tanulmány elméleti keretrendszere? Mennyire hivatalos lesz a tanulmány nyelvezete, illetve az eredményről készült jelentés?¹⁷⁵

A politikaelemzés legnagyobb kihívása, hogy objektív szemléletmódot biztosítson. Ennek kulcsát Kugler egy erős elméleti keretrendszerben és a jól megválasztott vizsgálati módszerben látja. A keretrendszernek meg kell határozni a hatékonyság mérésére szolgáló mérőszámokat, a forrásallokációt, a költségeket pénzügyi és egyéb tekintetben egyaránt, valamint a kulcsfontosságú bizonytalansági tényezőket, érzékeny pontokat és a másodlagos következményeket.¹⁷⁶

Az elemzés nyelvezetéről szólva Kugler megállapítja, hogy az lehet általánosabb, közérthető, hivatalos vagy matematikai nyelvezet. Egy általános nyelven megfogalmazott megállapítás felállíthat ok-okozati összefüggést két tényező között, ugyanakkor nem tartalmaz pontos információt a kapcsolatuk természetére vonatkozóan. Például: a demokrácia terjedése – régióként különböző sikerrel – elősegítheti a békefolyamatot a turbulens régióban. Egy hivatalos nyelvezetű megállapítás sokkal pontosabban leírja ezt a viszonyt: A demokrácia terjedése növeli a béke esélyét a vagyonos és kiegyensúlyozott erőviszonyokkal rendelkező régióban, ugyanakkor szerény hatást fejt ki a szegény és destabilizált területeken. Egy matematikai állítás konkrét számokkal írja le ugyanezt a viszonyrendszert: a demokrácia terjedése 75 % eséllyel teremhet tartós békét az először leírt régióban ugyanakkor csak 40 % az esélye a békének a második esetben.¹⁷⁷ Nyelvezet tekintetében a stratégiai értékelés jellemzően közérthető, hétköznapi nyelvezetet, a rendszerelemzés főként hivatalos, olykor matematikai, az operációanalízis pedig egyértelműen matematikai nyelvezetet használ.

4. 1. 1. A STRATÉGIAI ÉRTÉKELÉS

Kugler ajánlása alapján a stratégiai értékelés kiválóan alkalmazható az Egyesült Államok stratégiájának és nemzeti biztonsági politikáinak elemzéséhez. Jellemzően adódóan makroszkopikus fókusszal rendelkezik és a rendszerelemzésnél és

¹⁷⁵ i. m. 22. o.

¹⁷⁶ i. m. 23. o.

¹⁷⁷ i. m. 23. o.

operációanalízisnél átfogóbban vizsgálja a stratégiákat. Több módszerrel történő együttes alkalmazása esetén, az általánostól a specifikusabb felé haladva, bizonyos sorrendiséget be kell tartani. Elsőként a stratégiai értékelés alkalmazandó, amelyik leírja az adott ország, illetve az Egyesült Államok stratégiájának tágabb keretrendszerét beleértve céljaikat, kapcsolódó tevékenységüket és forrásigényüket. A rendszerelemzés segítségével megtervezhetőek az egyes speciális tervek és programok, illetve leírható, hogyan hajthatók végre ezek a programok. Végezetül az operációanalízis teljes részletességgel meghatározza az egyes programok költségigényét. Utólagos értékelésnél ugyanezt a logikát követve lehet összehasonlítani a végrehajtott stratégiákat és annak elemeit. Megerősítést nyerhetnek, illetve cáfolhatók a stratégia egyes elemei.

Példaként említhető néhány olyan politikai kérdés, amelyek a stratégiai értékelés tárgykörébe tartoznak: a NATO bővítés, illetve az Egyesült Államok és Oroszország kapcsolata. Természetesen katonapolitikai kérdésekre is alkalmazható, mint például a NATO új parancsnoki struktúrája vagy a NATO erők reformja. A stratégiai értékelés alkalmazható továbbá az Amerikai Egyesült Államok kül- és külgazdasági politikájának meghatározásához, illetve a diplomáciai és katonai stratégia megalkotásához globálisan, vagy egy bizonyos régióban. Amennyiben a példánál maradva a teljesség igénye nélkül gyors mérleget vonunk, megállapítható, hogy a NATO kelet-európai országokkal történő bővítése pozitív stratégiai döntésnek bizonyult:

- biztosította a stabilitást a régióban, hozzájárult a demokratikus értékek megszilárdulásához és megakadályozta a teljes vagy részleges visszarendeződést, amit Ukrajnában is láthattunk a Janukovics érában;
- az új szövetségesek nagymértékben hozzájárultak az Egyesült Államok számára fontos missziókhöz. Irak 2003-as megszállásakor a „rég” szövetségesekkel szemben egy „új” tagország járult hozzá a katonai műveletekhez. Ez nem csak katonailag jelentett sokat, a NATO-ban is erősítette az amerikai pozíciót;
- a szövetségi tagság – eseti kivételektől eltekintve – a nyugati hadiipar felé orientálja az új tagokat;
- ugyanakkor kissé „túlfeszítette a húrt” Oroszországnál. Geostratégiai elképzeléseivel nem volt összeegyeztethető a NATO túlzott keleti terjeszkedése, melyet jelez a 2008-as georgiai és 2014-es ukrajnai beavatkozás.

A hivatalba lépő új amerikai adminisztráció beiktatásakor rendszerint stratégiai értékelés hajt végre a nemzeti biztonsági stratégia és a kapcsolódó politikák vizsgálatához, így a diplomácia vagy a védelem területén bejelentett jelentős változások általában e vizsgálatok következményei. A Kennedy adminisztráció óta alkalmazott gyakorlat 1996 óta intézményesítve van.¹⁷⁸ Minden új adminisztráció védelmi felülvizsgálattal kezdi a tevékenységét annak érdekében, hogy nyilvánosságra kerüljön a védelmi stratégiával kapcsolatos álláspontja.

Korábban említésre került, hogy a stratégiai értékelés nem használ bonyolult, számokkal terhelt hivatalos matematikai nyelvezetet, ugyanakkor általános, közérthető nyelven átfogóan és teljes mélységében elemzi a komplex politikai kérdéseket és tárja az eredményeket a döntéshozók elé. A stratégiai értékelés kiinduló adatait természetesen az alapidokumentumok, stratégiák, politikák, valamint az adott tárgykörhöz kapcsolódó szakirodalom adja. A hírszerzési elemzések és tudományos konferenciák szintén jó kiinduló alapot, illetve információforrást jelentenek az értékelés elvégzéséhez. A stratégiai értékelés egy komplex politikai kérdés valamennyi aspektusát: politikai, katonai, gazdasági összetevőit vizsgálja, ami rendkívül nagyszámú opció értékelését teszi szükségessé. A stratégiai értékelés inkább tekinthető elmélet-, mint adatvezérelt tevékenységnek. Kugler egy közérthető hasonlattal úgy fejezi ki, hogy a stratégiai értékelés az erdő egészét vizsgálja ahelyett, hogy elveszne az egyes fák részleteinek vizsgálatában.¹⁷⁹ A stratégiai értékelés módszere lehetővé teszi az elemző számára a komplex témakörök megértését, kiértékelését, a különböző opciók megfelelő értékelését, megjelenítve azok lényeges tulajdonságait, előnyeit, hátrányait, illetve az alkalmazhatóság körülményeit.

A fent leírtak szerint a stratégiai értékelés csak akkor alkalmazható önállóan, amennyiben csak általános értékelésre van szükség ellenben, ha tervek és programok mélyebb elemzése és a költséghatékonysági mutatók kiszámítása is szükséges, más módszerekkel is kombinálni kell.

4. 1. 2. A STRATÉGIAI ÉRTÉKELÉS ALKALMAZÁSA EGY CÉL

¹⁷⁸ Az USA törvénykönyvének védelmi miniszterről rendelkező részében: U.S. Code Title 10 Armed Forces, Subtitle A. General Military Law, Part I. Organization and General Military Powers, Chapter 2. Department of Defense, Section 113. Secretary of Defense.

¹⁷⁹ Kugler, R.: Policy Analysis in National Security Affairs. New Methods for a New Era. 1. kiadás. Washington, DC., National Defense University, Center For Technology and Security Policy. 2006. 31. o.

VIZSGÁLATÁRA

Kugler szerint a stratégiai értékelés legegyszerűbb módszere, amikor azt vizsgáljuk, hogy különböző megvalósítási opciók hogyan valósítanak meg egy kitűzött célt. A fent leírtak szerint a vizsgálat megkezdéséhez először ki kell dolgozni egy elméleti keretrendszert melynek lépéseit részletesen tárgyalja a módszer megalkotója. A keretrendszer magában foglalja a probléma leírását, az érdekek, célkitűzések és a választható opciók meghatározását, valamint az elemzés lényeges vizsgálati területeinek kiválasztását. Ezután következik magának az elemzésnek a végrehajtása, majd pedig az eredmény publikálása.

A probléma meghatározása

Az elméleti keretrendszer létrehozásának első lépése számba venni azt a nemzetközi helyzetet, amely kiváltotta az adott problémát. Ezt általában valamilyen kritikus tevékenység, esemény egy új veszély vagy lehetőség feltűnése, vagy egy újonnan megjelenő általános trend jelenti. Utólagos vizsgálat esetén ez adott, illetve történelmi távlatból jól dokumentált, ami könnyebbé teszi az értékelést.

A probléma leírásában Kugler döntő jelentőségűnek látja a nemzetközi környezet pontos leírását, amiben óriási szerepe van a hírszerző tevékenység során szerzett információknak. Fontos azonban, hogy a felhasznált információ pontos és részletes legyen, megfelelően tükrözze az adott problémához kapcsolódó térség, és szereplők viszonyrendszerét és kerülje az elvonatkoztatást. Kugler felsorolja mindazokat a jellemzőket, amelyek meghatározása elengedhetetlen a vizsgálathoz. A probléma leírásakor meg kell határozni a problémával járó változások méretét és ütemét. Megkülönböztetünk azonnali, középtávú, és hosszú távú veszélyeket, illetve eseményeket. A már létező veszélyek miatt fontos előre jelezni jövőbeni fontosságukat is utalva arra, hogy a probléma esetleg súlyosbodik, változatlan marad, hatás gyakorol más területekre, illetve régiókra. A sajátos válasz érdekében meg kell különböztetni azt is, hogy egy probléma fenyegetést vagy lehetőséget jelent. Fontos a probléma méretének és időhorizontjának meghatározása, ugyanis az határozza meg a reakció sebességét. Természetesen a hatékony politikaelemzés nemcsak a problémát írja le, de meghatározza annak kiváltó okait is. A közvetlen jellemzőkön túl fontos feltárni a probléma másodlagos tényezőit is. A 2004-es stratégiai dokumentumok gyakorlatilag ezt a kategorizálást alkalmazzák a kihívásokra, illetve a lehetőségek és kihívások szemlélet is meghatározó bennük.

Érdekek célok és opciók meghatározása

A probléma beazonosítása után a stratégiai értékelés következő lépése megállapítani, hogy az, hogyan befolyásolja, az Egyesült Államok érdekeit, értékeit. Fontos megállapítani, hogy pozitív vagy káros hatást gyakorol-e, illetve be kell sorolni a fontosságot aszerint, hogy létfontosságú, jelentős, vagy periférikus érdekeket érint. Ezek után az értékelésnek meg kell határozni a stratégiai célkitűzést, ami szükséges az érdekek és értékek megvédéséhez. Az elemzési módszer kidolgozója megállapítja, hogy a stratégiai célkitűzés pontos megfogalmazása szintén rendkívül fontos tényező a vizsgálat szempontjából, ugyanis ha a stratégiai cél meghatározása nem kellő pontosságú, nem dolgozhatóak ki hozzá az eléréshez szükséges politikai opciók. Meg kell határozni a stratégiai cél elérésének kritériumait is. Ideális esetben ez a követelményrendszer pontos mérőszámokat és leírást tartalmaz a cél elérésére vonatkozóan, ami a másodlagos célok tekintetében is kellő pontosságú.

A stratégiai célkitűzés és az értékelési követelményrendszer meghatározása után a következő lépés a vizsgálandó politikai opciók meghatározása. Kugler tapasztalati tényekre alapozva nem több mint öt opció vizsgálatát javasolja. A vizsgálandó opcióknak természetesen tartalmaznia kell a legvalószínűbb, illetve a döntéshozó által leginkább preferált alternatívákat is.

Az elemzés lényeges területeinek kiválasztása

Kugler leírása alapján a vizsgálati tárgykörök meghatározása gyakorlatilag kérdések feltevése, melyek megválaszolása olyan információkhoz juttatja az elemzőket, amelyek lehetővé teszi az egyes opciók értékelését. Meghatározzák azokat a fontos területeket, illetve jellemzőket, amelyeket a döntéshozóknak az egyes opciókról tudniuk kell. Útmutatása szerint a tárgyköröknek azokra a tulajdonságokra kell fókuszálni, amelyek döntő fontosságúak a siker és a kudarc tekintetében, illetve jelentősen befolyásolják az értékelést. A vizsgálati tárgyköröknek átfogónak és objektívnek kell lennie, nem támogathat egyetlen preferált opciót a többi lehetőség kárára. Kugler stratégiai értékelés módszertana 25 vizsgálati tárgykört különböztet meg:¹⁸⁰

1. Víziók, értékek és ambíciók;
2. Fő tevékenységek eszközök és más jellemzők;

¹⁸⁰ Kugler, R.: Policy Analysis in National Security Affairs. New Methods for a New Era. 1. kiadás. Washington, DC., National Defense University, Center For Technology and Security Policy. 2006. 43. o.

3. A tevékenység elméleti háttere és következményei;
4. Várható hatékonyság előnyök és hátrányok;
5. Forrás és költségigény;
6. Költséghatékonyság;
7. Megvalósíthatósági stratégia;
8. Idő grafikon;
9. Korlátok, nehézségek, akadályozó tényezők;
10. Megbízhatóság;
11. Konzisztencia más politikákkal;
12. Unilaterális, multilaterális jelleg;
13. Megvalósíthatóság és a siker előfeltételei;
14. Bátorító és figyelmeztető jelek;
15. Szilárdság és flexibilitás;
16. Sérülékenység;
17. Külső hatások szélesebb következmények és hatások;
18. Elfogadhatóság a közvélemény támogatása;
19. Feltevések, bizonytalanság, részrehajlás;
20. Érzékenység és kockázatok;
21. Vitás kérdések és megítélés;
22. A választást önmagukban meghatározó tulajdonságok;
23. Kompromisszumok;
24. Adaptációs képesség;
25. Elsődleges értékelés.

Az elemzés végrehajtása

A végrehajtás szempontjából Kugler a végrehajtó személyek, az összefüggések, korábbi minták és a kritikus gondolkodás szerepét emeli ki. Mivel a vizsgálandó vagy értékelendő politikai kérdések általában nem vákuumban történnek az egyes kérdések értékelése történhet már meglévő minta alapján. Új helyzettel szembesül az elemző akkor, ha ilyen minta még nem létezik, vagy új elméleti megfontolások kényszerítik annak feladására. Ez az úttörő módszer minden vizsgálati területen korábban elképzelhetetlen válaszokat eredményezhet. A paradigmaváltás gyakran vitatható, de viszonylag gyakran bekövetkezik. A hidegháború alatt a feltartóztatás vagy az elrettentés politikája, illetve a hidegháború után a NATO bővítés

is olyan elemzések eredményeként született meg, amelyek új mintákat követtek. Maga az elemzés folyamata a vizsgálati tárgykörök mélyreható elemzésével és komplex értékelésével történik.

A kijelölt tárgykörök elemzése után az előzetes értékelési eredményeket hipotézisként kezelve alapos vizsgálatnak kell alávetni fokozatosan ajánlásokká alakítva őket. Előfordulhat, hogy az értékelés után a kezdeti feltevések éppen a várttól ellenkező eredményt hoznak. Ez azt jelenti, hogy az elemzési folyamat megfelelően lett elvégezve.

A stratégiai értékelés a rendszerelemzéssel és az operációanalízissel szemben nem alkalmaz matematikai modelleket, grafikai ábrákat, mennyiségi adatokat annak érdekében, hogy a kezdeti feltevéseket ajánlásokká, illetve értékelt megállapításokká alakítsa, ezáltal kevésbé konkrét. Az érveléshez használt adatokat, minőségi és mennyiségi jellemzőket leginkább a dedukció, indukció, a következtetés és az összehasonlítás módszereivel értékelve használja arra, hogy érvekkel alátámasztott ítéletet mondjon az egyes opciókról. Ugyanakkor figyelemmel kell lenni arra, hogy ne kövessük el azt a hibát, hogy néhány olyan tény összegyűjtésével, melyek alátámasztják elméletünket, általánosítsunk. Csak azért, mert két ország hasonló, nem jelenti azt, hogy hasonló helyzetben ugyanúgy fognak viselkedni. Különösen igaz ez a stratégiai gondolkodás tekintetében, amennyiben figyelembe vesszük az országok eltérő stratégiai kultúráját. Kugler szerint az egyes vizsgálati területeken a valószínűség kifejezésére alkalmazhatunk magas, közepes, illetve alacsony jelzőket, ugyanakkor nem célszerű olyan mennyiségi jellemzőket alkalmazni, mint például a nullától tízig terjedő skála. Becslések alkalmazásakor célszerűbb százalékos arányban kifejezni a valószínűséget és hangsúlyozni a becslés bizonytalanságát. Fontos számba venni a rendelkezésre álló hírszerzési információk megbízhatóságát, és amennyiben azok megbízhatóságával kapcsolatosan kétség merül föl, azt az értékelés során figyelembe kell venni. Kugler tapasztalati tényezőkre hivatkozva érdekes megállapítást tesz. Azt állítja, *hogy a legjobb stratégiai értékelések, illetve politikai opciók nagy bizonytalanság közepette kritikus gondolkodás eredményeként jöttek létre, ugyanakkor az elhibázott politikák nagy mennyiségű, megbízhatónak tűnő*

*információn alapuló, gyenge érveléssel alátámasztott hibás értékeléseken alapultak.*¹⁸¹

Az elemzés folyamata

Az elemzés normál esetben a különböző opciók leírásával kezdődik, beleértve annak lényegét, céljait, tevékenysorozatát és a megvalósítás menetét. Kugler szerint az elemzés lényege azonban nem az egyes opciók leírása, hanem értékelése abból a szempontból, hogy várhatóan milyen eredményre vezet. Ennek kritikus lépése az egyes opciók tevékenységeit és azok következményeit meghatározó elméleti megalapozottság értékelése. Ez az elmélet egyértelműen meghatározza az opció kivitelezhetőségét és hatékonyságát. Az egyes opciók esetében ez az elméleti megalapozottság nyilvánvaló. Példájában Kugler leírja, hogy egy fegyveres konfliktus esetén egy adott opciónak mérhető mutatószámai vannak, és ugyanez a helyzet egy adott ország gazdasági fejlesztésére tett intézkedések vizsgálatakor. Ellenben egy kormányzat döntéseinek befolyásolására kidolgozott politika kevésbé értékelhető ilyen egyszerűen. Nehezen kiszámítható, hogy az adott ország kormánya az egyes intézkedések hatására milyen döntéseket fog hozni, illetve egyáltalán reagál-e. Még bonyolultabb és kiszámíthatatlanabb helyzetet eredményez, ha az adott politika több ország kormányának döntéseit kívánja egy időben befolyásolni. Az amerikai diplomácia befolyásolási tevékenysége gyakorlatilag hasonló sémára épül, ugyanakkor az országok válasza rendszerint eltérő. Egyes országokban – aktuális kormányzattól függően – sikerrel járnak az ellenzéket, szabad sajtót, illetve védelmi erőt támogató programok, míg más országokban ez heves ellenreakciót vált ki. Az amerikai válasz ennek megfelelően további befolyásolási intézkedések meghozatala, vagy a gyümölcsöző együttműködés fokozása.

Az elméleti megalapozottság vizsgálata után a hatékonyságvizsgálat következik. A célok elérésének pontos meghatározása érdekében célszerű mennyiségi és minőségi mérőszámokat alkalmazni. A hatékonyság értékelésekor gondos elemzést igényel a célok és szükséges erőforrások arányának pontos meghatározása. Egy, a célokat csak részben teljesítő, de jelentősen olcsóbb politika vonzóbb választás lehet a döntéshozó számára, mint egy költségesebb, de a kitűzött célt nagyobb mértékben megvalósító terv. Ez különösen fontos szempont a jelentős erőforrásokat használó

¹⁸¹ Kugler, R.: Policy Analysis in National Security Affairs. New Methods for a New Era. 1. kiadás. Washington, DC., National Defense University, Center For Technology and Security Policy. 2006. 52. oldal

gazdasági, illetve a katonai fegyverrendszerek magas költségével kalkuláló, védelmi politikáknál. Kugler tapasztalata az is, hogy a kevesebb akadályozó tényezővel megvalósítható politika vonzóbb választás lehet, mint az, amelyik a több megoldandó probléma miatt nagyobb erőfeszítést igényel, és hasonló szempont lehet a multilaterális együttműködéssel megvalósítható a szövetségesek bevonását lehetővé tevő politika választása.

A különálló vizsgálati tárgykörökben lefolytatott részletes elemzés után a következő lépés az eredmények összegzése majd az egyes opciók összehasonlítása, illetve az utólagos értékelés. Amennyiben lehetőség van az opciók rangsorolására, azt az összegzett eredmények alapján kell megtenni. Mindazonáltal stratégiai értékelésnek nem szükséges konkrét javaslatot tenni a kitűzött cél megvalósítása érdekében, ellenben fontos meghatározni, hogy a különböző opciók milyen körülmények között, milyen feltételek teljesülése esetén milyen hatékonysággal teljesítenek. Utólagos értékelés esetén természetesen a feltételrendszer és a körülmények adottak. A befektetett erőforrások és az elért eredmények is ismertek, összehasonlíthatóak.

4. 1. 3. STRATÉGIAI ÉRTÉKELÉS TÖBB CÉLKITŰZÉS ESETÉN

Az átfogó stratégiák, mint a kitűzött célok megvalósításához szükséges eszközöket tartalmazó dokumentum rendszerint több politikát magukban foglalnak. Különösen igaz ez az Egyesült Államok nemzeti biztonsági stratégiájára, amely tartalmazza a kül-, védelmi-, gazdasági és információs politikákat, és ezek megvalósítása koordináltan, párhuzamosan halad. Tovább bonyolítja a helyzetet, hogy az egyes részterületeken külön-külön is, egyszerre több célkitűzés megvalósítása tervezett. Kugler az ilyen dokumentumok elemzésére és értékelésére irányuló szellemi tevékenységet stratégia analízisnek nevezte el. A stratégia analízist az értékelendő politikák száma, annak átfogó jellege és a jövőbe tekintő, átfogóbb megközelítése miatt különbözteti meg a stratégiai értékeléstől. Az egyes politikák stratégiai értékelése általában egy stratégiai keretrendszerbe ágyazva történik, a stratégia analízis ezt a keretrendszert hivatott megalkotni. Ugyanakkor a stratégia analízis során kiválóan lehet alkalmazni a korábban már leírt elemzési módszereket – megvizsgálva a stratégiát alkotó politikákat a stratégiai elemzés módszertana szerint – kiegészítve annak vizsgálatával, hogy a párhuzamosan futó politikák milyen hatást gyakorolnak egymásra a vizsgált területeken, illetve összességében. Kugler erre azt a példát hozza fel, hogy hogyan tudná az USA egy szövetséges katonai képességeit erősíteni egy

határait fenyegető ellenséggel szemben.¹⁸² Az Egyesült Államok természetesen értékesíthetne modern fegyvereket, fegyverrendszereket, haditechnikai eszközöket az adott országnak, ugyanakkor e megoldásnak negatív hatásai is lehetnek. A fegyvervásárlás jelentősen megterhelheti az adott ország költségvetését. További fegyverkezésre készíthetné a szövetséges ország ellenfeleit, egyfajta fegyverkezési versenyt indítva el. A térség más, baráti országaiban azt a benyomást keltheti, hogy az egész régió instabillá válik. Az említett negatív hatások döntés elé állítják az Egyesült Államokat, hogy nem növeli az adott ország katonai képességeit, ezáltal sérülékennyé téve, vagy megvédi szövetségét, felvállalva a más területeken jelentkező negatív hatásokat. A helyzet kezelhető egy átfogó stratégia kidolgozásával, amelyik a katonai segítségnyújtás mellé az ország gazdasági helyzetét javító intézkedéseket (vám megállapodások, kereskedelmi egyezmények, világbanki kölcsön, stb.) tartalmaz, esetleg a szomszédos országok megnyugtatója érdekében fegyverzetkorlátozási tárgyalásokat, kollektív biztonsági szervezetek létrehozására irányuló kezdeményezéseket irányoz elő. Az elméleti példa után a szerző kielemezti az USA 2003-as iraki beavatkozására kidolgozott átfogó stratégia elemeit: az ENSZ Biztonsági tanácsának meggyőzése a támadás szükségességéről; széleskörű koalíció létrehozása; Franciaország és Németország jóváhagyásának megszerzése; az arab országok és Izrael meggyőzése arról, hogy a térség stabilitását nem csökkenti Szaddam Husszein eltávolítása a hatalomból; a beavatkozás ne akadályozza a terrorizmus ellen folyó küzdelmet a világ más részein; az akció ne siklassa ki az izraeli-palesztin békefolyamatot; a beavatkozás sikere esetén az amerikai jelenlét Irakban stabil, demokratikus kormányzást eredményez; ez a demokráciafejlődés az egész térségben előmozdítja a demokratikus változásokat; nem utolsósorban, hogy ezt a komplex célt úgy érje el az USA, hogy erőit ne vonja el más térségekből, előidézve ezzel egy újabb válságot a világ más részén.¹⁸³ Az Egyesült Államok stratégiai céljai megvalósítása érdekében rendkívül aktív diplomáciai tevékenységet folytatott, amíg csapatait a Perzsa-öbölbe összpontosította. Végül végrehajtott egy sikeres inváziót Nagy-Britannia és más országok segítségével ugyanakkor jelentősen megromlott a viszonya

¹⁸² Kugler, R.: Policy Analysis in National Security Affairs. New Methods for a New Era. 1. kiadás. Washington, DC., National Defense University, Center For Technology and Security Policy. 2006. 62. o.

¹⁸³ Kugler, R.: Policy Analysis in National Security Affairs. New Methods for a New Era. 1. kiadás. Washington, DC., National Defense University, Center For Technology and Security Policy. 2006. 63. o.

az ENSZ-el és az európai országokkal. Az invázió és a győzelem¹⁸⁴ kihirdetése után egy rendkívül zavaros időszak következett, ami bebizonyította, hogy egy békés demokratikus Irak létrehozása még sokáig tart, ugyanakkor az Egyesült Államok jelentős erőket kötött le egy hosszantartó kötelezettségvállalásban. Az is bizonyos, hogy nem teljesült az a célkitűzés, hogy az Egyesült Államok egy jelentős konfliktus mellett korlátozás nélkül képes marad érdekérvényesítésre más régiókban. Az iraki beavatkozás tapasztalata jól mutatja, hogy bonyolult feladat egy komplex stratégia megtervezése és végrehajtása.

A stratégiák párhuzamos politikáinak harmonizálása különleges fontossággal bír.¹⁸⁵ Ezek a politikák nem elkülönülten, csak a saját területükre vannak hatással, hanem gyakran egymással jelentős mértékű átfedésben, kölcsönhatásban valósulnak meg.

Kugler szerint az értékelés azt is segíthet eldönteni, hogy a stratégiai dokumentum egy egyszerű retorikai gyakorlat, vagy egy megvalósítható, sikerrel kecsegtető dokumentum.¹⁸⁶ A vizsgálati tárgykörökben végrehajtott elemzés feltárja:

- a stratégia bírja-e a szövetségesek támogatását vagy erre külön erőfeszítéseket kell tenni;
- a stratégia kellően stabil vagy sérülékeny;
- a stratégia eléggé flexibilis-e és alkalmazható-e változó körülmények esetén is;
- a tevékenységek és célok közötti összefüggéseket, melyek alapján képes mérni az előrehaladást;
- hogy biztosítottak-e a szükséges költségvetési források és azok hatékony felhasználása, illetve az alulfinanszírozás következményeit;
- a hatékonyságot és a politikák közötti forrásátcsoportosítás szükségességét.¹⁸⁷

Összetettsége miatt a stratégia végrehajtása jelentősen bonyolultabb, mint az egyszerű politikák megvalósítása. A sikeres végrehajtáshoz a stratégiát alkotó,

¹⁸⁴ George W. Bush 2003. május 1-én, a USS Abraham Lincoln repülőgép-hordozó fedélzetéről a nemzethez intézett beszédében jelentette ki, hogy Irakban véget értek a főbb hadműveletek. Az elhíresült „Mission accomplished – Küldetés teljesítve” beszéd után a harcok még hosszú ideig folytak Irakban. President Bush Announces Major Combat Operations in Iraq Have Ended. A Fehér Ház archiv weboldala. 2003. május 1.

¹⁸⁵ Kugler, R.: Policy Analysis in National Security Affairs. New Methods for a New Era. 1. kiadás. Washington, DC., National Defense University, Center For Technology and Security Policy. 2006. 70. o.

¹⁸⁶ i. m. 71. o.

¹⁸⁷ u. o.

valamennyi politikának saját megvalósítási tervet kell készíteni. A stratégia szempontjából különös fontossággal bír az időzítés, a megvalósítás üteme és összehangolása. Például egy politika sikeresen indítható illetve befejezhető, mielőtt egy másik politika elkezdődik, ugyanakkor a második függhet az első megvalósításától. Ezért az általános és gazdasági politikák tervezésekor csak úgy, mint a katonai stratégiáknál szükséges az események sorrendjét meghatározni. A stratégia maga is hozzájárulhat egy érzékeny megvalósítási terv elkészítéséhez azzal, hogy rávilágít a kritikus részletekre. Kugler szerint az analízis betekintést adhat arra vonatkozóan, hogy egy új stratégia hogyan határoz meg jelentős változásokat az Egyesült Államok nemzeti biztonsági stratégiájának eszközrendszerében. Például megmutathatja, hogy jelentős változásokra van szükség az Egyesült Államok tengerentúli vagy regionális katonai jelenlétében, hogy meg kell reformálni az Egyesült Államok partnerségi kapcsolatrendszerét, amely magában foglalja az Egyesült Államok és szövetséges katonai erőinek együttműködését. Utalhat rá, hogy a gazdaságpolitikának nagyobb hangsúlyt kell fektetni a regionális szemléletre, hitelek helyett segélyeket kell nyújtani, csökkenteni kell a kereskedelmet gátló akadályokat, vagy növelni kell a külföldi tőkebefektetéseket. Mivel a stratégia analízis a stratégiai értékelés eszközrendszerét használja, a folyamat alapvetően ugyanaz: pontos helyzetértékelés, az alternatívák összehasonlítása a hatékonyság, a költségek és egyéb, a végrehajtást befolyásoló tényezők alapján. Ez azzal egészül ki, hogy a különböző egyéni politikákat a közös cél érdekében össze kell hangolni. A stratégiai értékelés folyamatához hasonlóan a folyamat a keretrendszer megalkotásával kezdődik, amelyik a stratégiai kihívásokat meghatározza, megfogalmazza az Egyesült Államok érdekeit és céljait, valamint beazonosítja a végrehajtás opcióit. Utána összehasonlítja ezeket az opciókat, meghatározza a tárgyköröket, a megfelelő elemzési módszereket, és az értékelési szempontokat.¹⁸⁸

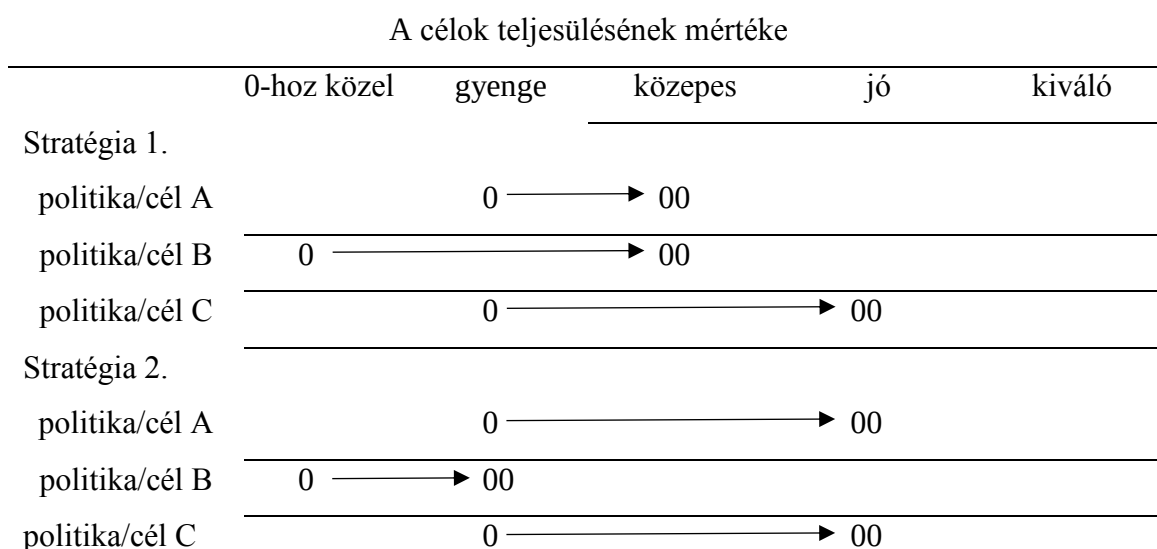
A stratégiák eredménye általában nem totális kudarc vagy teljes siker, hanem valahol a kettő között. A stratégia eredményességének meghatározása kritikus az egyes stratégiák összehasonlítása tekintetében. A katonai és gazdasági célkitűzések elérésének mérése, értékelése lehetséges, ugyanis olyan mérőszámok alkalmazhatók, mint a beszerzett, illetve felújított fegyverek vagy egy adott ország GDP-je. Egyszerű politikai célkitűzések eredményességének meghatározása is lehetséges, például egy

¹⁸⁸ i. m. 73. o.

biztonsági szerződés, egy gazdasági együttműködés, vagy egy fegyverzetkorlátozási egyezmény betartása. Ugyanakkor egy teljesen általános célkitűzés, mint például egy külföldi ország diplomáciai befolyásolása már nehezen értékelhető.

Az egyes politikák rangsorolása a tekintetben, hogy milyen mértékben valósítják meg a kitűzött célt, megfelelő eszköz a stratégiánk összehasonlítására. Az eredményesség tekintetében alkalmazott alacsony, közepes és magas teljesítmény arány jól kifejezi az egyes politikák, stratégiák költség cél megvalósítási viszonyát.

3. sz. ábra: a stratégiák vizsgálata a célkitűzések megvalósulása tekintetében

Magyarázat: 0: jelenlegi helyzet, 00: várható eredmény a politika végrehajtása után.

Forrás: Kugler: Policy Analysis in National Security Affairs, 76. o.

Az ábra egy a korábbinál kifinomultabb értékelést mutat be, mivel figyelembe veszi a kiinduló állapotot is. Az egyes stratégia A politikája egy alacsony kiindulópontból közepes szintű eredményességet produkál, B politika nulláról emeli az eredményességet közepes szintre, a C politika, alacsony eredményességről kiemelkedő eredményességhez vezet. A második stratégia politikái eltérő eredményességet mutatnak. Az alkalmazott eljárás jól bemutatja, és vizuálisan megjeleníti az egyes politikák, így a stratégiák összegzett eredményességét, és jól áttekinthető képet ad a megoldandó stratégiai problémáról. A döntéshozók választhatnak az egyes politikák, illetve stratégiák között, vagy új elemzést kérhetnek annak megállapítására, hogy többlet források biztosításával milyen teljesítményt

nyújtának az adott politikák. Mivel az eredményesség mérésére szolgáló rendszer egységes, ez megfelelő alapot nyújt az összehasonlításra¹⁸⁹.

A végrehajtási program kidolgozása

A stratégia elemzés utolsó lépése annak megállapítása, hogy a stratégia végrehajtására összeállított program biztosítja-e a stratégia sikeres végrehajtását. A végrehajtási program meghatározása azért is fontos, mert az elemzők annak ismerete nélkül nem tudják kiszámolni a költségeket, illetve nem tudják még hozzávetőleges precizitással sem megjósolni a stratégia eredményességét. A stratégiaalkotás tervezési szakaszában a stratégiát alkotó tevékenységek költségei, illetve eredményei csak nagybani vázlatnak tekinthetők, mivel a tényleges végrehajtási program kidolgozása, és az azt végrehajtó felelősök meghatározása csak a stratégiai opció kiválasztása után történik meg. A program kidolgozási folyamat bonyolultságát jól jellemzi, hogy már egy politika megvalósítási programjának kidolgozása is komoly kihívás, egy átfogó stratégia párhuzamos politikáinak megvalósítására irányuló program kidolgozása ennél jóval összetettebb. A legösszetettebb folyamat pedig, a különböző stratégiákba integrált programok megvalósítási terveinek kidolgozása. A végrehajtási programok kidolgozása gyakran több időt vesz igénybe, mint magának a stratégiának a megalkotása.¹⁹⁰

Kugler szerint az analízis e szakaszára azért szükséges megfelelő odafigyelést fordítani, mivel a kulcsfontosságú kérdések gyakran itt merülnek föl. Különösen igaz ez, amennyiben a pénzügyi kivitelezhetőséget, illetve a költség összehasonlítást vizsgáljuk. A megvalósítási program kidolgozásán a stratégia sikere múlhat, és még egy jóváhagyott stratégia is vehet az eredetileg elképzelttől eltérő irányt, amennyiben a megvalósítási program nem megfelelő. Az Egyesült Államok történetében is többször volt arra példa, hogy az elnök által jóváhagyott stratégia végül teljesen más irányt vett a bürokrácia kezében, ezért szükséges kellő részletességgel kidolgozni a megvalósítási programokat már a döntés meghozatala előtt. A legtöbb kormányzati tisztviselő tudja, hogy a politika vagy a stratégia az maga a végrehajtási program, mivel anélkül az csak egy dokumentum. Magyarországon is előfordult már, hogy az elkészített stratégia, illetve védelmi terv csak „vágymű” maradt a szükséges források hozzárendelése nélkül.

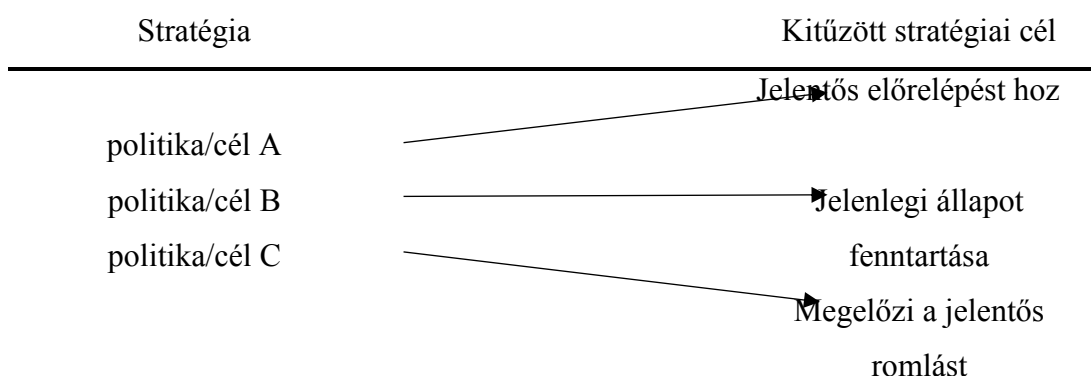
¹⁸⁹ i. m. 76. o.

¹⁹⁰ i. m. 77. o.

Kugler felsorolja egy amerikai stratégia lehetséges katonai elemeit: fegyver értékesítés vagy adományozás szövetséges országnak, kiképzés és oktatás biztosítása a szövetséges fegyveres erőinek, amerikai erők állomásoztatása a szövetségesek területén, az Egyesült Államok mobilitásának, szállítási kapacitásainak növelése, amely lehetővé teszi megerősítő erők küldését egy válság esetén, illetve közös kiképzés és gyakorlatok végrehajtása amerikai erőkkel. Az előzőekhez hasonlóan, a stratégia gazdasági komponense: felszerelések beszerzésére fordítható adományok, infrastruktúra fejlesztésére nyújtott hitelek, pénzügyi garanciák és beruházások magánvállalkozások számára, a kereskedelmet gátló akadályok mérséklése az export és az import növelése érdekében, oktatás és ösztöndíjrendszer egyetemi hallgatóknak az Egyesült Államokban. A politikai és diplomáciai elemek: az olyan tevékenységek, mint hivatalos védelmi együttműködési szerződés aláírása, csúcstalálkozók, és kétoldalú találkozók megtartása a nemzetek vezetői között, a védelmi miniszterek rendszeres találkozója, kötelezettségvállalás egy szövetséges szerepének támogatására a nemzetközi szervezetekben, mint például az Egyesült Nemzetek Szervezete, Világbank, vagy az IMF. A végrehajtási program tervezésekor a fenti tevékenységeket a lehető legtöbb rendelkezésre álló információval megfogalmazva, koherensen, koordinálva kell betervezni. Ezek az elemek jól láthatóan jelennek meg a katonai stratégiában, konkrét útmutatóval szolgálva az alacsonyabb szinteknek. Költségeik kalkulálhatók, tervezhetők.

A stratégiák megvalósítási programjának részletes kidolgozása mellett kulcsfontosságú a stratégia végcéljának megfelelő leírása. A döntéshozók általában nem a megvalósításra tervezett programok alapján, hanem a feltüntetett, megvalósítani kívánt végcél alapján döntenek az egyes stratégiákról. Értelemszerűen azt választják, amelyik a legjobb teljesítményt nyújtja a nemzeti célok megvalósítása érdekében. Természetesen egy stratégia reális végcéljának feltüntetéséhez egyfajta jövőbelátási képesség szükséges, amelyhez segítséget nyújt a stratégiai analízis. Az elemző munka egyik első lépése megállapítani azt, hogy a stratégiában foglalt célkitűzések mennyiben szolgálnak egy nagyobb közös célt, mennyiben támogatják az átfogó stratégiai koncepciót?

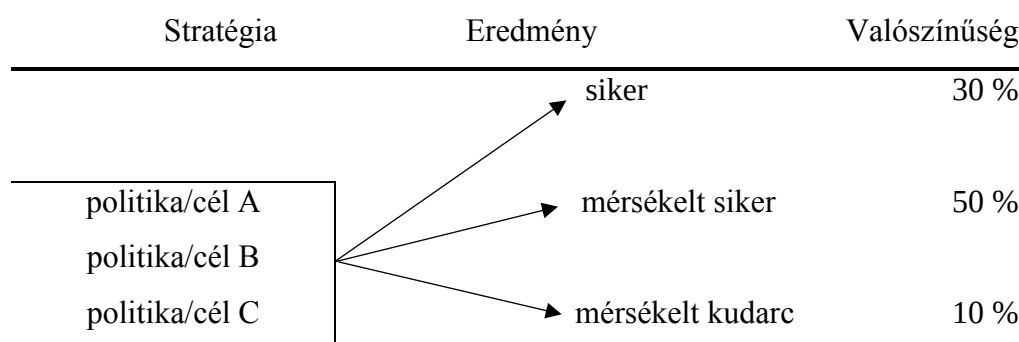
4. sz. ábra: Alternatív stratégiák

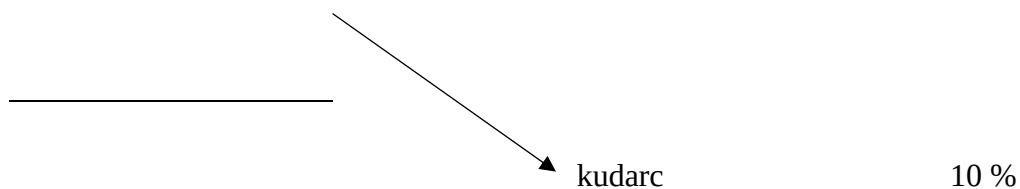
Forrás: Kugler: Policy Analysis in National Security Affairs, 78. o.

Az ábrán látható hogy a politikák által támogatott stratégiai cél különböző lehet, ugyanakkor a helyzethez igazodva ez a stratégiai célkitűzés változhat. Például egy régió gazdasági fejlesztésére megalkotott, három stratégiai koncepció: fejlesztés, a jelenlegi állapot megtartása, a hanyatlás megakadályozása. A körülmények változása kapcsán, ennek megfelelően kerülhet előtérbe az egyik vagy másik koncepció.¹⁹¹ Amennyiben a hanyatlás megelőzése stratégiai cél teljesítése után, lehetőség van a régió gazdasági fejlesztésére, az átfogó stratégiai koncepció ennek megfelelően változhat. Kugler megállapítja, hogy annak ellenére, hogy a stratégia analízis részletesen kidolgozott módszertannal és tapasztalati adatokkal dolgozik, az előrejelzések elkerülhetetlenül szubjektívak maradnak, nem támaszkodhatnak matematikai bizonyítékokra vagy laboratóriumi kísérletekre. Előfordul, hogy egy stratégia végeredménye egyszerűen nem, vagy csak nagy bizonytalansággal jósolható meg, a kimenetet befolyásoló tényezők nagy száma miatt. Amennyiben a döntéshez mégis szükség van egyfajta eredményesség feltüntetésére, az analízis valószínűség eloszlás szerint tünteti föl az eredményeket.

5. sz. ábra: alternatív végkifejletek: valószínűségen alapuló előrejelzés

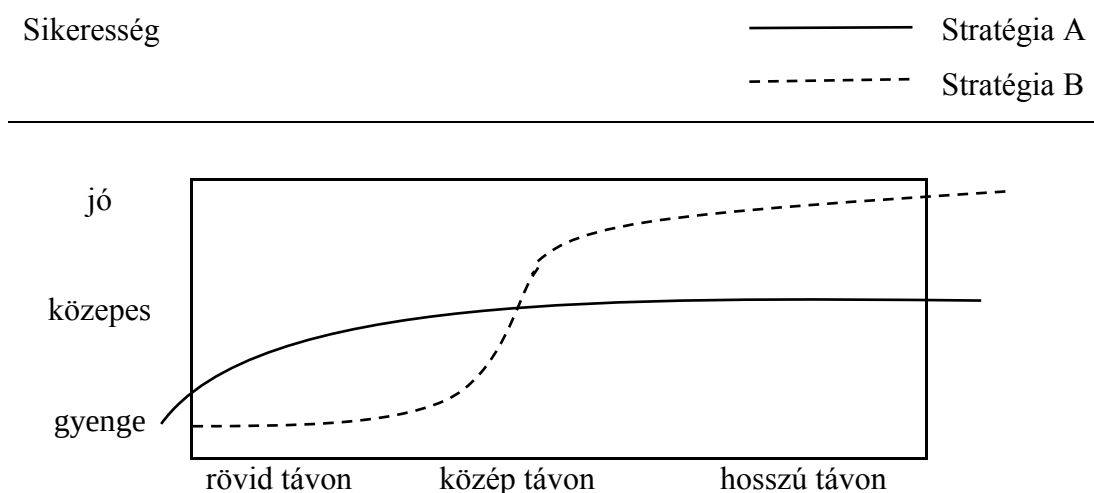
¹⁹¹ i. m. 78. o.

Az ábra különféle eredmények valószínűségét tünteti fel.¹⁹²

Forrás: Kugler: Policy Analysis in National Security Affairs, 79. o.

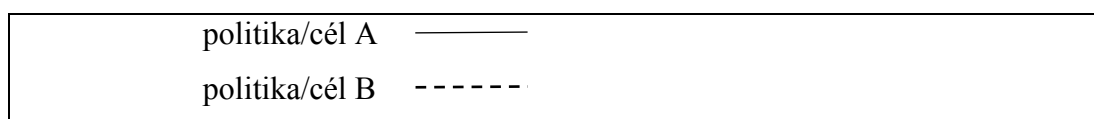
6. sz. ábra: előrejelzés időhorizonton

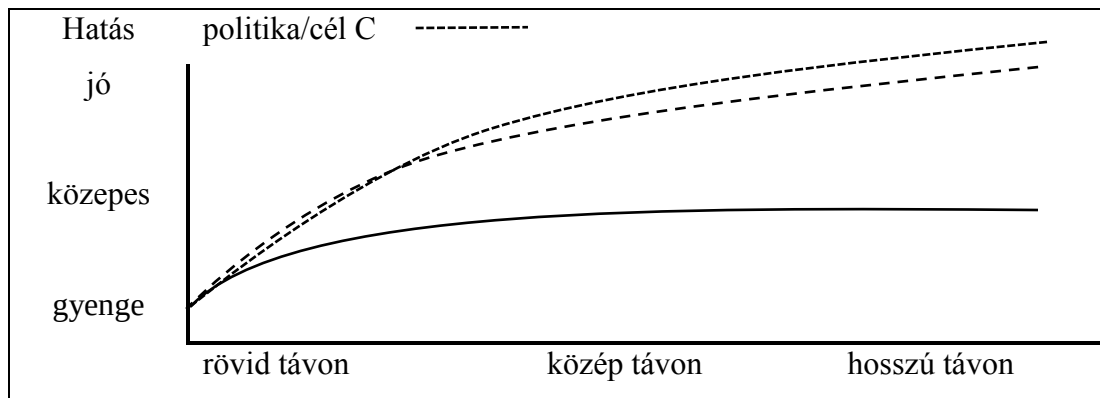
Forrás: Kugler: Policy Analysis in National Security Affairs, 80. o.

Az ábra a stratégiák különböző időhorizonton feltüntetett sikerességet ábrázolja. Amennyiben a helyzet úgy kívánja, a rövidtávon sikeres stratégiát kell választani, ellenben ha több idő áll rendelkezésre a célok eléréséhez, célszerű azt a stratégiát választani, amelyik bár hosszabb idő alatt, de sikerebben teljesít. Az időszükséglet vizsgálata az erők leterheltsége szempontjából is kritikus, mivel az elhúzódó műveletek lehetetlenné tesznek más feladatokat. Irak és Afganisztán kapcsán is látható, hogy az amerikai haderő rendkívül kifizétett mind humán, mind pedig technikai erőforrások tekintetében. Az összehasonlíthatóság feltétele ebben az esetben is az, hogy a két különböző stratégia egyéb jellemzői, például a költségek és erőforrásigény hasonlóak, illetve egyezők legyenek. A stratégiákat kibontva, részletes elemzés keretében is megvizsgálhatjuk, hogy az egyes politikák hogyan teljesítik kitűzött céljaikat az időhorizonton.

7. sz. ábra: A stratégia egyes elemeinek teljesítménye az időhorizonton

¹⁹² i. m. 79. o.

Forrás: Kugler: Policy Analysis in National Security Affairs, 80. o.

Döntési fák használata a stratégiai analízisben

Kugler szerint a 21. században nem alkotható olyan stabil és tökéletes stratégia, amelyik nem szorul folyamatos felülvizsgálatra, illetve nem igényel változtatást¹⁹³. Ennek okát abban látja, hogy míg a hidegháborúban a biztonságpolitikai környezet viszonylagosan állandó volt, manapság ez nem jellemző. A hidegháború alatt megalkotott stratégiákat viszonylagos állandóság jellemezte. Az Egyesült Államok a hidegháború alatt egyfajta mérnöki megközelítéssel fordult a stratégiákhoz. Ez azt jelentette, hogy a hangsúlyt a stratégia tevékenységeire, vagyis a megvalósítási programokra helyezték a kevésbé, vagy egyáltalán nem változó stratégiai célok helyett. Ezzel szemben a 21. század a stratégiák vizsgálatában a folyamatos felülvizsgálatok, foltoztatások, időnként a teljes irányváltások korszakát hozta el. Erre példaként a Clinton-adminisztráció Oroszországgal szembeni stratégiai irányváltása hozható fel a NATO bővítés kapcsán. A kezdeti szándék után, hogy a NATO szerepe nem változik Európában, komoly kelet-európai bővítést tűztek ki célul. Kugler úgy látja, hogy a 21. században a befolyásoló tényezők, a bizonytalanság és a biztonságpolitikai környezet komplexitása miatt nem alkotható tökéletes stratégia. Ehhez alkalmazkodva az Egyesült Államoknak is folyamatosan stratégiai felülvizsgálatot kell tartani és a környezethez igazítani stratégiáit.

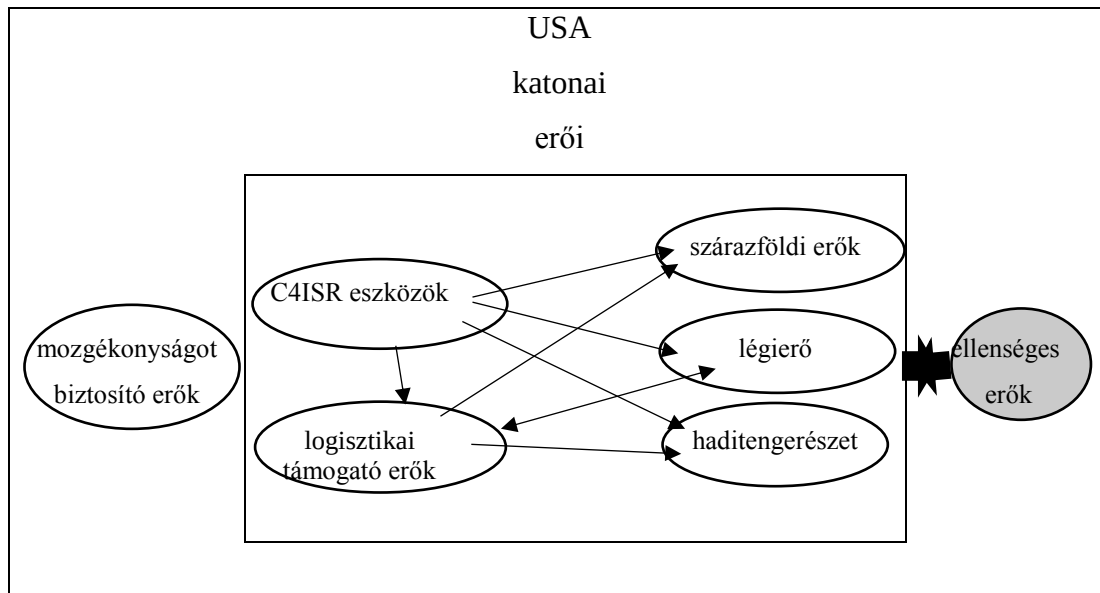
4. 1. 4. RENDSZERELEMZÉS

A politika analízis második módszere a rendszerelemzés. Az elnevezés jól leírja a folyamatot, ugyanis annak ellenére, hogy a definíció tautológiának, vagy megerőszkoltnak tűnik, nem jelent mást, mint rendszerek elemzését a jobb működés

¹⁹³ i. m. 81. o.

érdekében.¹⁹⁴ A rendszerelemzést két lépcsőben hajtják végre: első annak meghatározása, hogy egy rendszer mitől válik rendszerré.

8. sz. ábra: Egy katonai rendszer ábrázolása

Forrás: Kugler: Policy Analysis in National Security Affairs. 218. o.

Az ábra az Amerikai Egyesült Államok haderejét ábrázolja egy ellenséggel szemben.

Ez esetben az Egyesült Államok haderejének komponensei egységes rendszert képeznek és együttműködnek az ellenséggel történő hadviselés érdekében. Ez egy egyszerű rendszer, jól felismerhető, körülhatárolható, míg más rendszerek átláthatatlanabbak, de a rendszerelemzés szempontjából ugyanolyan rendszernek számítanak. Különböző rendszerekre példa lehet egy több országból álló regionális biztonsági rendszer, illetve a világgazdasági rendszer, amelyik az országok közötti kereskedelmet bonyolítja. Ugyanígy rendszernek tekinthető az Egyesült Államok

¹⁹⁴ A rendszerelemzés elméleti hátteréről a második világháború után megjelent interdiszciplináris kutatási területek, elsősorban a Norbert Wiener által alapított kibernetika és a Ludwig von Bertalanffy kezdeményezése nyomán kialakult általános rendszerelmélet szolgált. Ezek az elméletek abból a feltevésből indultak ki, hogy a különböző tudományok által vizsgált rendszerek konkrét anyagi megjelenési formájuktól függetlenül rendelkeznek bizonyos általános sajátosságokkal, melyek tanulmányozására közös tudományos nyelvet és eszköztudományt lehet kidolgozni. Az 1980-as évekre a rendszerszemlélet alkalmazása vesztett lendületéből, fogalomrendszere, modelljei viszont nagyrészt beépültek az azokat felhasználó tudományterületek speciális szakmai ismereteibe. Forrás: http://www.kislexikon.hu/rendszerelemzes_a.html [2019. 02. 20.]

külföldi segélyezése, ami egy olyan rendszer, amelynek termékei hitelek, segélyek, illetve más támogatási formák a célországokba.¹⁹⁵

A rendszerelemzés a védelmi szektorban két tárgykörre összpontosít: a katonai környezet jellegére, illetve az Egyesült Államok haderejének műveleteiben kialakuló harchelyzetekre és arra hogyan növelhető az amerikai erők hatékonysága. A rendszerelemzés a vizsgálatokhoz olyan modelleket használ, amelyek követelményekkel, adatokkal, és kölcsönhatásokkal írják le egy rendszer működését, illetve meghatározzák, hogyan fejleszthető a teljesítménye.¹⁹⁶

A védelmi szektorban a rendszerelemzés egy modellt használ a katonai környezet leírására, majd egy másodikat a forráselosztás meghatározására. Gyakorlati példaként említi meg a szerző, hogy háborús modelleket alkalmazva meghatározható a háború lehetséges kimenetele, majd az eredményeket felhasználva egy második, gazdasági modellel meghatározható a haderő fejlesztésére szolgáló programok prioritási sorrendje. A gazdasági modellek gyakran alkalmazzák az operációanalízis technikáit, mivel bár a rendszerelemzés makroszkopikus szemléletet használ, nem zárják ki egymást, inkább egymást kiegészítőnek tekinthetők.

A haderőfejlesztési programok értékeléséhez a rendszerelemzésnek azonosítania kell a hatékonyság mérésére szolgáló mutatószámokat, illetve értékelési kritériumokat. A hatékonyság mérésére szolgáló mutatószám lehet az egy időegység alatt megsemmisített ellenséges célpontok száma, vagy a sikeresen megvédett terület mérete. A rendszerelemzés célja olyan hatékonysági mutatók és értékelési kritériumok meghatározása, amelyek megbízható képet adnak arról, hogy az adott tervek, illetve programok milyen mértékben valósítják meg a célkitűzéseket.¹⁹⁷

A rendszerelemzés módszertana hatékonyan használható a védelmi tervezésben is. A védelmi tervezés a stratégia és a haderő struktúra kapcsolatára fókuszál, leírja, hogy milyen legyen az Egyesült Államok haderő struktúrája, biztosítva ezáltal a stratégia céljainak elérését. Addig nem lehet döntést hozni arról, hogy milyen programok illetve fegyverrendszerek fejlesztésére fordítunk forrásokat, amíg a stratégia, illetve a haderőstruktúra nem meghatározott. Egy kis ország, például Magyarország esetében stratégiai jelentőséggel bír néhány vadászpilóta

¹⁹⁵ Kugler, R.: Policy Analysis in National Security Affairs. New Methods for a New Era. 1. kiadás. Washington, DC., National Defense University, Center For Technology and Security Policy. 2006. 218. o.

¹⁹⁶ i. m. 220. o.

¹⁹⁷ u. o.

beszerzése. Döntő abból a szempontból, hogy rendelkezik-e az ország a légtérelenőrzés képességével. Ugyanakkor a szűkös források miatt gondos előkészítést, az egyes típusok összehasonlítását igényli a beszerzés. A védelmi tervezési rendszerelemzés az öt következő módszerből áll:

- stratégia elemzés az alternatív stratégiák összehasonlítására;
- erőegyensúly értékelés, a szembenálló felek méretének és erejének vizsgálatára;
- követelményelemzés, ami a kitűzött védelmi célok eléréséhez szükséges amerikai és szövetséges erők méretét határozza meg;
- haderőstruktúra elemzés az alternatív haderő struktúrák értékelésére;
- képesség alapú elemzés, ami meghatározza milyen flexibilis és moduláris erők szükségesek a követelmények végrehajtásához.

*A rendszerelemzés közvetlen kapcsolatot mutat ki a stratégiai célkitűzések és a forrásigény között azonosítva a kockázatokat, a kompromisszumokat, illetve azt a pontot ahol az ambíciószintnek megfelelő biztonsági szint biztosítható és további beruházás már nem jelent nagyobb megtérülést.*¹⁹⁸ Az alternatív stratégiák és haderő struktúrák előnyeit és költségeit a rendszerelemzés az elhanyagolható megtérülés módszerével mutatja ki pontosan. A rendszerelemzés módszerével igazolható például az Egyesült Államok hidegháború utáni, két párhuzamos regionális háború sikeres megvívásának ambíció szintje. A két regionális háborúra tervezett haderőstruktúra költséghatékony választás, mert az egy háborúra felkészített haderőstruktúra nem lenne elég hatékony, a magasabb ambíciószintre tervezett haderő pedig túlságosan nagy költséget jelentene.

Kugler úgy tartja, hogy a rendszerelemzéssel meghatározható hogy a stratégiában foglalt katonai tevékenységek alkalmasak-e a stratégiai cél elérésére, azok megfelelően koordináltak és rendelkezésre áll a szükséges haderő.¹⁹⁹

Az erőegyensúly értékelések módszertana

A rendszerelemzéssel meghatározható egy régióban szemben álló katonai erők egyensúlya, béke és háborús időszakban egyaránt. Az erők egyensúlyának meghatározása kritikus egy hiteles stratégia megalkotása, illetve hatékony védelem

¹⁹⁸ i. m. 221. o.

¹⁹⁹ i. m. 222. o.

biztosítása szempontjából, illetve utólag kimutatható, hogy egy stratégia az ambíciószinthez képest jelentősebb erőket használt.

Amennyiben Oroszország gazdasági mutatóinak alakulását és ennek megfelelően a haderőre fordított kiadásait és a haderő állapotát vizsgáljuk, feltűnő aránytalanság látható a Szovjetunió szétesését közvetlenül követő időszak orosz amerikai erőviszonyban. A pontos haderőegyensúly becslést megnehezíti, hogy a szemben álló erők struktúrája jellemzően különbözik az Egyesült Államok, illetve szövetségesei haderőstruktúrájától. A folyamat végrehajtása során meg kell határozni a katonai egységek és eszközeik jellemző paramétereit, melyek alapján össze lehet hasonlítani azokat, valamint figyelembe kell venni a haderő mobilizációs, illetve megerősítési mutatóit, ami függ a bevetésre szánt erők készenléti és kiképzettségi szintjétől, felszereltségétől, valamint a katonai eszközök jellegétől és típusától.

A szembenálló erők és képességeik értékelésére a stratégiai értékelés különböző módszereket használ. A statikus módszer az erők és fegyverek fizikai tulajdonságait hasonlítja össze, melynek előnye, hogy egyszerű és átlátható, hátránya viszont, hogy nem ad reális képet a harctéri teljesítményről.

9. sz. ábra: Példa erők és fontosabb fegyverzetük összehasonlítására

	Ellenséges erők	Saját erők
Hadosztályok	25	15
Vadászrepülő ezredek	10	20
Harci repülőgépek	400	1280
Harckocsik, PSZH-k	10200	6975
Tüzérségi eszközök	3100	1750
Páncéltörő eszközök	4000	5000
Szárazföldi fegyverzet	17300	13725
Összes fegyverzet	19344	20267

Forrás: Kugler: Policy Analysis in National Security Affairs. 227. o.

A katonai egységek és fegyverzetük számszerű összehasonlítása nem ad megbízható képet az erőegyensúlyról. Jó példa erre az 1991-es Öböl-háború, és a 2003-as iraki invázió. Mindkét esetben az amerikai és szövetséges erők számszerűleg megközelítőleg megegyeztek az iraki erőkkel, mégis rövid idő alatt legyőzték őket, mert a szembenálló erő gyengébb képességű volt. Ezért az elemzés minőségi

indexeket, számítógépes szimulációt és az operáció analízis által használt dinamikus módszereket is használ a reális eredményekhez.

10. sz. ábra: Minőségi mutatók hatása az erők képességére

	Ellenséges erők	Saját erők
Méret	1.00	1.00
Fegyverzet minősége	1.00	+0.25
Tűzerő	1.00	+0.25
C4ISR	1.00	+0.25
Doktrínák	1.00	+0.25
Kiképzettség	1.00	+0.25
Támogatás	1.00	+0.25
Összegzett képesség index	1.00	2.50

Forrás: Kugler: Policy Analysis in National Security Affairs. 227. o.

A követelményelemzés módszere

A követelmény nem más, mint annak meghatározása, hogy mekkora katonai erő és képesség szükséges egy küldetés végrehajtásához. A követelményeket jellemzően katonai szempontok alapján határozzák meg, ugyanakkor a rendszerelemzés olyan tulajdonságokat is vizsgál, amelyek alátámasztják vagy cáfolják a katonai szempontok alapján meghozott döntéseket.

A haderő struktúra elemzése

A katonai követelmények meghatározása önmagában nem adja meg a katonai művelet sikeréhez szükséges erők nagyságát. Napjaink katonai műveleteiben különös jelentőséggel bír az összhaderőnemi alkalmazás, amelyben a kötelék összetétele nagyban függ a katonai művelet jellegétől. A statikus és dinamikus modellek alkalmazása az adott műveletben alkalmazott összhaderőnemi kötelék összetételének meghatározására is alkalmas.

Képesség alapú elemzés

A moduláris haderő elemek rugalmas portfóliójának összeállításához alkalmazható a képesség alapú haderőtervezés. A képesség alapú haderőtervezés már nem társít minden scenárióhoz egy fenyegetettséget. Az erőket az eshetőségek széles spektrumára készíti fel, úgy fogalmazva meg a kérdést, hogy: milyen típusú katonai képességekre van szükség a fenyegetések és eshetőségek széles spektrumának

kezeléséhez. A képesség alapú haderőtervezés célja, hogy választ adjon a jövő fenyegetéseire, olyan haderőt kapjunk, amelyik kellően rugalmas, rendelkezik a megfelelő alkalmazkodási képességgel, agilitással, és sokoldalúsággal, hogy minden helyzetben helytálljon.²⁰⁰

4. 2. ÖSSZEGZÉS

A stratégiák elemzésének, értékelésének szükségessége nem kérdőjelezhető meg. Így van ez a legfelsőbb szintű nemzeti biztonsági stratégiák, az alacsonyabb szintű, ágazati stratégiák, és az azokat alkotó politikák esetében is, bár jellegükből adódóan más elemzési módszereket követelnek. A Kugler által leírt módszertan a stratégiai értékelés és a rendszerelemzés sajátossága abban rejlik, hogy a nemzeti biztonság területére ülteti át azokat a vizsgálati módszereket, illetve egyes elemeiket, amelyek más területeken, például a gazdaságban már bizonyították hasznosságukat. Az általánostól a specifikus felé haladva jut el a logikus gondolkodás alapján feltett kérdések, ok-okozati összefüggések vizsgálatán keresztül, a stratégiai gondolkodásban és a kapcsolódó politikákban értelmezhető mennyiségi és minőségi mutatószámok meghatározásáig és összehasonlító módszerek kidolgozásáig. A szemben álló erők stratégiai értékelésénél ugyanis, nem csak a katonák és a haditechnikai eszközök számának van jelentősége, de azok technikai mutatóinak is. A módszer elemenként, vagy kombinálva jól alkalmazható stratégiai dokumentumok és azok összetevőinek – politikák, védelmi tervek, haderőfejlesztési programok – vizsgálatára a stratégiaalkotás folyamatában az egyes opciók megítélésére, és a döntéshozatal segítésére, valamint már elkészült stratégiák felülvizsgálatára és utólagos értékelésére.

Az amerikai katonai stratégiák vizsgálatánál a stratégiai értékelés és a rendszerelemzés egyes elemeit használtam fel.

²⁰⁰ Davis, Paul K.: *Analytic Architecture for Capabilities-Based Planning, Mission-System Analysis, and Transformation*. Santa Monica, Calif., RAND Corporation. 2002.

5. AZ EGYESÜLT ÁLLAMOK KATONAI STRATÉGIÁINAK ÉRTÉKELÉSE

5. 1. BEVEZETÉS

A katonai stratégiák értékeléséhez szükségesnek tartottam azok tartalmi áttekintését – a dolgozatban korábban megfogalmazott, Lykke-féle stratégiafelfogás szerinti – célkitűzések, módszerek, eszközök (Ends, Ways, Means) bontásban. Ezen felül nem maradhatott ki a stratégiai környezet vizsgálata, ugyanis a célkitűzések, módszerek, eszközrendszer hármas nem képzelhető el önállóan, kiemelve természetes közegéből, a nemzetközi biztonsági rendszerből.

A stratégiák értékeléséhez a Kugler-féle stratégiai értékelés módszertana szerint választottam ki vizsgálati tárgyköröket, melyek mentén az értékelést elvégeztem. Ezeken felül az értékelés kiegészítő vizsgálati tárgyköre volt a technológia.

- Víziók, értékek és ambíciók
- Fő tevékenységek, eszközök és más jellemzők
- Forrás és költségigény
- Konzisztencia más politikákkal
- Unilaterális, multilaterális jelleg
- Érzékenység és kockázatok
- Technológia

A stratégiák vizsgálata szempontjából ezek a vizsgálati tárgykörök, ugyanakkor az értékelés komplex jellegéből adódóan a rendszerelemzés módszereit is alkalmazom. Felhasználtam az erőegyensúly értékelés módszerét, illetve haderőstruktúra, képesség és követelmény elemzéseket végeztem. Az alternatív stratégiák vizsgálata történelmi távlatból nem igazán alkalmazható, ugyanakkor megítélhetőek az egyes stratégiai lépések a vizsgálati módszerek kombinált alkalmazásával.

A doktori értekezés e fejezetében megvizsgálom az Egyesült Államok 1992., 1995., 1997., 2004. 2011. és 2015. évi katonai stratégiáit. A kutatás lezárásakor az Egyesült Államok 2018. évi katonai stratégiája nem minősített dokumentumként még

nem lett kiadva.²⁰¹ A stratégiákat rövid általános jellemzés, stratégiai környezet értékelés, célok, módszerek, eszközök felosztásban tárgyalom, majd minden fejezet végén elvégzem az értékelést. A stratégiák értékelése után, külön vonom le az összegzett következtetéseket.

5. 2. AZ AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK 1992. ÉVI NEMZETI KATONAI STRATÉGIA²⁰²

George W. H. Bush amerikai elnök aspeni beszéde 1990. augusztus 2-án hangzott el az Aspen Intézet szimpóziumán. A beszéd mintegy kezdőpontjának tekinthető a Szovjetunióban és Európában végbemenő radikális változásoknak, és annak a döntésnek, mely 25%-kal csökkentette az amerikai fegyveres erők létszámát. A kialakuló új világrend az USA fegyveres erejének nagymértékű változásait követelte meg mind a tervezés, mind a szervezet tekintetében. A lényeg nem csupán a csökkentésen, hanem egy teljesen új haderőstruktúra létrehozásán volt.²⁰³ Bush a beszédben felvázolta a változás lényegét, azt, hogy a jövőben az USA-nak milyen jellegű kihívásokra kell felkészülnie, s ehhez milyen haderőre van szükség, nem csupán a létszám tekintetében.

A Bush-adminisztráció egészen eddig a beszédig nem hozta nyilvánosságra az új stratégiai koncepciót, beleértve a fegyveres erők átstrukturálását is, annak ellenére, hogy a döntés már korábban megszületett. A beszédben az elnök tulajdonképpen felvázolta az USA új Nemzeti Biztonsági Stratégiáját (1991)²⁰⁴, melyet emiatt Aspen Stratégiának is neveznek.

Az új biztonsági stratégia olyan jövőbeli háborúkat feltételezett, mint az akkor látott Öböl-háború, s az amerikai elnök beszédében elhangzott konkrét célzások már egy lehetséges katonai beavatkozás irányába mutattak.²⁰⁵ *„Amerikának olyan erőkkel kell rendelkeznie, melyek képesek válaszolni fenyegetésekre, történjenek azok a*

²⁰¹ A Pentagon 2019 februárjában közölte, hogy a 2018-as katonai stratégia elkészült de az olyan részletességgel tartalmazza a haderő alkalmazását, hogy csak egy áttekintést hoznak majd nyilvánosságra, maga a dokumentum minőstett marad.

<https://www.defensenews.com/pentagon/2019/02/13/the-pentagons-national-military-strategy-is-done-and-its-unclear-if-the-public-will-ever-see-it/>

²⁰² National Military Strategy of the United States. 1992. január.

²⁰³ Tunader, Ola: Bush's Brave New World. A New World Order – A New Military Strategy. In.: Bulletin of Peace Proposals. 4. évf. (1991) 22. szám. 357.o.

²⁰⁴ National Security Strategy of the United States. 1991 augusztus.

²⁰⁵ Tunader, Ola: Bush's Brave New World. A New World Order – A New Military Strategy. In.: Bulletin of Peace Proposals. 4. évf. (1991) 22. szám. 359. o.

glóbusz bármely sarkában... A brutális agresszió, mely múlt éjjel Kuvaitot érte, illusztrálja a központi teóriámat (...) az amerikai érdekek csak olyan képességekkel védhetőek meg, mely létezik, s mely késedelem nélkül képes cselekedni."²⁰⁶

A hidegháború befejezése és a kelet-nyugat szembenállás jelentős enyhülése utáni első, 1992-es katonai stratégiát Collin Powell jegyzi, mint a Vezérkari Főnökök Egyesített Bizottságának az elnöke. A stratégiai hierarchiának megfelelően ajánlásait az 1991. évi Nemzeti Biztonsági Stratégia, illetve a védelmi miniszter Védelmi Tervezési Irányelvei²⁰⁷, valamint az elnök és a kongresszus részére készített éves jelentés²⁰⁸ alapján fogalmazza meg. Előre bocsátja, hogy a stratégia a gyorsan változó világ jelentős bizonytalanságával és instabilitásával számol, mint az Egyesült Államok érdekeit befolyásoló jövőbeni fenyegetések. Az 1990-es évekre tervezett, újrastrukturált amerikai fegyveres erőket alap, teljes, és összhaderőnemi jelzővel illeti, és egy körültekintően összeállított, aktív és tartalékos komponensből álló haderőként jellemzi. Elgondolásában ezt az erőt hajók, repülőgépek, harckocsik és legfőképpen a szárazföld, a haditengerészet, a tengerészgyalogság és a légierő kiképzett katonái, valamint a vezető állománya alkotják és teszik összhaderőnemmé. Azt is hangsúlyozza, hogy egy ilyen haderőt nem lehet napok vagy hónapok alatt létrehozni. Úgy látja, hogy az általa jegyzett stratégia a globális változásoknak köszönhetően egy csökkentett, de mégis megfelelő katonai képességekkel bíró haderőt vázol, ami képes lesz a nemzet szolgálatára az ezredforduló végéig.

A bevezetőben jelentős változásként fogalmazza meg, hogy a stratégia elmozdult azoktól az alapelvektől, amelyekre a második világháború óta az amerikai védelmi berendezkedés épült. Ezek közül a legjelentősebb, hogy a Szovjetunió feltartóztatása helyett a stratégia egy sokoldalúbb, rugalmasabb, regionális szemléletű stratégia irányába fordult. A katonai stratégia az éves jelentésben kitűzött regionális fókuszú stratégiát szolgálja.

5. 2. 1. A STRATÉGIAI KÖRNYEZET VIZSGÁLATA

A stratégia megállapította, hogy a hidegháború vége új nemzetközi rendet eredményezett, amely jelentős hatással volt az Egyesült Államok nemzeti biztonsági politikájára és katonai stratégiájára. Véget ért az az első világháborúval kezdődött

²⁰⁶ Uo. 361. o.

²⁰⁷ Defense Planning Guidance

²⁰⁸ Annual Report to the President and the Congress

időszak, amelyik az azóta eltelt 75 évben a fasizmus és a kommunizmus váltakozó uralmát hozta a világ egyes régióiban.

A kommunizmus visszaszorulása és a Szovjetunió és közvetlen befolyási övezetének széthullása komoly kihívásnak bizonyult az amerikai stratégiai gondolkodóknak. Bush elnök azon igyekezett, hogy az oroszok ne megaláztatásnak éljék meg a Szovjetunió felbomlását és egyezzenek bele az Egyesült Államok Európa átalakítása szempontjából egyik legfontosabb célkitűzésébe, hogy az egyesült Németország az európai biztonsági intézmények tagja maradjon.²⁰⁹ Megszűnt az is, hogy a Szovjetunió „rendet” tartott saját érdekszférájában.

Fentiek alapján a stratégia alapvetésként jelentette ki, hogy a korábbi nemzetközi rendszer átlátható volt, és megbízható támpontot nyújtott a szabad világ tagjainak. A Szovjetunió megszűnt, ugyanakkor nem látható, hogy Oroszországgal illetőleg a Szovjetuniót alkotó korábbi tagköztársaságból megalakult Független Államok Közösségével milyen viszonyt sikerül kialakítani. A Varsói Szerződés széthullása, a német újraegyesítés, és mint egy fél tucat ország újonnan visszanyert függetlensége bizakodásra adott okot. Ezen – kétségtelenül legnagyobb jelentőséggel bíró – változásokon túl befolyásolta még a biztonság környezetet:

- a nukleáris vegyi és biológiai fegyverek és hordozó eszközeik proliferációja;
- az emberek életkörülményeinek folyamatos fejlődése, különösen a fejlődő országokban;
- a kábítószer csempészet és a hozzájuk kapcsolódó problémák;
- az a tény, hogy a kommunizmus, illetve a kommunista rezsimek összeomlásával megnövekedett a konfliktusok esélye a történelmi ellenségek között;
- a politikai gazdasági és katonai együttműködés lehetősége Európában, a Csendes-óceán térségében és más régiókban;
- a Kelet-Európában, Latin-Amerikában és a világ más részein zajló demokratizálódási folyamatok.²¹⁰

A stratégiai környezetben beállt drámai változások közepette ugyanakkor megmaradtak bizonyos, a katonai tervezést meghatározó alapvetések. Elsőként az Oroszországban és a Szovjetunió volt tagköztársaságaiban maradt fegyverzet. Az

²⁰⁹ Magyarics Tamás: Az Egyesült Államok külpolitikájának története. Második, átdolgozott és bővített kiadás. Budapest, Antall József Tudásközpont. 2014. 580. o.

²¹⁰ National Military Strategy of the United States. 1992. január. 1. o.

Amerikai Egyesült Államok, bár üdvözölte a Független Államok Közössége és az önálló köztársaságok létrejöttét, ugyanakkor aggódva figyelte a lehetséges ellenségeskedéseket a volt tagköztársaságok között.

Oroszország modern fegyverzetével és nukleáris képességével továbbra is jelentős katonai erő maradt. Megvolt annak esélye, hogy a nukleáris képesség az egyes korábbi tagköztársaságokban is megmarad, és proliferáció útján eljut a Független Államok Közösségén kívülre is. A Szovjetunióban felhalmozott, majd később Oroszország és a tagköztársaságok birtokában maradt hagyományos fegyverzet is rendkívül jelentős katonai potenciált képviselt az eurázsiai földrészen. Ezt a jelentős katonai képességet némiképp csökkentti, hogy a fegyverzet fenntartása és hatékony alkalmazása jelentős anyagi eszközöket igényelt. Fontos megjegyezni, hogy az Oroszország fő bevételi forrását jelentő szénhidrogének világpiaci ára ebben az időben csak minimálisan haladta meg az elavult technológia miatt magas kitermelési költségeket.²¹¹

A stratégia szerint, mivel az Egyesült Államoknak nem voltak birodalmi törekvései, különleges helyzetbe került azáltal, hogy a világ legtöbb országa elfogadta vezető szerepét világviszonylatban. Szövetségesei és barátai stabilizáló erőként tekintettek rá, a fontos régiókban az újonnan szerzett barátok támogatást és biztonságot várva tekintettek az új Egyesült Államokra, amelyik a földön egyeduralkodóvá váló demokratikus berendezkedés példaként jelent meg. Valójában a Szovjetunió megszűnésével csak egy hatalom, egy csendőr maradt a világban és minden ország tőle várta a konfliktusok megoldását. Ez később a fegyveres beavatkozások idején jelentett igazi problémát az Egyesült Államoknak. Egyes esetekben a nemzetközi jogi legitimitációt (Kosзовó, 1999), máskor a be nem avatkozást kérték számon rajta (Ruanda, 1994).²¹²

A stratégia figyelembe vette, hogy bár az Amerikai Egyesült Államok rendelkezett egy természetes védőpajzzsal, ugyanakkor nemzetbiztonsága kritikusan kapcsolódott a tengerentúli eseményekhez, illetve azon területek eléréséhez. Fontos megállapítás volt, hogy az Egyesült Államoknak olyan erőt kell fenntartania, amivel

²¹¹ Az olajárak 1986 és 1995 között csak egyszer haladták meg a 20 dollárt (1990: 22,26 USD), egyébként 15-18 USD körül mozogtak. Oroszország kitermelési költsége mintegy 15 USD volt hordónként. Forrás: <https://www.statista.com/statistics/262858/change-in-opec-crude-oil-prices-since-1960/> [2019. 06. 18.]

²¹² Magyarics Tamás: Az Egyesült Államok külpolitikájának története. Második, átdolgozott és bővített kiadás. Budapest, Antall József Tudásközpont. 2014. 582. o.

képes befolyásolni a világ eseményeit, elrettenteni az agresszorokat, biztosítani a hozzáférést a világ piacaihoz, és stabil környezetben elősegíteni a demokratikus társadalmi és gazdasági fejlődést.²¹³

A stratégia úgy értékelte, hogy az európai és eurázsiai területeken, különösen Nyugat-Európában a jelentős katonai veszély megszűnt, ugyanakkor aggodalomra ad okot a kelet-európai térség, illetve az újonnan alakult Független Államok Közösségéhez tartozó országok biztonsági helyzete. Úgy ítélte meg, hogy az évszázados ellenségeskedések, versengés és antagonisztikus ellentétek fenyegethetik az európai stabilitást. Irak legyőzésével Kuvait függetlenségét visszanyerte ugyan, de jelentős bizonytalansági tényező maradt, mind a tágabb Közel-Keleten, mind pedig Délnyugat-Ázsiában.

A stratégia felsorolásában az Iraki fegyverkezés, az Irán által támogatott radikális csoportok, a nacionalizmus, a vallásos fanatizmus, az arab-izraeli ellentét, a vízmegosztási problémák, és a hagyományos gazdag-szegény ellentét, mind hozzájárulhatott a stabilitás felbomlásához. Értékelésében a Szovjetunió felbomlása új, regionális koalíciók előtt nyitott lehetőséget, különösen a korábbi iszlám tagköztársaságok esetében.

A kelet-ázsiai térség gazdasági felemelkedése a Csendes-óceán térségét az Egyesült Államok első számú kereskedelmi partnerévé tette. A régióban mutatkozó gazdasági növekedés, a demokrácia terjedése, illetve szövetségeseinek növekvő katonai képessége, csökkentette az Egyesült Államokra nehezedő terhet a biztonság szavatolása tekintetében. Ugyanakkor Kína, a világ egyik legnépesebb országa, továbbra is kommunista berendezkedésű, a Koreai-félsziget továbbra is megosztott. A stratégia szerint a hidegháború logikája azt diktálta, hogy a kommunizmus idővel ebben a térségben is vereséget szenved, de addig még nagyon sok idő telhet el, ezért itt is az Egyesült Államoké a stabilitás biztosításának felelőssége. Az azóta eltelt huszonöt év bebizonyította, hogy ez az idő valóban hosszú lehet. A kommunista berendezkedés Kínában megmaradt, ugyanakkor beigazolván a stratégia aggályait növekvő gazdasági erővel regionális, később globális hatalomra tör.

A stratégia nem látott jelentős biztonsági kockázatot a nyugati félteke alapvetően fejlett demokráciájú országaiban, ugyanakkor jelentős problémaként jelentkezett a kábítószer csempészet, az illegális bevándorlás, az időszakos felkelések,

²¹³ National Military Strategy of the United States. 1992. január. 2-3. o.

az alacsony gazdasági fejlődés, és a környezetvédelemmel kapcsolatos kihívások. A stratégia meglátása szerint szükséges volt, hogy az Egyesült Államoknak ebben a térségben is – melyben Kuba maradt az egyetlen kommunista ország – támogassa a fejlődő demokráciákat, valamint a gazdasági és társadalmi fejlődést.

A Szovjetunió összeomlása alapjaiban változtatta meg a fenyegetettség elemzésének koncepcióját, ami a múltban a haderőstruktúra tervezésének alapjául szolgált. A stratégia Észak-Koreát, egy meggyengült Irakot, és talán egy ellenséges Iránt tekintette olyan fenyegetettségnek, ami ellen megfelelő erőket kell fenntartani. Még ha figyelembe vesszük Észak-Korea nukleáris képességeit, akkor is jól látható, hogy a hagyományos fenyegetettség alapú tervezés ezen országokra egy nagyságrendekkel kisebb amerikai haderőt eredményezett volna.

A stratégia ugyanakkor nem ezeket az országokat, hanem az ismeretlen, illetve a bizonytalanság jelentette fenyegetést értékelte valós fenyegetésként. Kiemelte, hogy a közelmúltban megvívott háborúk egyike sem volt olyan összecsapás, amelyet a háborúra felkészített erőkkel vívtak volna meg. Az Egyesült Államok a második világháborúban, a koreai háborúban és a vietnámi háborúban is az általános védelmi erőket használta addig, amíg felkészítette a háború megvívásához szükséges csapatokat. Még Panamában és a Sivatagi Vihar esetében is ez volt a helyzet. A Sivatagi Vihar esetében olyan, Németországból átszállított erőket is alkalmaztak, amelyek elsődleges rendeltetése a Vörös Hadsereg elrettentése volt.

A stratégia értékelése szerint igaz, hogy a hidegháború vége megnövelte a béke, a biztonság és a gazdasági prosperitás esélyét, ugyanakkor egy veszélyekkel teli, bizonytalan, és egyes régiókban instabil világot eredményezett. Egy olyan világot, amelyben a háború, illetve az Egyesült Államok érdekeinek kihívása valós veszélynek volt tekinthető. A stratégia ebben a bizonytalan, látható fenyegetésektől mentes időben, *azzal indokolta a haderő szükségességét, hogy a történelem során, amikor az Egyesült Államok, illetve szövetségesei érdekei veszélybe kerültek az amerikai haderő mindig demonstrálta az ország elkötelezettségét és szükség esetén harcolt is, amire a jövőben is bizonyosan szükség lesz.*²¹⁴ A nehéz körülményekre való utalással megemlíttet néhány válságövezetet, mint a politikai és katonai válságot Libériában, Kuvaitban, Szomáliában, Irakban és Etiópiában, valamint a bangladesi és fülöp-szigeteki természeti katasztrófákat.

²¹⁴ i. m. 4. o.

A stratégia megállapította, hogy az Egyesült Államok az egyetlen olyan ország, amelyik rendelkezik olyan katonai képességekkel, amelyekkel képes globálisan befolyásolni az eseményeket, ezért előrevetítette, hogy az USA egyedül vagy szövetségeseivel, illetve az Egyesült Nemzetek Szervezetével együttműködve, részt fog venni gazdasági és társadalmi válságok megoldásában és a regionális agresszorok elrettentésében. Ehhez az Egyesült Államoknak meg kellett őriznie azt a képességét, hogy hatékonyan tudjon válaszolni az ilyen kihívásokra, illetve hozzájáruljon a stabilitás és a gazdasági prosperitás globális szinten történő fenntartásához.

A stratégia megállapította, hogy ezek a változások a nemzetközi környezetben olyan időszakban történtek, amikor az Egyesült Államok költségvetése deficitese, éppen ezért a stratégia előtérbe helyezi a költséghatékonyságot anélkül, hogy kompromisszumot kötné a hatékonyság területén²¹⁵.

5. 2. 2. CÉLKITŰZÉSEK

A stratégia a nemzeti érdekeket és célkitűzéseket a nemzeti biztonsági stratégiából és a korábban már említett éves jelentésből vezette le:

- 1) Elsődleges stratégiai érdek az Egyesült Államok szabadságának és függetlenségének, alapvető értékeinek és intézményrendszerének, valamint lakói biztonságának megőrzése.
 - Bármilyen az Egyesült Államokat fenyegető agresszió elrettentése, amennyiben az elrettentés kudarcot vall, a katonai fenyegetés elhárítása és a fegyveres konfliktus megnyerése.
 - Az Egyesült Államokat, állampolgárait, és érdekeit fenyegető bármilyen fegyveres konfliktus hatékony elhárítása, beleértve a nemzetközi terrorizmust is.
 - A stabilitás növelése egyenlő, és ellenőrizhető fegyverzetkorlátozási egyezményekkel, a stratégiai elrettentő képesség modernizálásával, rakétaelhárító rendszerek kifejlesztésével, illetve a szükséges hagyományos katonai képességek fejlesztésével.
 - A katonai kiadások csökkentése globális szinten.

²¹⁵ A költségvetés hiánya 1990-ben 221.03 Mrd USD volt, ami 1991-ben tovább emelkedett 269.24 Mrd USD-ra. Forrás:
https://www.usgovernmentspending.com/spending_chart_1960_2021USb_XXs2li111mcn_G0f
[2019. 02. 13.]

- A katonai vagy több szempontból kritikusnak számító technológiák és források ellenséges országokhoz vagy csoportokhoz kerülésének megakadályozása, különös tekintettel a vegyi biológiai és nukleáris fegyverekre, illetve a hozzájuk szorosan kötődő, magas szintű technológiát képviselő hordozóeszközökre.
 - Az Egyesült Államokba irányuló illegális drogcsempészet, valamint a külföldi kábítószer termelés csökkentése, illetve küzdelem a nemzetközi drogterjesztő és kereskedelmi hálózatok ellen.
- 2) Egészséges és növekvő gazdaság, amely biztosítja a forrásokat az egyéni boldogulás, illetve a hazai és külföldi nemzeti törekvések eléréséhez, valamint a külföldi piacok, és az óceánok elérésének biztosítása.
- 3) Együttműködő és politikailag élénk kapcsolat fenntartása a szövetségesekkel és a baráti országokkal:
- Erősíteni és növelni azon szabad nemzetek közösségét, amelyek elkötelezettek a demokrácia és az egyéni szabadságjogok iránt.
 - A nemzetközi szervezetek segítése, hogy hatékonyabbak legyenek a béke, a világrend valamint a politikai, gazdasági és szociális fejlődés fenntartásában.
- 4) Stabil és biztonságos világ megteremtése, ahol virágzik és fejlődik a politikai és gazdasági szabadság, az emberi jogok, és a demokratikus intézményrendszer.
- A regionális katonai egyensúly fenntartása, hogy elrettentse a regionális hatalomra törekvő országokat.
 - Segítségnyújtás a demokratikus intézményrendszereket fenyegető veszélyek leküzdésében például agresszió, kényszerítés, felkelések, terrorizmus és illegális drogkereskedelem.²¹⁶

5. 2. 3. MÓDSZEREK

Az Egyesült Államok elnöke új regionális orientációjú védelmi stratégiát fogalmazott meg az 1990. augusztus 2-án, Aspenben elmondott beszédében, mely négy fő alapra épült:

²¹⁶ National Military Strategy of the United States. 1992. január. 5. o.

- a stratégiai elrettentésre és védelemre,
- az előretolt jelenlétre,
- a válságkezelésre,
- a védelem újjáépítésének²¹⁷ képességére.

Stratégiai elrettentés és védelem. A stratégia úgy értékelte, hogy az érvényben lévő fegyverzetkorlátozási egyezmények és az Egyesült Államok elnökének egyoldalú kezdeményezése biztosították a nukleáris fegyverek számának tényleges csökkentését, de figyelembe kellett venni, hogy ezzel együtt is nagyszámú eszköz marad az egyes országok birtokában. A Szovjetunió, amely több ezer nukleáris fegyvert birtokolt, jelentős politikai és biztonsági instabilitással nézett szembe. Ennek tükrében, illetve, hogy számos rosszindulatú ország fejlesztett tömegpusztító fegyvereket, a stratégiai elrettentés maradt az Egyesült Államok elsődleges védelmi prioritása. A stratégia szerint, egy hiteles elrettentő erő, megbízható előrejelző rendszert, modern nukleáris erőket, és olyan képességeket és flexibilitást követelt meg, ami képes támogatni a válaszok széles spektrumát, valamint a korlátozott csapások elleni globális védelmet biztosító védelmi rendszert. A ballisztikus rakéták proliferációjának és véletlen indításának veszélye szintén számottevő volt, ami megnövelte a rakétavédelmi rendszerek kifejlesztésének fontosságát.²¹⁸

Előretolt jelenlét. A stratégia megállapította, hogy az amerikai erők mindennapi jelenléte az Egyesült Államok számára létfontosságú régiókban kulcsfontosságú volt a válságok és háborúk megelőzésében. A világ számos részén állomásozó amerikai erők demonstrálják az Egyesült Államok elkötelezettségét szövetségesi felé, növelik a regionális stabilitást, és válságkezelő képességet jelentenek az Egyesült Államok befolyási övezeteiben. Az előretolt jelenlét a külföldi állomásozáson túl egyéb katonai tevékenységeket is magában foglal: periodikus, illetve rotációs bevetéseket, közös gyakorlatokat a régió országainak erőivel, biztonsági és humanitárius segítségnyújtást, kikötő látogatásokat és katonai együttműködést. *A stratégia szerint, bár az Egyesült Államok külföldön állomásozó katonai erőinek száma csökken, de megmarad a hitelesség és a rendelkezésre álló képességek elegendőek, hogy megfelelő választ adjanak a kihívásokra.* A stratégia

²¹⁷ A stratégia a *reconstitution* összefoglaló kifejezéssel írta le azt a tevékenységet, ami képessé teszi az Egyesült Államokat arra, hogy a II. világháború idején tapasztalthoz hasonló hadiműködésre állítsa át az országot.

²¹⁸ National Military Strategy of the United States. 1992. január. 6-7. o.

kiemeli, hogy az előretolt jelenlét a kollektív és szövetségi biztonsági rendszer fenntartása szempontjából is létfontosságú.²¹⁹

Válságkezelés. Szemléletmódjából adódóan a regionális válságokra történő hatékony válaszadás képessége volt a stratégia egyik kulcseleme. A stratégia azzal számolt, hogy az ilyen válságok rendkívül rövid idő alatt kialakulhatnak, ezért az Egyesült Államok haderejének képesnek kell lennie hatékony elrettentéssel megelőzni annak kitörését, amennyiben szükséges önállóan, vagy szövetségeseivel közösen háborút viselni a válság elhárítása érdekében. A válságra adott válasz lehet egyetlen csapás, vagy döntő erő alkalmazása egy regionális agresszor ellen. A stratégia azzal az eshetőséggel is számolt, hogy amíg az Egyesült Államok egy válságövezetben háborút visel, azt más régiókban, lehetséges agresszorok kihasználhatják, ezért a nem tervezett olyan mértékű haderőcsökkentést, ami egy regionális konfliktus megvívása esetén védtelenül hagyta volna az országot vagy szövetségeseit.²²⁰

A védelem újjászervezése. A védelem újjászervezésének, ismételt felépítésének képessége azt a célt szolgálta, hogy a globális fenyegetések csökkenésének hatására végrehajtott haderőcsökkentés ellenére, megmaradjon az ország képessége, hogy szükség esetén mobilizálja, és hatékonyra tegye védelmi erejét, intézményrendszerét, beleértve az ország védelmi ipari kapacitásának háborús szintre fejlesztését is. Ez nem jelentett mást, mint honvédségi keretszervezetek létrehozását, eszközeik, letárolását, korábban kiképzett vagy új állomány mobilizálását, és a védelmi ipar teljesítményének intenzív fokozását. Jelentette továbbá, egy esetlegesen kiújuló fegyverkezési verseny megnyeréséhez szükséges technológia, doktrínák, kiképzés, tapasztalt katonaállomány, és innováció megtartását.²²¹

Az 1992. évi Nemzeti Katonai Stratégia alapelvei a meglévő katonai erőre, a sikeres háborúkban megszerzett tapasztalatokra, illetve az Egyesült Államok esetleges kihívójának gyengeségére épültek.

Készenlét. A stratégia értékelésében az Egyesült Államok haderejének csökkentése még véletlenül sem jelenthette nem feltöltött, kiképzetlen, bevetésre képtelen haderő fenntartását. Megállapította, hogy ahhoz, hogy az Egyesült Államok

²¹⁹ i. m. 7. o.

²²⁰ u. o.

²²¹ i. m. 7-8. o.

hadereje gyorsan választ tudjon adni a kihívásokra, megfelelően kiképzett és feltöltött, aktív és tartalékos katonai komponensekre van szükség. Ebből a szempontból különösen fontos a katonai vezetők képzése, illetve a tapasztalatokon alapuló kiképzés, melynek fontos elemei a reális forgatókönyveken alapuló, objektíven értékelt kiképzések, és gyakorlatok.

Kollektív biztonság. A stratégia úgy látta, hogy az új világrend lehetővé teszi, hogy a jövőben konszenzussal indulhassanak az 1991-es Öböl-háborúhoz hasonló multilaterális műveletek az ENSZ égisze alatt. Kulcsfontosságúnak tartotta a korábbi szövetségi rendszerek, mint például a NATO fenntartását. Az Egyesült Államok ugyanakkor fenntartotta a jogot, hogy szükség esetén önállóan cselekedjen.²²²

Fegyverzet korlátozás. A stratégia a fegyverzetkorlátozást nem végcélként, hanem eszközként tekintette a nemzetközi biztonság növelésére, és elismerte eredményeit a nukleáris, vegyi, biológiai, és hagyományos fegyverek csökkentésében. 1991 szeptemberében az Amerikai Egyesült Államok elnöke egy egyoldalú lépést kezdeményezett: az amerikai földi indítású, rövid hatótávolságú, taktikai nukleáris fegyverek teljes megsemmisítése, a nukleáris tüzérségi lövedékek és rövid hatótávolságú nukleáris ballisztikus rakéta robbanófejek megsemmisítése a hatékony, légi úton célba juttatott nukleáris képesség megőrzése mellett. Az Egyesült Államok leszerelte a repülőgép-hordozókon, felszíni hajókon, tengeralattjárókon, és a földi állomásozású haditengerészeti repülőgépeken meglévő harcászati nukleáris eszközeit is. A stratégia értékelése szerint a világ belépett a fegyverzetkorlátozások új korszakába, amikor a meglévő fegyverezéssel rendelkező államok önállóan csökkentik készleteiket, bízva abban, hogy mások is így tesznek.

Tengeri és légi fölény. A stratégia megállapította, hogy a stratégiai elsőség, és fölény megtartása a levegőben, az űrben és a tengeren kulcsfontosságú az Egyesült Államok vezető szerepének megtartásához. Fegyveres összecsapás esetén ezek kritikusnak számítanak a siker szempontjából, ugyanis a megnyúlt ellátási vonalak az eszközök akadálytalan áramlását teszik szükségessé. Értékelése szerint az űr, a légi, és a tengeri fölény megszerzésének képessége nagyobb katonai hatékonyságot, kevesebb veszteséget és döntő katonai erő alkalmazását teszi lehetővé ott, ahol az szükséges.

²²² i. m. 8-9. o.

Stratégiai mozgékonyság. A katonai erő mozgatásához nélkülözhetetlennek tekintette a stratégiai mobilitás biztosítását.²²³

Erőkivetítés. Az erőkivetítés képessége stratégiai jelentőséggel bírt, mind az Egyesült Államokban, mind pedig a tengerentúlon. Hozzájárult az elrettentéshez, a regionális stabilitáshoz, és a kollektív biztonsághoz. A tengeri jelenlét csökkentésével ezért a stratégia egyre kritikusabb elemévé válik.

Technológiai felsőbbrendűség. A stratégia a technológiai felsőbbrendűséget is az elrettentés egyik elemének tekintette. Előírta, hogy az Egyesült Államoknak folytatnia kell a technológiai előny fenntartását, hogy ellensúlyozza más haderők mennyiségi előnyét. Az iraki beavatkozás megmutatta a felderítés és a fejlett technológiák használatának fontosságát, ezért a technológiai fölény megtartása, továbbfejlesztése, és védelmét elsődleges nemzetbiztonsági érdeknek tekintette.

Döntő erő. Szintén fontos eleme volt a stratégiának a döntő erő alkalmazása egy konfliktusban. Megállapította, hogy a nem teljes erőbedobással vívott műveletek, a nem megfelelően kitűzött célok, felesleges embervesztéshez, elhúzódoó hadjáratokhoz, és feleslegesen feláldozott anyagi források vezetnek. A döntő erő ezzel szemben minimális veszteséggel, minimális idő alatt képes a konfliktus lezárására.²²⁴

5. 2. 4. ESZKÖZÖK

A stratégia a következő fejezetben tárgyalja a stratégiai alapelvek megvalósítására létrehozott katonai erő összetételét és alkalmazását, vagyis választ ad a mivel és hogyan kérdésre.

A nukleáris és globális fenyegetés elrettentése és hatékony elhárításának képessége mellett, a stratégia a regionális fenyegetések elrettentésére és elhárítására fókuszált. Tényként állapította meg, hogy a nemzetközi biztonsági környezet bonyolultsága miatt rendkívül nehéz megjósolni azt a környezetet, amelyben az amerikai erők alkalmazásra kerülnek. Korábban is szó esett az előretolt erők fontosságáról, amelyek hozzájárulnak a szövetséges erők, a biztonsági intézmények, és a régió országainak együttműködéséhez. Az előretolt jelenlét csökkenti a regionális feszültségeket, elrettenti a potenciális agresszorokat és csökkenti a fegyverkezési versenyt a régióban. Amellett, hogy az előretolt erők békeidőben együttműködnek a

²²³ i. m. 9. o.

²²⁴ i. m. 10. o.

régió országaival, alapját képezik egy hatékony válságkezelési akciónak. Az iraki válság is bizonyította, hogy nem lehet tudni, hogy a világ melyik részén alakult ki válsághelyzet, ezért a haderőstruktúra megtervezésénél ezt figyelembe kell venni. Az Egyesült Államoknak erőketítésre és hatékony beavatkozási képességre van szüksége Európában, a Közel-Keleten, és Ázsiában. A regionális parancsnokságok felkészültek a régióban kialakuló esetleges konfliktusokra, ennek alapján készítették el terveiket, amelyeket különböző gazdasági diplomáciai és politikai opciókkal is kiegészítettek. Ezek a tervek, illetve opciók lehetnek egyszerű beavatkozások vagy nagyobb multilaterális, összhaderőnemi műveleti tervek.²²⁵

A katonai feladatok széles spektrumából következően a stratégia adaptív tervezést írt elő. Az Egyesült Államoknak saját és szövetségesi kötelezettségeiből adódóan rendkívül széles katonai alkalmazási feladatokra kellett felkészülnie. Kisebb méretű erő alkalmazása esetén követelmény a flexibilitás a tervezésben, kiképzésben és alkalmazásban, valamint fokozott hangsúlyt kellett fektetni a technológiai fölény növelésére és fenntartására és a haderő minden értelemben vett minőségi mutatóira. Megállapította, hogy *a hidegháború vége, illetve a kelet-európai változások alapjaiban kérdőjelezték meg a hagyományos fenyegetettség értékelést.* Ez, az alapjaiban megváltozott stratégiai szemlélet az adaptív tervezési folyamatban nyilvánul meg, amelyben a tervezők többféle válaszlehetőséget dolgoznak ki a különböző válsághelyzetekre. Az adaptív tervezési rendszer számos opciót tartalmaz, amelyek magukban foglalják az állam érdekérvényesítési képességének valamennyi elemét, beleértve a diplomáciai, politikai, gazdasági és katonai eszközöket is. A kidolgozott válaszlehetőségek megfontolásra készítetik a lehetséges agresszorokat a kockázat felvállalása tekintetében.

A katonai stratégia biztosította azt a keretrendszert, amelyben az adott régióért felelős parancsnokok kidolgozták a konfliktusokra adandó válaszlehetőségeket, illetve a válság kitörése esetén javaslatot tehettek az egyes opciók alkalmazására. Négy különböző opció állt a parancsnokok rendelkezésére:

- Stratégiai nukleáris erők alkalmazása elrettentésre, vagy egy nukleáris támadás elhárítására.
- Az erőforrások felhasználása a stabilitás, a katonai készenlét növelésére, a béke és a demokrácia, az emberi jogok és a törvényesség

²²⁵ i. m. 11-12. o.

fenntartására, az élet és vagyonbiztonság megóvására, a szövetségesek segítésére, illetve humanitárius segítségnyújtásra. Utóbbi magában foglalta a civilek kimenekítését, ahogy az 1990-ben Libériában, illetve Szomáliában történt.

- Erők alkalmazása és bevetése egy regionális katonai konfliktus gyors és hatékony lezárására. Erre példa az 1989-es panamai, és az 1991-es iraki beavatkozás.
- Újjászervezett/mobilizált erők bevetése egy globális katonai konfliktus fenyegetése és kitörése esetén.²²⁶

A tervek elkészítéséhez a parancsnokságok maximális önállóságot kaptak, a védelmi minisztérium stratégiai iránymutatást, illetve ellenőrzést nyújtott. A tervezési alapokat, a műveleti koncepciót és az alkalmazandó erőket a regionális parancsnokságok parancsnokai határozták meg, azokat a vezérkar hagyta jóvá, együttműködve a haderőnemekkel és a védelmi ügynökségekkel.

A stratégia figyelembe vette, hogy a hidegháború vége olyan időszakot teremtett, ami a bizonytalan és kiszámíthatatlan tényezőkhoz történő hatékony alkalmazkodást követelt meg. A stratégia kidolgozásával párhuzamosan folyamatos volt az adaptív műveleti tervek kidolgozása, melyek spektruma a békeidőszaktól a nukleáris erők alkalmazásáig terjedt. A nukleáris erők célja, hogy hatékony elrettentést nyújtsanak a tömegpusztító fegyverek alkalmazása ellen. A hatékony és gyors alkalmazás érdekében a célok tervezése előre megtörtént. A speciális célok meghatározása, illetve az erők készenléti foka mindig az aktuális biztonságpolitikai helyzettől függött. Az Amerikai Egyesült Államok elnökének, már említett 1991 szeptemberi, nukleáris erők kezdeményezésének az volt a szándéka, hogy a fegyverzetkorlátozások ellenére növelje a biztonságot, a leszerelésre kijelölt erők visszaállítási képességének megtartása mellett.²²⁷

A stratégia úgy értékelte, hogy az előretolt jelenlét műveletei demonstrálják az Egyesült Államok elkötelezettségét szövetségesei mellett, illetve hiteles elrettentő képességet jelentenek. Az előretolt jelenlét erői a hagyományos tevékenységek mellett gyakorlatokon, közös bevetéseken, kikötő látogatásokon, kétoldalú katonai együttműködési programokon, biztonsági segítségnyújtásban, a terrorizmus elleni

²²⁶ i. m. 13. o.

²²⁷ u. o.

harcban, a válságövezetekben az amerikai állampolgárok védelme érdekében végrehajtott műveletekben, és új típusú feladatok végrehajtásában is részt vehettek. Ilyen például a drogok elleni küzdelem, vagy a humanitárius segítségnyújtás. A fent leírt műveleti tevékenységek megerősítik az Egyesült Államok haderejének képességét a koalíciós műveletek végrehajtására, illetve a szövetségesekkel történő együttműködésre. A stratégia kiemelte a külföldön állomásozó haderők státuszát meghatározó együttműködési egyezmények fontosságát.

Az Egyesült Államok a kétoldalú, vagy szövetségesi biztonsági segítségnyújtási programokra bizalomépítő, illetve olyan eszközként tekintett, amely demonstrálja az Egyesült Államok szövetségesi melletti elkötelezettségét. Katonai eszközeinek használata, és a közös kiképzés növeli az Egyesült Államok befolyását, az interoperabilitást, és kedvező globális infrastruktúrát teremt a válságkezelő műveletekhez.

A stratégia hivatkozott a múltban végrehajtott evakuációs műveletekre, melyek során az amerikai haderő civilek, az USA és más országok állampolgárai, életét mentette. Kijelentette, hogy az erőknél nem elég készen állni az evakuációs műveletek végrehajtására, azt háborús körülmények között is végre kell tudni hajtani. A stratégia megállapítása szerint az elmúlt évtizedekben ez a tevékenység gyakorlatilag a terrorizmus elleni küzdelmet jelentette, ami nemzetközi együttműködést, valamint olyan katonai erőt igényel, amelyik felkészült, és képes a terrorista tevékenységek figyelemmel kísérésére, a terroristák tevékenységének előre jelzésére, és a veszélyeztetett épületek és célok védelmére.²²⁸

A droghőtermőterületek felderítése, illetve az illegális drogcsempészet megakadályozása kiemelt feladatként jelent meg a stratégiában. Az Egyesült Államok elnökének nemzeti drog stratégiája az amerikai haderőt vezető erőként definiálja a külföldről kiinduló drogcsempész ellátási láncok elleni harcban. A drog áramlásának megakadályozására átfogó terv készült, amely magában foglalja a kiindulási helyen és a csempész útvonalon végrehajtandó feladatokat. A stratégia előírta, hogy a haderő támogatja a helyi, az állami, illetve a szövetségi intézményeket a drog elleni harcban, az együttműködéshez a szükséges kommunikációs csatornákat kialakította. A haderő felderítési, és monitoring képességeket alakít ki, valamint segít más nemzeteket, hogy hatékony képességeket fejlesszenek ki a drogcsempészet megakadályozására.²²⁹

²²⁸ i. m. 14. o.

²²⁹ i. m. 15. o.

A stratégia előre jelezte, hogy az Egyesült Államok hadereje hatékony képességeivel egyre inkább be lesz vonva a katasztrófa-elhárítási műveletekbe külföldön és otthon egyaránt.

A válságkezelés területén a stratégia kiemelte, hogy mielőtt az amerikai erők egy válság részeseivé válnának, pontosan meg kell határozni azokat az értékeket, illetve érdekeket, amelyek veszélyben vannak, és azokat a diplomáciai, gazdasági, és politikai intézkedéseket, amelyeket az erők bevetése előtt alkalmaztak és kudarcot vallottak. A stratégia az Egyesült Államok szándékaként kinyilvánította, hogy a konfliktusokat, amelyekben érintett, döntő gyorsasággal, szövetségeseivel együttműködve kívánja megoldani. Előre vetített olyan helyzeteket is, amikor a gyors és hatékony katonai erő alkalmazása megelőző vagy megtorló intézkedésként, elfojthatja egy válság kitörését mielőtt jelentősebb konfliktussá fajulna és kezelése később jelentősebb katonai erő alkalmazását igényelné. A sikerhez kulcsfontosságúnak tekintette, hogy az ilyen műveletekben tisztán megfogalmazott, mérhető, és elérhető katonai célkitűzéseket jelöljenek meg, illetve az alkalmazott katonai erőt az adott körülményekhez, illetve a feladathoz igazítsák.²³⁰

A stratégia megállapította, hogy egy globális összecsapás valószínűsége ugyan csökkent, mindazonáltal vezető szuperhatalomként az Egyesült Államokat terheli a felelősség egy globális konfliktus megelőzéséért. A stratégia nyíltan leírta, hogy az Egyesült Államok nem tart fent olyan méretű katonai erőt, ami egy globális konfliktus megnyeréséhez elegendő lenne, ugyanakkor *követelményként állítja, hogy az ország képes legyen létrehozni és hatékonyan alkalmazni az ehhez szükséges katonai erőt*. Az erők újjászervezése és mobilizálása a rendelkezésre álló időtől függően, többféleképpen történhet.

A stratégia megállapította, hogy a bizonytalan világban, a flexibilis opciók és adaptív tervek biztosítják a hatékony védelemre történő felkészülést. Az stratégia által meghatározott feladatokhoz szükséges haderőt alaperőként definiálja.²³¹

Az alaperő – egy teljes haderő koncepcióját a hidegháború után megváltozott biztonságpolitikai helyzetre válaszul dolgozták ki, hogy megfeleljen az új stratégiai

²³⁰ Ez a koncepció Powell-doktrína néven vált ismertté, melynek lényege, hogy az Egyesült Államoknak csak szigorú kritériumok megléte esetén szabad háborúba bocsátkoznia. Így akkor, ha: létfontosságú nemzetbiztonsági érdek áll fenn; világos, elérhető célok vannak; minden más eszközt kimerítettek a konfliktus megoldására; létezik életképes kivonulási stratégia; és széles körű belpolitikai és nemzetközi támogatás övezi az akciót.

²³¹ National Military Strategy of the United States. 1992. január. 16. o.

követelményeknek. Az elrettentés, feltartóztatás és előretolt védelem helyett, meg kellett felelni a regionális fenyegetésekre koncentráló, előretolt jelenlét stratégiájának. Az 1991-ben bemutatott koncepció jelentős változásokat irányzott elő a védelem területén: 25 %-os csökkentést a haderő struktúrában, 10 %-kal kisebb költségvetést és 20 %-kal kevesebb katonát az 1990 évi létszámhoz képest. Bár a koncepció kidolgozásának fő mozgatórugója a biztonságpolitikai környezet volt, a változás szükségességét erősítette a 80-as évek végén bekövetkezett gazdasági visszaesés és az ezt követő költségvetési megszorítások. A Gramm-Rudman antideficit törvény²³² rendkívül érzékenyen érintette az amerikai védelmi költségvetést.

Az alaperő koncepciójának kidolgozása Colin Powell nevéhez fűződik, párhuzamosan a Bush adminisztráció átfogó nemzetbiztonsági és védelmi stratégia felülvizsgálatával²³³. Az alaperő koncepció célja nem kevesebb volt, mint megalkotni egy új katonai stratégiát és haderőstruktúrát a hidegháború utáni időszakra úgy, hogy választ adjon a stratégiai kihívásokra és megágyazzon a védelmi költségvetés csökkentésnek. Powell szerint „*az alaperő az a minimális erő, amely képes végrehajtani az új stratégiát, azaz megőrzi az Egyesült Államok vezető pozícióját, megvédi az érdekeit, és képes választ adni a védelmi kihívásokra*”²³⁴. Powell, hogy elkerülje a haderő megroppantását és fedezze a haderőnemi parancsnokokat gondosan tervezett és megosztott csökkentést akart, megelőzve a haderőnemek rivalizálását és az átgondolatlan csökkentési javaslatokat. Tevékenységét nagyban befolyásolták a korábbi – a második világháború, Korea és Vietnam utáni – ad-hoc jellegű csökkentések, amelyek inkább ártottak a haderőnek.

A koncepciót többször ismertették a kongresszusi meghallgatásokon, de a biztonsági stratégia, a katonai stratégia és az alaperő közötti összefüggéseket teljes részletességgel csak az 1992-es Nemzeti Katonai Stratégia tette nyilvánossá.²³⁵

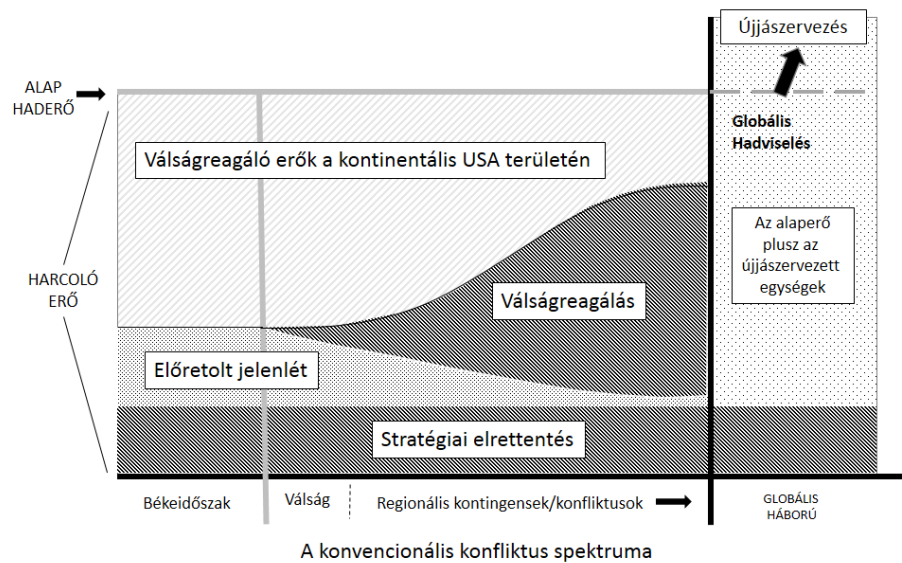
²³² A törvény értelmében az 1991 évi költségvetési hiány hibahatárral együtt nem haladta meg a 74 Mrd dolláros küszöböt, amennyiben ez megtörténik, automatikus költségvetés csökkentések lépnek életbe: a megszorítások 50%-a a védelmi, másik 50%-a pedig a belföldi költségvetést érinti. Valójában a védelmi költségvetés állta a megszorítások legnagyobb részét, mintegy 67,2 Mrd dollárt három év alatt.

²³³ National Security Review (NSR 12)

²³⁴ Powell, Colin L.: The Base Force: a Total Force, Presentation to the Senate Appropriations Committee, Subcommittee. 1991. szeptember 21.

²³⁵ National Military Strategy of the United States. 1992. január. 17-19. o.

11. sz. ábra: az alaperő koncepció

Forrás: Az Egyesült Államok 1992. évi Nemzeti Katonai Stratégiája, 17. o.

Az ábrán látható, hogy a haderőnek különböző környezetben, a békétől eltérő, valamint egyidejű regionális konfliktusok esetén is képesnek kellett lennie a fenti feladatokra. Követelmény volt, hogy az erők kellően rugalmasnak legyenek ahhoz, hogy a változó körülmények között is képesek legyenek az elrettentésre, illetve az ország védelmére. Ez az erő az úgynevezett alaperő.

Az alaperő koncepció, illetve a stratégia úgy rendelkezett, hogy békeidőben, azok az erők, amelyek nem tartoznak a stratégiai erők kötelékébe az előretolt jelenlét, illetve a válságkezelés feladatait hajtják végre. Az előretolt jelenlétre kijelölt erők mérete az adott régióban meglévő amerikai érdekektől függ. A válságkezelésre, illetve a regionális konfliktusok kezelésére felkészített erők előretolt státuszban közös gyakorlatokon is részt vesznek a világ különböző részein. A békeidőszakban különböző helyeken állomásozó válságkezelő erők adják az Egyesült Államok globális erejét és biztosítják az elrettentést, a világ eseményeinek befolyásolását, valamint előmozdítják és ösztönzik a demokratikus és gazdasági fejlődést az emberi jogok tiszteletben tartását és a stabilitást. Amennyiben felmerül a válságkezelés szükségessége, az illetékes parancsnokság összeállítja a szükséges összhaderőnemi alkalmi harci köteléket. Amennyiben a válság intenzitása növekszik, az alkalmi harci kötelék egyre inkább tartalmazni fog előretolt státuszú és hazai válságkezelésre kijelölt

erőket. Azok a régiók, ahol a földi utánpótlás és ellátás nem biztosított, tengeri ellátási útvonalak biztosítását kívánják meg.

Kulcsfontosságú tényező volt azonban, hogy a válságkezelésben résztvevő erőkön felül, mindig elegendő erő maradjon egy lehetséges agresszor elrettentésére és a szövetségi kötelezettségek teljesítésére a világ más részein. A stratégia megismételte, hogy a haderőcsökkentés és átszervezés ellenére meg kell őrizni a globális háború megvívásához szükséges haderő újjászervezésének képességét. Amennyiben a felkészülésre elegendő idő áll rendelkezésre, ez új egységek létrehozását, a hadiipari termelés növelését, és a hosszú távú mozgósítás elindítását jelenti. A stratégia az alaperőt a kitűzött célok, adott kockázati szint melletti megvalósításához szükséges haderőként definiálta. Ez az erő jelentősen kisebb, mint az 1980-as évek hadereje, és feltételezi a biztonsági környezet folyamatos javulását. Mivel alapvető célja az eljövendő válsághelyzetek kezelése egy bizonytalan jövőben, az alaperő dinamikusan alakítható a stratégiai környezet változásához. A stratégia szükségesnek tartotta, hogy a meglévő erők kohéziójának, moráljának, illetve hatékonyságának megőrzése érdekében a haderőcsökkentést és az alaperő átalakítását megfontoltan és megfelelő pénzügyi eszközökkel hajtsák végre.

A koncepció szerint az alap haderő összetétele tükrözi a változó biztonsági környezetet, a szűkülő pénzügyi forrásokat és a katonai stratégia megállapításait. Maximalizálja minden összetevő képességeit és integrálja az aktív és tartalék erőket valamennyi haderőnemből egy hatékony haderővé, amely képes választ adni a konfliktusok széles spektrumára. A múltbéli, a jelenlegi és potenciális ellenségek képességeinek elemzése alapján, az alaperő figyelembe vette a szövetségesek és baráti országok támogatásának fontosságát is.

Az előretolt jelenlét erői döntő többségben a haderőnemek aktív összetevőiből állnak, amelyeket a tartalék erők elemei támogatnak. Amennyiben egy konfliktus kiszélesedik, egyre növekvő mértékben alkalmazzák a tartalék erőket.

Az alaperő négy fő erőből, illetve négy támogató képességből áll. A stratégia fontosnak tartotta kiemelni, hogy az alaperő csak az erők meghatározására szolgáló keretesköz, és nem az új parancsnoki struktúra. A négy fő erő:

1. stratégiai erők,
2. csendes-óceáni erők,
3. atlanti erők,
4. válságkezelő erők.

A támogató képességek:

1. világűr,
2. szállítás,
3. újjászervezés,
4. kutatás-fejlesztés.

Bár az erők egy része földrajzi területekhez kapcsolódik, amely magában foglalja az előretolt állomásozást, minden erő alkalmazható a Föld bármely pontján. A stratégia kiemelte, hogy a leírt alaperő nem az Egyesült Államok jelenlegi haderejének képe, hanem az 1995-re tervezett csökkentett haderő.

Atlanti erők. A stratégia kijelentette, hogy az Egyesült Államok érdekei az atlanti térségben – amely magában foglalja Európát, a mediterrán térséget, a Közel-Keletet, Afrikát, és Délnyugat-Ázsiát – folyamatos kötelezettségvállalást igényelnek. Ahhoz, hogy az Egyesült Államok jelentős erőket vethessen be a térségben, előretolt állomásozása, és rotációs csapatokat tart fent, valamint annak képességét, hogy szükség esetén a térségből, vagy a kontinensről nagyobb erőket csoportosíthasson át.

A stratégia értékelése szerint a hidegháború vége csökkentette annak szükségességét, hogy az Egyesült Államok jelentős katonai erőket állomásoztasson Európában, ugyanakkor az ország biztonsága továbbra is szorosan kapcsolódik az európai kontinens biztonságához. Európa hosszú távú, biztonságos stabilitása, valamint a meglévő gazdasági, kulturális, és geopolitikai érdekek szükségessé teszik a további amerikai katonai jelenlétet. Megállapította, hogy az Európában állomásozó amerikai erőket újra kell méretezni és strukturálni, hogy továbbra is meghatározó szerepet játszanak az észak-atlanti szövetségben, illetve az európai biztonsági rendszerben. A stratégia, egy szárazföldi hadtestet, légierő hadosztályokat és haditengerészeti erőket jelölt ki az új NATO stratégia támogatására. A kijelölt szárazföldi hadtest képezi a magját az Egyesült Államok vezette többnemzeti hadtestnek, továbbá biztosított egy hadosztályt a német vezetésű többnemzeti hadtesthez. Ezeken túl, előretolt állomásozása elemeket biztosított a Szövetséges Európai Főparancsnokság gyorsreagálása erőihez is. A hadtest valós műveleti harc készséggel, valamint szerves logisztikai, híradó és hírszerző infrastruktúrával rendelkezett. Képesnek kellett lennie harci műveleteket végrehajtani Európában, valamint erőkivetítésre Európán kívül, és amennyiben a helyzet úgy kívánta támogatni

az amerikai kontinensről érkező megerősítő erőket. A stratégia erre a célra, egy minimum két hadosztályból álló hadtestet rendelt.

A stratégia meglátása szerint a légierő hadosztályai megfelelő flexibilitással rendelkeztek, hogy kielégítsék a műveleti parancsnokok igényeit. Rendelkeztek a képességgel a légifölény megszerzésére, a légvédelmi erők elnyomására, és hadműveleti és stratégiai célok precíziós leküzdésére. Ezen felül a légierő biztosította Európában az alapvető elhelyezési, vezetési, szállítási infrastruktúrát a megerősítő erők támogatására. A stratégia erre a feladatra három-négy légierő hadosztállyal tervezett.

A stratégia rendelkezése szerint az észak-atlanti térségben állomásozó, repülőgép-hordozó csoportosítások, valamint tengerészgyalogos partraszálló erők, számottevő előretolt jelenlétű, illetve válságkezelő képességet jelentenek a Földközi-tenger, a Vörös-tenger és a Perzsa-öböl térségében. Ezeken a zsúfolt és változó biztonságú tengereken a haditengerészeti erők biztosítják a vizek és térségeik ellenőrzését, a csapatok vízi úton történő szállítását, a partraszálló tengerészgyalogos erők célba juttatását, és a földi hadműveletek támogatását. Az Egyesült Államok érdekeinek térségbeli, teljeskörű haditengerészeti, felszíni és felszín alatti, valamint légi támogatására a stratégia két repülőgép-hordozó csoportosítást és két partraszálló hadosztályt jelölt ki (az atlanti, és csendes-óceáni erőből).

Az 1990-91-es Öböl-válság próbára tette az USA válságkezelési képességeit a délnyugat-ázsiai térségben. Egy évvel az iraki beavatkozás után körülbelül 25 000 amerikai katona állomásozott a Perzsa-öböl térségében, ami többszöröse a beavatkozás előtt létszámnak. A stratégia nem számolt a megemelt öbölbeli jelenlét fenntartásával, erre csak a baráti országok megnyugtatója, illetve a lehetséges ellenségek agressziója miatt volt szükség. A hosszú távú stratégia haditengerészeti bevetéseket, a kijelölt légierő elemek rotációját, előre csoportosított harcanyagot, valamint közös, valamennyi katonai komponenst érintő közös gyakorlatokat irányzott elő.

A stratégia a hatékony válságkezelés érdekében szükségesnek tartotta, hogy az Egyesült Államoknak képesnek kell lennie arra, hogy csapatait megerősítse a régióban anélkül, hogy jelenlétét más régióban csökkentenie kellene. Ennek megfelelően rendelkeznie kellett:

- az ország területén állomásozó nehéz szárazföldi erőkkel, amelyek képesek legyőzni egy hasonlóan erős ellenséget;

- haditengerészeti erőkkel, amelyek képesek biztosítani a tengerek ellenőrzését, illetve az erőkivetítést;
- harci körülmények közötti beavatkozó műveletek végrehajtására képes partraszálló erőkkel;
- olyan légierővel, amelyik képes leküzdeni az ellenség erőközpontját, kivívni a légifölényt és egyéb küldetéseket végrehajtani, annak érdekében, hogy megvalósítsák a műveleti parancsnokok célkitűzéseit.

A stratégia az alábbiak szerint írta le az atlanti térségben kitörő válság kezelésre kijelölt, az USA-ban állomásozó aktív erőket: egy szárazföldi hadtest, megerősítve 3 hadosztállal, amelyek egy-egy tartalékos dandárral egészülnek ki; 2 légierő hadosztály; egy tengerészgyalogos hadtest és 4 repülőgép-hordozó csoportosítás a haditengerésztől. Ezeken felül az Egyesült Államokból érkezik még a belga háromnemzeti hadtest amerikai elemei. Az atlanti térségben számos, jelentős szárazföldi és légi katonai képességekkel rendelkező ország van, ezért a térség megerősítéséhez a stratégia 6 szárazföldi tartalék hadosztályt, illetve 11 légierő hadosztályt jelölt ki.²³⁶

Csendes-óceáni erők. A stratégia a másik nagy térségre koncentrálna kijelentette, hogy az Egyesült Államok csendes-óceáni, indiai-óceáni, valamint délkelet-ázsiai érdekei szintén folyamatos elkötelezettséget igényelnek. Tekintettel a térség országainak katonai erejére, illetve a térség haditengerészeti földrajzi jellegére, a stratégia eltérő erőket jelölt a térségbe.

A térségben állomásozó előretolt erők a kiemelt gazdasági jelentőséggel rendelkező régió stabilitását voltak hivatottak biztosítani. A stratégia megállapította, hogy a földrajzi elhelyezkedés, az Egyesült Államok meglévő érdekei, és a potenciális fenyegetések természete a jövőben hasonló nagyságrendű, hasonló összetételű, de kisebb erőt kíván meg ebben a térségben. Az előretolt erők főleg haditengerészeti erők: egy repülőgép-hordozó csoportosítás egy tengerészgyalogos hadtesttel. A stratégia tervezett egy Japánban állomásozó partraszálló erőkkel megerősített repülőgép-hordozó csoportosítással, valamint további lehetőségekkel a Fülöp-szigeteki bázisok megtartása mellett. Úgy értékelte, hogy a dél-koreai katonai képességek fejlődése

²³⁶ i. m. 20-22. o.

lehetővé teszi, hogy az országban állomásozó amerikai erők hadosztály szint alá csökkenjenek. A stratégia két-három légierő hadosztály erejű egység állomásozását elegendőnek tartotta Japánban és Dél-Koreában, amellet, hogy az Egyesült Államok fenntartja az előretolt jelenlétet Alaszkában és Hawaii szigetén.

A stratégia alapvetése volt, hogy a Csendes-óceánon állomásozó amerikai erők demonstrálják, hogy az Egyesült Államok továbbra is megvédi érdekeit a régióban. Az észak-koreai fenyegetés továbbra is megerősített amerikai jelenlétet kívánt a Koreai-félszigeten. A térségért felelős válságkezelő erők kiegészülnek, alaszka, hawaii és az amerikai kontinensen állomásozó erőkkel, amelyek magukban foglalnak két hadosztályt, egy légierő hadosztályt, és öt repülőgép-hordozó csoportosítást.²³⁷

A stratégia külön foglalkozott a válságkezelésre dedikált erőkkel. E szerint az amerikai válságkezelő erők alapvető jellemzője, hogy képesek a kezdetektől fogva hatékonyan reagálni egy válság kitörésére teljes kiképzett, feltöltött magas készenlétű erők, amelyek rövid idő alatt képesek elérni a válságövezeteket. Ezek az erők a haderőnemek és a különleges műveleti erők aktív elemeiből álló, hatékony összhaderőnemi kötelékek. A műveleti parancsnokoknak lehetőségük van kiválasztani a szükséges képességeket:

- légi szállítású, légideszant, könnyű lövész, gyorsan szállítható nehéz képességek a szárazföldről;
- valamennyi típusú vadász, vadászbombázó, és nagy hatótávolságú hagyományos bombázóképesség a légierőtől;
- a repülőgép-hordozókra telepített haditengerészeti légierő képességek, a felszíni és felszín alatti csapásmérő képesség a haditengerészettől;
- a tengerészgyalogság partraszálló képessége, különösen olyan esetekben, amikor a partok elérése nehézségekbe ütközik;
- a különleges műveleti erők egyedi képességei.

A stratégia úgy látta, hogy kiegészítésképpen néhány tartalékos egységet is szükséges magas készenlétben tartani, hogy támogassák és kiegészítsék az aktív erőket. A tartalékos erők hajtják végre a szállítás nagy részét, illetve más létfontosságú támogató műveleteket. Az alkalmazott magas készenlétű erők kikerülhettek mind az előretolt, mind pedig az Egyesült Államokban állomásozó erőkből.

²³⁷ i. m. 22. o.

Az Egyesült Államokban állomásozó válságkezelő erők: egy légi szállítású hadtestparancsnokság, öt szárazföldi hadosztály²³⁸, hét légierő hadosztály²³⁹, egy tengerészgyalogos hadtest²⁴⁰. Ezek az erők könnyű és nehéz szárazföldi erőkből álltak, hatékony, megerősített légi és tengeri támadó képességgel, valamint a légierő vagy a haditengerészet vadászrepülői által biztosított képességekkel rendelkeztek. A bázisok elhelyezkedése lehetővé tette a közös gyakorlatok végrehajtását, valamint a repülőterek, vasútállomások és kikötők használatával biztosította a gyors szállíthatóságot és mozgékonyt.

A stratégia azzal számolt, hogy a válságkezelő erők a lehető legmagasabb készségi fokban állnak, hogy a világ bármely részén azonnal beavatkozhasanak. A válságkezelő erők feladatai: kiegészítik az előretolt erőket, elsődleges reagáló képességgel rendelkeznek azokon a területeken ahol az USA nem rendelkezik előretolt jelenléttel, biztosítják az összhaderőnemi kiképzést és az összhaderőnemi doktrínák, harcászati eljárások és technikák fejlesztését, a közös kiképzésből adódóan növelik az összhaderőnemi alkalmazás sikerét.²⁴¹

A támogató képességek. A regionális szemléletmód, a rugalmas tervezés, valamint a csökkentett előretolt jelenlét erős stratégiai *szállító képesség* fenntartását követelte meg. Az Egyesült Államoknak hatékony stratégiai szállító képességgel kellett rendelkeznie ahhoz, hogy képes legyen erőket bevetni és fenntartani a világ bármely régiójában ahol ezt érdekei megkívánják. A szárazföldön és a tengereken előre csoportosított anyagok és eszközök, hozzájárultak a stratégiai mobilitás növeléséhez, csökkentve a szállítási feladatokat válság esetén.

A stratégiai, atlanti, csendes-óceáni, és válságkezelő erők hatékony alkalmazása megkövetelte a *légtér*hez kapcsolódó képességek fenntartását és fejlesztését. A korai előrejelzés, a felderítés, az időjárás előrejelzés, légtérfelügyelet, a navigáció és a C3 követelmények szükségessé tették a hatékony rendszerek

²³⁸ Az Egyesült Államokban állomásozó szárazföldi válságkezelő erők biztosítottak egy magas készenléti légi szállítású hadosztályt, egy légideszant hadosztályt, amelyik a Sivatagi Vihar hadműveletben a különleges helikopter képességeket biztosította, két teljesen feltöltött, aktív elemekből álló nehéz hadosztályt, amelyek elsőként érkezhettek a kontinensről, és egy gyorsan szállítható könnyű lövész hadosztályt.

²³⁹ A légierő hadosztályai biztosították a légi műveletekhez szükséges képességek teljes spektrumát: légi fölény kivívása, stratégiai légitámadás, szállítás, légi utántöltés és a szárazföldi műveletek támogatása. Amennyiben a hadműveletek megkívánják, különböző célú repülőgépekből álló, vegyes egységek is létrehozhatóak.

²⁴⁰ A tengerészgyalogos hadtest biztosította a partraszálló képességet és a stratégiai előre csoportosításokat a tengereken.

²⁴¹ National Military Strategy of the United States. 1992. január. 23-34. o.

alkalmazását, beleértve azokat az eszközöket, amelyek valós idejű, pontos információkkal látták el a hadműveleti parancsnokokat. A stratégia kiemelte, hogy a stratégiai védelem és a különböző egyezményekkel történő együttműködés monitorozása, valamint a műveleti követelmények szükségessé teszik a hatékony rendszerek és infrastruktúra kiépítését. A stratégia a légtértámogatásnak négy feladatot szabott: légtérellenőrzés, amely magában foglalja a légtérben folytatott harcot az ellenséggel és az ellenséges infrastruktúra pusztítását; erő alkalmazása, az ellenség szárazföldi, vízi, légi, és rakéta erőinek pusztítása; erősokszorozás, a szárazföldi, haditengerészeti, és légierő támogatása; üreszközök támogatási műveletei, műholdak ellenőrzése és fellövésének képessége.

A stratégia hangsúlyozta az *újjászervezés* fontosságát. Meglátása szerint a haderőnemek kiegészítési képességének megőrzése rendkívüli előrelátást, politikai bátorságot igényel arra vonatkozóan, hogy fejlessze az infrastruktúrát, elraktározza a kritikus harcanyagot és eszközöket, valamint megvédje a védelmi ipari alapképességeket, fenntartson keretszervezeteket és alapkutatásokba, illetve magasan megtérülő technológiákba ruházzon be. A rekonstrukciós képesség fenntartása fontos döntéseket követel a stratégiai előrejelzés területén. Ennek egyik kulcseleme a stratégiai figyelmeztetésekre adott mobilizációs válaszok fokozatossága. A folyamat magában foglalja mindazokat a tevékenységeket, amelyek növelik az ország felkészültségét a válság előjelei esetén. Ezek a tevékenységek azt célozzák, hogy csökkentsék a válság káros hatásait és jelentősen lerövidítsék azt az időt, amely alatt az ország képessé válik arra, hogy felkészüljön egy teljes spektrumú nemzetbiztonsági fenyegetésre.

Az újjászervezési képesség fejlesztésén felül, a stratégia szükségesnek tartotta a *kutatás-fejlesztési* tevékenység fejlesztését az új technológiák területén és az alkalmazott rendszerekben egyaránt. Szükségesnek tartotta a *haderő eszközeinek folyamatos modernizációját, fejlesztését, a technológiai innovációt, mivel azoknak drámai hatása van a műveleti hatékonyságra*, illetve az országvédelmi képességek újjászervezésére. A stratégia kiemelte, hogy a jövőben az egyes prototípusok kifejlesztését nem feltétlenül kell, hogy sorozatgyártás kövesse, de rendkívül fontos a legfejlettebb technológia alkalmazásának képessége.²⁴²

²⁴² i. m. 24-25. o.

5. 2. 5. ÖSSZEGZÉS ÉS ÉRTÉKELEÉS

A stratégia figyelembe vette a világban lezajló drámai változásokat és az adaptív, regionális tervezés szemléletét követte, mivel így több opciót biztosíthatott a döntéshozók számára. Az Egyesült Államok területén állomásozó, vagy előretolt erői biztosították a stratégiai mozgékonyt, valamint azt a fölényt, hogy egy konfliktusban döntő győzelmet arassanak. A stratégia elismerte a világban és a Szovjetunióban beállt pozitív változásokat és a fegyverzetkorlátozás területén elért eredményeket. Feltételezte, hogy a következő évtizedben ezek a pozitív változások folytatódni fognak és főként a regionális fenyegetésekre és nem a globális szembenállásra koncentrálnak.

A stratégia az 1991-es Perzsa-öbölben lezajlott konfliktussal támasztotta alá megállapításait:

- a regionális konfliktusok megoldására hatékony koalíciók hozhatók létre;
- a fejlett technológiájú fegyverek, az innovatív összhaderőnemi doktrínával koordinálva döntő fölényt biztosítottak a koalíciós erőknél;
- a győzelemhez hozzájárult az Egyesült Államok haderejének minősége;
- a bizonytalan világban az alapos tervezés, az előretolt erők, a stratégiai légi, és tengeri szállítás, kritikus előfeltételek a magabiztosság, a képességek, és a nemzetközi együttműködés eléréséhez válság esetén;
- a sikert lehetővé tevő magas minőségű erők, rendszerek, vezetés, és doktrínák kifejlesztése hosszú időt vesz igénybe;
- annak ellenére, hogy az Egyesült Államok fontos tapasztalatokat szerzett a Sivatagi Pajzs és Sivatagi Vihar hadműveletekben, nem lehetett azt állítani, hogy a jövő konfliktusai hasonló körülmények között lezajló, hasonló választ igénylő konfliktusok lesznek.

A stratégia biztosította a nemzetbiztonsági célkitűzések eléréséhez szükséges eszközöket és meghatározta alkalmazásuk módját, támogatta az Egyesült Államok globális vezető szerepének fenntartását és a békés változások elősegítését.

Változások az Egyesült Államok katonai stratégiájában:

- regionális orientáció;
- bizonytalan és ismeretlen fenyegetések;

- kisebb teljes haderő-alaperő;
- a műveleti parancsnokok irányítják a tervezési folyamatot;
- adaptív tervezés;
- stratégiai mozgékonyság;
- döntő erő alkalmazása;²⁴³

A stratégia megállapította, hogy az Egyesült Államok az első világháborútól kezdve a világ vezető hatalma, annak ellenére, hogy az 50-es, 70-es években voltak ismételt izolacionista törekvések. A stratégia úgy fogalmazott, hogy amennyiben az *Egyesült Államok nem vesz részt a nemzetközi együttműködésben, és nem folytatja a demokratikus értékek térnyerésének támogatását, izolációban stagnál és gyengül, azzal jövőbeni konfliktusok magjait veti el.*

A stratégia Winston Churchillt idézte az első világháború előtti időszakból: „*a háború túl esztelen, túl fantasztikus hogy megtörténjen a 20. században... a civilizáció már meghaladta az effajta pusztításokat. A nemzetek egymástól való függősége... a nyilvánosság ereje... lehetetlenné tette ezeket a dolgokat*” (a szerző fordítása). A híres kijelentés után Churchill megkérdezte: „*Teljesen biztos ebben? Nagy kár lenne ha tévedne.*”²⁴⁴

A stratégia szerzői úgy gondolták, hogy Amerika már megfizette a tévedés árát. Hosszú távon sokkal olcsóbb és biztonságosabb megfizetni azt az árat, amelyet a készenlét kíván, még egy biztonságosabb világban is, amelyet a korábbi évek erőfeszítései tettek lehetővé.²⁴⁵

A stratégia a globális biztonságpolitikai környezetet alapvetően reálisan értékelte. Legjelentősebb változás a hidegháborúban térdre kényszerített Szovjetunió széthullása és a német újraegyesülés volt. A Szovjetunió érdekszférájából szabadult fejlődő demokráciák stabilitása szintén kérdéses lehetett, ugyanakkor bebizonyosodott, hogy a nyugat-európai intézményrendszert célzó integrációs törekvésekre adott pozitív válaszok a visszarendeződés esélyét minimálisra csökkentették. Ehhez Oroszország befelé fordulása további lehetőséget teremtett. A volt szovjet tagköztársaságokban lehetőségként vizionált ősi ellentétek közel sem bizonyultak olyan jelentősnek, mint azt a stratégia gondolta, illetve Oroszország a közvetlen érdekszférájában – jelentős áldozatok árán is – igyekezett elejét venni a

²⁴³ i. m. 26. o.

²⁴⁴ i. m. 27. o.

²⁴⁵ u. o.

súlyosabb konfliktusoknak. Ugyanezek az ellentétek azokban az országokban ahol a Szovjetunió korábban kisebb proxy háborúkat vívott, az elfogyó támogatás miatt jelentős társadalmi feszültségeket és ellenségeskedéseket, olykor polgárháborút okoztak. A magára hagyott országokban belső feszültségek és instabilitás lépett fel. A katonai stratégia erre befolyásszerzéssel, együttműködési programokkal készült fel a demokrácia kiterjesztésének zászlaja alatt. Így történt ez Afrika számos országában és a Balkánon is.

Víziók, értékek és ambíciók: a stratégia a nemzeti értékekkel és nemzeti érdekekkel összhangban határozta meg a katonai célkitűzéseket. Víziója alapján, a hidegháború befejeződésének és az Öböl-háború sikerének eufóriájában, egy győztes, jóindulatú hatalom képe rajzolódott ki az Egyesült Államokról. Elsődleges stratégiai érdek volt az Egyesült Államok védelme, amelyhez határozott, tiszta katonai célok társultak, amelyek támogatták a gazdasági fejlődés, a szabad piacok és a demokrácia terjesztésének célkitűzéseit is. A katonai kiadások csökkentése egyfajta – „a történelem vége” hangulatában – pacifista szemléletet jelezhetett volna, ugyanakkor a – fegyverkezési verseny által előidézett – költségvetési deficitek reális kényszere is szerepet játszott ebben. Fokozott, ésszerű óvatosságra utalt a fejlett, hadiiparban is használható technológiák elérésének további korlátozása.

Fő tevékenységek eszközök és más jellemzők: a stratégia megfelelően és teljes körűen határozta meg a célkitűzésekhez szükséges tevékenységeket. A közelmúlt fegyveres konfliktusainak tapasztalatait felhasználva nagy hangsúlyt helyezett a szövetségesi és koalíciós együttműködésre, a nemzetközi szervezetekkel történő együttműködésre. Az Öböl-háború tapasztalatai alapján azonosították a gyors, alacsony emberveszteséggel megvívható, sikeres háború előfeltételeit: a tengeri és légi fölényt, a technológiai fölényt és a döntő erő alkalmazását.

Forrás és költségigény: tagadhatatlan, hogy a hidegháború vége, és a részben annak köszönhető államháztartási hiány az amerikai védelmi költségvetés jelentős csökkentését vetítette előre. Az alaperő koncepció kidolgozásával a felvilágosult katonai vezetés meg kívánta előzni a fűnyíró elv szerinti csökkentéseket, hogy a haderőt a megváltozott kihívásokhoz és technológiai színvonalhoz adaptálja, a konzervatív gondolkodású katonai elit ellenállásával szemben. Megállapítható, hogy a rendelkezésre bocsátott pénzügyi források elegendőnek bizonyultak a stratégia végrehajtásához. Különösen igaz ez akkor, ha a rendszerelemzés módszerével

végrehajtott erőegyensúly értékelést hajtunk végre az erők indexálásával. Az Öböl-háború bebizonyította, hogy még a szemben álló katonai erő számszerű egyezése esetén is jelentős harcérték különbséggel kell számolni. Az USA valamennyi katonai szervezete jelentősen komolyabb harcértékkel rendelkezett, mint azok az országok, amelyekkel a regionális konfliktusokban szembe kerülhetett, illetve mint a „kivéreztetett” szovjet-orosz haderő.

Konzisztencia más politikákkal: A stratégia teljes összhangban volt mind a felsőbb szintű stratégiai dokumentumokkal, mind pedig a nemzeti érdekérvényesítés más eszközei által képviselt politikákkal. Ez a „békeidőszaki” módszertan berögződött az amerikai stratégiai gondolkodásba, mely később a nem állami szereplők, illetve a stabil kormányzattal nem rendelkező államok esetében sokszor eredménytelennek bizonyult.

Unilaterális, multilaterális jelleg: A stratégia – talán az Öböl-háború koalíciós sikere által visszaszerzett amerikai magabiztosság okán – különös hangsúlyt fektetett a multilateralizmusra. Mind a békeidőszaki mind a válságkezelési megfontolásoknál fontos szempont volt a szövetséges és baráti, illetve a közös érték- és érdeklapon elhelyezkedő országokkal, valamint a nemzetközi szervezetekkel történő együttműködés. Ugyanakkor az érdekérvényesítést nem rendelte alá a multilateralizmusnak, fenntartotta a jogot az önálló cselekvésre.

Érzékenység és kockázatok: A stratégia a bizonytalansági tényezőkön kívül nem azonosított jelentős kockázatot. A megvalósítást valójában nem is fenyegette semmilyen kockázat: biztosított volt az Egyesült Államok globális cselekvési szabadsága, rendelkezésre álltak a szükséges források mind anyagi mind pedig humán értelemben. Az egyetlen komoly veszélyforrás a volt Szovjetunió nukleáris arzenáljának ellenőrizetlen proliferációja volt, de erre akkor a stratégia megfelelő mechanizmusokat alakított ki.

Összességében megállapítható, hogy az Egyesült Államok 1992 évi Nemzeti Katonai Stratégiája egy olyan dokumentum volt, amelyik illeszkedett a stratégiai dokumentumok rendszerébe, jól értékelte a biztonsági környezetet, megfelelő módszereket és eszközöket rendelt a célok megvalósításához. A hidegháború vége miatt eltűnő szovjet fenyegetés miatt azonban, még az Egyesült Államok kiteljesedő ambíciói ellenére is jelentősen túltervezett maradt. A megvalósult technológiai

modernizációt, és az előirányzott költségvetési csökkentéseket – valamint a csapatok leépítésével járó társadalmi problémákat is figyelembe véve – megállapítható, hogy az Egyesült Államok történelmi lehetőséget szalasztott el védelmi költségvetése jelentős csökkentésére²⁴⁶, illetve átcsoportosítására.

²⁴⁶ Az Egyesült Államok békeosztaléka egy részét globális ambícióira fordította, nagyobb részét azonban a viszonylag nagyméretű haderő felélte.

5. 3. AZ AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK 1995. ÉVI NEMZETI KATONAI STRATÉGIA²⁴⁷

A Vezérkari Főnökök Egyesített Bizottsága elnökének az 1995-évi katonai stratégia elkészítéséhez az úgynevezett Bottom-Up Review és a Nemzeti Biztonsági Stratégia szolgált útmutatásul.

A Bottom-Up Review-t, egy átfogó védelmi stratégiai felülvizsgálatot, Les Aspin védelmi miniszter rendelte el 1993 márciusában. A felülvizsgálat a védelmi stratégiát, a haderő struktúráját, a modernizációt, az infrastruktúrát és a védelem alapjait vizsgálta. A miniszter, a Szovjetunió széthullása és a hidegháború befejeződése következtében beállt, globális változások miatt érezte szükségességét, hogy a védelmi szektort teljesen, az aljától a tetejéig²⁴⁸ átvilágítsa. Úgy látta, hogy ezek a változások alapjaiban változtatták meg az Egyesült Államok biztonsági szükségleteit. Elvárása volt, hogy a folyamat során vizsgálják felül a védelmi szféra valamennyi koncepcióját, terveit és jövőre vonatkozó programját.

Az 1993 októberére elkészült felülvizsgálat elsődleges megállapítása volt, hogy az Egyesült Államoknak, a Szovjetunióval szembeni globális szembenállás helyett a hidegháború utáni új fenyegetésekre kell koncentrálnia.

Központi elem volt továbbá, hogy az Egyesült Államok haderejének képesnek kell lennie egy időben, *két nagy méretű regionális konfliktusban* sikeresen hadat viselni. Ennek elméleti alátámasztása az a stratégiai megfontolás volt, hogy amennyiben az amerikai erők alkalmazásban állnak egy konfliktusban, ez a tény a világ más részén, arra ösztönözhet egy agresszort, hogy fenyegetse az USA vagy szövetségesei érdekeit. Ilyen méretű haderő fenntartása annak is gátat vethetett, hogy egy jövőbeni ellenség váratlanul nagy erővel támadhatná meg az országot.

A felülvizsgálat azt is megállapította, hogy ilyen képességek követelmény mellett lehetőség van a haderő további csökkentésére, amennyiben egy regionális válság hatékony elhárításához szükséges, kritikus képességek – stratégiai mobilitás, gyorsan bevethető páncél elhárító képesség – megerősítésre kerülnek.

A felülvizsgálatról készült jelentés rögzítette, hogy bár a globális háború lehetősége csökkent, a globális amerikai érdekeket fenyegető új veszélyek születtek. Az ezek elhárításához szükséges haderő képe rajzolódott ki a jelentésből.²⁴⁹

²⁴⁷ National Military Strategy of the United States of America, 1995.

²⁴⁸ „From the bottom up”: a jelentés a teljes átvilágításról kapta a nevét.

²⁴⁹ Aspin, Leslie „Les”: Report on the Bottom-Up Review. Washington D.C. 1993. október.

A felülvizsgálat figyelembe vette Clinton elnök azon ígéretét is, hogy az Egyesült Államok hadereje marad a világ legjobban felszerelt, legfelkészültebb, legharcképesebb hadereje, így a készenlét a teljes védelmi tervező rendszer kulcseleme lett. Gyakorlatilag ez volt az amerikai haderő válasza az ismeretlen, kiszámíthatatlan biztonsági környezetre, fenyegetésekre. Tudva azt, hogy korábban a védelmi tervezés alapja a fenyegetettség értékelése volt, azok ismeretének hiánya, nehéz helyzetbe hozta a katonai tervezőket.

A stratégia irányítójának tekintendő másik dokumentumban, Az Elkötelezettség és Bővítés Nemzeti Biztonsági Stratégiájában²⁵⁰ Clinton elnök a nemzet biztonságának – az Egyesült Államok polgárainak, területének, illetve az amerikai életformának – védelmét nevezte az elnöki adminisztráció legfontosabb feladatának és alkotmányos kötelezettségének. A kommunista expanziót egyértelműen múltként kezelte, helyette egyéb kihívásokat említett, melyekkel szembe kell nézni: etnikai konfliktusok, a regionális stabilitást veszélyeztető lator államok, a tömegpusztító fegyverek proliferációja, környezeti pusztulás, ami gyors népességnövekedéssel társul.

A megváltozott világra ugyanakkor lehetőségként is tekintett, egyértelműen kijelentve, hogy az amerikai haderő kihívó nélkül maradt a világban. A gazdaság teljes mértékben globálissá vált, hatékony és azonnali kommunikációs hálózatokkal erősítve, ami elősegítette a gazdasági növekedést. Úgy látta, hogy mivel a demokratikus államok közössége folyamatosan bővült, ez reményt adhat a politikai stabilitásra és a viták békés rendezésére az egész világban. A környezeti kihívások kezelésére a nemzetközi közösség közösen keresett megoldást. Figyelembe véve az új fenyegetéseket és az új lehetőségeket az elnök a következő stratégiai célkitűzéseket határozta meg:

- az Egyesült Államok biztonságának hiteles fenntartása harckész katonai erővel;
- az amerikai gazdaság revitalizációjának felgyorsítása;
- a demokrácia terjesztése a világban.²⁵¹

Az Egyesült Államok elnöke kiemelte, hogy egyre inkább eltűnt a különbség a bel- és külpolitika között, ugyanis a globális interdependencia aktív külföldi szerepvállalást igényel, mind gazdasági, mind katonai értelemben. Az elnök a

²⁵⁰ A National Security Strategy of Engagement and Enlargement, 1995. február.

²⁵¹ i. m. 7. o.

biztonságra, a gazdasági prosperitásra, és a demokrácia terjesztésére összefüggő folyamatokként tekintett, ugyanis meglátása szerint a nemzetek, amelyek biztonságban vannak, támogatják a szabad kereskedelmet és demokratikus struktúrákat hoznak létre, illetve tartanak fenn. A fejlődő gazdasággal és erős kereskedelmi kapcsolatokkal bíró országok többet tesznek a biztonságunkért és a szabadságukért. Végezetül a demokratikus országok kevésbé veszélyeztetik az Egyesült Államok érdekeit és nagy valószínűséggel együttműködnek a biztonsági kihívások kezelésében és a fenntartható fejlődés előmozdításában.

A stratégia optimistán vette számba az adminisztráció ideje alatt történt kedvező folyamatokat. A közel-keleti békefolyamat elindítását, a NATO békepartnerségi programját, a nukleáris leszerelési megállapodásokat Ukrajnával és Oroszországgal, a Koreai-félsziget nukleáris fegyver mentes övezetté tételének irányába tett lépéseket a biztonság területén, a gazdaság területén az észak-amerikai szabadkereskedelmi egyezmény megkötését és az ázsiai csendes-óceáni piacok megnyitására tett erőfeszítéseket, amelyek csökkentették az export intézkedéseket, a demokrácia export területén pedig Dél-Afrika átalakítási folyamatának támogatását, az új, demokratikus Oroszországnak és a közép és kelet-európai államoknak nyújtott segítséget, valamint a nyugati féltekén elvégzett munkát, amelynek hangsúlyos eleme volt a Amerika-csúcstalálkozó.

A stratégiában az elnök megerősítette, hogy a hidegháború vége ellenére is szükség van az országnak egy erős hadseregre, amely ha kell, fegyverrel is képes megvédeni az Egyesült Államok érdekeit és biztonságát, és ennek a hadseregnek a legfontosabb eleme az ember, az amerikai nők és férfiak, akik szolgálatukkal őröködnek a nemzet biztonságán. Itt jelentette ki az elnök a Bottom-Up Review által hivatkozottakat, hogy *az Egyesült Államok rendelkezik a világ legképzettebb, legjobban felszerelt, és legfelkészültebb haderejével*, amit az ország a jövőben is fenntart.

A stratégia elköteleződött az amerikai érdekek és értékek, a szabadság, egyenlőség, és az emberi méltóság mellett. Az elnök rendkívül optimistán tekintett a világban lezajló változásokra, ugyanakkor megjegyezte, hogy az Egyesült Államok, a Föld legerősebb – globális érdekekkel és felelősséggel rendelkező – nemzeteként, csak úgy képes választ adni az új világ kihívásaira, ha a globális ügyekben elkötelezett marad.

Megjegyzendő, hogy a Zbigniew Brezinzski által az *idealista optimizmus stratégiájának* nevezett dokumentum továbbra is központi szerepet tulajdonított a katonai erőnek.²⁵² Brezinzski főleg az Oroszországgal folytatni kívánt hirtelen partnerségi politikát bírálta, amelyik túlzott optimista szemlélete miatt figyelmen kívül hagyta a régi nagy ellenség történelmét, kultúráját, gazdasági helyzetét, de legfőképp az orosz politikai berendezkedést és kultúrát.

A katonai stratégia részben átvéve az adminisztráció optimizmusát, megismételte, hogy a hidegháború befejeződésével új korszak jött el a nemzetközi kapcsolatokban. A Szovjetunióban és Európában a régi ellenségek fejlődő demokráciákká alakultak. Az átmeneti időszakra az Egyesült Államok lehetőségként tekintett értékei kiterjesztésére, illetve érdekei védelmére.

A rugalmas és szelektív szerepvállalás stratégiája leírta, hogy az új nemzetközi környezetben békeidőben milyen szelektív katonai képességek alkalmazásával, háborúban pedig milyen katonai erővel kívánja elérni a nemzeti katonai célkitűzéseket. A katonai stratégia számba vette azokat a fő veszélyeket, amelyek az Egyesült Államok biztonsági érdekeit fenyegették, illetve azonosította a nemzeti katonai célkitűzéseket, meghatározta a katonai feladatokat, amelyeket végre kell hajtani ezen célok elérése érdekében, és megvizsgálta a szükséges katonai erőket és képességeket.

A stratégia alapvetésként kezelte, hogy a katonai erő elsősorban azért van – azért szervezték, képezték ki és szerelték fel –, hogy megvívja és megnyerje az Egyesült Államok háborúit. A stratégia ennek a mindent felülíró követelménynek megfelelően állította fel a prioritásokat.

5. 3. 1. A STRATÉGIAI KÖRNYEZET VIZSGÁLATA

A stratégiai környezet értékelése átvette a Nemzeti Biztonsági Stratégia értékelését és megállapította, hogy a világ egy hosszantartó bipoláris szembenállás korszakából belépett egy bizonytalan multipoláris világba. Ezt a stratégia előrelépésként értékelte, ami ígéretes lehetőségeket hozott az érdekek és értékek érvényesítése tekintetében, ugyanakkor számos kihívással is szembe kellett nézni. Fontos megállapítás volt, hogy az Egyesült Államok fennmaradását nem fenyegette közvetlen veszély, ugyanakkor, a globális interdependencia és biztonsági érdekei nem tették lehetővé, hogy figyelmen kívül hagyják a különböző problémákat a világban.

²⁵² sz. n.: Brezinzski, Zbigniew: Korai még a partnerség (Amerika és Oroszország). In.: Magyar Szemle (Online) Új Folyam, 3. évf. (2017) 6. Szám.

Valójában, a berlini fal leomlása óta eltelt öt évben az amerikai katonai erők 40 alkalommal avatkoztak be biztonsági vagy humanitárius válságokba, ami sokkal intenzívebb, mint az azt megelőző 20 évben. *A stratégia ezekre a beavatkozásokra hivatkozva indokolta a rugalmas és robusztus katonai képességek szükségességét.* A stratégia az optimizmust mellőzve elismerte, hogy a világ országainak szándékai gyakran, rendkívül gyorsan változnak, ezért a nemzeti katonai stratégiának figyelembe kell vennie más országok katonai képességeit és szándékait. Ez a józanabb, katonai gondolkodást jelző megállapítás nem zárta ki, hogy a világban elindult kedvező folyamatok visszarendeződjenek, vagy rosszabbra forduljanak. A történelem bizonyította, hogy a feltételezés helyes volt.

A nemzetközi környezet vizsgálata után a stratégia négy fő fenyegetést azonosított, amelyekre a haderőnek, együttműködve a nemzeti erő egyéb elemeivel választ kell tudnia adni:

- regionális instabilitás;
- tömegpusztító fegyverek proliferációja;
- transznacionális fenyegetések;
- a demokráciát és a reformokat fenyegető veszélyek a volt Szovjetunióban, a kelet-európai régió államaiban és a világ más részein.

Regionális instabilitás. A stratégia elsősorban a balkáni, szomáliai, ruandai konfliktusokhoz hasonló helyzeteket azonosította a regionális instabilitás forrásaként, de nevesítette Kuvait, Irak általi lerohanását is. Már a korábbi katonai stratégia is megállapította, hogy számos antagonisztikus ellentét újult ki, amelyek a hidegháború időszakában rejtve maradtak. Ezek a kiújuló ősi vallási, etnikai ellentétek és területi viták sok esetben a Szovjetunió széthullásának következményei és magában hordozta az eskaláció lehetőségét is. A stratégia veszélyes instabilitási jeleket észlelt a volt szovjet tagköztársaságokban, a Balkánon, a Maghreb térségben, és szerte Afrikában. Irakot, Iránt és Észak-Koreát olyan azonnali fenyegetésként értékelte, amely veszélyt jelent a szomszédos országokra.²⁵³

Tömegpusztító fegyverek. A stratégia szerint az amerikai Egyesült Államok területe elleni nukleáris támadás veszélye ugyan csökkent, de még mindig több ezer nukleáris robbanó-, és hordozóeszköz jelentett fenyegetést szerte a világban. A volt

²⁵³ National Military Strategy of the United States of America, 1995. 2. o.

szovjet tagköztársaságokban zajló belső politikai és gazdasági változások ellenére, vagy éppen a belső társadalmi turbulencia miatt, sem lehetett ezt a fenyegetést figyelmen kívül hagyni. A fegyverek pusztító léte jelentett fenyegetést az Egyesült Államok biztonságára. Az, hogy a nukleáris fegyverek vagy valamely összetevőjük harmadik félhez kerül, különösen nagy fenyegetésnek minősült, ezért valamennyi nukleáris robbanófej és fegyverrendszer és egyéb harcanyagok biztonsága, komoly aggodalomra adott okot, mivel egyes országok, illetve csoportosulások, nem tettek le arról a célkitűzéseiről, hogy tömegpusztító fegyver birtokába jussanak.²⁵⁴

Transznacionális fenyegetések. Az ilyen típusú fenyegetések lényege, hogy egyetlen ország sem képes önállóan harcolni ellenük. A stratégia megállapította, hogy a globális interdependencia következtében minden országra egyre nagyobb veszélyt jelentenek ezek a fenyegetések. Terjedő járványok, menekültek tömegei, a nemzetközi szervezett bűnözői csoportok, és a drogkereskedelem azok a transznacionális fenyegetések, amelyek az országok határain át terjednek. Az általuk az egészségügyben, a gyermekek fejlődésében és a társadalmakban okozott kár rendkívül jelentős.

A demokráciát és a reformokat fenyegető veszélyek. A stratégia kedvező folyamatként értékelte, hogy a demokratikus nemzetek és szabadpiaci országok közössége folyamatosan növekszik világszerte, ami egybeesik az Egyesült Államok érdekeivel, ezért elkötelezetten támogatja azokat az országokat, amelyek a demokratikus közösséghez szeretnének tartozni. Az Egyesült Államok támogatni kívánta ezeket az országokat a folyamatot fenyegető veszélyekkel szemben a volt Szovjetunióban, Kelet-Európában és szerte a világban, ugyanis lehetett tartani a visszarendeződés veszélyétől. A demokratikus átalakulás és reformok kudarca ezekben a független országokban nem feltétlenül jelentette volna a bipoláris világrendhez történő visszatérést, de negatívan hatott volna az USA globális érdekeire.²⁵⁵

5. 3. 2. CÉLKITŰZÉSEK

A katonai célkitűzések számbavételénél a stratégia legfőbb célként a nemzet érdekeinek és értékeinek védelmét nevezte meg. Úgy fogalmazott, hogy a XX. század

²⁵⁴ i. m. 2-3. o.

²⁵⁵ i. m. 3. o.

második felében ez a globális elkötelezettség stratégiáját igényelte, de a helyzet megváltozott, és nem szükséges az elköteleződés ilyen szintje. A stratégia megállapította: ahhoz, hogy választ adjon a korábban felsorolt négy fenyegetésre konstruktivitásra és proaktivitásra van szükség, hogy csökkentse a konfliktusforrásokat, ugyanakkor az erők hatékony alkalmazásával megállítsa az ellenségeket. A stratégia a hidegháború lezárulását és a demokratikus átmenet időszakát a második világháború végéhez hasonlította, és megállapította, hogy a számos konfliktussal járó folyamat olyan stabilitást hozott, ami 40 évig jelentett fenyegetést az Egyesült Államoknak. Ezért a stratégia fő iránya, hosszú távú, az Egyesült Államok számára előnyös stabilitás biztosítása volt.

A stratégia leszögezte, hogy számos történelmi példa van arra, hogy a regionális instabilitás katonai, gazdasági, politikai értelemben globális konfliktussá fajult, ezért a cél az olyan stabilitás, amelyben a demokráciák fejlődhetnek és elterjedhetnek a világban. A stratégia meglátása szerint az Egyesült Államok fegyveres erői békeidőben is részt vesznek ebben a folyamatban. A tengerentúlon állomásozó, valamint ideiglenesen bevetett amerikai erők együttműködnek a szövetségesekkel a védelmi és biztonsági intézkedések keretében, amelyek kizárják a konfliktus lehetőségét és növelik a szabadpiaci országok táborát. A stratégia nem vetette el a katonai képességek (szállítási, kommunikációs támogatási) békeidőben történő alkalmazását a regionális instabilitás megelőzéséhez, illetve válaszként a biztonságot fenyegető kihívásokra. Alaptételként fogalmazódott meg, hogy amikor az Egyesült Államok érdekeit komoly kihívás fenyegeti, a haderő készen áll, hogy szövetségeseivel vagy baráti országokkal együtt megvédje azokat.

A stratégia kinyilvánította, hogy az Egyesült Államok saját és szövetségesei érdekében teljes mértékben elkötelezett és kész választ adni a Perzsa-öbölben, Északkelet-Ázsiában, és más régióban jelentkező válságokra, illetve fenyegetésekre. Reális lehetőségként számolt egy háborúval, ezért kijelentette, hogy az amerikai erőknek képesnek kell lenni legyőzni bármilyen potenciális ellenséget és megteremteni a hosszú távú rendezés feltételeit. A stratégia hangsúlyozta, hogy mindenkor olyan körülményeket kell teremteni, hogy a lehetséges agresszorok ne érezzék késztetést az USA kihívására amikor az egy másik régióban vagy válságövezetben elfoglalt, ezért megfelelő méretű, a szövetségesekkel történő együttműködésre képes, katonai erővel és képességekkel kell rendelkezni. A stratégia a szerepvállalásra vonatkozóan kijelentette, hogy az Egyesült Államok haderejének,

hogy elrettentse az ellenséget, illetve elejét vegye, hogy ellenséges szándékú szövetségek jöjjenek létre, egyszerre két különböző régióban, párhuzamosan zajló konfliktus megvívására kell képesnek lennie.²⁵⁶

A stratégia a Nemzeti Biztonsági Stratégiából származtatva kijelentette, hogy a hidegháború után, egyre gyakrabban kerülhet sor a nemzeti érdekérvényesítési eszközök, koordinált alkalmazására az USA érdekeinek védelmében, ezért a stratégiai katonai célkitűzések elérésére érdekében végzett tevékenységek is más elemekkel együttesen kerülnek végrehajtásra.

A rugalmas és szelektív szerepvállalás stratégiája három feladatkört tartalmazott:

- konstruktív elkötelezettség békeidőben;
- az agresszorok elrettentése, és a konfliktusok megelőzése;
- a nemzet háborúinak megvívása és megnyerése, amennyiben erre sor kerül.

A feladatok végrehajtása érdekében a stratégia tovább finomította a két alapvető és egymást kiegészítő stratégiai koncepciót a tengerentúli jelenlétet és erőkitűztetést. A katonai stratégia céljainak elérése akkor érthető meg a legjobban, ha megvizsgáljuk ezt a két stratégiai koncepciók alapelveit, és a stratégia három alkotóelemét: elkötelezettség békeidőben, elrettentés és konfliktusmegelőzés, a háború megvívása.²⁵⁷

5. 3. 4. MÓDSZEREK

A stratégia a tengerentúli erőket, alaprendeltetéseiken túl, mozgékonyaságukból és magas készenlétükből adódóan hatékony válságkezelő erőként, az amerikai elkötelezettség bizonyítékaként, és a globális amerikai érdekek védelme elengedhetetlen mechanizmusaként definiálta. Ebbe a kategóriába tartoztak az állandó jelleggel állomásozó vagy rotációs alapon bevetett erők, a rutinszerű légi, szárazföldi, tengeri bevetéseket végrehajtó erők, illetve a válságkezelő erők.

A stratégia felsorolta, hogy az Egyesült Államok, biztonságának védelme érdekében, rendelkezik *tengerentúli jelenléttel* Nyugat-Európában, Japánban és Dél-Koreában, valamint kisebb erőkkel a csendes-óceáni térségben a Közel-Keleten és Délnyugat-Ázsiában, valamint latin Amerikában. Ebben az időszakban körülbelül 100

²⁵⁶ i. m. 4-5. o.

²⁵⁷ i. m. 6-7. o.

000 amerikai katona állomásozott Európában. A szárazföldről két szárazföldi hadosztály és egy hadtestparancsnokság, kiegészítve a támogató elemekkel; a légierőtől két és egy harmad légierő hadosztály; a Földközi-tenger térségében állomásozó haditengerészeti erők nagysága, egy repülőgép-hordozó csoportosítás, valamint egy partraszálló hadosztály.²⁵⁸

Északnyugat-Ázsiában szintén 100 000 katona állomásozott: Dél-Koreában egy szárazföldi hadosztály és egy légierő hadosztály. Japánban egy tengerészgyalogos hadosztály, valamint egy szárazföldi különleges műveleti zászlóalj és másfél hadosztály a légierőtől, a haditengerésztől pedig egy repülőgép-hordozó és egy partraszállító dokkhajó és kísérőhajók.

Az Egyesült Államok a Közel-Keleten kisebb jelenlétet tartott fenn. A jelenlét a térségben tükrözte az időszakos bevetéseket a válságkezelő műveletekben. Az Afrikában állomásozó, illetve bevetett erők humanitárius vagy béketámogató műveletekben vettek részt. Latin-Amerika országaiban egészen kis létszámú erő segítette a demokrácia fejlődését és részt vett a drog elleni küzdelemben.

Nem elhanyagolható a tengerentúlon állomásozó erők azon feladata, hogy készenlétben tartották a megerősítő erők fogadásához nélkülözhetetlen infrastruktúrát, bázisokat. A stratégia megállapította, hogy bár a tengerentúlon állomásozó, illetve bevetett csapatok száma csökkent, jelentőségük továbbra is jelentős, ugyanis jelzik az USA elkötelezettségét az adott régió felé.

A stratégia a tengerentúlon állomásozó csapatok számának csökkenése ellenére is szükségesnek tartotta a hiteles *erőkivetítési* képesség növelését. Az erőkivetítési képesség növeli az elrettentés képességét és megkönnyíti az erők alkalmazását. A képesség, hogy a tengerentúlon állomásozó erők kiegészíthetik a válságkövetkeztében stratégiai légi szállítással eljuttatott csapatokat, plusz időt biztosít a politikai vezetőknek a konzultációra, illetve a különböző válaszopciók kidolgozására.

A stratégia négy tényezőt jelölt meg, amelyek befolyásolják az erőkivetítési képességet:

- a megnövelt légi szállítási képesség;
- a nehéz technikai eszközök és hadfelszerelés békeidőben történő előre csoportosítása vízen és szárazföldön egyaránt;
- a tengeri szállítási képességű kapacitások megnövelése;

²⁵⁸ i. m. 6. o.

- és a készenléti tartalék erők megnövelt készségi foka.²⁵⁹

A stratégia az erőket kritikusnak ítélte meg a konfliktusok megelőzése, az elrettentés és a háború megvívására tekintetében.

Elköteleződés békeidőszakban

A tengerentúli jelenlét és az erőket adta a stratégia feladatai végrehajtásának alapját. Ezen feladatok első csoportja, a békeidőszaki elköteleződés, olyan feladatokat határoz meg a haderő részére (nem fegyveres), amelyek demonstrálják az Egyesült Államok elkötelezettségét, fejlesztik a kollektív katonai képességeket, hozzájárulnak a demokratikus eszmék terjedéséhez, csökkentik az emberek szenvedését, és más módokon növelik a regionális stabilitást. Ezek a feladatok az amerikai haderő alaprendeltetéséből adódó feladatainak tekinthetők.

Kétoldalú katonai kapcsolatok. A stratégia úgy látta, hogy a kétoldalú katonai kapcsolattartás és a közös programok végrehajtása az egyik leghatékonyabb eszköz a biztonság fenntartásához. A biztonsági környezet kiváló lehetőséget teremtett, a korábbi ellenségekkel és el nem kötelezett országokkal történő együttműködésre. Az Öböl-háború, illetve a Haiti humanitárius művelet tapasztalatai alapján a stratégia megállapította, hogy olyan többnemzeti műveletekre is sor kerülhet, ahol az amerikai erők nem hagyományos szövetségesekkel hajtanak végre a műveleteket. Ezen műveletek sikere a kölcsönös bizalmon, a hatékony kommunikáción az interoperabilitáson, a doktrinális hasonlóságon alapul, ami a kétoldalú katonai kapcsolatok eredményének tekinthető. A stratégia szerint a közös programok arra is alkalmasak, hogy befolyásolják és terjesszék a demokratikus értékeket az újonnan függetlenné vált demokratikus országok hadseregeiben. E tekintetben Közép- és Kelet-Európa országai elsődleges célcsoportnak tekinthetők. A stratégia születésekor az amerikai kétoldalú katonai kapcsolatok fejlesztését végrehajtó csoportok 12 térségbeli országban tevékenykedtek. A közös kiképzések, gyakorlatok különösen hasznos tapasztalatokkal bírnak. Ezen gyakorlatok támogatása hozzájárult az előretolt bázisok létrehozásához, a logisztikai támogatáshoz és a biztonsági együttműködési megállapodások megkötéséhez. A stratégia megerősítette az alakulatok közötti kétoldalú katonai együttműködés, illetve a meghatározott időre

²⁵⁹ i. m. 7. o.

szóló humán csereprogramok fontosságát is. Úgy látta, hogy a katonai akadémiák közötti tanár, diák csereprogramok segítik a megértést az intézmények között.²⁶⁰

Biztonsági segítségnyújtási programok. A stratégia feladatul szabta a haderőnek, hogy segítséget nyújtson más nemzeteknek problémáinak kezelésében. Ezek a gondosan kidolgozott és egyeztetett tevékenységek az adott ország fejlesztési programjait voltak hivatottak támogatni. A programok lehettek kétoldalú és multilaterális gyakorlatok, civil katonai műveletek, felderítési és hírszerzési információk megosztása és logisztikai támogatás.

A stratégia úgy ítélte meg, hogy a szövetséges és baráti országokkal közös kiképzések, valamint az amerikai haditechnika elérése erősíti az adott országok védelmét és koalíciós együttműködési képességét, illetve növeli az Egyesült Államok befolyását és megerősíti viszonyát a fejlődő demokráciákkal és biztonsági partnerekkel. A biztonsági segítségnyújtás elrettenti az agresszorokat az instabil régiókban és hatékony alternatívát jelent az amerikai erők állomásoztatásának. Az együttműködés leghatékonyabb formája az Nemzetközi Katonai Oktatási és Kiképzési Együttműködés²⁶¹ program, melynek keretében a stratégiát megelőző évben száz külföldi ország hallgatói vettek részt az Egyesült Államok katonai intézményeinek kurzusain, ahol nem csak technikai információkat tanultak, de bővebb ismereteket szereztek az amerikai értékekről és életformáról. A regionális parancsnokok egybehangzó véleménye szerint a biztonsági segítségnyújtási programok, illetve a katonai együttműködési programok hasznossága jóval meghaladja a költségeket, ezért a stratégia ezen együttműködési formák fokozását irányozta elő.²⁶²

Humanitárius műveletek. A stratégia megerősítette, hogy az amerikai haderő készen áll, hogy humanitárius és katasztrófaelhárítási műveletekben vegyen részt külföldön és az Egyesült Államokban. A haderő ilyen esetekben jól használható, különleges logisztikai, híradó és biztonsági képességekkel rendelkezik (szállítás, ellátás, elosztás). Esetenként a haderő legnagyobb hozzájárulása az, hogy gyorsan képes reagálni, míg az erre szakosodott intézmények leterheltek más régióban.²⁶³

²⁶⁰ i. m. 8. o.

²⁶¹ International Military Education & Training (IMET): az éves költségvetéssel rendelkező program együttműködő országait a külügyminiszter határozza meg, a program végrehajtásáért a védelmi miniszter felel.

²⁶² National Military Strategy of the United States of America, 1995. 8-9. o.

²⁶³ i. m. 9. o.

Drog és terrorellenes műveletek. A stratégia kijelentette, hogy a haderő, együttműködve a bűnüldöző szervekkel, minden az elnök és a kongresszus által ráruházott eszközt felhasznál az országba irányuló drogcsempészet megakadályozására, és az Egyesült Államok, akár egyedül, akár szövetségeseivel, fellép a nemzetközi terrorizmus ellen.²⁶⁴

Békefenntartás. A stratégia úgy fogalmazott, hogy az amerikai haderő továbbra is felkészült, hogy eseti jelleggel támogasson hagyományos békefenntartó műveleteket, amennyiben a körülmények, és az Egyesült Államok érdekei úgy kívánják, ami akár harcoló csapatok alkalmazását is jelenthette. A stratégia e téren irányadónak tekintette az elnök 25-ös direktíváját²⁶⁵. Az Egyesült Államok elnöke megparancsolta, hogy amerikai erők csak úgy vehetnek részt békefenntartó műveletekben, ha ez nem gyengíti az ország védelmi- és harcképességét. A békefenntartó műveletekre, mint erőszakszorozóra tekintett, ami elősegíti a biztonság és stabilitás fenntartását, ezért előrevetítette az amerikai erők ENSZ műveletekben történő részvételét és támogatását, valamint a békefenntartó képességek fejlesztését²⁶⁶. Visszaulva a Powell doktrínára a stratégia leszögezte, hogy az Egyesült Államok csak olyan ENSZ műveletet támogat, ahol a politikai és katonai célkitűzések jól meghatározottak és kivitelezhetőek, és a beavatkozás az USA érdekeit szolgálja. Az Egyesült Államok a végrehajtás során csak a terhek egy részét vállalja. A parancs szerint a békefenntartó, békekikényszerítő műveletek és azok végrehajtását megalapozó képességek fejlesztése beépült a nemzeti biztonsági és katonai stratégiába. Ugyanakkor kiemelt fontossággal bír a műveletek céljának meghatározása, a közvélemény és kongresszus támogatása, az erők védelme, és az alkalmazásra kerülő amerikai erők fölötti parancsnoki jogkör. Az alkalmazott képességek minden esetben a feladat jellegéhez igazodnak, legtöbb esetben kiegészítve a szövetségesek, illetve ad hoc koalíciós partnerek képességeit.

A stratégia ennek megfelelően rögzítette, hogy a békefenntartó műveletek különböznek a hagyományos katonai műveletek feladataitól, és az alkalmazott képességektől, melyekre a doktrinális háttér megteremtése és a kiképzés folyamatos,

²⁶⁴ u. o.

²⁶⁵ Bill Clinton 1994. május 3-án aláírt titkos parancsa a békefenntartó műveletekben történő amerikai részvételre vonatkozóan. A parancsból először nyilvános kivonat készült, majd minősítését feloldották. Presidential Decision Directive - NSC-25, 1994. május 3. 29 o.

²⁶⁶ A parancs külön politikai irányelvet tartalmaz „Az Egyesült Államok politikája a többnemzeti békeműveletek reformjára” címmel. i. m. 5. o.

illetve előirányozta a haderő tartalék komponensei elemeinek nagyobb jövőbeni szerepvállalását a béketámogató műveletekben, és azok támogatásában.²⁶⁷

Elrettentés és konfliktusmegelőzés

Az elrettentés és konfliktusmegelőzés a stratégia második összetevője, amely magában foglalja azokat a tevékenységeket melyek, célja a békét és biztonságot veszélyeztető fenyegetések elrettentésre, valamint a biztonság és stabilitás helyreállítása a nemzetközi joggal összhangban.²⁶⁸

Nukleáris elrettentés. E tekintetben a stratégia elsődleges prioritásként határozta meg egy nukleáris támadás elrettentését az Egyesült Államok, illetve szövetségesei ellen. A stratégia megállapítása szerint az Egyesült Államok túlélése, a nemzeti érdekek védelméhez szükséges cselekvési szabadság fenntartása, a stratégiai és nem stratégiai nukleáris erőktől, és a kapcsolódó vezetési és híradó rendszerektől függ. A stratégia a kis idővel azelőtt befejezett Nukleáris Erők Felülvizsgálata²⁶⁹ jelentésre támaszkodva határozta meg a következő században, illetve a közeljövőben szükséges eszközöket és rendszereket.²⁷⁰ A folyamatos fegyverzetkorlátozási egyezmények eredményeként bekövetkező csökkentések ellenére fenntartották a stratégiai triád²⁷¹ és hordozó eszközeiket. Ennek célja a rendkívül jelentős stratégiai fegyverekkel rendelkező lehetséges ellenségek elrettentése, illetve a nukleáris előny megszerzésének kizárása volt. Ezen felül a stratégia szükségesnek ítélte az elrettentéshez és a szövetségesek védelméhez a nonproliférációs törekvésekben döntő tényezőként számító, előretolt, nem stratégiai nukleáris fegyverek fenntartását.²⁷²

Regionális szövetségek. A stratégia rögzítette, hogy az Egyesült Államok regionális és globális stratégiája az erős és hatékony szövetségekre épül. Értékelése

²⁶⁷ National Military Strategy of the United States of America, 1995. 9. o.

²⁶⁸ u. o.

²⁶⁹ Nuclear Posture Review. A felülvizsgálat a Bottom-Up Review nukleáris szegmensének tekinthető. Az első ilyen jellegű felülvizsgálat volt a hidegháború után, ami áttekintette a nukleáris politikát, doktrínákat, haderőstruktúrát, vezetés-irányítást, műveleteket, az infrastruktúrát, a biztonsági rendszabályokat, és a fegyverzetkorlátozási folyamatokat. A felülvizsgálat négy alapelvet határozott meg: 1. a nukleáris erők kisebb szerepet játszanak az Egyesült Államok védelmében; 2. jelen körülmények között kisebb nukleáris erőre van szükség; 3. a Független Államok Közössége országaiban zajló nukleáris leszerelési folyamat befejezéséig az Egyesült Államok egy gyorsan rendszerbe állítható tartalék erőt képez; 4. az USA szövetségeseire is kiterjeszti a nukleáris elrettentés védelmét.

²⁷⁰ Balogh István: A washingtoni nukleáris stratégiai tervezés mint intézményi játszma. In.: Nemzet és Biztonság, Biztonságpolitikai Szemle. 2010. február. 33. o.

²⁷¹ A hagyományos „stratégiai triád”: interkontinentális ballisztikus rakéták, stratégiai bombázók és nukleáris robbanófejekkel felszerelt hordozóeszközöket szállító tengeralattjárók.

²⁷² National Military Strategy of the United States of America, 1995. 10. o.

szerint e tekintetben egy stabil és multipoláris világ megteremtése két képességtől függött:

- képes-e az Egyesült Államok meglévő szövetségeit az aktuális és jövőbeni kihívásokhoz adaptálni;
- képes-e új kapcsolatokat kialakítani.

A stratégia értékelése szerint Európában, ahol az Egyesült Államok jelentős érdekekkel rendelkezik, az amerikai erők erős elkötelezettséget demonstrálnak. Ezen felül az USA biztosítja a NATO kulcsfontosságú vezetőit, kritikus hírszerzési és kommunikációs támogatását és nukleáris garanciát biztosít az európai biztonság fenntartásához. Meghatározta, hogy az Egyesült Államok továbbra is fenntartja képességét, hogy katonai műveleteket, illetve a szövetség hatékonyságát és interoperabilitását növelő kiképzési gyakorlatokat hajtson végre a szövetség területén belül és kívül. A stratégia meglátása szerint a hidegháború befejeződése a NATO erőit, a Szovjetunió és a Varsói Szerződés ellen létrehozott masszív elrettentő erőből, rugalmas, a biztonsági kihívásokra választ adni tudó katonai erővé alakította.

A Szövetség új stratégiai koncepciót fogadott el, amely elismeri a megváltozott geostratégiai környezetet és erőit, parancsnoki struktúráját, valamint feladatrendszerét ennek megfelelően alakították ki. Az összhaderőnemi alkalmi harci kötelék koncepcióját magáévá téve a NATO hozzájárul a nem hagyományos, területen kívüli műveletekhez úgy, mint békeműveletek, békekikényszerítés és humanitárius segítségnyújtás. A stratégia megállapította, hogy az a tény, hogy sok korábbi ellenség szeretne a NATO-hoz csatlakozni azt jelenti, hogy a Szövetség sikeresen alkalmazkodott a megváltozott biztonsági kihívásokhoz. Több mint húsz ország, köztük Oroszország csatlakozott a NATO Békepartnerségi Programjához²⁷³. Ezek az országok szerették volna szorosabbra fűzni kapcsolataikat a nyugattal, illetve védelmi programjaikat, politikájukat közelíteni a NATO-hoz. A stratégia kinyilvánította, hogy az Egyesült Államok aktívan részt vesz a NATO Békepartnerség Programjában, mivel az erősíti a regionális stabilitást, illetve elengedhetetlen előfeltétele a NATO bővítésének.

A stratégia rendkívüli módon felértékelte az ázsiai, csendes-óceáni térséget, kiemelte, hogy az Egyesült Államok hét védelmi együttműködési megállapodásából

²⁷³ Partnership for Peace, Pfp: amerikai kezdeményezésre a NATO 1994-es brüsszeli csúcstalálkozóján elfogadott program, amelyik a NATO és a Varsói Szerződés volt tagállamai közötti együttműködést tűzte ki célul.

öt ebből a gazdaságilag rendkívül gyorsan fejlődő régióból származó országgal van. A stratégia megerősítette az Egyesült Államok elkötelezettségét a régió biztonsági együttműködési szervezete, az ASEAN²⁷⁴ felé. A stratégia értékelése szerint az Északkelet-Ázsiában, Japánnal meglévő biztonsági együttműködés továbbra is alapvető fontosságú az Egyesült Államok biztonságát tekintve. A Japánban települt erők demonstrálják az USA elkötelezettségét a térség felé, illetve válságkezelő műveletekben is alkalmazhatóak. A rendszeresen megrendezésre kerülő gyakorlatok fokozzák az együttműködési képességet a két ország hadserege között.

Az Egyesült Államok térségbeli stratégiájának másik kulcseleme Dél-Korea védelme volt, melyet az ott állomásozó csapatok demonstrálnak. Japánhoz hasonlóan az Egyesült Államok Dél-Koreában is közös gyakorlatokkal növelte az együttműködés hatékonyságát.

A délnyugat-ázsiai térségben a stratégia Irakot és a forradalmi Iránt jelölte meg veszélyforrásként, amelyek szociális, politikai, és gazdasági feszültségeket szíthatnak a régió országaiban. A stratégia kiemelte, hogy az Egyesült Államok elkötelezett a Perzsa-öböl térségének stabilitása és biztonsága iránt és kétoldalú védelmi együttműködési programokkal, egyezményekkel, biztonsági segítségnyújtási programokkal, előretolt jelenléttel és közös gyakorlatokkal kívánja erősíteni a térség stabilitását. A stratégia úgy látta, hogy ezek a tevékenységek kritikusak a térség biztonságának megőrzése szempontjából, ezért szükséges a térség országai saját védelmi képességeinek fejlesztése.

A stratégia a nyugati féltekére vonatkozóan kiemelte a fejlődő demokráciák támogatását Latin-Amerikában, Mexikóban, illetve kapcsolattartást az Amerikai Államok Szervezetével^{275, 276}.

Válságkezelés. A stratégia megismételte, hogy ahhoz, hogy az Egyesült Államok világszerte meg tudja védeni érdekeit, az elrettentés különböző formáit, illetve megelőző intézkedéseket kell alkalmazni. Az alaperő koncepcióhoz hasonlóan, alkalmazás esetén a válságkezelő erők elsősorban az előretolt erőkből kerülnek ki,

²⁷⁴ Association of Southeast Asian Nations. A Délkelet-ázsiai Nemzetek Szövetsége tíz délkelet-ázsiai állam kormányközi együttműködésén alapuló regionális biztonsági szervezet. Célja, hogy a délkelet-ázsiai térség államainak politikai, gazdasági, katonai, oktatási és kulturális együttműködését elősegítse.

²⁷⁵ Organization of American States. Az amerikai államok regionális nemzetközi szervezete, amelynek célja a demokrácia fejlesztése, politikai, gazdasági, biztonsági problémák kezelése és a fejlődés segítése, valamint a hagyományos fegyverek korlátozása.

²⁷⁶ National Military Strategy of the United States of America, 1995. 10-11. o.

ugyanakkor a szükséges erők máshonnan is bevetethetők. A gyors megerősítési feladatokhoz, mint például az iraki csapatok 1994-es ismételt délre csoportosítása és Kuvait fenyegetése volt, tengeri és földi előre csoportosított felszerelés, megerősített légi és tengeri szállítási kapacitások és légi utántöltő képességek szükségesek. A stratégia a válságkezelés szempontjából kulcsfontosságúnak ítélte a gyors erőkivetítési képességet az Egyesült Államok területéről a tengerentúlra.

Fegyverzetkorlátozás. A stratégia úgy ítélte meg, hogy a fegyverzetkorlátozási tevékenység jelentősen hozzájárul az Egyesült Államok biztonságához azáltal, hogy csökkenti a biztonságot fenyegető fegyverek számát és típusát és általában a regionális fegyverkezést. Kiemelte a rakétavédelmi rendszerek kiépítését korlátozó szovjet-amerikai szerződést, a SALT-I. és SALT-II. szerződéseket, a közepes hatótávolságú nukleáris erőket korlátozó szerződést és a nukleáris fegyverek elterjedésének megakadályozásáról szóló szerződést, valamint a hagyományos fegyverek csökkentésében mérőföldkőnek számító CFE szerződést, amely jelentősen csökkentette a fegyvereket és a történelem során először jelentősen növelte a biztonságot az Egyesült Államok számára oly fontos térségben. A stratégia kilátásba helyezte a fegyverzetkorlátozási tevékenységek folytatását különös figyelemmel a tömegpusztító fegyverekre és megállapította, hogy amennyiben a vegyifegyvereket tiltó konvenció hatályba lép, az a vegyi fegyverek és gyártókapacitásaik teljes megsemmisítéséhez vezethet.²⁷⁷

Bizalomépítő intézkedések. A stratégia előre jelezte, hogy az Egyesült Államok hadereje a jövőben is részt vesz a bizalomerősítő tevékenységekben, hogy növelje a nyíltságot és a transzparenciát a védelmi ügyekben. Az 1994. évi Bécsi Dokumentum végrehajtása konkrét együttműködési formái az információcsere, a gyakorlatok korlátozása és kölcsönös megfigyelése, és a katonai képességek bemutatása. A veszélyes katonai tevékenység szabályozását előírányzó együttműködési megállapodások, mint például az Open Sky, amely átrepülést engedélyez a részes államok területe felett, közvetlenül támogatják a konfliktus megelőzést.

Civilek evakuálása a műveleti területről. A stratégia kinyilvánította, hogy az Egyesült Államok kormánya felelősséggel tartozik állampolgárai védelméért

²⁷⁷ i. m. 11. o.

külföldön és otthon egyaránt, ezért amennyiben egy külföldi országban a biztonsági helyzet amerikai életet veszélyeztet, a haderő a Külügyminisztériummal karöltve, minden rendelkezésre álló eszközt megragad, hogy gondoskodjon állampolgáiról.

Kényszerítés szankciókkal. A stratégia leírta, hogy a jövőben az Egyesült Államok hadereje egyre inkább részt vesz olyan akciókban, melyek célja, hogy érvényt szerezzenek az Egyesült Államok vagy az ENSZ hatóságai által hozott intézkedéseknek, gazdasági szankcióknak.

Békekikényszerítés. A stratégia megismételte, hogy az Egyesült Államok hadereje alkalmazásra kerülhet békekikényszerítő műveletekben, vagy a béke és háború közötti úgynevezett szürke zónában lévő egyéb műveletekre. Ezen műveletek lehetnek: erő alkalmazása, erő alkalmazásával történő fenyegetés, illetve diplomáciai és gazdasági tevékenységek, amelyek kormányzati és nem kormányzati szerveket érintenek. A tevékenység célja lehet a nemzetközi béke és biztonság fenntartása vagy válasz egy agresszor fenyegetésére. Az iraki, a szomáliai vagy a jugoszláviai események tapasztalatait feldolgozva, visszaulva a 25-ös direktívára, a stratégia kijelentette, hogy amennyiben az Egyesült Államok hadereje feladatot kap egy ilyen művelet végrehajtására, amely harcoló erőket is érint, a következőknek kell megfelelni:

- a pontosan meghatározott célokhoz hatékony erőt kell generálni;
- a tiszta célkitűzéseket döntő fölényel kell elérni;
- a célok eléréséhez folyamatosan újra kell értékelni, illetve – amennyiben szükséges – módosítani kell az alkalmazott haderőt és összetételét.

Ezt a fajta hozzáállást jól mutatja az 1994-es szeptemberében kezdődő Haiti beavatkozás.

A stratégia hangsúlyozta, hogy a békekikényszerítő művelet során a vezetés és irányítás rendkívül kritikus. A stratégia leszögezte, hogy amerikai erők alkalmazása esetén a műveletet vagy egy erre létrehozott amerikai parancsnokság vagy pedig egy kompetenciával rendelkező nemzetközi szervezet (pl. NATO) által alapított parancsnokság vagy egy ad hoc koalíció parancsnoksága vezeti. Minél nagyobb a harc valószínűsége, illetve a műveletben résztvevő amerikai erők száma, az Egyesült Államok annál jelentősebb vezető szerepet vállal. Alapvetés azonban, hogy az

Egyesült Államok elnökének parancsnoki jogköre folyamatosan megmarad az erők felett^{278, 279}.

A győzelem kivívása

Az amerikai létfontosságú érdekek végső biztosítékának tekintett harmadik elem, nem volt más, mint az Egyesült Államok haderejének képessége a háború megvívására és megnyerésére. Ez a képesség létfontosságú, hogy elrettentse az agresszorokat, megelőzze a konfliktusokat és amennyiben sor kerül rá, a gyakorlatban is bizonyítson. A harcképesség fenntartása a haderő elsődleges felelőssége, illetve valamennyi katonai tevékenység vezérlő elve. A stratégia nyíltan fogalmazta meg az Egyesült Államok hadereje létezésének okát. A stratégia felsorolta azokat az alapelveket, amiket háború esetén az amerikai haderő követ:

Tiszta célkitűzések, döntő erő. Ez nem jelent mást, mint hogy olyan célkitűzéseket kell meghatározni, amelyek támogatják a nemzeti, politikai célkitűzéseket, és ezekhez párosítani kell a győzelemhez szükséges katonai erőket.

Erőkivetítés a fegyveres konfliktus idején. Amennyiben egy fenyegetett térségben a válság fegyveres konfliktussá fajult, az amerikai haderő minden esetben támogatja a térségbeli szövetségeseket, megteremtve a lehetőséget, hogy hatékony koalíciót hozzanak létre egy regionális agresszor legyőzésére. A műveleti területre előre csoportosított amerikai erők támogatására az Egyesült Államok az ország területéről vagy a tengerentúli előretolt bázisairól erőkivetítést alkalmaz, légi, szárazföldi, és tengerészeti erejével. Az erőkivetítés, amennyiben szükséges, nagy létszámú csapatok bevetésében is testet ölthet. Ahhoz, hogy ezeket a feladatokat végrehajtsák, részletes tervekre van szükség, amelyek tartalmazzák a szükséges hírszerzési, logisztikai, híradó támogatást és az erők védelmének képességét. Hogy az Egyesült Államok milyen mértékben támaszkodik a műveletek során megszerzett tapasztalatokra, a haiti művelet bizonyítja a legjobban, ahol a csapatok és harcanyagok szállítása gyakorlatilag akadálytalan volt, ami a Sivatagi Vihar hadművelet tapasztalatai feldolgozásának köszönhető. A tartalék komponens harci, harctámogató, illetve harci kiszolgáló-támogató erőinek közvetlen és mihamarabbi elérése is rendkívül fontos válság idején.²⁸⁰

²⁷⁸ Szintén a 25-ös direktívában megfogalmazott alapelv.

²⁷⁹ National Military Strategy of the United States of America, 1995. 12. o.

²⁸⁰ i. m. 13. o.

Többszemzeti és összhaderőnemi harc. Bár az Egyesült Államok fenntartja a képességet, hogy a konfliktusait egyedül vívja meg, a legtöbb esetben együttműködik regionális szövetségeseikkel, illetve baráti koalíciókkal, ami növeli a művelet hatékonyságát. A többszemzeti műveleti alkalmazás, a stratégiában korábban már említett békeidőszaki együttműködés, a közös kiképzések, gyakorlatok eredménye, ami kedvező nemzetközi megítélést teremt és tart fenn, valamint lehetővé teszi a katonai képességek fokozását és a döntő erő generálását a művelet során.

A stratégia a modern hadviselés fontos követelményeként említette az összhaderőnemi alkalmazást, tisztán amerikai vagy többszemzeti alkalmazás esetén is. Fontos, hogy valamennyi haderőnem kiképzett és magas készenléti erővel járjon hozzá a művelet sikeréhez, és a megfelelő időben és helyen, biztosítsa az egymást kiegészítő katonai képességeket. Valamennyi haderőnem rendelkezik elsődleges és másodlagos feladattal, mivel a csapataik kiképzésének, szervezésének, és felszerelésének feladata rájuk hárul. A szárazföld szárazföldi műveleteket, a haditengerészetet a tengeren, vagy a tengerről hajt végre műveleteket a légierő pedig műveleteket hajt végre a levegőben, illetve valamennyi haderőnem használja a légteret.

A stratégia meghatározta az egyes haderőnemekkel szemben támasztott képességekvetelményeket is:

A szárazföldi erőknek önállóan képesnek kell lenni az erőket a műveleti területen bevetni, az ellenséggel harcérintkezésbe kerülni, megragadni a kezdeményezést, valamint a műveleti terület teljes szélességében és mélységében összehangolt manőverekkel és precíziós csapásokkal pusztítani. Késesnek kell lenniük továbbá, manőverekkel elérni a műveleti szabadságot, illetve kellő mozgékonyssággal elérni céljaikat mielőtt az ellenfél ellenintézkedéseket fogantosítana. A stratégia előírta, hogy a szárazföldi erőknek mindazon képességekkel rendelkezniük kell, amelyek szükségesek a harc irányításához. Ezen felül, a szárazföldi erőknek biztosítaniuk kell a harctámogatást, illetve a harci kiszolgáló-támogatást csapataik és más haderőnemek harctéren bevetett csapatai részére. A szárazföldi csapatok feladata a terület elfoglalása, a lakosság kontrollálása és biztosítani, hogy a művelet elérje politikai célját.

A haditengerészeti és tengerészgyalogos erőknek képesnek kell lenniük a tengeri és partraszálló műveletek végrehajtására. Az előretolt tengerészeti expedíciós erők, rendelkeznek a képességgel, hogy erőszakkal behatoljanak az ellenséges

területre, szükség esetén megerősítsenek előretolt elemeket, és megállítsák az ellenség előre nyomulását, illetve támogassák a saját erők szárazföldi, és szárazföldön települő légierő csapatokat. A haditengerészet légi, szárazföldi, vízi vagy rakétarendszerekkel végrehajtott tűztámogatást biztosít. A hajózhatóság szabadságának biztosításával, illetve a stratégiai szorosok felügyeletével a tengerészeti és haditengerészeti tengerészgyalogos erők biztosítják a stratégiai manőverezési szabadságot, növelve az összhaderőnemi erők bevetethetőségét és fenntarthatóságát.

A stratégia értelmezésében a légierő csapatoknak képesnek kell lenni olyan katonai műveletek végrehajtására, hogy megszerezzék és uralják a légteret, fenntartsák a légtérellenőrzést, feltartóztassák a létfontosságú ellenséges képességeket és hozzájáruljanak az ellenség harci képességének csökkentéséhez, pusztításához. A légifölény megszerzése nélkülözhetetlen ezért a légierő csapatok gyorsan mozogva, közvetlenül az ellenség erőközpontját támadják. A légifölény harcászati és műveleti előnyt biztosít az összhaderőnemi csapatok részére azáltal, hogy biztosítja a manőverezés szabadságát. A légierő pontos és folyamatos tűzerőt, felderítést és felügyeletet, üzemanyag utántöltést és globális szállító kapacitást biztosít a csapatok gyors bevezetéséhez és az összhaderőnemi kötelék műveletben tartásához.

A stratégia növekvő fontosságot tulajdonított az űr haderőnek a modern hadviselésben az olyan képességi miatt mint, globális és hadszíntéri légtérfelügyelet, ballisztikus rakéták előrejelzése, pontos navigáció, biztonságos kommunikáció és felderítési információk biztosítása. Az űr eszközök biztosítják a hatékony vezetés irányítást és növelik a szárazföldi, haditengerészeti és légierő csapatok összhaderőnemi alkalmazásának hatékonyságát.

A stratégia kiemelte a különleges műveleti erők fontosságát, amelyek unikális képességei a közvetlen műveletek, különleges felderítés, a hagyományostól eltérő műveleti alkalmazás, terror elleni műveletek, pszichológiai műveletek. A megfelelően alkalmazott különleges műveleti erők alkalmazása olyan képességeket biztosít a vezetésnek, amelyek növelik a harctéri előrelátást, a rugalmasságot, és kezdeményezőkézséget.²⁸¹

Az információs háború fontossága. A stratégia – részben az Öböl-háború tapasztalataira alapozva – hangsúlyt helyezett az információs hadviselésre, amit a modern felderítési és hírszerzési adatgyűjtés és analízis, a nagy sebességű

²⁸¹ i. m. 13-15. o.

adatfeldolgozás és továbbítás tett lehetővé. A stratégia sürgette, az integrált információs rendszerek alkalmazását, a szükséges doktrínák és kiképzési programok kidolgozását és biztosítását a stratégiai előny megszerzése céljából.

Küzdelem a tömegpusztító fegyverek ellen. A stratégia előírta, hogy az elrettentés céljából nyilvánvalóvá kell tenni az Egyesült Államok azon képességét, hogy tömegpusztító fegyver alkalmazása esetén is képes a válságok kezelésére, illetve hatékony védelmi képességeket kell kiépíteni ellenük. Ugyanakkor mindent meg kell tenni a tömegpusztító fegyverek használata ellen, felkészülve a nukleáris, vegyi, és biológiai szennyezett területeken történő műveletek végrehajtására.

Két regionális válság kezelése. A stratégia kiemelte, hogy egy válságkezelő műveletben történő részvétel esetén, a felsorolt alapelvek alkalmazásán túl, a haderő növeli a készenlétet, felkészülve egy második regionális válsághelyzet hatékony kezelésére, illetve lehetővé tette a stratégiai képességek átcsoportosítását, a konfliktus megvívásához szükséges elegendő erő meghagyása mellett.²⁸²

Erőgenerálás. A stratégia az erőgenerálás szempontjából a gyorsaságot emelte ki és lehetővé tette a tengerentúlon alkalmazott erők átcsoportosítását, átszervezését, feladatra történő felkészítését és ismételt bevetését. A normál eljárásrenddel szemben – amikor a katonai erők a biztonsági helyzet stabilizálása után az arra felkészült szervezeteknek adják át a felelősséget – válság esetén, egy esetleges másik válság kitörését szem előtt tartva, a folyamat felgyorsul és a haderő csak az amerikai érdekeket közvetlenül érintő, katonai szakértelmet igénylő feladatok végrehajtásában marad érintett, átadva a felelősséget az ENSZ-nek vagy más regionális biztonsági szervezetnek. A válságkezelés időszakára a stratégia jelentős tartalék erő mobilizálását és alkalmazását írta elő harci és harci támogató műveletekben, illetve a bevetett aktív erők pótlására.

A stratégia számolt a helyi lakosság problémáinak kezelésével, humanitárius segítségnyújtással, amelyek tervezése a válság kezelésével egyidőben elkezdődnek és folyamatosak a válság alatt. A stratégia kiemelte a kormányzati és nem kormányzati szervezetekkel történő koordináció és együttműködés fontosságát az átmeneti időszak alatt, amíg a meghatározott funkciók átadásra nem kerülnek a nem katonai szervezeteknek és megtörténik erők kivonása.²⁸³

²⁸² i. m. 15. o.

²⁸³ i. m. 15-16. o.

5. 3. 4. ESZKÖZÖK

Haderő struktúra

A stratégia leírta, hogy az amerikai haderő összhangban a Bottom-Up Review eredményeivel már nyolcadik éve a csökkentés és az átalakítás szakaszában van. Ez a folyamat az 1989 évi 2 130 000 fős létszám helyett, 1999-re 1 445 000²⁸⁴ főt írt elő. A szárazföldi haderő aktív hadosztályainak száma 18-ról 10-re, a légierő hadosztályoké²⁸⁵ 24-ről 13-ra, a hadihajók száma pedig 567-ről 346-ra csökkent. A tengerészgyalogos erők továbbra is három tengerészgyalogos hadosztályba szervezve, 197 000-ről 174 000-es létszámúra²⁸⁶ csökkennek. A tartalékállomány az 1989-es 1 170 000 főről, 893 900 főre csökken, a haderőstruktúra jelentős csökkentésével egyidejűleg. A Parti Őrség aktív komponense 44 000 főről 36 300 főre csökken. A stratégia megállapította, hogy *a rugalmas és szelektív szerepvállalás katonai stratégiája a csökkentett haderővel is végrehajtható, amennyiben a csökkentést modernizációval, illetve a képességek fejlesztésével ellensúlyozzák.* A hidegháború utáni kiszámíthatatlan biztonsági környezet rugalmas és megfelelő válaszra képes katonai képességek fenntartását indokolja és a haderőstruktúrájának biztosítása kell a döntő győzelmet két majdnem párhuzamosan folyó, jelentős regionális konfliktusban. A stratégia leírta, hogy a minden lehetőséget számba vevő haderőtervezés ellenére jelentős bizonytalansági tényező marad a jövő kihívásainak kezelésében, ugyanis a kiszámíthatatlan környezetben nem állapítható meg a különböző erők és képességek valós értéke. A két nagy kiterjedésű regionális konfliktusban alkalmazható erők tervezésén kívül a stratégia figyelembe vette a tervezett feladatokhoz (tengerentúli jelenlét, a béke és háborús időszak támogatásához szükséges kozmikus képességek, nukleáris elrettentés) szükséges erőket is. A stratégia nélkülözhetetlennek nyilvánította a harctámogató erőket a haderő struktúrában: szállítás, logisztika, hírszerzés, híradó és egészségügyi képességek.²⁸⁷

A stratégia öt alapelvet határozott meg, amelyeken a harcoló és harctámogató csapatok felépítése nyugszik:

²⁸⁴ A valóságban a csökkenés ettől nagyobb volt: 1 386 000 főre csökkent a haderő 1999-re. Az 1995-ös létszám 1 518 000 fő volt. Statistical Abstract of the United States. U.S. Census Bureau, 2003. 345. o.

²⁸⁵ Lange, Katie: Military Units: How Each Service Is Organized. DodLive, 2017. május 17.

²⁸⁶ 1999: 173 000 fő volt a létszám. Statistical Abstract of the United States. U.S. Census Bureau, 2003. 345. o.

²⁸⁷ i. m. 17. o.

Minőségi állomány. A stratégia megállapította, hogy a Sivatagi vihar hadművelet tapasztalatai bebizonyították, hogy a jól képzett katona nem helyettesíthető, és a szerteágazóbb feladatokkal rendelkező kisebb haderő nem nélkülözheti a minőségi állományt. A stratégia számba vette a műveletek azon jellemzőit, amelyek a gondos tervezés és modern technológia ellenére rendkívüli megterhelést jelentenek a katonáknak: folyamatos bizonytalanság, rendkívüli érzelmi megterhelés, folyamatos, 24 órás terhelés nehéz terep és klimatikus viszonyok között, extrém stresszhatás alatt. Ilyen körülmények között a vezetői képességek, a bátorság, a kezdeményező készség, a rugalmasság és a katonai szakmai ismeretek elengedhetetlenek a győzelemhez. A stratégia úgy látta, *hogy az előrelátható technológiai fejlődés sem helyettesíti a jól képzett katonákat.* A stratégia elismerte, hogy a katonák megtartásához és fejlesztéséhez felvilágosult vezetésre, életszerű kiképzésre, jó életkörülményekre van szükség. Ez nemcsak a katonákról és családjaikról történő gondoskodást jelenti, de biztosítani kell, hogy a műveleti tempó az elfogadható határokon belül maradjon.

Készenlét. A válságok hirtelen és váratlan kitörése miatt a stratégia szükségesnek tartotta a feltöltött, felszerelt, kiképzett és műveletben tartható, a stratégia alkalmazási követelményeinek megfelelő erő hatékony készenléti szintjének fenntartását, illetve egy tartalék erő készenlétben tartását a bizonytalanságok kezelésére. A stratégia az alkalmazás formájával összhangban hangsúlyt helyezett az összhaderőnemi és többnemzeti készenlét növelésére is.

Fejlesztés. A stratégia több területen írta elő a képességek fejlesztését: stratégiai mozgékonyt biztosító képességek, légi szállítás, tengeri szállítás, harctéri felderítés, integrált rendszerek, felderítő platformok és pilóta nélküli repülő eszközök. Előírta robosztus globális képességgel rendelkező kommunikációs rendszerek, és zavarásnak ellenálló, műholdas kommunikációs és globális vezetés irányítási rendszerek fejlesztését, valamint a katonai és kereskedelmi kozmikus rendszerek integrálását a harctámogatás érdekében. A stratégia konkrét eredményekről is beszámolt: 18 db C 17-es nehéz szállító repülőgép leszállítása, egy szárazföldi nehéz dandár eszközeinek tengeren történő előre csoportosítása, ami így elérhető Északkelet-Ázsiában és a Perzsa-öböl térségében. A stratégia tervbe vette három további dandár szárazföldi előre csoportosítását, kettőt Délnyugat-Ázsiában és egyet Dél-Koreában.

Modernizáció. A stratégia megállapította, ahhoz, hogy az Egyesült Államok hadereje *a legjobban felszerelt haderő maradjon, további modernizációs programok szükségesek, valamint a technológia felhasználásával új rendszerek kifejlesztése a régiek hadrendből történő kivonásával egyidejűleg.* A költségvetési megszorítások miatt a modernizációs programoknak azokra a területekre kell fókuszálni, ahol a kutatás fejlesztés jelentős megtérülést biztosít. A gyors technológiai fejlődés lehetővé teszi a régebbi rendszerek modernizálását is.

Egyensúly. A stratégiai követelmények kielégítésére az Egyesült Államoknak egy sokoldalú, tartalékkal rendelkező haderőre van szüksége, amelyben kiegyensúlyozott a harci és harctámogató erők száma, illetve az aktív és tartalékos komponens aránya.²⁸⁸

5. 3. 5. ÖSSZEGZÉS ÉS ÉRTÉKELES

A stratégia összegzése megállapította, hogy a jelen katonai stratégia folytatja az előző stratégiákat és a hidegháborús stratégiák evolúciójának tekinthető. A Szovjetunió felbomlása és a jelentős haderőcsökkentés ellenére ez a stratégia a globális elköteleződés stratégiája. Megállapította továbbá, hogy a rugalmasan és szelektíven alkalmazott katonai erő a nemzetbiztonság szavatolásának alapvető tényezője. Az elrettentés és a válságok megelőzése központi elemek a stratégiában.

A nemzetközi környezetet már nem az Öböl-háború eufóriájában, de még mindig optimistán értékeli. A kedvező folyamatokat, mint a közel-keleti békefolyamat elindítása, a NATO békepartnerségi programja, illetve a nukleáris leszerelési megállapodásokat Ukrajnával és Oroszországgal jelentős előrelépésnek értékeli a konzervatív oldalról megfogalmazott kritikák ellenére is. A gazdaság területén is kedvező folyamatokat azonosított az észak-amerikai szabadkereskedelmi egyezmény megkötését, és az ázsiai csendes-óceáni piacok megnyitására tett erőfeszítéseket, amelyek csökkentették az export intézkedéseket. A demokrácia export területén pedig Dél-Afrika átalakítási folyamatának támogatását, és az új, demokratikus Oroszországnak és a közép és kelet-európai államoknak nyújtott segítséget, valamint a nyugati féltekén elvégzett munkát.

Megfelelően azonosította a veszélyeket, a regionális szemléletből adódó regionális instabilitást, a tömegpusztító fegyverek proliferációjának veszélyét és a

²⁸⁸ i. m. 18-19. o.

transznacionális fenyegetéseket. Ugyanakkor túl nagy hangsúlyt fektetett a fejlődő demokráciákat fenyegető veszélyekre. Európára fókuszált, és az amerikai és világgazdaság kedvező folyamatai árnyékában nem vette észre az új nagyhatalmak felemelkedésének veszélyét. Katonai, technológiai, és gazdasági felsőbbrendűségének tudatában szemlélte a világban zajló folyamatokat. Számba vette a megszorodott katonai szerepvállalásokat, amelyek jelentősen növekedtek a hidegháború vége óta, jó alapot szolgáltatva a haderő fontosságának indokolásához. Bár érzékelte a nem állami szereplők tevékenységét, az nem kapott kellő hangsúlyt az értékelésben.

A katonai felsőbbrendűség tudata a katonai erő szükségszerű használatának kinyilvánításában is jelen volt a stratégiában. Definiálta a fegyveres erő funkcióját és szerepét, ami egyértelműen a háborúk megvívása.

Víziók, értékek és ambíciók: A stratégia értékei stabilan követték a korábbi stratégiákat, kicsit nagyobb hangsúlyt fektetve a gazdasági értékekre. A víziók tekintetében meglátását jelentősen befolyásolta az a tény, hogy katonai kihívó nélküli, egyedüli hatalomként maradt talpon. A korábbi stratégia megalkotásakor meglévő óvatos optimizmus, magabiztos hatalmi szemléletté változott, amelyet Brezinzski az idealista optimizmus stratégiájának nevezett. A készítőik nem csak tudták, de el is hitték, hogy az Egyesült Államok rendelkezik a világ legjobb és legerősebb haderejével és ehhez igazították céljaikat, amelyeket a katonai erő használatával kívántak elérni. A rugalmas és szelektív szerepvállalás stratégiája leírta, hogy az új nemzetközi környezetben milyen szelektív katonai képességek alkalmazásával, illetve katonai erővel kívánja elérni a nemzeti katonai célkitűzéseket.

Fő tevékenységek eszközök és más jellemzők: A stratégia a békeidőszaki rugalmas és szelektív szerepvállalás érdekében a tengerentúli jelenlétre és az erőkiemelésre helyezte a hangsúlyt. A képességek fejlesztését a jól beazonosított, az erőkiemelési képességet növelő tényezőkhez szükséges elemekre irányították, amelyek robusztus, globális erőkiemelési képességet eredményeztek. Növelték a légi és tengeri szállító kapacitást, az előrecsoportosított harcanyagokat, valamint a tartalék erők készenléti fokát. Ezen túl nagy hangsúlyt fektetett a baráti és partnerkapcsolatok kiépítésére a tengerentúli erők bevonásával. A közös gyakorlatokban, segítségnyújtási programokban és egyéb kétoldalú katonai tevékenységek fokozták az amerikai erők elfogadottságát is.

Forrás és költségigény: A stratégia még mindig csökkenő költségvetéssel számolt, de ez a haderő méretének párhuzamos csökkentésével egyidejűleg már nem volt különösen fájdalmas. A stratégia jól mérte fel, hogy a kitűzött célokat a csökkenő forrásokból csak egy kisebb, de modernizált haderő tudja végrehajtani, így ismét előtérbe került a technikai modernizáció.

Konzisztencia más politikákkal: A stratégia nyílt együttműködést várt el a haderőtől a nemzeti célkitűzésekre irányuló erőfeszítésekben. A katonai szerepvállalás meggyőzően támogatta a diplomáciai és gazdasági erőfeszítéseket, így gyakorlatilag „egész pályás letámadást” alkalmazva az amerikai érdekek érvényesítése érdekében.

Unilaterális, multilaterális jelleg: A stratégia kifejezetten multilaterális jellegű volt, az együttműködésre helyezte a hangsúlyt a korábbi ellenségeivel, az egyes régiókban meglévő szövetségeseivel, valamint a nemzetközi szervezetekkel. Ennek ellenére az Egyesült Államok tevékenységi szabadságát továbbra is fenntartotta.

Érzékenység és kockázatok: A stratégia rendkívül magabiztos volt ezért kifejezett kockázati tényezőt nem azonosított. Megemlítette ugyan a demokratikus átalakulások visszarendeződésének lehetőségét, de igazából nem számolt vele. Tovább vitte azonban a nukleáris fegyverek ellenőrizetlen proliferációjának kockázatát.

Összességében megállapítható, hogy amennyiben az 1992-es stratégiáról elmondható volt, hogy a stratégia túltervezett, illetve alulambicionált, úgy ebben a katonai stratégiában látható volt, hogy nem a haderőt csökkentették jelentősen, hanem az ambíciószintet emelték. A globális szerepvállalás és jelenlét hitelessé tétele érdekében megjelent a két nagyméretű konfliktus megvívásának képességekvetelménye a regionális agresszorok elrettentése érdekében. A Bottom-Up Review azzal, hogy további csökkentési tartalékot azonosított támogatta a stratégia végrehajtását, illetve előmozdította a modernizációt.

5. 4. AZ AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK 1997. ÉVI NEMZETI KATONAI STRATÉGIA²⁸⁹

Az 1997-es katonai stratégia, megfelelően a törvényi előírásoknak, hasonlóan a korábbi katonai stratégiákhoz, a Vezérkari Főnökök Egyesített Bizottsága elnökének a haderő alkalmazására vonatkozó elgondolása volt, amit a bizottsággal és a stratégiai parancsnokokkal közösen alakított ki a következő három-öt évre. A stratégiát a készítők az 1997-es Nemzeti Biztonsági Stratégiából²⁹⁰ és a védelmi miniszter által a Kongresszusnak, a Négyéves Védelmi Felülvizsgálatról készített jelentéséből²⁹¹ származtatták. A katonai stratégia értékelte a stratégiai környezetet, meghatározta a katonai célkitűzéseket, megvalósításuk módját, és a végrehajtáshoz szükséges katonai képességeket. A dokumentum nem volt minősített, így elérhető volt a kormányzati szervek, az állampolgárok és külföldi érdeklődők számára is.

A Nemzeti Biztonsági Stratégia és a Négyéves Védelmi Felülvizsgálat egy integrált stratégiai megközelítést alkalmazott, amely a *formálás, válaszadás és felkészülés* fogalmakkal jellemezhető. Ez a három koncepció lett a vezérlő elve az 1997-es katonai stratégiának, amely abból a feltevésből indult ki, hogy az Egyesült Államok továbbra is globálisan elkötelezett marad annak érdekében, hogy a nemzetközi környezetet saját és szövetségesei érdekei, illetve a nemzetközi biztonság fenntartása érdekében formálja. A stratégia hangsúlyozta, hogy a haderőnek, az amerikai érdekek védelmében, a válságok teljes spektrumára választ kell tudni adni, ezen felül megállapította, hogy az első két koncepcióba tartozó tevékenységek mellett, a haderőnek fel kell készülnie a bizonytalan jövő kihívásaira.

Bevezetőjében, a haderő céljának definiálásakor a katonai stratégia visszautalt az elnök által jóváhagyott Nemzeti Biztonsági Stratégiára, ami megfogalmazta a nemzet alapvető biztonsági érdekeit: az amerikaiak életének és biztonságának védelme; az Egyesült Államok értékei, intézményi és területi szuverenitásának fenntartása, a nemzet prosperálásának biztosítása. Ezen felül lényegi célkitűzésnek tekintette a diplomáciai eszközök és harcra kész katonai erő fenntartását és alkalmazását a nemzet biztonságának növelését érdekében. Megfogalmazásában a nemzet katonai erejének legfőbb célja elrettenteni az Egyesült Államokat és érdekeit fenyegető veszélyforrásokat és a lehetséges agresszorokat, valamint megvédeni ezeket

²⁸⁹ National Military Strategy of the United States, 1997. 33 o.

²⁹⁰ A National Security Strategy for A New Century, 1997. május. 34 o.

²⁹¹ Report of the Quadrennial Defense Review, 1997. május.

az érdekeket és értékeket, amennyiben az elrettentés hatástalannak bizonyul. A haderőre, mint a nemzeti érdekérvényesítési eszközök egyik elemére tekintett, amelyeket a kormány az egyéb eszközökkel együtt alkalmaz. Értelmezésében a katonai erő lényege, hogy a nemzeti biztonsági célkitűzések védelmében döntő erőt alkalmazzon az agresszorok elrettentése és legyőzése érdekében. Ebből vonta le azt a gyakorlati következtetést, hogy az Egyesült Államok haderejét azért szervezik, képzik ki, szerelik fel és tartják fenn, hogy sikeresen megvívja a nemzet háborúit.

A stratégia az ország érdekeit három kategóriába sorolta:

- a mindent felülíró létfontosságú érdekek: a túlélés, a biztonság, és az Egyesült Államok területi egysége;
- fontos érdekek, amelyek közvetlenül nem befolyásolják a nemzet túlélését, ugyanakkor hatással vannak a társadalom életszínvonalára, illetve meghatározzák a stratégiai környezet jellemzőit;
- humanitárius érdekek, amikor az Egyesült Államok alapértékei ezt megkívánják.²⁹²

A stratégia meglátása szerint a haderő valamennyi érdek veszélyeztetettsége érdekében alkalmazható, de minden esetben azonosítani kell, hogy az Egyesült Államok mely érdekei forognak kockán, milyen fenyegetés várható az amerikai csapatok ellen, és milyenek a katonai alkalmazás körülményei.²⁹³

A stratégia korábbi példákra hivatkozva megerősítette a haderő háborútól eltérő feladatokra történő alkalmazását: terrorizmus, tömegpusztító fegyverek, illegális drogcsempészet, és más fenyegetettségek elleni műveletek, amelyek meghaladják más kormányzati szervek képességeit. A stratégia feladatként írta elő még a civil hatóságok munkájának támogatását a nem katonai feladatokban, mint például katasztrófaelhárítás vagy helyi válságok kezelése.

A Nemzeti Biztonsági Stratégia átfogó megközelítésben, az Egyesült Államok globális vezető szerepének megőrzése, illetve a közös értékeken alapuló, megbízható biztonsági partner státusz fenntartása érdekében a nemzeti érdekérvényesítés valamennyi eszközét alkalmazhatónak tekintette államok és nem állami szereplők ellen. Az Egyesült Államok megkérdőjelezhetetlen katonai képességeire úgy tekintett, mint amelyek hozzájárulnak a kölcsönösen előnyös szövetségek, illetve biztonsági

²⁹² National Military Strategy of the United States, 1997. 5-6. o.

²⁹³ A Powell doktrína öröksége.

partnerségi kapcsolatok kialakításához, fokozzák a stabilitást a világ fontos régióiban és hozzájárulnak a biztonság és bizalom erősítéséhez a béke, a gazdasági növekedés, és a demokratizálódás érdekében. Felfogásában az Egyesült Államok globális szerepvállalása biztonságosabbá teszi a világot a nemzet, állampolgárai, érdekei és értékei számára. Globális érdekei, és az ehhez kapcsolódó szerepvállalása miatt az Egyesült Államok haderejének nagy része a tengerentúlon állomásozik, illetve készen áll a tengerentúli alkalmazásra. A haderő ilyen elrendezése hozzájárul a nemzetközi környezet formálásához, a stabilitás növeléséhez, a viták békés rendezéséhez, az agresszorok elrettentéséhez és ezáltal a konfliktusok megelőzéséhez. Hozzáférést biztosít a fontos infrastruktúrákhoz, és kedvező földrajzi pozícióhoz juttatja a haderő elemeit a gyors és hatékony válságkezeléshez.

A stratégia a békeidőszaki katonai szerepvállalás körébe sorolt minden, más nemzetekkel közösen, a biztonsági környezet formálása érdekében végrehajtott katonai tevékenységet. Ez a szerepvállalás a haderő általános stratégiai feladatának tekinthető, de különösen fontos az előretoltan állomásozó, a rotációs alapon vagy ideiglenes jelleggel bevetett tengerentúli csapatok tekintetében. A stratégia szerint ez a szerepvállalás demonstrálja az Egyesült Államok elkötelezettségét, növeli az interoperabilitást, erősíti a szövetségeseket, baráti országokat és koalíciós partnereket, hozzájárul az átláthatósághoz, demokratikus értékeket közvetít, elrettenti az agresszorokat, illetve elhárítja az instabilitást előidéző tényezőket, amelyek konfliktusokhoz vezethetnének.²⁹⁴

5. 4. 1. A STRATÉGIAI KÖRNYEZET ÉRTÉKELÉSE

A stratégia a lehetőségek és kihívások időszakának tekintette a 90-es éveket, ahol fejlődnek a demokratikus elvek, a nukleáris háború esélye gyakorlatilag a nullára csökkent, és a világ stabilitásának növelésében gyakran a diplomáciai erőfeszítések is eredményesnek bizonyulnak. Megállapította, hogy az Egyesült Államok jelenleg relatív biztonságban és békében, ugyanakkor rendkívül összetett és veszélyes stratégiai környezetben él. A globális, háború veszélye lecsökkent, a korábbi ellenségek különböző szintű együttműködést folytatnak az Egyesült Államokkal és a legtöbb ország biztonsági partnerként tekint rá. A tény, hogy központi értékeit, a képviseleti demokráciát, és a piacgazdaságot a világ térségeiben értéknek tekintették,

²⁹⁴ i. m. 6-7. o.

a stratégia kedvező lehetőségként értékelte a tartós béke, a prosperitás, és a nemzetek közötti együttműködés szempontjából. Megállapította, hogy az Egyesült Államoknak nincs kihívója, illetve nem látott jövőbeni kihívót, és figyelembe véve katonai potenciálját, illetve széleskörű alkalmazási képességét, nem azonosított olyan országot, vagy koalíciót, amely legyőzhetné az amerikai haderőt. Ezt, addig példátlan lehetőségnek értékelte a jövő biztonsági környezetének formálására. A stratégia megállapította, hogy az Egyesült Államok sikeresen alakítja szövetségi, és koalíciós együttműködési rendszerét az új nemzetközi környezethez.

A stratégia jelentős biztonsági kihívásként azonosította az instabilitást és regionális konfliktusokat okozó etnikai, gazdasági, szociális, és környezeti ártalmakat, a tömegpusztító fegyverek proliferációját, illetve a nem hagyományos, transznacionális és előre nem látható biztonsági fenyegetéseket.

Regionális veszélyek. A stratégia az államok, illetve országcsoportok közötti konfliktusokat tekintette a legsúlyosabb regionális biztonsági kihívásnak. Úgy ítélte meg, hogy a széleskörű amerikai szerepvállalás ellenére néhány regionális hatalom rendelkezik azokkal a katonai képességekkel és szándékkal, hogy katonai fenyegetést jelentsen az Egyesült Államokra. Iránt, Irakot és Észak-Koreát nevezte meg olyan fenyegetéseknek, amelyek biztosan nem szűnnek meg belátható időben. A stratégia értékelésében számos más regionális hatalomnak növekszik az anyagi lehetősége, hozzáférése olyan technológiákhoz, információkhoz, amelyek nagyobb katonai képességeket ezáltal befolyást biztosítanak számukra. Ezek közül néhányan, sértve az Egyesült Államok és szövetségesei érdekeit, regionális vezető szerepre törnek, és aszimmetrikus képességek kifejlesztésére törekednek, beleértve a nukleáris, vegyi, és biológiai fegyvereket és hordozó eszközeiket. Megállapította, hogy a rendelkezésre álló *azonnali globális kommunikáció lehetősége, lehetővé teszi a földrajzilag elszigetelt agresszorok ellenséges szándékú együttműködését.* A dokumentum az Egyesült Államok érdekeire fenyegetést jelentő további veszélynek értékelte a bukott vagy működésképtelenné váló instabil államokat.²⁹⁵

Aszimmetrikus kihívások. A stratégia külön bekezdésben tárgyalta az Egyesült Államokkal szemben kifejlesztett aszimmetrikus képességeket. Ide sorolta az olyan nem hagyományos, illetve költséghatékony megközelítésen alapuló képességeket, amelyek megkerülik az Egyesült Államok katonai erejét, és amelyekkel

²⁹⁵ i. m. 8. o.

a haderő, a fenyegetés jellegénél fogva nem versenyezhet hatékonyan. Ilyen a *terrorizmus, a tömegpusztító fegyverek használata, és az információs hadviselés*. Ezek a fenyegetések közvetlenül alkalmasak az Egyesült Államok területének és lakosságának támadására, illetve a tengerentúli kritikus infrastruktúrák elérésének megakadályozására. Hasonló kihívásnak tekinthető az Egyesült Államok világűrben kiépített rendszereinek fenyegetése – megakadályozva a kritikus információ áramlását –, a stratégiai nyersanyagokhoz történő hozzáférés korlátozása és a környezet szándékos rombolása. Az Egyesült Államok ellenségei ezeket az eszközöket önállóan vagy hagyományos fegyverekkel kombinálva alkalmazhatják. A stratégia értelmezésében az *Egyesült Államok ezekre a kihívásokra katonai fenyegetésként tekint, ezért a hatékony válasz érdekében kifejleszti ellenük a szükséges katonai képességeket, doktrínákat, kiképzési eljárásokat és felszerelést.*²⁹⁶

Transznacionális veszélyek. A stratégia külön kezelte a nemzeti érdekeket fenyegető, határon átnyúló fenyegetéseket: a háborús küszöb alatti veszélyhelyzetek, az extrémizmus, az etnikai ellentétek, a vallási összeütközések, a nemzetközi szervezet bűnözés – amely magában foglalja az illegális fegyver, stratégiai nyersanyag és tiltott kábítószer kereskedelmet – a kalózkodás, a menekültek nagy tömegei, és a környezeti ártalmak mind fenyegetik az Egyesült Államok biztonságát. A stratégia értékelésében ezek a fenyegetések csökkenthetik a gazdasági növekedést, a demokratikus fejlődést, és konfliktusokat okozhatnak. További tényező, hogy elmosódott a különbség a terrorista csoportok, az etnikai összeütközések és felkelések résztvevői, a nemzetközi szervezett bűnözői csoportok és a drokartellek tevékenysége között. Felhívta a figyelmet arra, hogy a problémák figyelmen kívül hagyása, vagy nem hatékony kezelése később komolyabb beavatkozást igényelhet.²⁹⁷

Wild Cards - Fekete lapok.²⁹⁸ A stratégia rendkívüli módon hangsúlyozta a nemzetközi stratégiai környezet bizonytalanságát a válságok földrajzi elhelyezkedése, a lehetséges ellenségek és későbbi szövetségesek, valamint a haderőre váró konkrét feladatok tekintetében. A stratégia, az azonnali stratégiai következményekkel járó,

²⁹⁶ i. m. 8-9. o.

²⁹⁷ i. m. 9. o.

²⁹⁸ Fekete lapoknak azokat az eseményeket nevezzük, melyek valószínűsége alacsony, de ha bekövetkeznek, stratégiai változásokat okozhatnak egy adott szervezet, közösség életében. A bizonytalan, kiszámíthatatlan és előre megjósolhatatlan események nem tervezhetőek a normál tervezési rendszerben. Mendonça, Sandro - Pina e Cunha, Miguel (et. al.): Wild Cards, Weak Signals and Organizational Improvisation.

úgynevezett fekete lap fenyegetések megjelenését valószínűsítette, amelyek az Egyesült Államok katonai képességeit jelentősen csökkentő technológiai fejlesztésektől, a kulcsfontosságú szövetségesek elvesztésén át, a baráti országok politikai berendezkedésének hirtelen megváltozásáig terjedhet. A stratégia megállapította, hogy a lehetséges kedvezőtlen esetek számát tekintve szinte biztos, hogy valamelyik bekövetkezik és rendkívül komoly következményekkel jár²⁹⁹. A stratégia úgy értékelte, hogy az aszimmetrikus kihívások és a transznacionális veszélyek önmagukban is súlyos fenyegetések, azonban egy különösen súlyos fekete lap fenyegetés ezek kombinációja lesz. A stratégia példaként hozta fel, hogy egy potenciális ellenfél az aszimmetrikus fenyegetéseket és hagyományos eszközöket kombináltan alkalmazva stratégiai előnyt szerezhet mielőtt az Egyesült Államok válaszolna a kihívásra. Egy ilyen típusú fenyegetés, amely kihasználva a haderő más régióban történő lekötöttségét, fontos nemzeti érdekeket fenyegethet és alááshatja az Egyesült Államok hitelességét, befolyásolási képességét. Összességében a stratégia a biztonsági környezetet összetettnek és bizonytalanak ítélte megállapítva, hogy az Egyesült Államok globális nemzetközi szerepvállalása, vezető szerepe és katonai felsőbbrendűsége nélkül a világ még veszélyesebb lenne, amelyben az ország érdekei fokozott veszélynek vannak kitéve.³⁰⁰

5. 4. 2. CÉLKITŰZÉSEK

A nemzeti katonai stratégia alapvetése volt, hogy az Egyesült Államok területének biztonságban kell lennie a külső fenyegetésektől, azonban a biztonságos hátszínként nem az egyetlen előfeltételnek ítélte az ország globális vezető szerepének biztosításához.

Az Egyesült Államok és szövetségesei érdekeinek védelméhez a következő katonai célkitűzéseket fogalmazta meg:

- a béke és stabilitás biztosítása;
- az ellenség legyőzése;
- a nemzetközi környezet formálása;
- válasz a kihívások teljes spektrumára;
- felkészülés a bizonytalan jövő kihívásaira.

²⁹⁹ A stratégia gyakorlatilag előre jelzett egy 9/11 típusú támadást, amit azóta is a fekete lap események eminens példájának tartanak.

³⁰⁰ National Military Strategy of the United States, 1997. 10. o.

A stratégia értelmezésében ez olyan globális, és a kulcsfontosságú térségekre kiterjedő, biztonságos nemzetközi környezet megteremtését jelentette, amely lehetővé teszi az Egyesült Államok érdekeinek békés előre mozdítását, illetve a nemzetközi problémák politikai eszközökkel történő igazságos megoldását. A stratégia értelmezésében ez semmiképpen nem a változás megakadályozását, hanem a békés változás igényét jelentette. Visszautalt a Nemzeti Biztonsági Stratégiára, amely célkitűzésként fogalmazta meg, hogy az Egyesült Államok számára létfontosságú térségekben stabilitás és béke uralkodjék, illetve a saját szempontjából kritikus fontosságú térséget nem ural ellenséges hatalom. A stabilitás csökkenti a nagy kiterjedésű konfliktusok kialakulásának esélyét és lehetővé teszi az Egyesült Államok érdekeinek a nemzeti érdekérvényesítési eszközök egyéb eszközeivel történő védelmét. A stratégia előre vetítette, hogy amennyiben egy regionális hatalom a katonai erő növelésével vagy alkalmazásával fenyegeti az ország vagy szövetségesei érdekeit az Egyesült Államok a katonai erőegyensúlyt saját javára billentve, elrettenti vagy legyőzi az agresszort. A stratégia kilátásba helyezte az amerikai haderő alkalmazását válságmegelőzési célból, hogy elhárítsa egy válság békés, politikai megoldását gátló tényezőket.

A stratégia definiálta az amerikai haderő stabilizációs szerepét, melynek műveletei támogatják az Egyesült Államok globális vezető szerepét és arra ösztönözi a nemzeteket, hogy vitáikat békés úton rendezzék. Fegyveres konfliktus esetén, a későbbi békekötés katonai előfeltételei megteremtése érdekében az amerikai haderő megsemmisíti az ellenség képességeit vagy megtöri hadviselésre irányuló szándékát. Az alkalmazandó eszközök tekintetében kijelentette, hogy harci műveletek végrehajtásakor az Egyesült Államok a nemzetközi jog elveivel összhangban, a fenyegetett értékekkel, és a kockázatokkal arányosan, minden rendelkezésre álló eszközt felhasznál, és a katonai célkitűzések elérése, az ellenségeskedés mielőbbi befejezése érdekében döntő erőt alkalmaz.³⁰¹

5. 4. 3. MÓDSZEREK

A stratégiában megfogalmazott katonai célkitűzések támogatták a formálás, válaszdás és felkészülés nemzeti biztonsági stratégiáját, amely összehangolta a

³⁰¹ i. m. 11-12. o.

nemzeti érdekérvényesítési eszközök valamennyi elemét a biztonsági célkitűzések elérése érdekében.

A stratégia felsorolta a katonai erő alkalmazásának vezérlő elveit:

- A katonai erő megfontolt és döntő erejű alkalmazása. A katonai küldetéseket elérhető – a nemzeti politikai célokat támogató – katonai célkitűzésekkel, pontosan meg kell határozni;
- az összhaderőnemi alkalmazás a haderőnemek képességeinek összehangolásával;
- integrált, szövetségi és koalíciós műveleti alkalmazás a képességek kihasználásával;
- a hadműveletek befejezéséhez szükséges feltételek megteremtése, a csapatok kivonása.³⁰²

A nemzetközi környezet formálása

A stratégia első elemének tekinthető nemzetközi környezet formálása az Egyesült Államok haderejének három funkciót rendelt: az elrettentést, a békeidőszaki szerepvállalást, valamint aktív vezető szerep felvállalását a katonai szövetségekben. A stratégia ezen eleme a stabilitás fenntartásával, a konfliktusok és fenyegetések megelőzésével és csökkentésével és az agresszorok elrettentésével erősíti a nemzetközi kapcsolatokat és intézményrendszert, ami békés stratégiai környezetet teremt.

A békeidőszaki szerepvállalás különböző formái, az információ megosztás, a kétoldalú katonai kapcsolatok, a bizalom és biztonságnövelő intézkedések. A megértés növelésével, illetve a bizonytalanság csökkentésével ezek a tevékenységek konstruktív biztonsági együttműködésekhez vezetnek, segítenek a demokratikus intézményrendszerek fejlesztésében, illetve megakadályozzák, hogy az egyes országok ellenségként tekintsenek az Egyesült Államokra.

A stratégia úgy értékelte, hogy az Egyesült Államok hadereje a békeidőszaki tevékenységével támogatja a regionális stabilitást, növeli a szövetségesek és baráti országok biztonságát, koalíciókat épít, és biztonságos globális környezet teremt. A stratégia feljogosította a hadműveleti parancsnokokat, hogy a kormányzati szervek és a Vezérkari Főnökök Egyesített Bizottságának útmutatásai alapján kidolgozzák az ország érdekeit, és a regionális biztonsági célkitűzéseket szolgáló békeidőszaki

³⁰² i. m. 12. o.

terveket. Egyik ilyen tevékenység a nemzetközi gyakorlatok programja. A stratégia értékelése szerint a gyakorlatok növelik az interoperabilitást és a készenlét szintjét, valamint demonstrálják az Egyesült Államok koalíció építő képességét. Bemutatják a haderő képességeit a baráti országoknak és a potenciális ellenségeknek. Valós és életszerű körülményeket teremtenek a válság idején kritikus jelentőségű új technológiák, rendszerek és műveleti eljárások kipróbálásához. A nemzetközi gyakorlatok növelik a helyismeretet és más társadalmak szokásainak, kultúrájának és értékeinek megismerését, megértését.

A stratégia az információmegosztást, valamint a haderő és más országok védelmi intézményrendszerei közötti bilaterális katonai együttműködési tevékenységeket, biztonság és bizalom erősítő hatásának minősített, amelyek nem csak az Egyesült Államok, de a szövetségesek, baráti országok és partnerek biztonságát is növelik. A Békapartnerségi Program³⁰³ és más védelmi együttműködési tevékenységek, a nemzetközi katonai segélyezés és a Nemzetközi Katonai Oktatási és Kiképzési Program³⁰⁴, hosszú távú szakmai kapcsolatot jelentenek az amerikai haderő és az együttműködő országok katonai vezetése között.³⁰⁵

Konfliktusok és fenyegetések megelőzése, illetve csökkentése. A stratégia értelmezésében a konfliktusok megelőzése a konfliktusok kiváltó okainak csökkentését vagy semlegesítését jelenti. Megállapította, hogy katonai erővel ritkán célozhatók meg a konfliktusok – általában politikai, gazdasági, társadalmi vagy jogi eredetű – kiváltó okai, mivel meghaladják a katonai erő kompetenciáját, ugyanakkor a haderőnek megvannak azok az elsősorban biztonsági, különleges műveleti, és logisztikai képességei, amellyel segítheti a válság megoldását célzó civil kezdeményezéseket. Ezek a katonai műveletek, mivel nagyobb katonai beavatkozásokat előzhetnek meg, stratégiai fontosságúnak tekinthetők. Ilyen értelemben a stratégia létfontosságúnak tekintette a fegyverzet korlátozására irányuló intézkedéseket. Az ellenőrizhető fegyverzetkorlátozási egyezmények és a bizalomépítő, átláthatóságot növelő intézkedések csökkentik a feszültséget és a veszélyeket. Ezen tevékenységek fontos elemei a kölcsönös vizsgálatok, és ellenőrzések és szükség esetén az együttműködést kikényszerítő tevékenységek. A stratégia megerősítette, hogy az Egyesült Államok teljesíti a kétoldalú és a nemzetközi

³⁰³ NATO Partnership for Peace Program

³⁰⁴ International Military Education and Training (IMET)

³⁰⁵ National Military Strategy of the United States, 1997. 12-13. o.

fegyverzetkorlátozási egyezményekből adódó kötelezettségeit. Kinyilvánította továbbá, hogy az Egyesült Államok biztonsága szempontjából rendkívüli fontossággal bír a fegyverzetkorlátozási egyezmények kiterjesztése a tömegpusztító fegyverekre, azok kifejlesztésére és a hasadóanyagok ellenőrzésére és átadására.³⁰⁶

Békeidőszaki elrettentés. A stratégia értelmezésében az elrettentés azt jelenti, hogy a potenciális agresszort eltéríti attól a tevékenységtől, amellyel az Egyesült Államok, szövetségesei vagy partnerei érdekeit fenyegeti. A stratégia az elrettentést a Nemzeti Biztonsági Stratégia nemzetközi környezetet formáló eleme, legfontosabb összetevőjének tartotta. A stratégia értelmezésében az elrettentés, a potenciális ellenség legyőzése, illetve stratégiai célkitűzései megakadályozása képességének, és szándékának demonstrálása. Az Egyesült Államok hiteles elrettentési képessége adja a szövetségeseeknek és a baráti országoknak azt a magabiztosságot, amely szükséges a politikai párbeszédhez és a viták békés megoldásához. A stratégia az elrettentés kritikus elemeinek tekintette a hagyományos katonai képességeket:

- az erők és eszközök stratégiai elhelyezkedése;
- a globális erőkoncentrálni és kivetítési képesség;
- a hatékony koalíciók létrehozásának és vezetésének képessége;
- az Egyesült Államok területének, erőinek és kritikus infrastruktúrájának oltalmazása a potenciális fenyegetések teljes spektrumával szemben.

Ezeket a képességeket egészítik ki a stratégiai nukleáris erők, a nukleáris fegyvereket birtokló országokkal szemben.³⁰⁷

Válaszadás a válságok teljes spektrumára

A stratégia megállapította, hogy a stratégiai környezetet tekintve kétségtelen, hogy az Egyesült Államok haderejét a jövőben a katonai műveletek széles skálájában alkalmazzák, a humanitárius segítségnyújtástól a jelentős katonai konfliktusok megvívásán át, az egyidejű kisebb katonai műveletekig. A stratégia alapvető követelményként határozta meg a haderőnek, hogy képes legyen a békeidőszaki, globális szerepvállalás pozíciójából választ adni a kihívásokra.

A stratégia rögzítette, hogy egy nagyméretű konfliktus esetén az Egyesült Államok gondosan megvizsgálja, hogy részt vesz-e más, esetleg kisebb katonai műveletekben,

³⁰⁶ i. m. 13-14. o.

³⁰⁷ i. m. 14. o.

ugyanis ilyen esetben valószínű, hogy vissza kell vonni csapatait a nem létfontosságúnak ítélt katonai tevékenységek végrehajtásától egy második nagyméretű fegyveres konfliktus megelőzése érdekében. A stratégia a párhuzamos műveletek végrehajtására alkalmas, megfelelő méretű amerikai haderő állandó rendelkezésre állását globális stabilizáló tényezőnek tekintette.

Az agresszió elrettentésre vagy kényszerítés válság esetén. A stratégia e tekintetben megállapította, hogy válság kialakulása esetén az első lépés rendszerint az ellenség elrettentése és amennyiben sikerrel jár a helyzet nem igényel komolyabb válaszlépést az Egyesült Államok részéről. A gyakorlatban ez rendszerint az elkötelezettség megerősítésével – diplomáciai eszközökkel, melyekkel az Egyesült Államok nyilvánvalóvá teszi szándékát a lehetséges agresszor felé, illetve a térségben tartózkodó katonai erő növelésével – történik. A stratégia további eszközként sorolta fel a szankciók kivetését, illetve a korlátozott csapásokat. Az békeidőszaki elrettentő erőként funkcionáló erők helyzete és tevékenysége biztosítja a készenlétet a válságkezelésre az elrettentés kudarca esetére.³⁰⁸

A nagy kiterjedésű háborúk eredményes meghívása. A stratégia alapkövetelményként határozta meg, hogy globális szereplőként az Egyesült Államoknak – együttműködve a térségbeli szövetségeseivel –, képesnek kell lenni időbeni átfedéssel elrettenteni és elhárítani két, majdnem egyidejű, nagyméretű, határon átnyúló agressziót, földrajzilag egymástól távol eső területeken. A stratégia megjegyezte, hogy jelen pillanatban az Egyesült Államok a Perzsa-Öbölben és Északkelet Ázsiában szembesül ilyen kihívásokkal. A két nagyméretű háború megvívásának képessége a két aktuális kihívás megszűnése esetén is kritikus a globális vezető szerep fenntartásához. A képesség hiánya azt jelezné az Egyesült Államok szövetségeseinek, hogy nem képes közös érdekeik megvédésére, így az a szövetségek és koalíciók felbomlásához vezetne. A stratégia további következtetéseket vont le arra vonatkozóan, hogy a képesség hiánya esetén egy válságkezelési feladat végrehajtása, kiváló lehetőséget teremtene egy agresszornak, hogy fellépjen az Egyesült Államok érdekei ellen. Még súlyosabb hatása lenne, ha az Egyesült Államok korlátozná saját magát, ugyanis az egyetlen rendelkezésre álló válságkezelő erő bevetésével meggyengülne más régiókban. Végso következtetésként a stratégia megállapította, hogy a két nagyméretű háború sikeres megvívásának képessége kritikus fontosságú az

³⁰⁸ i. m. 15. o.

opportunizmus visszaszorításában, a stabilitás biztosításában, illetve kellő rugalmasságot biztosít az előre nem látható kihívások kezelésében.

A stratégia kiemelte, hogy a két nagyméretű háború sikeres megvívásához kiemelten fontos az ellenség térnyerésének gyors megakadályozása, katonai célkitűzéseinek megsemmisítése, egymást követően, mindkét hadszíntéren. A képesség magas szinten tartása hozzásegíti az Egyesült Államokat és szövetségeseit, hogy megszerezze a kezdeményezést mindkét hadszíntéren és csökkentse az agresszor által elfoglalt területeket. Amennyiben a haderő képtelen az ellenséget az összeütközés elején megállítani, sokkal nehezebb feladattal szembesül, elhúzódó és költséges hadműveletekben kell az ellenségtől a meghódított területeket visszafoglalni. Ez gyengítené a koalíciós támogatást, aláásná az Egyesült Államok hitelességét és növelné egy újabb konfliktus kialakulásának kockázatát a világ más részén.³⁰⁹

Kisebb egyidejű katonai műveletek végrehajtása. A stratégia megállapította, hogy az Egyesült Államok érdekeit fenyegető jövőbeli kihívások valószínűsítik, hogy a haderőnek több, párhuzamos, háborús küszöb alatti műveletet kell végrehajtani. Úgy értékelte, hogy az ilyen típusú, gyors katonai beavatkozások gyakran megállítják, vagy megoldják a kisebb konfliktusokat, megelőzve ezzel egy súlyos válság kialakulását. Az ilyen képességek használata demonstrálja az Egyesült Államok globális vezető szerepét, növeli a magabiztosságot és csökkenti hosszú távú katonai szerepvállalását. Ezek a képességek: az erők demonstratív jelenléte, a korlátozott csapások, erőszakos behatolás, repüléstilalmi zónák és szankciók kikényszerítése, megfigyelő műveletek, illetve egyéb az agresszorokat elrettentő, illetve a bukott államok jelentette veszélyt kontrolláló műveletek. A dokumentum szükséges képességnek írta elő a béke- és humanitárius műveletek végrehajtását, illetve civilek kimenekítését a konfliktus zónákból. A stratégia előre vetítette, hogy az Egyesült Államok önállóan vagy szövetségeseivel határozottan fellép a nemzetközi terrorizmus ellen az otthon és külföldön egyaránt. A különleges katonai képességek rendelkezésre állnak az amerikai hatóságok támogatására is, az illegális drogkereskedelem jelentette közvetlen és közvetett fenyegetések ellen, különösen azokon a helyeken, ahol az erőszak szintje meghaladja a helyi hatóságok képességeit.³¹⁰

³⁰⁹ Ez történt Afganisztánban, ugyanis a csendes háború súlyosbodott, amikor az amerikai erőket Irakban teljesen lekötötték. i. m. 15. o.

³¹⁰ i. m. 16-17. o.

Felkészülés egy bizonytalan jövőre

A stratégia kijelentette, hogy az Egyesült Államok a jövőben is fenntartja globális vezető szerepéhez szükséges katonai felsőbbrendűségét. Ahhoz, hogy az Egyesült Államok felkészüljön a jövő kihívásaira *szükséges a haderő, képességeinek és támogató struktúráinak átalakítása a globális katonai szerepvállalás szintjének és a két nagyméretű háború megvívása képességének fenntartása mellett*. Ez a folyamat egy sikeres fejlesztési és modernizációs program végrehajtását kívánja meg, amely kihasználja a hadügyi forradalom eredményeit. A stratégia a hatékonyság növelése céljából szükségesnek tartotta a védelmi struktúra teljes átalakítását a hadügyi forradalomhoz hasonló, gazdasági életben lezajlott forradalom eredményei alapján. A stratégia a Joint Vision 2010³¹¹ koncepcióra alapozva előrevetítette az összhaderőnemi hadviselés fontosságát. Tovább hangsúlyozta a szövetséggel és lehetséges koalíciós partnerekkel meglévő interoperabilitást. A koncepció meghatározta a jövő képességeihez szükséges katonai követelményeket és beszerzéseket és a technológiai fejlődésre összpontosított. A koncepció kulcsfontosságú elemei az *információs felsőbbrendűség és a technológiai innováció*, amelyek átalakítják a manőverezést, a csapásokat, a védelem, és a logisztika koncepcióit a *domináns manőverek*, a *pontos végrehajtás*³¹², a *fókuszált logisztika*, és az *átfogó oltalmazás* koncepciója irányába. A stratégia megállapítása szerint a koncepciók átültetése a gyakorlatba lehetővé teszi a döntő műveletek végrehajtását bármilyen műveleti körülmények között, amelyet a koncepció *teljes spektrumú dominanciának* nevez.

Információs felsőbbrendűség. A stratégia a pontos és megbízható információk összegyűjtését, feldolgozását és akadálytalan áramlását, illetve az ellenség azonos képességeinek korlátozását definiálja információs felsőbbrendűségként. Az információs felsőbbrendűség a légifölényhez hasonlóan az információs támadó és védelmi műveletek végrehajtásával érhető el, amelyek nagy mértékben függenek a fejlett technológiáktól, a rendszerek integrációjától, a szervezeti struktúrától és az alkalmazott doktrínáktól. Az információs felsőbbrendűség hozzájárul a harctéri helyzetismeret, az interaktív, megosztott és pontos helyzetkép

³¹¹ A koncepciót 1996 júliusában adta ki a Vezérkari Főnökök Egyesített Bizottságának elnöke, melyet később 1997 májusában a Jövőbeni Összhaderőnemi Műveletek Koncepciója követett, ami egyfajta kibővítése volt az eredeti jelentésnek (Concept for Future Joint Operations: Expanding Joint Vision 2010.).

³¹² Deák János: A katonai stratégiák változásai és fejlődésük lehetséges irányai. In.: Hadtudomány. (2008) 1. szám. 62. oldal.

kialakításához, mind az ellenséges mind a baráti műveletek vonatkozásában. Biztosítja továbbá a baráti és ellenséges műveletek nagy pontosságú interaktív megosztású harctéri helyzetképét. Az információs felsőbbrendűség lehetővé teszi a műveleti parancsnokoknak, hogy az összhaderőnemi erőket nagy területen szétbontakoztatva alkalmazzák a döntő műveletekben, oltalmazzák erőiket a teljes hadműveleti területen, és igényre szabott logisztikai ellátást biztosítsanak.

Technológiai innováció. Stratégia kijelentette, hogy az amerikai haderő a változó világ kihívásaihoz történő átalakítás során a képességek növelésére új technológiákat alkalmaz, új doktrínákat, szervezeteket, kiképzési módszereket, és eszközöket fejleszt. *Az új technológián alapuló rendszerek és felszerelések kifejlesztése és beszerzése növeli a haderő képességét a teljes spektrumú dominancia eléréséhez szükséges, döntő műveletek végrehajtására.* A stratégia felhívta a figyelmet arra, hogy ezek a technológiai újítások nem tekinthetők csodaszernek.³¹³

Kiegyensúlyozott evolúció

A stratégia a haderő alapvető kihívásaként azonosította a jövőre történő felkészülési folyamat során, hogy közben végre kell hajtani a korábban tárgyalt stratégiai célkitűzéseket, a nemzetközi környezet formálását és a kiívásokra történő hatékony válaszadást. Mivel az amerikai erők békeidőszaki szerepvállalása folyamatos, a Joint Vision 2010 koncepcióban meghatározott új képességek elérése szükségszerűen evolúciós jellegű. A stratégia úgy látta, hogy a kísérletezés, értékelés, finomhangolás, doktrinális fejlesztés szigorú módszereivel fenntartható az erők készenléti szintje és lépésenként átalakítható egy jövőbeni felsőbbrendű haderővé. A stratégia értelmezésében az átalakítás nem választás a technológia és a humán faktor között, hanem a kettő integrálása a nemzet katonai képességeinek növelése érdekében, ami többet jelent, mint új technikai eszközök beszerzését. Főként az új technológiák kihasználását jelenti az Egyesült Államok katonai képességeinek növelése érdekében, a jövő harcterein domináns fejlett koncepciókkal, doktrínákkal és szervezetekkel.

Stratégiai koncepciók

A stratégiai koncepciók azok a kulcsfontosságú elméletek, amelyek meghatározzák a katonai erő alkalmazását a stratégia célkitűzéseinek megvalósítására

³¹³ National Military Strategy of the United States, 1997. 17-18. o.

érdekében. Ugyanezek az elvek határozzák meg az erők szervezését, kiképzését és felszerelését.

Stratégiai agilitás. A stratégiai agilitás az Egyesült Államok katonai erejének időbeni koncentrációja, alkalmazása, és fenntartása bárhol a világon olyan gyorsasággal, amelyre az ellenségei nem tudnak reagálni. A stratégia előírta, hogy a haderőnek képesnek kell lenni gyorsan megszerezni és fenntartani a műveleti kezdeményezést, hogy helyt álljon az összetett és bizonytalan stratégiai környezetben. A stratégiai agilitás megköveteli a haderő sokoldalúságát, hogy párhuzamos műveleteket hajtson végre a katonai műveletek teljes spektrumában, földrajzilag egymástól elszigetelt térségekben. A sokoldalúság és a szétbontakoztatva alkalmazott összhaderőnemi erők összehangolt, vezetési, irányítási és támogatási képessége lehetővé teszi a döntő erő elméletének alkalmazását. A stratégiai agilitás elengedhetetlen abból a szempontból, hogy az Egyesült Államok folyamatosan fenntartott globális szerepvállalása és erőinek elhelyezkedése miatt, ne kerüljön hátrányos helyzetbe egy válság kitörésekor.

Tengerentúli jelenlét. A tengerentúli előretolt jelenlét az Egyesült Államok erőinek, illetve stratégiai fontosságú infrastruktúrájának előre csoportosítása, illetve földrajzi elhelyezése a kulcsfontosságú térségekben. Az előretoltan állomásozó, rotációs alapon vagy ideiglenesen bevetett erők hozzájárulnak a konfliktusok megelőzéséhez, növelik a stabilitást és tartalmat adnak az Egyesült Államok biztonsági elkötelezettségének, illetve biztosítják a folyamatos hozzáférést a távoli területekhez. A tengerentúli jelenlét többnemzeti összhaderőnemi kiképzésekkel növeli a koalíciós műveletek hatékonyságát és demonstrálja az Egyesült Államok elkötelezettségét a saját, a szövetséges és baráti országok érdekeinek védelmében, hozzájárulva az elrettentés hatékonyságához, és válság esetén lehetővé teszi az erők gyors koncentrációját. A műveleti parancsnokok részére lehetőséget biztosít egy agresszióra történő gyors és rugalmas reakcióra.

Erőkivetítés. A stratégia definiálta az erőkivetítést, mint az Egyesült Államok katonai erejének gyors, hatékony alkalmazási és fenntartási képessége egyszerre több helyszínen, a világ különböző régióiban. Az erőkivetítés a tengerentúli jelenlétet kiegészítve biztosítja a korlátlan globális jelenlétet. *Az erőkivetítés eszközei mindig az adott régióra szabottak és demonstrálják az Egyesült Államok adott térség iránti elkötelezettségét.* A stratégia értelmezésében az erőkivetítés képessége nem jelent

mást, mint a tevékenység szabadságát annak ellenére is, hogy nincs állandó katonai erő a térségben. Szükség esetén az Egyesült Államok behatol az elzárt térségekbe, illetve előretolt bázisokat hoz létre, és képes azok oltalmazására. Az a szükségszerűség, hogy esetenként az ellenség földrajzi közelségében kell erőt demonstrálni megköveteli, hogy az erőketvitési képesség minden körülmények között alkalmazható legyen. A stratégia rögzítette, hogy a *globális erőketvités képessége* nélkülözhetetlen az Egyesült Államok politikai vezetése részére.

Döntő erő alkalmazása. A stratégia értelmezésében a döntő erő koncepciója jelzi az Egyesült Államok elkötelezettségét a hatékony katonai erő alkalmazására, hogy megtörje a fegyveres ellenállást és kedvező katonai környezet teremtsen a politikai célkitűzések eléréséhez. Amennyiben fegyveres ellenállással nem kell számolni, a döntő erő alkalmazása azt jelenti, hogy az amerikai haderő teljes hatékonysággal hajtja végre katonai feladatait. A koncepció nem garantálja a kihívások gyors és veszteség nélküli megoldását, ugyanakkor előrevetíti az erők és képességek olyan összetételének alkalmazását, amely bármilyen művelet esetén biztosítja az Egyesült Államok katonai fölényét.³¹⁴

5. 4. 4. ESZKÖZÖK

A stratégia kijelentette, hogy a végrehajtáshoz az Egyesült Államoknak megfelelő méretű, tagoltságú, rugalmasságú és harci erővel rendelkező haderőre van szüksége, hogy megvédje az Egyesült Államok területét, fenntartsa a tengerentúli jelenlétet, ezzel párhuzamosan végrehajtsa a békeidőszaki szerepvállalásból adódó feladatokat, valamint a békeműveleteket is magában foglaló kisebb katonai műveleteket, és képes legyen két nagyméretű, egymástól távol eső területeken zajló háború megvívására, aszimmetrikus fenyegetésekkel és tömegpusztító fegyverekkel terhelt környezetben. A stratégia meghatározta a végrehajtáshoz szükséges teljes spektrumú haderő jellemző tulajdonságait: méretüket és összetételüket, tengerentúli elhelyezkedésüket és készenlétüket, képességeiket és a stratégiai kiegészítő erőiket.

Az Egyesült Államok haderejével szemben támasztott követelmények:

- képes több küldetés egyidejű végrehajtására;
- teljes interoperabilitás az Egyesült Államok haderőnemein belül, illetve bizonyos külföldi haderőkkel;

³¹⁴ i. m. 19-20. o.

- műveleteit képes összehangolni más kormányzati szervekkel és civil intézményekkel.

Műveletek párhuzamos végrehajtása. A stratégia meghatározta, hogy az amerikai haderő legyen képes békeidőszaki tevékenységből egyidejű műveletek végrehajtására a műveletek teljes spektrumában. Ez megkövetelte a haderőnemek képességeinek megfelelő összetételét a hagyományos, nukleáris, és különleges műveleti erőknél egyaránt. A haderőnek meg kell találni az egyensúlyt a fejlett technológiák alkalmazása és a hagyományosan élőerő igényes műveletekre történő felkészülés között. A várható műveletek széles spektruma megköveteli, hogy a haderő akadálymentesen álljon át egyik műveletről a másikra és aszimmetrikus fenyegetések környezetében is eredményesen tevékenykedjen. A harc megvívása képességének fenntartására irányuló vezetés, fegyelem, szervezeti struktúra, illetve kiképzés az alapja, hogy a haderő gyorsan alkalmazkodjon a szerteágazó, kisebb katonai műveletek jelentette új kihívásokhoz.

Összhaderőnemi. A stratégia előírta, hogy valamennyi haderőnem, beleértve az Egyesült Államok Parti Őrségét, a saját képességeivel járul hozzá a katonai küldetések sikeréhez. A stratégia megállapította, hogy előfordul ugyan, hogy egy küldetés csak egyetlen haderőnem egyedülálló képességeit igényli, de legtöbb esetben a haderőnemek képességeinek együttes alkalmazására van szükség. A haderőnemek képességeinek kombinálása az összhaderőnemi alkalmi harci kötelékekben³¹⁵, nagy rugalmasságot biztosít a műveleti parancsnokoknak, hogy a célkitűzéseknek megfelelően, a körülményekhez alkalmazkodva állítsák össze a szükséges erőket. A stratégia megfogalmazta, hogy egy teljesen összhaderőnemi haderő összhaderőnemi műveleti koncepciókat, doktrínákat, harcászati elveket, technikákat és eljárásokat, valamint intézményi, szervezeti, intellektuális és rendszer interoperabilitást követel meg ahhoz, hogy az Egyesült Államok erői és rendszerei stratégiai, hadműveleti, és harcászati szinten hatékonyan együttműködjenek. Ez nem jelentette azt, hogy a haderőnemeknél alkalmazott eszközök teljesen megegyeznek, ugyanakkor a parancsnokokat nem kötik technológiai és doktrinális akadályok az egyes összhaderőnemi komponensek alkalmazásában.

³¹⁵ Combined Joint Task Force, CJTF.

Interoperabilitás. A stratégia megkövetelte, hogy az Egyesült Államok haderejének elemei képesek legyenek egymással akadálymentesen együttműködni. A stratégiában korábban kinyilvánított koalíciós, illetve szövetségi együttműködés is megköveteli az interoperabilitáson alapuló együttműködést a többnemzeti műveletekben. Ezért a stratégia előírta a doktrínák, illetve a technológiai fejlesztések szövetségesekkel közösen történő végrehajtását. Az is követelmény volt, hogy a haderő képes legyen együttműködni más kormányzati ügynökségekkel, nem kormányzati és nemzetközi szervezetekkel, magán társaságokkal a különböző feladatok végrehajtása során. A stratégia értékelése szerint, az ügynökségek és szervezetek képességei hozzájárulhatnak a sikeres válságkezeléshez, illetve csökkenthetik a szenvedést a válsággal terhet régióban. A közösen végrehajtott gyakorlatok, illetve a közös doktrínák növelik az intézmények és civil szervezetekkel meglévő interoperabilitást, ami hatékonyan hozzájárul a sikerhez.³¹⁶

A haderő

A stratégia definiálta, hogy a teljes haderő aktív és tartalékos komponensből, illetve polgári alkalmazottakból áll. Követelmény, hogy a haderő minden eleme megfelelően szervezett, modernizált, kiképzett és integrált kell legyen. A stratégia a haderő elemeinek leírásánál figyelembe vette a négyéves védelmi felülvizsgálat és az elnök által kiadott Nemzeti Biztonsági Stratégia követelményeit, illetve a stratégia végrehajtásához szükséges erőszükségletet, mely szerint a haderő összetétele:

Szárazföld: négy aktív hadtest 10 hadosztálllyal, amelyből hat nehéz, kettő könnyű lövész, egy légiszállítási és egy deszant; két aktív harcokcsiezred; 15 Nemzeti Gárdával megerősített önálló dandár; a szükség szerint átalakított Nemzeti Gárda hadosztályok, illetve a szükséges támogató erők.

Haditengerészet: 12 repülőgép-hordozó anyahajó, 11 légierő hadosztály, 12 partraszálló hadosztály, 116 hadihajó, 50 támadó tengeralattjáró és a Haditengerészet tartalékos kiegészítő erői.

Légierő: 187 bombázó, 12 légi hadosztály erő, nyolc tartalékos hadosztály erő, négy Nemzeti Gárda kontinentális légvédelmi zászlóalj, az Egyesült Államok légtérszuverenitásának biztosításába bevont erők, valamint a légi utántöltő és légiszállító flotta.

³¹⁶ i. m. 21-22. o.

Tengerészgyalogság: három aktív tengerészgyalogos hadtest, parancsnoki elemekkel megerősítve, egy tengerészgyalogos hadosztály, egy repülő hadosztály, és egy kiszolgáló támogató csoport. Az aktív erőket egy tartalékos hadosztály/repülő hadosztály/kiszolgáló támogató csoport egészíti ki, illetve erősíti meg.

Különleges műveleti parancsnokság: az összhaderőnemi különleges erő 47 000 szárazföldi, haditengerészeti, légiereő aktív és tartalékos katonából áll.

Parti Őrség: körülbelül 50 000 aktív és tartalékos, valamint 43 hajó.

Civilek: körülbelül 640 000 polgári alkalmazott

A tartalék komponens erői: a stratégia által meghatározottan a tartalék erők azon túl, hogy a műveletek hatékony résztvevői, összekötő kapocsként szolgálnak a haderő és a társadalom között. A tartalékosok mozgósítása mindig jól jelzi a nemzet elkötelezettségét és szándékát. Nem csak a háborús tervekben szerepelnek, speciális képességeikkel fontos szerepük van a katonai műveletek végrehajtásában, illetve az aktív komponens alakulatainak békeidőszaki kiszolgálásában is. A Parti Őrség és a tartalék komponens elemei stratégiai tartalékként is szolgálnak a bizonytalansági tényezőkkel szemben. Ezen felül rotációs bevetésekkel enyhítik az aktív komponensre nehezedő terhet, amit a feszített műveleti tempó diktál.³¹⁷

Haderő struktúra

Az Egyesült Államok haderejének nagy része a kontinensen települ és folyamatosan bevethető. A stratégia 100 000 katona állomásoztatásával számolt mind az európai, mind pedig a csendes-óceáni térségben. Ezen felül az amerikai érdekek védelme érdekében a haderő megfelelő jelenlétet tart fenn a Perzsa-öböl térségében. Ezek az erők jelzik a térség stabilitása iránti elkötelezettséget és jelentősen hozzájárulnak a szövetségek fenntartásához, a kétoldalú katonai kapcsolatok erősítéséhez és az egyes térségek stabilitásához.

Készenlét

A stratégia rendkívüli fontosságúnak tartotta a készenlét magas szinten tartását. A készenléti erők rugalmasságot biztosítanak a nemzetközi környezet formálásához, a potenciális ellenfelek elrettentéséhez és gyors válaszlehetőséget biztosítanak a válságok teljes spektrumára, hozzájárulva a katonai stratégia két fő elemének végrehajtásához. A csapatok jellemzőinek, műveleti terveinek, követelményeinek, békeidőszaki állomásozásának, a kiképzési létesítmények elérhetőségének

³¹⁷ i. m. 22-23. o.

különbözősége miatt a haderőnemek különböző készenléti szintet tartottak fenn. A haderőnemek az erőforrásokkal történő takarékos gazdálkodás, illetve a magas műveleti tempó negatív hatásainak csökkentése érdekében olyan készenléti szintet tartottak fenn, amely megfelelt alkalmazási követelményeiknek.

Képességek

A katonai stratégia olyan képesség követelményeket határozott meg a haderő részére, amelyek biztosították az amerikai érdekek védelmét békeidőben, válság esetén és háborúban egyaránt. Alapkövetelmény volt a haderővel szemben, hogy képes legyen legyőzni az ellenséget két egymástól távoli, párhuzamosan zajló nagyméretű konfliktusban, a globális szerepvállalás pozíciójából, tömegpusztító fegyverek alkalmazása és aszimmetrikus fenyegetések mellett. Képesnek kellett lennie választ adni a válságok teljes spektrumára a háborús műveletektől a humanitárius műveletekig és időben párhuzamos, kisebb méretű katonai műveletek végrehajtására és fenntartására. A stratégia meghatározása szerint a haderő az alapkövetelményeken túl egyéb képességeket biztosít a politikai vezetés részére.

Stratégiai elrettentés. A stratégia az elrettentés elemének tekintette a hagyományos és nukleáris erőket és szükséges tartalék erőnek tekintette a stratégiai triád fenntartását. Az elrettentés kulcselemeként a stratégiai nukleáris erőket tartotta számon, de a kredibilitást növelő tényezőként, ide sorolta az előretolt nem stratégiai nukleáris és hagyományos erőket is. További, az elrettentést erősítő elemként vette számba az Egyesült Államok azon képességét, hogy képes nem előretolt, vagy kiépített bázisokról célokat megsemmisíteni, ami azt jelentette, hogy *politikai és földrajzi korlátok nélkül képes csapásmérésre.*

Döntő erő alkalmazása. A stratégia e tekintetben olyan képességeket írt elő, melyekkel a haderő képes a kezdeményezés gyors megszerzésére, az ellenség harcképességének döntő hadműveletekkel történő megsemmisítésére és legyőzésére. Az ellenség legyőzésével a háborút nem tekintette befejezettnek, a haderőnek el kell érni az Egyesült Államok célkitűzéseit, biztosítani a válság utáni stabilitást, és megelőzni a konfliktus kiújulását.

Különleges műveletek. A stratégia megállapította, hogy az Egyesült Államok biztonságát veszélyeztető kihívások egy része olyan erők alkalmazását igényli, amelyek kisebbek, a hagyományos erőknél kevésbé észlelhetők, és olyan megoldást

biztosítanak a politikai vezetés részére, amelyek nem járnak jelentős és hosszú távú katonai elkötelezettséggel. A stratégia a különleges erők unikális képességeit, harceljárásait és rendszereit a hagyományostól eltérő, nagy megtérülésű műveletekként azonosította.

Erőszakos behatolás. A dokumentum fontosnak tartotta, hogy az együttműködésre törekvés ellenére az Egyesült Államok érdekeinek védelme, a műveleti parancsnokok tevékenységi szabadságának fenntartása megköveteli, hogy az amerikai haderő képes legyen behatolni elzárt területekre és hozzáférést szerezzen kikötőkhöz, repülőterekhez és más kritikus létesítményekhez.

Erők oltalmazása. A stratégia elemezte, hogy a haderő többretegű alkalmazása fenntartja a cselekvési szabadságát bevetés előtt, közben, és a visszatelepítés időszakában egyaránt. Az aszimmetrikus fenyegetések minden eszköz, az aktív és passzív intézkedések teljes spektrumának bevetését megkövetelik az amerikai erők teljeskörű oltalmazása érdekében. Ilyen fenyegetésként azonosította a terrorista fenyegetéseket, a tömegpusztító fegyvereket, a hadászati ballisztikus és cirkáló rakétákat.

Tömegpusztító fegyverek elleni védelem. A stratégia a tömegpusztító fegyverek proliferációja miatt valószínűsítette alkalmazásukat, nagyméretű háborúban és kisebb katonai műveletekben egyaránt. Ezért előírta, hogy a haderőnek rendelkezni kell a tömegpusztító fegyverek elleni képességekkel: képesnek kell lennie felderíteni az ellenség birtokában lévő tömegpusztító fegyvereket, illetve a használatra irányuló szándékot, megsemmisíteni a fegyvereket még a használat előtt, ellenműveleteket végrehajtani, és oltalmazni az erőket a tömegpusztító fegyverek hatása elleni kiképzéssel, felderítéssel, védekező felszerelések és immunizáció biztosításával, illetve a tömegpusztító fegyverek szennyezésének mentesítésére. Mivel a műveletek nagy részére koalíciós vagy szövetségi jelleggel tekintett, követelményként határozta meg a szövetségesek oltalmazási képességét is.

Fókuszált logisztika. A stratégia a műveletek fontos jellemzőjeként írta le a célzott logisztikai támogatás képességét, a, logisztikai, és szállítási technológiák összekapcsolását, amelyek biztosítják a kisebb és agilisebb erők bármilyen környezetben történő kiszolgálását, magában foglalva a nukleáris, biológiai, és vegyi fegyverek által szennyezett területeket is. A katonai stratégia támogatta azokat az

automatizált, ellátó és fenntartó információs rendszereket, amelyek növelik a szállított anyagok nyomon követhetőségét, megszüntetik a duplázott igényeket és csökkentik a szállítási késedelmeket a létfontosságú szállítmányok ellátásában. Ezek a hatékony rendszerek rövidebb logisztikai ellátási útvonalakat eredményeznek, amelyek csökkentik a szállítási költségeket, kisebb oltalmazást igényelnek, nehezebb a felderítésük, és növelik a saját erők mobilitását.

Információs műveletek. A stratégia megállapítása szerint a műveletek sikere nagymértékben függ a kritikus információk gyors és pontos integrálásától, illetve az ellenség ilyen irányú tevékenységének akadályozásától. A stratégia előírta, hogy az erők támadó és védelmi információs műveletek alkalmazásával információs fölényt szerezzenek a harctéren. Értelmezésében az információs műveletek nem csak támadó és védekező műveleteket jelentettek, hanem az információk összegyűjtését és megosztását a különböző vezetési szintekkel. Ez lehetővé teszi, hogy a műveleti parancsnokok felvegyék a versenyt az információs műveletek fenyegetéseivel, és hatékony választ adjanak a műveleti területen kívülről érkező kihívásokra is. Az ellenség kritikus információs rendszerének blokkolása, korlátozza műveleti szabadságát. A stratégia megállapította, hogy folyamatban van az információs fölény eléréséhez szükséges összhaderőnemi doktrínák, támadó és védelmi információs műveletek kidolgozása, amelyek nevesítik a feladatok ellátásáért felelős szervezeteket és parancsnokságokat. Ez a formálódó összhaderőnemi doktrína növeli a meglévő információs rendszerek hatékonyságát.³¹⁸

Stratégiai kiegészítő erők

A stratégia az Egyesült Államok erőinek globális alkalmazhatósága szempontjából kritikusnak ítélte a stratégiai kiegészítő képességeket. A humán faktor tekintetében megállapította, hogy az amerikai haderő jellegében teljesen önkéntes haderő, minősége kritikus jelentőséggel bír. A műveletek tempóját és jellemzőit figyelembe véve kiemelte a vezetés, az elkötelezettség és a kiképzés fontosságát. Megállapítása szerint *az erősokszorozónak tekinthető fejlett technológiák és rendszerek nem helyettesíthetik a jól képzett személyi állományt.* A stratégia megállapította, hogy haderőnek karrierlehetőséget, folyamatos szakmai fejlődést, megfelelő kompenzációt, egészségügyi ellátást, és lakhatást, valamint biztos

³¹⁸ i. m. 25-27. o.

nyugdíjrendszert kell kínálni a katonáknak. A tartalék komponens kiegyensúlyozottsága érdekében a stratégia a tartalék komponens szempontjait vizsgálva, fontosnak tartotta az tartalékosok munkavállalói jogainak biztosítását és a munkaadók ösztönzését. Szükségessé tartotta megelőzni a magas műveleti tempó negatív hatásait, a kiképzés és oktatás magas szinten tartásával, új technológiák alkalmazásával és műveleti koncepciók kidolgozásával fenntartani a harcképességet. A veszteségek elkerülése érdekében rendkívül fontosnak minősítette az erők oltalmazását.

Felderítés hírszerzés. A stratégia előírta egy összetett környezetben működni képes globális hírszerző rendszer szükségességét, mivel a haderőnek a konfliktusok teljes spektrumában geopolitikai, szocio-gazdasági, és katonai információk azonnali gyűjtésre és kiértékelésre van szüksége. A stratégiai hírszerző rendszereknek előírta a globális előrejelző képesség fenntartását válságok esetére is. Hangsúlyozta, hogy a rendszereket a megtevesztő ellentevékenységek kiküszöbölésével és az információs csatornák folyamatos biztosításával kell üzemeltetni. Ezeknek a rendszereknek ki kell elégíteniük a harcoló erők döntéshozatalhoz szükséges hírigényét, és olyan *okos fegyverrendszereket* kell alkalmazni, amelyek közvetlenül a megsemmisítő fegyverplatformokra juttatják el a célinformációkat. Képesnek kell lenniük a parancsnokok túlterhelése nélkül, minden szintre eljuttatni nagy mennyiségű hírszerzési adatokat.

Globális vezetés és irányítás. A stratégia a vezetés, irányításhoz kritikusnak ítélte a *robosztus hírszerző és biztonságos információs rendszereket*. A globális kommunikációs rendszereknek lehetővé kell tenni az információk, adatok, elhatározások, és parancsok azonnali cseréjét, illetve közzétételét.³¹⁹ Megállapította, hogy a pontos és megbízható információk akadálytalan áramlása, összegyűjtése, feldolgozása hatalmas stratégiai előnyt jelent. Előírta, hogy a biztonságos C4ISR architektúrákat az összhaderőnemi és többnemzeti interoperabilitási követelményeknek megfelelően kell létrehozni.

A légtér és a tengerek ellenőrzése. A stratégia a katonai erő hatékony alkalmazásához nélkülözhetetlennek tartotta a légtér és a tengerek korlátlan elérését,

³¹⁹ Hálózatközpontú hadviselés (Network Centric Warfare), amelynek alapja az erők hálózatos vezetési eszközökkel történő ellátása, illetve az erre való felkészítés és alkalmazás. Ronkovich József: A 21. század hadviselésének néhány főbb jellemzője. In.: Hadtudomány. (2009) 1–2. szám. 58. o.

azok ellenőrzése lehetővé teszi az erőket nagy távolságokra, a katonai műveletek végrehajtását és az amerikai érdekek védelmét világszerte. A katonai és kereskedelmi eszközök védelme, valamint a műveleti szabadság fenntartása érdekében az amerikai haderő a tengerek és a légtér feletti uralom megszerzésére törekszik.

A kozmikus tér ellenőrzése. A stratégia kinyilvánította, hogy hasonlóan a tengeri és légifölény megszerzéséhez, az Egyesült Államok a kereskedelmi és katonai képességek fejlesztésével fenn kívánja tartani technológiai elsőbbségét a kozmikus térben is. Az Egyesült Államok érdekeinek védelme szempontjából rendkívül kritikus a kozmikus tér korlátlan használatának biztosítása.

Stratégiai mobilitás. A stratégia úgy ítélte meg, hogy a robosztus tengeri, légi és szárazföldi szállító képesség fenntartása, valamint a harcanyagok tengeri és szárazföldi előre csoportosítása, nélkülözhetetlen a stratégiai agilitás fenntartásához. A válság esetén történő erőketítés képességének fenntartásához is szükséges a tengerentúli infrastruktúra akadálytalan elérése. A szállítási iparban lezajló technológiai fejlődéssel történő lépéstartással biztosítható az erők mobilitása és a globális szállítási képessége. A megnövelt légi és tengeri szállítóképesség, a nehéz eszközök és harcanyagok előre csoportosítása, valamint a modern rakodó és kezelőeszközök hozzájárulnak a stratégiai agilitás fenntartásához.³²⁰

5. 4. 5. ÖSSZEGZÉS ÉS ÉRTÉKELES

A katonai stratégia alapvetése, hogy a nemzeti biztonság alapja az amerikai katonai erő, valamint, hogy a közeljövőben az Egyesült Államok marad az egyetlen globális hatalom. Azonosította a stratégiai környezet jellemző elemeit: az aszimmetrikus fenyegetéseket, tömegpusztító fegyvereket, a transznacionális veszélyeket és a megjósolhatatlan fekete lap fenyegetések bekövetkezésének lehetőségét. A Nemzeti Biztonsági Stratégia nyomán megismételte a formálás, válaszadás és felkészülés hármását, illetve megállapította, hogy a haderő összetétele és elhelyezkedése biztosítja a szükséges stratégiai agilitást. A haderő központi jellemzőjeként azonosította a döntő erő alkalmazásának képességét, ami meghatározza a haderő szervezeti felépítését, kiképzését és alkalmazását. Állította, hogy az ígéretes, de bizonytalan világban a katonai stratégia és a vázolt haderő biztosítja a nemzetnek

³²⁰ National Military Strategy of the United States, 1997. 27-29. o.

azokat a képességeket, hogy megvédje érdekeit és kiterjessze a békét az Egyesült Államok és más nemzetek érdekében.

A stratégiai környezet értékelésénél a Clinton adminisztráció túlzott optimizmusa némiképp csökkent, bár még mindig a lehetőségeket látta a hidegháború utáni globalizálódó, integrálódó világban. Érzékelte, hogy a globális folyamatok egyes országokat, régiókat hátrányosan érintenek, akik lemaradnak a fejlődésben. A kegyetlen balkáni háborúk, a lassuló orosz reformfolyamatok, Kína és Észak-Korea problémái ráébresztették a haderő fontosságára. Ugyanakkor az adminisztráció a katonai erőt még mindig a diplomáciai eszközökkel közösen kívánta alkalmazni. Kiválóan azonosította a fenyegetéseket, beleértve a fekete lap típusú váratlan, azonnali stratégiai hatással járó fenyegetések elkerülhetetlenségét, és az aszimmetrikus kihívások erősödését.

Víziók, értékek és ambíciók. Az Egyesült Államok biztonságának és szuverenitásának megőrzésén túl, a stratégia hangsúlyt fektetett a gazdasági prosperitásra, a globalizáció kínálta lehetőségek kihasználására. Az érdekeket három kategóriába – létfontosságú, fontos, és humanitárius – sorolta. Létfontosságú kategóriába került a túlélés és biztonság, területi egység. Fontosak a társadalom életszínvonalát, és a stratégiai környezetet befolyásoló érdekek. A humanitárius érdekek kategóriába a klasszikus alapértékek diktálta érdekvezérelt tevékenységek tartoztak. Az ambíciószintet az Egyesült Államokat és érdekeit fenyegető agresszor elrettentésében és szükség szerinti legyőzésében, és két egymástól távoli, időben egybeeső nagyméretű háború és kisebb háborús küszöb alatti műveletek megvívása képességének fenntartásában határozta meg. Ez kisebb növekedés az előző stratégiához képest mert az csak két nagyméretű konfliktus megvívásával tervezett készült.

Fő tevékenységek eszközök és más jellemzők: Fő tevékenységi körei a nemzeti biztonsági stratégiát követve a formálás, válaszadás, felkészülés voltak. A nemzetközi környezet az Egyesült Államok számára kedvező formálása érdekében a haderőnek külön feladatot szabott a stratégia: elrettenté, békeidőszaki szerepvállalás, vezető szerep a szövetségekben. A válaszadás tekintetében a stratégia azzal számolt, hogy az Egyesült Államok haderejének a válságok széles spektrumára kell válaszolnia a humanitárius segítségnyújtástól, a jelentős méretű háború megvívásán keresztül, a kisebb időben párhuzamos műveletekig. A jövőre való felkészülés azért volt kiemelten

fontos, mert az Egyesült Államok a következő évszázadhoz közeledve is fenn kívánta tartani a globális vezető szerephez szükséges katonai felsőbbrendűségét. Ezért szükséges volt a doktrínák, a szervezeti struktúra, illetve a fejlesztési és modernizációs programok transzformációja annak érdekében, hogy kihasználják a katonai³²¹ és üzleti³²² életben lezajló forradalmi változásokat. A fő tevékenységeket támogatta a négy stratégiai koncepció: a stratégiai agilitás, tengerentúli jelenlét, erőketítés és döntő erő alkalmazása.

Forrás és költségigény: A stratégia éve volt hosszú idő után az első év, amikor a védelmi költségvetés emelkedett³²³. A biztosított költségvetési fejezet elégséges volt a csökkenő létszámú haderő fenntartásához. A költségvetés biztosított fedezetet az áthúzódó és a Joint Vision 2010-ben megfogalmazott fejlesztésekhez szükséges kutatás-fejlesztési tevékenységekre és a kettős hasznosítású technológiák kutatására is.

Konzisztencia más politikákkal: A stratégiában, hasonlóan a Clinton adminisztráció korábbi stratégiájához, különös hangsúlyt kapott a katonai erő, diplomáciai eszközökkel együtt történő alkalmazása, így a katonai stratégia gyakorlatilag erősítette, kiegészítette a külpolitikát. A haderő békeidőszaki tevékenysége külpolitikai színezetet is kapott.

Unilaterális, multilaterális jelleg: A stratégia továbbra is multilaterális jellegű volt, és hangsúlyt helyezett a szövetségeken belüli vezető szerep erősítésére.

Érzékenység és kockázatok: A stratégia végrehajtására jelentős kockázati tényező nem volt azonosítható, mind a források mind az eszközök rendelkezésre álltak. Amennyiben a 2001. szeptember 11-i terrortámadást, mint bekövetkezett fekete lap fenyegetést nézzük, megállapítható, hogy a stratégia előre számolt azzal. Elmondható, hogy az Egyesült Államok rendelkezett azokkal a képességekkel (unikális különleges műveleti képességek) amelyekkel azonnali választ tudott adni a támadásra. A kihívás jellegéből adódóan a hosszú távú, végleges megoldáshoz jelentős átalakításokat kellett alkalmazni.

³²¹ Revolution in Military Affairs (RMA)

³²² Revolution in Business Affairs (RBA)

³²³ National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2017. 2016. november 30.

A kismértékben növekvő költségvetés, és ambíciószint, valamint a reális stratégiai környezet értékelés alapján megállapítható, hogy az 1997-es nemzeti katonai stratégia egy gondosan megalkotott kiegyensúlyozott stratégia volt, reális és ambiciózus hosszú távú kitekintéssel.

5. 5. AZ AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK 2004. ÉVI NEMZETI KATONAI STRATÉGIÁJA³²⁴

George H. W. Bush, az Egyesült Államok hivatalban lévő elnöke a 2001 szeptember 11-i terrortámadások után kiadott Nemzeti Biztonsági Stratégiában³²⁵ megerősítette a nemzet eltökéltségét, hogy nem csak biztonságosabbá, de jobbra is teszi a világot. Ehhez feltételként szabta a terrorizmus elleni háború sikeres megvívását, ami hozzájárul a béke megóvásához és kiterjesztéséhez. A Nemzeti Biztonsági Stratégia aktív fellépést vetített előre a transznacionális terrorista hálózatok, illetve a tömegpusztító fegyvereket birtokló, vagy azokat birtokolni szándékozó, úgynevezett lator vagy agresszív államok ellen. Fokozott együttműködést irányzott elő a szövetségesekkel és partnerekkel annak érdekében, hogy globális csapást mérjenek a terrorista szervezetekre, illetve kedvezőtlen körülményeket teremtsen számukra. Kiemelte továbbá azon képességek visszanyerésének fontosságát és fejlesztésének szükségességét, amelyek megelőzhetnek egy újabb, az Egyesült Államok elleni közvetlen támadást. Hangsúlyozta a más nemzetekkel, és a nemzetközi szervezetekkel történő együttműködés megújítását, valamint az amerikai védelmi intézményrendszer átalakítását.

A 2001. évi Négyéves Védelmi Felülvizsgálati Jelentés részét képező Nemzeti Védelmi Stratégia³²⁶, támogatva a Nemzeti Biztonsági Stratégiát, meghatározta azokat a védelmi célkitűzéseket, amelyek mentén a védelmi minisztérium tevékenykedik, és iránymutatást ad a katonai stratégia részére. A védelmi stratégia célkitűzései kapocsként szolgáltak a katonai és más kormányzati ügynökségek tevékenysége között:

- az Egyesült Államok védelme a közvetlen támadástól;
- a stratégiai hozzáférés biztosítása és a globális cselekvési szabadság fenntartása;
- az előnyös nemzetközi rendszert elősegítő biztonsági feltételek megteremtése;
- a partnerségek és szövetségek erősítése a közös kihívásokkal szemben.³²⁷

³²⁴ The National Military Strategy of the United States of America, 2004.

³²⁵ The National Security Strategy of the United States of America, 2002. szeptember

³²⁶ Quadrennial Defense Review Report, 2001. szeptember 30. 11-16. o.

³²⁷ i. m. 11-13. o.

A védelmi stratégia négy irányelvet fogalmazott meg a végrehajtásra: mélységében tagolt védelem; folyamatos transzformáció; képességeken alapuló megközelítés; kockázat menedzsment. Ezek az irányelvek dominálták a védelmi tervezést és a döntéshozatalt a védelmi minisztériumban.

A katonai stratégia a katonai célkitűzéseit, küldetéseit és képességekvetelményeit a nemzeti biztonsági stratégia, a védelmi stratégia és a biztonsági környezet elemzéséből származtatta. A két stratégia széles stratégiai kontextusba helyezte a haderő képességeinek alkalmazását, összehangolva a nemzeti érdekérvényesítési eszközök más elemeivel. A katonai stratégia *a katonai tevékenységekre összpontosítva meghatározta a kapcsolódó katonai céltűzéseket, összhaderőnemi műveleti koncepciókat*, amelyekből a haderőnemi vezérkarfőnökök és a műveleti parancsnokok, a Vezérkar Főnökök Egyesített Bizottsága elnökének kockázatértékelése alapján *kiválasztják a szükséges képességeket*.

Az Egyesült Államok területének biztonsága a nemzeti biztonsági stratégia első számú prioritása volt. Ebben a feladatban a haderő a tengerentúli és hazai tevékenységek összekapcsolásával komplex szerepet kapott. A védelem első vonalát az országon kívülre helyezte és előirányozta a fenyegetések forrásukhoz közeli támadását, a szövetségesekkel közösen végrehajtott műveletekben. Előírta, hogy az Egyesült Államok területeihez közel, a haderő képességeivel korlátozza, hogy az országot a légtérből, a szárazföldről, a tengerekről és a világűrben megközelítsék, valamint védelmezze a nemzetet, a lakosságot és a kritikus infrastruktúrát a közvetlen támadástól.

Hangsúlyozta, hogy az Egyesült Államok védelme érdekében egy támadás, vagy természeti katasztrófa következményeinek kezeléséhez szükséges a katonai képességek integrálása más kormányzati és rendfenntartó ügynökségek képességeivel. Az elnök és a védelmi miniszter is kiemelte az ellenségek képességeinek egyre veszélyesebb voltát, ami globális jelenlétet igényel az Egyesült Államoktól a konfliktusok és a meglepetésszerű támadások megelőzése érdekében. A stratégia hangsúlyozta a nemzetközi partnerség fejlesztésének fontosságát a célkitűzések elérésében. Meglátása szerint a koalíciók és partnerségek hozzájárulnak a közös biztonsághoz elrettentik az agressziót és fegyveres összeütközés esetén pedig a siker egyik előfeltételét jelentik. A stratégia a konfliktusok és meglepetésszerű támadások megelőzését nem tisztán védelmi tevékenységnek minősítette. Szükséges eszközként

jelölte meg egy ellenséges csapás katasztrofális hatásainak elkerülése érdekében végrehajtott *megelőző csapás* alkalmazását.

A stratégiai dokumentumok hierarchiájában a katonai stratégia fölött elhelyezkedő mindkét dokumentum, a Nemzeti Biztonsági Stratégia és a Nemzeti Védelmi Stratégia is egy jobb és biztonságosabb jövőt vizionált, amihez a haderőnek az ellenség felett aratott győzelemmel kellett hozzájárulnia. Amíg a haderő elsődleges feladata továbbra is a háborúk megvívása és megnyerése volt *a konfliktusok jellege megváltozott, olyan képességeket feltételezve, amelyekkel többféle ellenséget le lehet győzni, beleértve az állami és nem állami szereplőket is*. A stratégia elsődleges követelményként fogalmazta meg, hogy a haderőnek rendelkeznie kell a képességgel, hogy gyorsan legyőzze az ellenséget, akár egymást átfedő hadjáratokban, megőrizve a képességét, hogy az egyik hadjárat műveleteit kiterjessze az átfogó célkitűzések elérése érdekében. Új elemként jelent meg a katonai stratégiában, hogy a győzelem érdekében *a nemzeti érdekérvényesítési eszközök valamennyi elemét integrálni kell a hadjáratok végrehajtásakor*.

A stratégia a védelmi stratégiából átemelve két hadjáratot különböztetett meg:

- A **gyors győzelemért indított hadjáratokat** jól körülhatárolt célok jellemzik: az ellenség elfogadhatatlan viselkedésének vagy politikájának megváltoztatása; az ellenség műveleti vagy stratégiai célkitűzései gyors megvonása; a támadások vagy ellenőrizetlen konfliktusok eszkalációjának megakadályozása, és/vagy az Egyesült Államok számára kedvező biztonsági körülmények helyreállítása.
- A **döntő győzelem hadjárata** a válságövezetben alapvető és kedvező változások előidézését és hosszantartó eredmények elérését irányozza elő. Az ilyen hadjáratot elhúzódó harci és stabilizáló műveletek követhetik, rendszerint a fennálló rendszer leváltását, a védelmi képességek kiépítését vagy helyreállítását, és a nemzet erőforrásainak és idejének jelentős befektetését igényli.³²⁸

³²⁸ The National Military Strategy of the United States of America, 2004. 1. o.

A stratégia kijelentette, hogy a *védelem, megelőzés és győzelem* követelményeinek teljesítése jól felépített, az összhaderőnemi erők alkalmazását és a katonai képességeket meghatározó összhaderőnemi műveleti koncepciókat³²⁹ igényel.

A stratégia, tekintettel a bizonytalan és összetett környezetre, olyan *képesség alapú haderőtervezést* szorgalmazott, amelyik kevesebb figyelmet fordít az ellenségre, illetve arra, hogy hol törhet ki egy konfliktus, ellenben hangsúlyosan veszi figyelembe az ellenség hadviselési módját. A képesség alapú megközelítés műveleti koncepciókat alkalmaz, amelyek iránymutatók a tervezéshez és a harci képességek fejlesztéséhez. Ez a megközelítés feltételezte a biztonsági környezet változásainak előrejelzését, az azokhoz való alkalmazkodást, hogy biztosítsa az Egyesült Államok minőségi fölényét valamennyi ellenséggel szemben.

A katonai stratégia célkitűzései meghatározták az haderő tulajdonságait és képességeit, amelyek hozzájárulnak a nemzeti védelmi stratégia céljaihoz, és a haderő méretének és struktúrájának pontos meghatározásához. Hangsúlyozta, hogy az Egyesült Államok védelme, a konfliktusok és meglepetésszerű támadások megelőzése, és az ellenség fölötti győzelem, egy gondosan méretezett haderőt kíván meg, összhangban a nemzeti védelmi stratégia védelmi tervezési elveivel.

Előírta, hogy a haderőnek képesnek kell megvédeni az Egyesült Államokat, miközben az előretolt jelenlét területein agressziót hárít el, vagy kényszerítő műveleteket hajt végre. Kisebb műveletek végrehajtásakor is rendelkeznie kell a képességekkel, amelyek gyors győzelmet eredményeznek két párhuzamos katonai hadjáratban. Szükség esetén, a haderőnek képesnek kell lennie arra, hogy az egyik hadjáratban döntő győzelmet arasson, ezért rendelkezett, hogy új műveletek megindítása előtt a műveleti parancsnokoknak figyelembe kell venni a hadjáratok hatását a földrajzi elhelyezkedésüktől függően. Előre vetítette, hogy az erők, a folyamatban lévő műveletek és a terrorizmus elleni háború szükségleteinek megfelelően helyezkednek el, és újabb műveletek indítása esetén nem vonhatók ki, ezért igényeik megfogalmazásakor a műveleti tervezőknek figyelembe kell venni a terrorizmus elleni háború célkitűzéseit.³³⁰

³²⁹ Az összhaderőnemi műveleti koncepciók leírják, hogy az összhaderőnemi erő, hogyan hajtja végre a küldetéseit és hogyan támogatják a haderő alkalmazását, oltalmazását, a fókuszált logisztikát, a hadszíntéri helyzetkép meghatározását, és a vezetés-irányítást meghatározó funkcionális koncepciókat. A koncepciók támogatják a haderő folyamatos transzformációját és kulcsfontosságú kapcsolatot teremtenek a haderő összhaderőnemi műveleti képességei között.

³³⁰ The National Military Strategy of the United States of America, 2004. 2-4. o.

5. 5. 1. A STRATÉGIAI KÖRNYEZET ÉRTÉKELÉSE

A stratégia megállapította, hogy a haderőnek számos veszélyes– hagyományos, irreguláris, katasztrofális, romboló hatású – fenyegetéssel kell szembenéznie, melyeket előre kell jeleznie, illetve gyorsan és döntően fel kell lépnie ellenük.

A stratégia a környezet értékeléséhez a védelmi stratégia definícióit alkalmazta a kihívások csoportosítására vonatkozóan:

- *Hagyományos kihívások*, azok az államok, amelyek ismert katonai képességeket és olyan haderőt alkalmaznak, amelyek tapasztalattal rendelkeznek a hadviselésben és a konfliktusok különböző formáiban.
- *Irreguláris kihívásoknak* tekinthetők azok a fenyegetések, amelyek olyan ellenségtől származnak, akik nem hagyományos eljárásokat alkalmaznak, hogy ellensúlyozzák a szembenálló fél hagyományos értelemben vett erőfölényét.
- *A katasztrofális kihívások* magukban foglalják a tömegpusztító fegyverek vagy tömegpusztító hatással járó módszerek birtoklását, ismeretét, valamint a megszerzésükre irányuló tevékenységet.
- *Romboló hatású kihívások*, az áttörő technológiák alkalmazása, az Egyesült Államoknak a műveletek szempontjából kulcsfontosságú területeken meglévő erőfölényének közömbösítésére.

A stratégia a biztonsági környezetben három kulcselemet azonosított, amelyek befolyásolják a nemzeti katonai stratégia végrehajtását és a jövő katonai műveleteinek sikerét biztosító koncepciók és képességek kifejlesztését.

Az ellenségek növekvő száma. A stratégia meghatározta, hogy az Egyesült Államok vagy szövetségesei érdekeit fenyegető ellenségek lehetnek államok, nem állami szervezetek vagy személyek.

A stratégia Iránra utalva, úgy látta, hogy néhány, hagyományos fegyverzettel, fejlett rendszerekkel – beleértve a cirkáló és ballisztikus rakétákat – rendelkező ország a világ kulcsfontosságú régióinak ellenőrzésére törhet. Nemzetközi szerződéseket sért, és titokban tömegpusztító fegyverek kifejlesztésére törekszik, visszautasítja a viták békés megoldására irányuló kezdeményezéseket, és nem veszi figyelembe állampolgárai igényét. Terroristákat szponzorál, pénzügyi támogatást és menedéket nyújt nekik, valamint veszélyes képességekhez biztosít hozzáférést számukra. A nem állami szereplők, beleértve a terrorista hálózatokat, a nemzetközi szervezett bűnözői csoportokat és illegális fegyveres csoportokat fenyegetik a biztonságot és a stabilitást.

A stratégia értékelésében néhány magánszemély is rendelkezik azokkal az képességekkel, amelyekkel megbonthatják a nemzetközi rendet. Azt is figyelembe vette, hogy mivel nem állami szereplők, és nem fogékonyak a hagyományos elrettentésére, nincsenek politikailag korlátozva és hagyományos eszközökkel nem elrettenthetők. A stratégia megállapította hogy, az ellenségek egyre inkább törekszenek az aszimmetrikus képességek megszerzésére és innovatív használatára. Elkerülik az Egyesült Államok erősségeit, mint a precíziós csapásokat és igyekeznek ellensúlyozni az Egyesült Államok erőketvitési képességét azáltal, hogy elzárt környezetben helyezkednek el. Ezek az ellenfelek támadásokat hajtanak végre a civil lakosság, gazdasági központok és szimbolikus helyek ellen, hogy támadják az Egyesült Államok politikai szándékait és elhatározását.

A stratégia végkövetkeztetése volt, hogy az erőszakos kihívások ilyen összetétele az elrettentés és műveleti megközelítés új módjait kívánja meg. Úgy látta, hogy a hírszerző rendszereknek lehetővé kell tenni, hogy a parancsnokok megértsék az ellenség szándékát, előre jelezzék a fenyegető tevékenységet, és felderítsék az ellenség mozgását, biztosítva az időt a preventív megelőző intézkedések végrehajtására. Ennek érdekében a hírszerző rendszereknek a konfliktust jóval megelőzően biztosítani kell az ellenség motivációinak, céljainak és szervezeteinek megértését, a szükséges és hatékony elrettentő tevékenység meghatározásához.

A stratégia úgy értékelte, hogy egyes ellenfeleket *nem lehet elrettenteni*, ezért az Egyesült Államoknak fel kell készülnie, hogy megelőzze a tömegpusztító fegyverek megszerzésére és alkalmazására, valamint a veszélyes aszimmetrikus képességek megszerzésére, illetve a meglepetésszerű támadásra törekvő ellenség csapását.

Összetettebb és megosztott hadszíntér. A stratégia megállapította, hogy az Egyesült Államokat ellenfelei megosztott hadszíntéren fenyegetik, a tengerentúli kritikus fontosságú térségekben, az ország saját területén, és a globális közösségi terekben (nemzetközi légtér, nemzetközi vizek, világűr, kibertér). A stratégia a legszélesebb értelemben használta az *instabilitás íve* fogalmát, amely a nyugati féltekétől, Afrikán és a Közel-Keleten át, Ázsiáig húzódik³³¹. Úgy értékelte, hogy ezen az íven olyan területek helyezkednek el, amelyek teret adnak az amerikai érdekeket

³³¹ Thomas Barnett 2004-ben megjelent „*The Pentagon's New Map: War and Peace in the Twenty-First Century*” című könyvében a legszéleskörűbben „non-integrating gap” néven határozta meg az instabil régiókat a nyugati féltekétől Afrika nagy részén át, Délkelet-Ázsiáig.

fenyegető veszélyeknek. Az itt található államok menedéket nyújtanak a terroristáknak, megvédik őket a felderítéstől és a támadásoktól. Más ellenségek kihasználják a kormányzati hatalommal nem rendelkező területeket, ahol kiképzéseket folytatnak, terveket szövögetnek, és onnan indítják támadásaikat. Ezek a területek gyakran illegális tevékenységek bázisává válnak, ahol kapcsolatba kerülve más csoportokkal összefonódnak a bűnözői és ideológiai extrémista csoportok.

A stratégia elemezte a műveleteket és megállapította, hogy az Egyesült Államok változatos területeken hajt végre katonai műveleteket, a sűrűn lakott városi térségektől a távoli lakhatatlan területekig. Az ezeken a területeken végrehajtott küldetések jelentősen különböznek a magas intenzitású harci tevékenységektől, amelyekre a haderőt felkészítik. A stratégia szerint az Egyesült Államok hadereje továbbra is hangsúlyt fektet a precizításra, gyorsaságra, a halálos csapásmérésre és a megosztott műveletekre, és a műveleti parancsnokoknak tervezniük kell a műveleteik másod-, és harmadlagos hatásaival. Ilyen képesség, hogy a haderő képes pontosan meghatározni és nyomon követni és megsemmisíteni diszkrét célokat, hogy csökkentse a járulékos veszteségeket és a lehető leggyorsabban lezárjon egy műveletet. A precizításra alapuló műveletek azt eredményezték, hogy az ellenség nagy része, illetve a helyi lakosság egyáltalán nem érintett a műveletben. Az iraki tapasztalatokból kiindulva, a műveleti parancsnokoknak fel kell készülniük az olyan térségekben történő műveletekre, ahol ellenállási gócpontok alakulnak ki és harci műveleteket kell végrehajtani a civil lakosság között. A különleges hadszínterek különleges elvárásokat, illetve követelményeket támasztanak a katonai szervezetek és a partnerügynökségek felé, ugyanis elmélyült koordinációt és tevékenységeik összehangolását igényli a tengerentúlon és odahaza egyaránt. Az afganisztáni és iraki tapasztalatok rávilágítottak az átfogó stratégiai szemlélet szükségességére a hosszú távú nemzeti célok megvalósítása érdekében. A stratégia kijelentette, hogy az Egyesült Államoknak a mélységi aktív védelem koncepcióját kell alkalmazni, amely egyesíti az haderőt, az ügynökségeket, a nemzetközi és nem kormányzati szervezeteket, valamint a többnemzeti képességeket. Ez a védelem nem csak passzív intézkedésekre támaszkodik. Az Egyesült Államoknak erősíteni kell hazai védelmét, ugyanakkor aktív stratégiai megközelítést alkalmazva védelmi képességeit az ország határain kívülre terjeszteni. A hatékony mélységi védelemnek tartalmaznia kell a hazai, az előretoltan állomásozó, illetve a rotációs alapon vagy ideiglenesen bevetett előretolt erőkkel végrehajtott, gyors, pontos csapások képességét bármilyen globális cél ellen.

A technológia terjedése és hozzáférés. A stratégia *alaptételként állapította meg, hogy a modern technológiák és fegyverzet globális proliferációja befolyásolja a jövő konfliktusainak jellegét.* A kettős felhasználású civil technológiák, különösen az információ technológiák, a nagy felbontású képalkotó és globális helymeghatározó rendszerek széles körben elérhetőek bárki számára. Ezek a viszonylag alacsony költségű, a kereskedelmi forgalomban elérhető technológiák fejleszthetik az államok és nem állami szereplők romboló és pusztító képességeit. Az információ feldolgozási és automatizálási rendszerek fejlődése lehetővé teszi az ellenségnek, hogy támadási célpontokat jelöljön ki az Egyesült Államok területén és a tengerentúlon. A hálózati támadó, behatoló és romboló szoftverek globálisan elérhetőek az interneten, biztosítva a támadóképességet az egyszerű számítógépes hálózati ismeretekkel rendelkező ellenség részére. A fejlett fegyverrendszerek és az innovatív szállító rendszerek alapvetően megváltoztathatják a hadviselést és drámaian megnövelhetik az Egyesült Államokat fenyegető ellenségek képességeit. *A fejlett fegyver és szállítóeszköz rendszerek technológiájának terjedése és elérése jelentős hatással bír a katonai képességekre is.* Az Egyesült Államoknak rendelkeznie kell azokkal a képességekkel, amelyekkel megakadályozhatja, hogy az ellenség elérje ezeket a romboló technikákat és fegyvereket. Ugyanakkor a haderő nem fordíthatja minden figyelmét ezekre a kihívásokra elhanyagolva más fenyegetéseket. A készenléti szint fenntartása és a transzformáció folytatása, fenntartva a katonai felsőbbrendűséget további befektetéseket igényel. A haderőnek a transzformáció alatt is készen kell állnia a harcra. A stratégia megalkotta az „in-stride” átalakítás fogalmát, ami a gyors prototípus előállítás és harctéri teszteléssel, valamint az új rendszerekhez tartozó szervezet újra strukturálásával és a kapcsolódó koncepciók kifejlesztésével végrehajtott adaptációt jelent, ami képes biztosítani az Egyesült Államok folyamatos katonai felsőbbrendűségét. A stratégia figyelmeztet, hogy ez a megközelítés a források kiegyensúlyozott felhasználását, a kritikus képességek elosztását, és a haderő elemeinek modernizálását jelenti, fenntartva a készenlétet, amíg az új fegyverzeti programokba nem fektetnek.³³²

5. 5. 2. CÉLKITŰZÉSEK

A katonai stratégia három támogató katonai célkitűzést határozott meg:

³³² The National Military Strategy of the United States of America, 2004. 4-6. o.

- a. az Egyesült Államok védelme a külső támadással és agresszióval szemben;
- b. a konfliktusok és meglepetésszerű támadás megelőzése;
- c. az ellenség legyőzése.

A stratégia ezeket tekintette célkitűzéseknek, amelyek biztosítják a szövetségeseket és baráti országokat az Egyesült Államok támogatásáról, eltántorítja az ellenséget, elrettenti az agressziót és kényszerítést, ugyanakkor biztosítja, hogy a haderő készen álljon legyőzni az ellenséget, amennyiben az elrettentés és az eltántorítás kudarcot vall. A célkitűzések szolgálnak alapul a kockázatok értékelésekor és hozzájárulnak a szükséges képességek jellegének és mennyiségének meghatározásához.

5. 5. 3. MÓDSZEREK

A stratégia meghatározta azokat a stratégiai alapelveket, amelyeknek a haderő valamennyi tevékenysége során érvényesülni kell a célkitűzések hatékony elérése érdekében. A stratégiai *agilitás*, *integráció* és *döntésképeség* lehetővé teszi a haderőnek, hogy nagy sebességgel, nagy távolságra mozogjon és gyors harci műveleteket hajtson végre egymással párhuzamosan zajló konfliktusokban. Ezek a műveletek vezérlik a helyzethez igazított, összhaderőnemi műveleti koncepciók kidolgozását, amelyek meghatározzák, hogy a katonai műveletekben a haderő hogyan alkalmazza képességeit. A stratégia megkövetelte, hogy a műveleti parancsnokok olyan terveket dolgozzanak ki, amelyek a bizonytalanság magas foka mellett is biztosítják az agilitás fenntartását, *döntő hatásokat alkalmaznak*, és integrálják a haderőt más kormányzati szervekkel és nemzetközi partnerekkel. Elvárásként jelent meg, hogy a műveleti parancsnokok számításba vegyék ezeket az alapelveket a műveletek tervezésekor és végrehajtásakor, amelyek az összhaderőnemi műveleti koncepciók és képességek kifejlesztésekor is érvényesülnek.

Agilitás. A stratégia megfogalmazásában az a vezérlő elv, amely kifejezi, hogy a haderő képes lépést tartani a biztonsági környezet legjellemzőbb tulajdonságával a bizonytalansággal. Az agilitás jelenti a gyorsan bevethető, alkalmazható, fenntartható és újra bevethető képességek rendelkezésre állását a földrajzilag elszigetelt és változó környezetű térségekben. A műveletek végrehajtásakor a parancsnokoknak számolniuk kell a meglepetés hatásával, valamint annak lehetőségével, hogy az alkalmazott

erőknek váratlanul át kell térni a műveletek egyik fázisából a másikra vagy azokat párhuzamosan kell végrehajtani. Az agilitás kulcsfontosságú a katonai műveletekben a kezdeményezés megragadásához és a gyors, döntő harctevékenységhöz.

Döntésképeség. A stratégia nélkülözhetetlenek tartotta a döntésképeséget, mert az biztosítja a műveleti parancsnokok számára, hogy az ellenség fölé kerekedjenek, irányítsák a folyamatokat és döntő eredményeket érjenek el. A döntésképeség speciális hatások és célkitűzések elérése érdekében megtervezett összhaderőnemi képességeket igényel, ami nem feltétlenül igényli nagy erők bevetését, inkább a képességek innovatív felhasználását jelenti. A haderő képességének transzformációja, hogy szükség esetén az erők összpontosítása helyett a hatásokat összpontosítsa, kulcsfontosságú a döntő erő alkalmazásának tekintetében. Ezért, a döntő eredmények elérése érdekében a műveleti parancsnokoknak pontosan meg kell határozniuk az elérni kívánt hatásokat és az ahhoz szükséges képességeket.

Integráció. A stratégia kiemelte, hogy a műveleti parancsnokoknak biztosítani kell, hogy a haderő alkalmazása megfelelően integrálódik a nemzeti érdekérvényesítési eszközök más eszközeinek és a nemzetközi partnerek képességeinek alkalmazásával és biztosítja az erő összehangolt alkalmazását.

Az integráció a katonai műveletek haderőnemek, kormányzati ügynökségek, a kereskedelmi szektor, a nem kormányzati szervezetek és a külföldi partnerek közötti harmonizációra fókuszál. Az integráció nem zárja ki az erő egyoldalú alkalmazását, ugyanakkor az együttműködésre és a partnerek hozzájárulásának maximalizálására törekszik. A partnerek képességeit fejlesztő békeidőszaki tevékenységek növelik a haderő képességeit nem csak a konfliktus megelőzésére és az agresszorok elrettentésére, de támogatják a műveleti parancsnokokat, hogy műveleteket hajtsanak végre, egymástól nagy távolságra fekvő területeken, és időben egybeeső konfliktusokban.

A stratégia leszögezte, hogy az agilitás, a döntésképeség, és az integráció támogatja a párhuzamos műveleteket, a döntő erő alkalmazását és az Egyesült Államok katonai erejének egyesítését a nemzeti érdekérvényesítési eszközök más elemeivel. Az alapelvek növelik a végrehajtás sebességét, lehetővé teszik a parancsnokok számára, hogy kihasználják az ellenség sérülékenységeit, gyorsan megragadják a kezdeményezést és elérik a célkitűzéseiket. Támogatják a földrajzilag elszórtan elhelyezkedő képességek által kiváltott összegzett hatásokat az ellenség

erőcentrumba ellen. A stratégiai alapelvek iránymutatást adnak a katonai erő alkalmazásához a védelem a megelőzés és a győzelemhez a hosszú távú nemzeti célkitűzések eléréséhez.³³³

A stratégia megjegyezte, hogy a kidolgozás alatt álló összhaderőnemi műveleti koncepciók támogatják a célkitűzéseket és különleges feladatot rónak a haderőtervezésre, illetve irányelvként szolgálnak a tervek kidolgozásához és a műveletek végrehajtásához. Az összhaderőnemi műveleti koncepciók – belbiztonsági műveletek, stabilizáló műveletek, stratégiai elrettentés, nagy kiterjedésű harci műveletek – leírják azokat a kapcsolódó műveleteket, amelyek a Nemzeti Katonai Stratégia célkitűzéseit támogatják.

A stratégia megállapította, hogy a stratégiai célkitűzéseknek vannak állandó elemei, de elérésükhöz kísérletezésre, műveleti tapasztalatokra, és a transzformációs képességek kifejlesztésére van szükség.

A stratégia áttekintette a műveleti parancsnokok tervezési irányelveit is:

- a katonai célkitűzések összefüggnek, a katonai képességek harcászati, hadműveleti és stratégiai szintű alkalmazását követelik meg, és elérésükhöz szükség van más ügynökségek, minisztériumok, és az Egyesült Államok kormányzatának együttműködésére;
- a parancsnokoknak olyan terveket kell kidolgozni, ami biztosítja a célok párhuzamos elérését, mivel az egyidejű, párhuzamos műveletek végrehajtásának képessége biztosítja az Egyesült Államoknak a kezdeményezés megtartását több művelet végrehajtása esetén is;
- a parancsnokok nem bízhatnak csak a reaktív intézkedésekben és a masszív védelmi struktúrában, a stratégia előrelátó, önvédelmi berendezkedést igényel, ami megjeleníti azt a képességet, hogy azonnali és arányos választ ad az agresszióra. A stratégia kihangsúlyozta, hogy a műveleti parancsnokok, parancsra, megelőző önvédelmi csapást hajtanak végre az ellenség ellen. Ennek előfeltételeként határozta meg, hogy a csapás tárgya jelentsen *összetéveszthetetlen fenyegetést vagy súlyos veszélyt*, és ez a *fenyegetés más módon nem hárítható el*. Irak 2003-as lerochanása gyakorlatilag ebbe a kategóriába sorolható.

Az Egyesült Államok védelme

³³³ i. m. 7-8. o.

A stratégia elsődleges prioritásként határozta meg az Egyesült Államok területének védelmét. A haderő a tengerentúli katonai tevékenységeivel, belbiztonsági védelmi feladatok tervezésével és végrehajtásával, valamint a civil hatóságok támogatásával járul hozzá, hogy megvédje az Egyesült Államokat egy közvetlen támadástól. A terrorellenes háború tapasztalatai nyilvánvalóvá tették, hogy a nemzet és globális érdekeinek védelme több, mint passzív védelmi intézkedések meghozatala. A terrorista csoportok és lator államok – különösen, amelyek tömegpusztító fegyverekkel rendelkeznek – jelentette veszélyek, felhatalmazást adnak az mélységi aktív védelemre. A stratégia úgy ítélte meg, hogy cél tehát, hogy az Egyesült Államok a tengerentúlon, a forrásukhoz közel adjon választ a fenyegetésekre, hogy kizárja a légtérből, a tengerekről, a világűrben, és a szárazföldi területekről érkező megközelítéseket, illetve saját területén megvédje magát a közvetlen támadásokkal szemben. A stratégia lehetővé tette, hogy parancsra a haderő katonai támogatást nyújtson a civil hatóságoknak, beleértve egy támadás következményeinek kezelését is.

Szembeszállás a fenyegetésekkel a forrásukhoz közel. A stratégia a védelem első vonalának az előretolt védelmi vonalat tekintette. Kinyilvánította, hogy a kulcsfontosságú térségekben műveleteket végrehajtó erők nélkülözhetetlenek az Egyesült Államok, valamint a saját és szövetséges érdekek védelméhez. A hadszíntéren a többnemzeti partnerekkel folytatott tevékenységek kritikus információkhoz biztosítanak hozzáférést, amelyek alapján előre jelezhetők az új fenyegetések. A hozzáférés támogatja az Egyesült Államok fenyegetésekkel szembeni erőikivetítési képességét, és az extrém ideológiák növekedését csökkentő környezet megteremtését. A haderő, beleértve a rotációs alapon bevetett és tartósan előretoltan állomásozó erőket, más nemzetekkel együttműködve segíti a térségbeli partnereket, hogy megszüntessék a fenyegetéseket és ellenőrzés alá vonja a kormányzattal nem rendelkező térségeket. A stratégia felfogása szerint a cél, hogy a haderő, együttműködve a nemzetközi partnerekkel és más kormányzati ügynökségekkel, a küzdelmet az ellenség otthonába vigye szembeszállva a terroristákkal, a terroristákkal együttműködőkkel, és azokkal a kormányokkal, amelyek menedéket nyújtanak nekik.

Védekezés a stratégiai megközelítés ellen. A belbiztonsági összhaderőnemi műveleti koncepció tartalmazza azokat a –légtér, tengerek, szárazföld, világűr, biztosításával kapcsolatos – feladatokat, amelyek szükségesek az Egyesült Államok ellen intézett közvetlen támadás elhárításához. A haderő együttműködik a partnerekkel

és más kormányzati ügynökségekkel, hogy egy integrált védelmet alakítson ki az Egyesült Államok szuverén területét vagy környékét célzó légi, vízi, szárazföldi vagy kozmikus megközelítéssel szemben. A stratégiai megközelítések elhárítása folyamatos légtérfelügyeletet igényel, ami lehetővé teszi a potenciális fenyegetések azonosítását folyamatos követését és kizárását. A stratégia célja az integrált védelem, ami létfontosságú a stratégiai hozzáférés biztosításához, és az Egyesült Államok műveleti szabadságának fenntartásához.

Hazai védelmi műveletek. A stratégia meghatározta az országon belüli védelmi feladatokat is. Az Egyesült Államok, a fenti koncepcióknak megfelelően, igyekszik a fenyegetéseket a forrásaiknál kezelni, és a stratégiai megközelítés megakadályozásával kizárni, ugyanakkor meghatározta, hogy a haderőnek fenn kell tartani a képességet, hogy megvédje az országot egy olyan támadással szemben, amely áthatol a védelem első vonalán. Hazai területen a haderő feladata, hogy megvédje az Egyesült Államokat a légi és rakétatámadásoktól, terrorista és más jellegű közvetlen támadásoktól. Szükség esetén a haderő megvédi az erőket támogató kritikus infrastruktúrát. A stratégia lehetővé tette, hogy a haderő, külön parancsra, ideiglenesen katonai képességeket alkalmazzon a rendvédelmi ügynökségek támogatására, amihez a különleges körülmények meghatározását is hozzájárította. Továbbá, vészhelyzet esetén a haderő katonai támogatást nyújt a civil hatóságoknak egy katasztrófa vagy támadás következményeinek csökkentésében, ha a civil hatóságok túlterheltek. Megfogalmazta, hogy az ilyen feltételek mellett alkalmazott katonai válaszok összehangolt parancsnoki vezetési láncot kívánnak meg, hogy integrálják az aktív, és tartalékos komponens speciális képességeit, és a civil hatóságok munkáját. Figyelembe véve a változó körülményekhez alkalmazkodó ellenfeleket, a hatékony védelem a jövő technológiáinak maximális kihasználását igényli a katonai képességek fejlesztése, a gyors felderítés, és a tömegpusztító fegyverek elleni tevékenység fejlesztése érdekében.

Globális terrorizmus ellenes környezet megteremtése. Az Egyesült Államok területének megvédésén és a civil hatóságok segítségén túl a stratégia célul tűzte ki a terrorizmus térnyerését elősegítő körülmények megsemmisítését. A terrorizmus legyőzéséhez, az Egyesült Államok támogatja a nemzet és a partner nemzetek, erőfeszítéseit, hogy megakadályozza a terrorista szervezetek állami szponzorálását, támogatását, részükre menedék biztosítását. A stratégia lépéseket

helyezett kilátásba annak érdekében, hogy megszüntesse a terroristák biztonságos menedékét a bukott államokban és a kormányzattal nem rendelkező térségekben. Ez magában foglalja az együttműködést más nemzetekkel, más nemzetek haderőivel, kormányzati ügynökségekkel a kedvező biztonsági környezet megteremtése, és a partnerek képességeinek fejlesztése érdekében. Úgy értékelte, hogy az ily módon kialakított kapcsolatrendszer hozzájárul a globális terrorizmusellenes környezet megteremtéséhez, amely tovább csökkenti az Egyesült Államokat, érdekeit és szövetségesei érdekeit fenyegető veszélyeket. A stratégia példaként hozta föl a korábban már említett hírszerzési együttműködést, ami lehetővé teszi a külföldi szakértők tapasztalatainak felhasználását és elzárt területekhez biztosít hozzáférést. Ezek a kapcsolatok létfontosságú műveleti összetevők az Egyesült Államok védelme érdekében, hozzájárulva az elrettentéshez, a konfliktusok és a meglepetés szerű támadások megelőzéséhez ezért ki kell alakítani és fenntartani azokat. Az Egyesült Államok fokozta együttműködését Pakisztánnal is, ugyanakkor az információmegosztás még így sem vált teljessé, amit jól bizonyít az Oszama Bin Laden ellen végrehajtott rajtaütés eltitkolása a pakisztáni titkosszolgálat elől.³³⁴

A konfliktusok és a meglepetésszerű támadások elhárítása

A stratégia feladatul szabta, hogy az Egyesült Államoknak olyan tevékenységekkel kell megelőznie a konfliktusokat és meglepetésszerű támadásokat, amelyek elrettentik az agressziót és kényszerítést, ugyanakkor megfelelő választ biztosítanak a nemzet védelme érdekében.

A stratégia alapvetése szerint a konfliktusok megelőzése és az agresszió elrettentése nagyrészt az integrált tengerentúli jelenlétén alapul. A tengerentúlon, a stratégiai fontos térségekben tartósan állomásozó amerikai erők, a rotációs alapon, a regionális célkitűzések támogatása érdekében bevetett, előretolt erők, valamint a katonai műveletekben ideiglenesen bevetett erők, hitelesen közvetítik az Egyesült Államok elkötelezettségét a konfliktusok megelőzésére. Ezek az erők azt is jelzik, hogy az Egyesült Államok minden esetben erőteljesen reagál, amennyiben a saját, szövetségesei, vagy partnerei érdekeit veszélyeztetik. A stratégia éberséget követelt a válságok kialakulását jelző körülmények észlelése, és az ellenség várható tevékenységeinek előrejelzése tekintetében. Megfogalmazta, hogy a válságok és a váratlan támadások megelőzése megköveteli, hogy a haderő biztosítsa a stratégiai

³³⁴ i. m. 9-11. o.

hozzáféréseket, kedvező biztonsági körülményeket teremtsen, és növelje a partnerek képességeit a közös biztonsági érdekek védelmére.

Előretolt elhelyezkedés és jelenlét. A stratégia megállapította, hogy a partnerek képességeinek és a regionális biztonság szintjét emelő műveletekben történő részvételi hajlandóságuk növelése, integrált, globális, hosszú távú stratégiai szemléletet, és a tengerentúli katonai jelenlét megerősítését követeli meg. A műveleti parancsnokok – a meghatározott katonai feladatok végrehajtása érdekében előretoltan állomásozó, rotációs alapon, vagy ideiglenesen bevetett – erők alkalmazásával, növelik az Egyesült Államok képességét olyan, határon belüli, vagy azokon átnyúló tevékenységek végrehajtására, amelyek erősítik a partnerek szerepvállalását és növelik az összhaderőnemi és többnemzeti képességeket. A stratégia számba vette a tengerentúli jelenlét növelésének előnyeit: növeli a baráti országok biztonságát; hozzájárul a terrorellenes háború végrehajtásához; elrettent, eltántorít vagy meggyőz más fenyegetéseket; támogatja a transzformációt. A fenyegetések előrejelzésében beállt pozitív változások segítenek biztosítani a stratégiai hozzáférést a kulcsfontosságú térségekhez, és az Egyesült Államok biztonsága szempontjából, valamint a műveleti ellátás tekintetében kritikus közlekedési útvonalakhoz. Meghatározta, hogy a tengerentúli jelenlét átalakítása során a műveleti parancsnokoknak olyan haderő elhelyezkedési módosításokat kell kifejleszteni és ajánlani, amelyek lehetővé teszik az expedíciós, összhaderőnemi és többnemzeti érdekérvényesítési eszközöknek, hogy globálisan tevékenykedhessenek a kedvező biztonsági feltételek megteremtése érdekében. Úgy látta, hogy az előretolt erők jelentősége és hasznossága túlmutat a harctéri győzelmeken. A háború közvetlen környezetében alkalmazott erők demonstrálják az Egyesült Államok hajlandóságát a béke védelmét, megőrzését és kiterjesztését célzó tevékenységek vezetésére, és más partnereket is erre bátorít.³³⁵

A biztonság kiterjesztése. Az Egyesült Államok képességeinek látható és célzott jelenléte, integráns része egy globálisan aktív stratégiának, amely biztosítja a stabilitást és biztonságot. A katonai erők aktív szerepet vállalnak az Egyesült Államok és nemzetközi partnereik közötti biztonsági együttműködésben, a kétoldalú katonai együttműködésben, és a biztonság és bizalomépítő tevékenységekben. A stratégia megállapította, hogy ezeknek a viszonylag alacsony befektetéseknek az eredményei

³³⁵ i. m. 11. o.

gyakran meghaladják költségeiket. A biztonsági együttműködés kiegészít más nemzetközi erőfeszítéseket a konfliktus megelőzés és a közös biztonsági érdekek támogatásában. Ezek arra ösztönzik a nemzeteket, hogy fejlesszék, modernizálják és átalakítsák saját képességeiket, növelve ezáltal összegzett védelmi képességeiket. A biztonsági együttműködés további előnye, hogy segít áthidalni a doktrínák alkalmazásának különbségeit, fejleszti a fontos hírszerzési és kommunikációs kapcsolatokat, és elősegíti a gyors válaszokat a válságokra. Az aktív biztonsági együttműködés hozzájárul a stabilitáshoz a világ kulcsfontosságú térségeiben, eltántorítja a potenciális ellenségeket a stabilitást és biztonságot fenyegető tevékenységektől.

Az agresszió elrettentése. Az elrettentés azon alapszik, hogy az ellenség megérti, hogy az Egyesült Államoknak megvan az a megkérdőjelezhetetlen képessége, hogy megakadályozza a stratégiai célkitűzései elérését és súlyos következményekkel válaszoljon az ellenséges vagy potenciálisan ellenséges tevékenységre. Az agresszió elrettentésének és a kényszerítésnek kiszámíthatónak kell lennie, hogy elhárítsa, az Egyesült Államok, vagy egy partnerország területén, biológiai, vegyi vagy nukleáris fegyverekkel a civil lakosság ellen végrehajtott támadás katasztrofális hatásait. A haderőnek megvan a képessége, hogy rugalmas elrettentési opciókat hajtson végre, megfelelő harci erővel elhárítson egy válságot, vagy egy ellenséget tevékenysége újraértékelésére kényszerítsen. A műveleti parancsnokok a korai előrejelző képességekre alapozva rugalmas elrettentési opciókkal támogatják az ellenség gyors legyőzését, ezen felül alkalmazzák képességeiket olyan kedvező környezet megteremtésére, amelyben más, nem katonai opciók is sikeresek lehetnek.

A hatékony elrettentés olyan stratégiai kommunikációs tervet kíván meg, ami hangsúlyozza az Egyesült Államok hajlandóságát az érdekei védelmére. A műveleti parancsnokok részvétele nélkülözhetetlen a stratégiai kommunikációs terv kidolgozásában, amely kinyilvánítja az Egyesült Államok szándékát és céljait, valamint megvédi a tervet az ellenség dezinformációs tevékenységétől. Az ilyen stratégiai kommunikációs terv segíthet megelőzni a konfliktust, illetve csökkenteni a feszültséget a szembenálló felek között.

A stratégia megállapította, hogy az Egyesült Államok az agresszió és kényszerítés elhárítására az opciók széles körével rendelkezik. A nukleáris képességek továbbra is fontos szerepet játszanak az elrettentésben, hatékony válaszopciót

biztosítva a tömegpusztító fegyverek vagy a jelentős méretű konvencionális erők elrettentésére. Megállapította, hogy az elrettentés kiterjesztése a szövetségesekre, hatékony nonprolifrációs eszköz volt, és nem ösztönözte a szövetségeseket nukleáris képességek kifejlesztésére. A stratégia leírta, hogy az ellenségek növekvő száma miatt azonban az elrettentés fenntartásához az Egyesült Államoknak át kell alakítani meglévő stratégiai nukleáris erőit, és különböző képességekből összeállítani egy új triádot. Az új stratégiai elrettentési modell tartalmaz nukleáris és nem nukleáris csapásmérő erőket, aktív és passzív védelmi eszközöket, és az erők felépítésére és fenntartására szolgáló infrastruktúrát. A nem nukleáris csapásmérő képességek fejlesztése, az információs műveletek, a vezetés-irányítási, hírszerző és kozmikus erők hozzájárulnak egy sokkal robusztusabb és hatékonyabb elrettentő képességhez. A célok meghatározása és a precíziós végrehajtás területén várható fejlődés biztosítja a célok széles körének leküzdését a járulékos veszteségek csökkentésével.³³⁶

A meglepetésszerű támadások megelőzése. A stratégia megállapította, hogy a haderő nem fókuszálhat kizárólag az agresszió megtorlására, ugyanis egy meglepetésszerű támadás katasztrofális hatásainak elkerülése és a nemzet biztonsága érdekében bizonyos veszélyeket már azelőtt meg kell semmisíteni, hogy csapást mérnének az Egyesült Államokra. A fenyegetések elrettentése és a meglepetésszerű támadások elhárítása magas követelményeket támaszt a haderő hírszerző eszközeivel, agilitásával és döntésképeségével, valamint az időnyomás alatt, más ügynökségekkel együttműködésben végzett feladatok végrehajtási képességével szemben. A megelőző műveletek megosztott, cselekvőképes hírszerzést és művelet-végrehajtási szabályokat követelnek, amelyek lehetővé teszik a parancsnokoknak az időben meghozott döntéseket. Ez a döntéshozatali folyamat hangsúlyozza az együttműködést, a gyorsaságot, a fogékonyságot és kulcsfontosságúnak tekinthetők, amikor egy mobil, időérzékeny cél megsemmisítésére lehetőség kínálkozik. Az ilyen küldetések a különböző módszerekkel – humán és technikai – gyűjtött hírszerzési információk pontos elemzését és szintézisét igénylik. Ezek a műveletek megkövetelik az együttműködést más ügynökségekkel és kormányzati szervezetekkel, nagy hangsúlyt fektetve az információmegosztásra, a hírszerzési együttműködésre és a közös tervezésre.

³³⁶ i. m. 12-13. o.

A stratégia kijelentette, hogy a stabilizáló műveletek és a stratégiai elrettentés összhaderőnemi koncepciói létfontosságúak a műveleti parancsnokoknak, az erők alkalmazására a konfliktusok előtt, alatt és után. A konfliktusmegelőzés olyan műveleti képességeket kíván meg, amelyekkel fenntartható vagy visszaállítható a rend, biztosítható a béke és a stabilitás, ami szoros együttműködést feltételez más kormányzati szervekkel és nemzetközi partnerekkel. Ezek a tevékenységek csökkentik a terrorizmus, és a terrorizmust támogató extrém ideológiák terjedésének feltételeit. A stabilizáló műveletek előnyös biztonsági feltételeket teremtenek, amelyek lehetővé teszik a nemzeti érdekérvényesítési eszközök más elemeinek és a nemzetközi partnerek képességeinek sikeres alkalmazását. A konfliktusok és a meglepetésszerű támadások megelőzését a stratégia kritikus fontosságúnak tartotta egy Egyesült Államok elleni közvetlen támadás megakadályozásában és a győzelem előfeltételeinek megteremtésében.³³⁷

Az ellenség legyőzése

A stratégia kijelenti, hogy amennyiben szükséges, az Egyesült Államok hadereje legyőzi az ellenséget. Meghatározta, hogy a biztonsági környezet változása olyan összhaderőnemi erőt követel, amely képes harcászati és hadműveleti sikereket elérni és úgy győzedelmeskedik, hogy előnyös biztonsági környezetet teremtsen és biztosítsa a hosszú távú stabilitást. A stratégia terrorista támadásokra hivatkozva állapította meg, hogy a konfliktusoknak nincsenek földrajzi határai és a terrorizmus okainak megszüntetése a teljes nemzet erőfeszítéseit igényli. Kijelenti, hogy az Egyesült Államok folyamatosan keresi a nemzetközi közösség támogatását és növeli a partnerek képességeit, hogy szembenézzenek a közös kihívásokkal, de szükség esetén önállóan is cselekszik.

Az ellenség gyors legyőzése. Néhány műveleti terv korlátozott célok elérésére fókuszál. A műveleti parancsnokok tervei az ellenség gyors legyőzésére különböző opciókat tartalmaznak:

- az államok elfogadhatatlan viselkedésének vagy politikáinak átalakítása;
- a kezdeményezés gyors megragadása vagy a konfliktus eszkalációjának megakadályozása;

³³⁷ i. m. 13. o.

- az ellenség védett területeinek elzárása és támadó képességeinek vagy célkitűzéseinek megsemmisítése;
- konfliktus utáni stabilitás támogatása.

Az összhaderőnemi erő minden esetben kombinálja a sebesség, agilitás és a felsőbbrendű harcászati képességeket a döntő hatások kiváltásának érdekében. Az erők különböző földrajzi térségekbe történő szállítása megköveteli a stratégiai hozzáférést, valamint kellően robusztus stratégiai és harcászati szállító rendszereket, amelyek képesek a párhuzamosan zajló műveletek végrehajtására és fenntartására. Az ellenség megsemmisítése egymást átfedő műveletekben megköveteli az erők gyors átcsoportosítási, átszervezési és bevetési képességét az új hadjáratok végrehajtásához.

Döntő győzelem kivívása. A stratégia meghatározta, hogy ahol szükséges, a műveleti parancsnokok tervei opciókat tartalmaznak arra vonatkozóan, hogy a gyors győzelmet célzó hadjáratról áttérjenek a döntő győzelem kivívását célzó hadjáratra. Az ilyenkor alkalmazott, a háborús műveletek megvívásához szükséges képességek alkalmazhatóak kell legyenek a veszélyek teljes spektruma ellen, beleértve az állami és nem állami szereplőket, amelyek hagyományos és aszimmetrikus képességeket alkalmaznak. A döntő győzelmet célzó hadjárat tevékenységi elemei:

- az ellenség katonai képességeinek megsemmisítése légi, szárazföldi, tengerészeti, kozmikus és információs képességek integrált alkalmazásával;
- elrendelés esetén az ellenséges rezsim megdöntése.

Ezek a hadjáratok konvencionális és nem hagyományos hadviselési, belbiztonsági, stabilizáló és konfliktus utáni műveletek, terrorizmusellenes és biztonsági együttműködési képességeket igényelnek.³³⁸

Stabilizáló műveletek. A döntő győzelem kivívása a nagyobb háborús műveletek, a stabilizáló műveletek és jelentősebb konfliktus utáni, más ügynökségekkel együttműködésben végrehajtott, műveletek összehangolását és integrálását igényli, hogy megteremtse a stabilitást és az Egyesült Államok biztonsága szempontjából előnyös feltételeket. A haderőnek képesnek kell lenni a nagyobb háborús műveletekről áttérni a stabilizáló műveletekre, illetve azok párhuzamos végrehajtására. Hadműveleti szinten a katonai konfliktus utáni műveletek integrálják

³³⁸ i. m. 13-14. o.

a konfliktus befejezését célzó diplomáciai, gazdasági, pénzügyi, hírszerző, rendvédelmi és információs tevékenységeket. Amennyiben lehetséges a haderő koordinálja műveleteit a nemzetközi partnerekkel és a nem kormányzati szervezetekkel. Ezek a műveletek hatékonyabbá teszik a nemzeti érdekérvényesítési eszközök más elemeit és megteremtik a hosszú távú regionális stabilitás és a fenntartható fejlődés előfeltételeit.

A stratégia előírta, a nagyobb háborús és stabilizáló műveletekhez kialakított összhaderőnemi műveleti koncepcióknak teljes mértékű integrációját és harmonizációját, valamint a műveleti tervezés összhangját. Ezek a koncepciók lehetővé teszik a haderő számára egymást követő, párhuzamos vagy egyidejű műveletek végrehajtását a globális hadszíntér fizikai és információs tartományaiban. A műveleti koncepció célja a műveleti tempó fenttartása, az ellenség folyamatos nyomás alatt tartása, és a katonai tevékenységek összehangolása a nemzeti érdekérvényesítési eszközök más elemeinek alkalmazásával.³³⁹

5. 5. 4. ESZKÖZÖK

A stratégia megállapította, hogy a védelem, megelőzés és az ellenség legyőzése célkitűzései biztosítják az alapokat a katonai képességek meghatározásához, és olyan összhaderőnemi erő létrehozásához, amelyik hatékonyan képes lépést tartani a bizonytalansággal. Támogatja a képesség alapú megközelítést, ami az ellenség helyett arra fókuszál, hogyan harcol az ellenség. Követelményként állította, hogy a haderőnek képesnek kell lenni legyőzni ellenfeleit, akik kombináltan alkalmaznak tömegpusztító fegyvereket, alacsony és magas technológiájú, valamint hagyományos és aszimmetrikus képességeket. A jelentős adaptációs képességgel rendelkező ellenség legyőzése megköveteli a rugalmas, moduláris és bevethető összhaderőnemi erő létrehozását olyan képességekkel, hogy képes legyen összehangolni az önálló haderőnemek, más kormányzati ügynökségek, és a nemzetközi partnerek erősségeit. Az haderő az interoperabilitás és az úgynevezett „összhaderőneminek született” – mint az összhaderőnemi architektúrák által tervezett és megalkotott, valamint összhaderőnemi beszerzési stratégiák alapján beszerzett – rendszerek új szintjeit követelik meg. A cél olyan összhaderőnemi képességek kifejlesztése, amelyek növelik

³³⁹ i. m. 14. o.

az Egyesült Államok elnökének és a védelmi minisztérium rendelkezésére álló – kinetikus és nem kinetikus – opciók számát.

Az összhaderőnemi haderő jellemzői tulajdonságai:

- teljesen integrált – a képességek és funkciók egyetlen közös célra fókuszálnak;
- expedíciós jelleg – gyorsan bevethető, alkalmazható és fenntartható a globális hadszíntéren;
- hálózatba kötött – időben és céljában összekapcsolt és szinkronizált;
- decentralizált – összhaderőnemi jelleggel működő integrált képességek az alacsonyabb szinteken;
- alkalmazható – felkészült arra, hogy a képességek megfelelő keverékével választ adjon a kihívásra;
- döntési fölény – több információn alapuló az ellenség reagáló képességénél gyorsabb döntéshozatal;
- halálosság – minden körülmények között megsemmisíti az ellenséget és rendszereit.³⁴⁰

Az elvárt jellemzők

A stratégia megállapítása szerint az elkövetkező évtized kihívása az összhaderőnemi képességek kifejlesztése és erősítése a globális háború, a véges források, és a többszörös kötelezettségvállalás időszakában. Az Egyesült Államok hadereje minőségi felsőbbrendűségének fenntartása és továbbfejlesztése **transzformációt** igényel – transzformációt, amely egyesíti a **technológiát, az intellektust és a kulturális változásokat** az összhaderőnemi közösségen belül. A haderőnek képesnek kell lenni értékelni a kihívásokat, felhasználni az innovációt és technológiai fejlődést, és döntő hatékonysággal tevékenykedni a nemzeti célkitűzések érdekében. Az összetett hadszíntéren műveleteket végrehajtó összhaderőnemi erőnek teljesen integrálhatónak és alkalmazhatónak kell lenni, hogy előre lássa, és szembeszálljon a veszélyes fenyegetésekkel. Továbbá rendelkeznie kell expedíciós képességekkel, felkészült, nagy mozgékonyágú erővel, amelyek képzetek a rugalmas adaptív tervezésben és decentralizált végrehajtásban szétszórt helyszíneken tevékenykedve is. A műveleti tervezés és végrehajtás döntési fölényt követel meg és feltételezi a hatáskört a cselekvésre, a kínálkozó lehetőségek kihasználására. Az

³⁴⁰ i. m. 15. o.

összhaderőnemi erő fejlett hírszerző és információ technológiát alkalmaz, hogy növelje, döntési fölényét az alkalmazott erő pontosságát és halálosságát. A döntési fölényrel rendelkező, hálózatba kötött haderő gyűjthet, elemezhet, és gyorsan megoszthatja a hírszerzési és más releváns információkat a nemzeti szinttől harcászati szintig, amelyeket döntéseihez felhasznál és gyorsabban cselekszik, mint az ellenség. Az ilyen attribútumokkal rendelkező haderő nemcsak technológiai megoldásokat igényel. Nagyban támaszkodik a jól képzett fegyelmezett elkötelezett hivatásos állományra. Szüksége van tájékozott és felhatalmazott összhaderőnemi vezetőkre, akik magas szintű technológiai tudásukat összekapcsolják a műveleti tapasztalattal, az intellektuális és kulturális megértéssel, szakértelemmel, hogy olyan képességeket alkalmazzanak, amelyek kritikus összhaderőnemi funkciót látnak el. A stratégia összességében megállapította, hogy az összhaderőnemi erő, amelyik rendelkezik a fent leírt tulajdonságokkal, és motivált szakemberekből áll, kreatív megoldásokat talál a legnehezebb problémák megoldására is.³⁴¹

Tevékenységek és képességek

Minden katonai célkitűzés természeténél fogva tevékenységek sorozata, amelyet az összhaderőnemi erőnek végre kell hajtania. A parancsnokok ezen funkciók és a végrehajtásukat meghatározó koncepciók alapján határozzák meg a szükséges képességeket és ezekből származtatják feladataikat. A képességek, amelyek lehetővé teszik az összhaderőnemi erőnek, hogy végrehajtsák ezeket a tevékenységeket: az összhaderőnemi doktrínák, a szervezeti egységek, a kiképzési programok, az anyagi ellátmány, a vezetés, az állomány és az infrastrukturális létesítmények egyesítésének eredménye.

Az erő alkalmazása. A katonai stratégiában meghatározott célkitűzések elérése alapvetően a haderő feladata. A *pontosan meghatározott hatások elérése érdekében ez megköveteli a manőverek és ütközetek integrált alkalmazását.* A katonai erő alkalmazása magában foglalja az erők mozgatását a földrajzi és időbeli előny megszerzésére annak érdekében, hogy gyorsan megragadja kezdeményezést és összezavarja az ellenség védelmi terveit. Az erő alkalmazása integrálja a légi, szárazföldi, tengeri, különleges műveleti, információs és kozmikus képességeket. Megköveteli továbbá a kitartás példátlan szintjét, ami a parancsnokok számára, még a

³⁴¹ i. m. 15-16. o.

legnagyobb fenyegetettség közepette is lehetővé teszi, hogy értékeljék az eredményeket a céloknak való megfelelés szempontjából, és annak megfelelően módosítson az alkalmazott képességeken és szükség szerint átcsoportosítást, és újbóli bevetést hajtson végre.

Az erő alkalmazása erőkivetítési eszközöket igényel a képességek gyors mozgathatóságához, precíz alkalmazásához és fenntartásához akkor is, ha az ellenség a hozzáférést és műveleti szabadságot, valamint az erőkivetítést korlátozó stratégiát követ. Az ilyen erőkivetítés a műveleti területhez történő hozzáférést és megnövelt expedíciós képességeket igényel, amely stratégiai távolságból támogatja a műveleteket és manővereket.

Az erős térségbeli szövetségesek és koalíciók növelik az expedíciós képességeket, fizikai hozzáférést biztosítva a befogadó nemzeti infrastruktúrához és más támogatásokhoz. Hozzáférést biztosítanak továbbá a regionális hírszerzéshez, ami a katonai képességek pontos alkalmazását segíti elő és lehetővé teszi az Egyesült Államoknak, hogy a harci erejét a kritikus időben a kritikus helyre hatékonyan összpontosítsa. A szövetségesekkel és partnerekkel megosztott műveleti helyzetképek kompatibilis információs rendszereket, biztonsági eljárásokat feltételeznek a szenzitív információ védelmében anélkül, hogy csökkentenék a nemzetközi partnerek haderőivel történő együttműködés képességét. Ezek az információs és hírszerző megosztások biztonság és bizalomépítőek és nélkülözhetetlenek az erős nemzetközi partnerséghez.

Az erők alkalmazása egyre inkább a megfelelő hatások kiváltására fókuszál a célok elérése érdekében ahelyett, hogy az erők számbeli fölényére törekedne. Az térben szétszóródott ellenség elleni erőalkalmazás, amely magában foglalja a transznacionális terrorista szervezeteket is, *hatékony hírszerző, információgyűjtő és elemző rendszereket feltételez. A hatékony globális csapások, amelyek képesek bármilyen cél rombolására, semlegesítésére vagy megsemmisítésére a pontosság és manőverek kombinációjának, valamint az új technológiák, doktrínák és szervezetek integrációjának eredményei.* A legveszélyesebb fenyegetések legyőzése kitartást igényel az erők alkalmazásában, ami lehetővé teszi az időérzékeny célok elleni csapásokat. Az ilyen célok elleni csapásokat végrehajtó képességek készenlétbe

helyezése megköveteli a műveletek hosszú időn és nagy térbeli távolságban történő fenntartását.³⁴²

A katonai képességek bevetése és fenntartása. Az erők alkalmazása egymást többszörösen átfedő műveletekben kihívások elé állítja az ellátó és fenntartó képességeket. A fenntartási műveletek megkövetelik az ellátó csoportoktól, hogy képesek legyenek barátságtalan vagy fejletlen területekre, illetve területekről ellátni az előretolt erőket. Ezen felül a szállítás növekvő fontossága szükségessé teszi a logisztikai képességek expedíciós jellegének növelését. A fókuszált logisztika a megfelelő embert, a megfelelő felszerelést és ellátmányt a szükséges mennyiségben továbbítja a megfelelő helyre a megfelelő időben. Az ilyen jellegű, fókuszált logisztikai képességek rendkívül meggyorsítják a logisztikai ellátást.

Az egymást átfedő nagyméretű háborús műveletek fokozott terhelést jelentenek a stratégiai szállításra. Az ilyen műveletek robusztus tengeri szállítási, légi szállítási, légi utántöltési kapacitásokat és előre csoportosított eszközöket követelnek meg. A stratégiai szállítás, amely ezeket a műveleteket támogatja, szintén megköveteli a támogató eszközök tárolását mozgatóját a hadianyag kézbesítését, valamint olyan információs infrastruktúrát, amellyel valós időben nyomon követhetővé válik a teljes logisztikai ellátási lánc. A fenntartás magába foglalja az erőgenerálási és kezelési tevékenységeket, amelyek biztosítják az erők hosszú távú életképességét.

Az erőgenerálás magában foglalja a magasan képzett személyi állomány toborzását, kiképzését, oktatását és megtartását az aktív és tartalékos elemek számára, valamint a minisztérium civil alkalmazottainak biztosítását. A stratégia előírta, hogy a személyi állománynak rendelkezni kell azokkal az ismeretekkel és képességekkel, amely lehetővé teszi, hogy szervezeteiknél alkalmazzák az összhaderőnemi doktrína előírásait. Az erőgenerálás magában foglalja továbbá az infrastruktúra és az eszközök tervezését, beszerzését, fenntartását, javítását és újrahasznosítását a készenlét fenntartása érdekében. Az erőkkel történő gazdálkodás hozzájárul a készenlét szintjének emeléséhez nagy intenzitású műveletek esetén is. Ez figyelembe veszi a modernizáció és a transzformáció hatását az egységek elérhetőségére készenlétére és integrációjára. Az erők kezelésére vonatkozó irányelveket, amely magában foglalja a műveleti váltásokra vonatkozó szabályokat, a műveleti követelmények folyamatos értékelésével alakítják ki. Az erők kezelésének politikája segít meghatározni az erők

³⁴² i. m. 16-17. o.

aktív és tartalékos komponensének pontos arányát és biztosítja a képességek megfelelő egyensúlyát.

A hadszíntér biztosítása. A stratégia megállapította, hogy a haderőnek műveleteket kell végrehajtani a hadszíntér légi, szárazföldi, tengeri, kozmikus és kiber tartományában, ezért biztosítani kell az azokhoz való hozzáférést. A biztonsági környezet nem lineáris természete megköveteli a többrétegű, aktív és passzív intézkedéseket a hagyományos és aszimmetrikus fenyegetések ellen. Ezek lehetnek hagyományos fegyverek, ballisztikus és cirkáló rakéták, tömegpusztító fegyverek, a kibertérből érkező hálózati támadások. Ezek a fenyegetések átfogó védelmi koncepciót igényelnek a terrorista csoportok, a működésképtelen államok és a hagyományos ellenségek képességei ellen.

A stratégia megállapította, hogy a haderőnek új képességekre van szüksége, hogy stratégiai távolságban, forrásaikhoz közel derítse fel és zárja ki a fenyegetések többségét. A felderítő és kettős hasznosítású rendszerek elérhetősége növekvő veszélyt jelent, ugyanis lehetővé teszi az Egyesült Államok információs rendszerének támadását. Az ellenfelek innovatív módszerekkel ezeket a képességeket hatékonyan egyesíthetik, illetve átalakíthatják. A haderőnek a proliferáció megelőzése érdekében aktív proliferációellenes, vagy katonai tevékenységet kell alkalmaznia. A hadszíntér biztosítása együttműködést követel meg más kormányzati ügynökségekkel nemzetközi partnerekkel. A katonai képességek és a Védelmi Minisztérium hatáskörein kívüli eszközök szinkronizációja érdekében, ki kell dolgozni a szükséges doktrínákat, eszközöket és kiképzési eljárásokat.

A stratégia felhívta a figyelmet a következménykezelő képességek fontosságára, amelyeknek fontos szerepe van egy tömegpusztító fegyverekkel végrehajtott támadás után, szándékos vagy nem szándékos vegyi anyag szivárgás esetén.

A katonai műveletek magas szintű információbiztonságot, az információkhoz történő korlátlan hozzáférést követelnek meg. A hadszíntér biztonsága magában foglalja az információs vezetési és irányítási rendszerek biztonságát.³⁴³

A döntési fölény elérése. A stratégia értelmezésében ez nem jelentett mást, mint az ellenségénél gyorsabb és jobb döntések meghozatalát amely nélkülözhetetlen a stratégia végrehajtásánál a sebesség és a rugalmasság szempontjából. A döntési fölény

³⁴³ i. m. 17-18. o.

újfajta gondolkodást igényel az információ megszerzéséről, integrálásáról felhasználásáról, illetve megosztásáról. Olyan vezetési, irányítási, kommunikációs, és számítógépes rendszereket, valamint hírszerzési felderítési és ellenőrzési eszközöket kíván, amelyek pontos információkat szolgáltatnak az ellenségről. A döntési fölényhez pontos információkra van szükség az ellenség és a saját erők helyzetéről, képességeiről, tevékenységeiről, illetve más, a művelet szempontjából fontos adatokról. A hadműveleti helyzetkép, egyesítve a gyors vezetési, irányítási rendszerekkel, támogatja a dinamikus döntéshozatali folyamatokat és az *információs felsőbbrendűséget olyan versenyelőnyre formálja, amivel az ellenség nem tud lépést tartani*. A folyamatos felderítés, az együttműködő elemzés és a kérésre történő adatszolgáltatás szolgáltat adatokat a hadműveleti helyzetképhez. Az ilyen rendszerekhez szükséges a hírszerző eszközök kifejlesztése és a légi, tengeri, vízi, szárazföldi, és világűr bázisú szenzorokhoz történő korlátlan hozzáférés. A stratégia a *humán információgyűjtést* kritikus elemként definiálta, ami megakadályozza az ellenség kritikus információkhoz való hozzáférését is.

A harctéri helyzetismeret megköveteli az információk átadását más kormányzati intézményeknek. A hírszerzési, vezetés-irányítási rendszerek többszintű biztonsága lehetővé teszi a releváns információk eljuttatását a partnereknek, nem kormányzati szervezetnek, nemzetközi szervezeteknek a kompromittálódás veszélye nélkül.

A stratégia előírta, hogy az összhaderőnemi erőnek képesnek kell lennie információs műveletek végrehajtására, amelyek magukban foglalják az elektronikus hadviselést, a számítógépes hálózati műveleteket, a katonai megtévesztést, a pszichológiai műveleteket, és az információs fölényt biztosító műveleteket. Az információs műveleteknek adaptívnak és az adott helyzethez igazíthatóknak kell lenniük, hogy kellően rugalmasak legyenek a műveleti változásokhoz. A stratégia az *információs műveleteket, legyen az támadó vagy védekező, kulcsfontosságúnak ítélte meg az Egyesült Államok cselekvési szabadságának fenntartására a hadműveleti területen*. A döntési fölényrel rendelkező összhaderőnemi erőnek olyan döntéshozatali eljárásokat kell alkalmaznia, amelyekkel időérzékeny célokat is képes támadni. A dinamikus döntéshozatal egyesíti a szervezeteket, a tervezési folyamatokat, a technikai rendszereket és hatásköröket. Ez a gyors döntéshozatali forma hálózat alapú vezetési és irányítási rendszereket, képességeket és közös műveleti helyzetképet igényel. A hálózatosság növeli a nemzetközi műveletek átláthatóságát, illetve megkönnyíti más

kormányzati szervek nemzetközi partnerek integrálását az összhaderőnemi műveletbe.³⁴⁴

Az erők mérete és elhelyezkedése

A haderő tervezését befolyásoló tényezők. A katonai stratégia olyan haderőt írt elő amelyik megvédi az Egyesült Államok területét, képes előretolt elrettentésre négy térségben, illetve térségből, valamint képes végrehajtani két egymást átfedő, gyors győzelmet célzó hadjáratot. Az egy régióban, döntő fölényrel végrehajtott győzelem követelményét akkor is előírta a haderőnek amennyiben számos más, háborús küszöb alatti műveletben vesz részt. *Az egy-négy-kettő-egy erő konstrukció nagy hangsúlyt fektetett a célok innovatív és hatékony módszerekkel történő elérésére,* illetve meghatározta a fő küldetések jellemző paramétereit, és az egyéb katonai műveletek egész sorára. Ennek megfelelően a haderőtervezőknek a következő irányelveket kellett figyelembe venni.

Diszlokáció. A stratégia megszabta, hogy a műveleti parancsnokok a feladataikat – beleértve a terrorizmus elleni háború folyamatban lévő műveleteit is, és más napi tevékenységeket, amelyekből a haderő nem vonulhat ki teljesen – a haderő alap konfigurációjából hajtják végre. A stratégia úgy látta, hogy a terror elleni háborúhoz kapcsolódó rendkívül megerőltető körülmények az előrelátható időszakban még fennállnak, illetve a konfliktus utáni, és terror elleni háborús műveletek még változó intenzitással, sokáig el fognak húzódní, ezért azt a feladatot szabta a tervezőknek, hogy számoljanak a hadjárat céljának eléréséhez szükséges képességekkel. A parancsnokoknak azt, hogy az adott, alapelhelyezkedés mellett dolgozzák ki a különböző opciókat a célok elérésére, illetve amennyiben szükséges, a kockázat csökkentése érdekében kössenek kompromisszumot a képességek tekintetében.³⁴⁵

Alkalmasság és jelenlét. Az erők méretének meghatározásához értékelni kell az erők alkalmasságát a jelenlegi és jövőbeni kihívások kezelésére és optimalizálni kell a jelenlegi erő-képesség összetételt. A stratégia feladatul szabta, hogy az erők tervezésénél meg kell fontolni a tengerentúli erők allokációját, települési helyét, elosztását és támogatását. A méretezéskor számolni kell a tartósan, rotációs alapon

³⁴⁴ i. m. 19-20. o.

³⁴⁵ i. m. 21. o.

vagy ideiglenes jelleggel bevetett, előretolt erők fenntartásával; a tengerentúli infrastruktúrával; a forrásokkal, beleértve a képességek hosszú távú állomásoztatásához, fenntartásához szükséges biztosítást és stratégiai légi szállítást. A stratégia számolt azzal, hogy néhány válság komolyabbnak bizonyulhat, mint előre látták, illetve eszkalálódhat, ezért előírta, hogy ennek a kockázatnak a csökkentése, illetve a győzelemhez szükséges képességek biztosítása érdekében, a megerősítő erők megérkezéséig bevethető korai-beavatkozási képességgel rendelkező gyorsreagálású erőket kell előretoltan állomásoztatni.

Az erők kivonása. A stratégia megállapította, hogy bár a haderő tervezési struktúrája azzal számol, hogy az Egyesült Államok néhány kisebb műveletből kivonja erőit, amikor egy második hadjáratral szembesül, előfordulhat, hogy néhány kisebb háborús küszöb alatti műveletet nem tud, vagy hajlandó gyorsan befejezni. A stratégia azzal számolt, hogy lehetnek olyan erők, amelyek hosszú távú stabilizáló műveletekben vesznek részt, hogy egy konfliktus után visszaállítsák a kedvező biztonsági környezetet. Kilátásba helyezte, hogy ilyen körülmények között néhány fontos képesség nem áll már rendelkezésre a következő konfliktus kezdetekor. A harctéri parancsnokoknak ezért feladatuk szabták, hogy új műveletek kezdetekor fontolják meg, hogy a szükséges kritikus képességek rendelkezésre állnak-e.

Eszkaláció. A stratégia felhívta a figyelmet arra, hogy a haderő tervezésekor azt a tényt is figyelembe kell venni, hogy a kisebb háborús küszöb alatti műveletek eszkalálódhatnak és komoly, megerősítő hadjáratokká fejlődhetnek. Ahhoz, hogy egy válság esetén több katonai opció álljon rendelkezésre, a haderő tervezését a katonai szerepvállalások széles spektrumán, valószínűségük figyelembevételével kell végrehajtani biztosítva, hogy a háborús küszöb alatti műveletekben történő részvétel nem fosztja meg az Egyesült Államokat a nagy hadjáratok végrehajtásának képességétől.

Erők létrehozása és transzformáció. A stratégia megállapította, hogy az erők méretezésének és megtervezésének a jelenlegi műveleteknél messzebbre kell látni, mivel az egészséges katonai erő azon a képességen nyugszik, hogy hosszú távon képes a szükséges képességek létrehozására, fenntartására és átalakítására. Az erők megtervezésekor figyelembe kell venni a folyamatban lévő kiképzési

tevékenységeket, a transzformációt és más programokat, amelyek korlátozhatják a harctéri parancsnokok rendelkezésére álló képességeket.³⁴⁶

A kockázat és haderő értékelés

A stratégia előírta, hogy az elfogadható kockázatok értékelésével kell meghatározni a haderő képességeit. A stratégia nem határozott meg konkrét, erőkre lebontott haderőstruktúrát, úgy látta, hogy *az aktuális haderőstruktúrával a stratégia végrehajtható*. Annak ellenére, hogy az Egyesült Államok hagyományos katonai képességei a stratégia időhorizontján várhatóan kihívó nélkül maradnak, úgy vélte, hogy a haderő terhelése a műveletek teljes spektrumán jelentősnek tekinthető. A terrorizmus elleni háború, az iraki és afganisztáni stabilizáló műveletek, az erőketítés és a globális katonai szerepvállalások fenntartása, a haderő egészséges állapotának megőrzése, mellett a kockázatok csökkentését igénylik. A parancsnokoknak olyan opciókat kell kidolgozni, amelyek ellensúlyozzák a terheket, mint például a transzformáció, a modernizáció, az újrahasznosítás, ugyanis amennyiben ezeket nem hajtják végre az problémákat okozhat a stratégia végrehajtásánál.

A stratégia megállapította, hogy *a haderő nagy intenzitású konfliktusokra és a harci műveletekre van optimalizálva*. A terrorellenes háború tapasztalatai rávilágítottak az erő alkalmazására vonatkozó koncepciók erősségeire és gyengeségeire, illetve megmutatták a fejlesztendő képességeket. A stratégia úgy ítélte meg, hogy jelenlegi formájában a haderő képes nagyméretű hadműveletek és kisebb, háborús küszöb alatti műveletek végrehajtására, ugyanakkor, mivel a jelenlegi haderő az afganisztáni és iraki szerepvállaláshoz lett optimalizálva, a jövőben további jelentős változásokra van szükség és a biztonsági környezet kihívásainak változása is adaptációt tesz szükségessé. Ezek a változások tartalmazzák a fenyegetések evolúcióját és azoknak a szövetséges és partner képességeknek az értékelését, amelyekkel támogatják az Egyesült Államok műveleteit.³⁴⁷

A jövő hadviselésének összhaderőnemi víziója

A stratégia úgy vélte, hogy a haderő tulajdonságai és képességei szolgálnak alapul a jövő haderőéhez. Ezek biztosítják az alapot azokhoz a szervezeti és doktrinális módosításokhoz, amelyeket a környezeti változások megkívánnak. A stratégia nem

³⁴⁶ i. m. 21-22. o.

³⁴⁷ i. m. 22. o.

kevesebbet fogalmazott meg, mint azt, hogy a védelmi minisztérium által tervezett módosítások végső célja a *teljes spektrumú dominancia*, ami lehetővé teszi bármilyen helyzet kezelését, vagy bármilyen ellenség legyőzését a katonai műveletek során.

A teljes spektrumú dominancia. Eléréséhez, a transzformáció során az haderőnek azokra a kulcsfontosságú képességekre kell fókuszálni, amelyek lehetővé teszik a sikert a műveletek széles spektrumán.

Kulcsfontosságú képességterületek a védelmi stratégia szerint:

1. hírszerzés erősítése;
2. a műveletek bázisainak oltalmazása;
3. műveletek a globális terekből: világűr, nemzetközi vizek, légtér, kibertér;
4. az amerikai erők előretolása és fenntartása korlátozott hozzáférésű területeken;
5. az ellenség menedékének felszámolása;
6. hálózat alapú műveletek végrehajtása;
7. irreguláris hadviselés;
8. nemzetközi és helyi partnerek képességeinek fejlesztése.³⁴⁸

A teljes spektrumú dominancia olyan összhaderőnemi katonai képességeket, műveleti koncepciókat, funkcionális koncepciókat és kritikus kiegészítőket, erősokszorozókat, követel meg, amelyek alkalmazkodnak a változatos feltételekhez és célokhoz. A teljes spektrumú dominancia elismeri a katonai tevékenységek integrálásának szükségszerűségét más kormányzati ügynökségekkel, valamint az interoperabilitás fontosságát a szövetségesekkel, partnerekkel, valamint azt, hogy ehhez a transzformáció kritikus jelentőséggel bír. A teljes spektrumú dominancia növeli a haderőnemek elemeinek magabiztosságát és bizalmát, elismerve függetlenségüket és a kifejlődő koncepciókat, amelyek csökkentik a különbségeket a szervezetek között. Ez a szemlélet képességalapú megközelítést igényel, amely kiegyensúlyozza a rövidtávú képességeket, hosszabb távú követelményekkel és felöleli a katonai és stratégiai kockázatok globális perspektíváját. Ez az integráló jellegű koncepció biztosítja, hogy birtokolja mindazokat a képességeket, hogy gyorsan végrehajtsa globálisan szétszórt, párhuzamos műveleteket; megelőzze, leszűkítse az

³⁴⁸ i. m. 23. o.

ellenség opcióit; és amennyiben szükséges, kiváltsa a szükséges hatást az ellenség feletti döntő győzelem eléréséhez.

A stratégia előírta, hogy az összhaderőnemi hadviselést fejlesztő technológiai megoldásokkal egyidőben meg kell vizsgálni a doktrínákat, szervezeteket, kiképzési rendszereket, beszerzést, a vezetői felkészítést, a személyi állomány programjait és létesítményeit, hogy biztosítsa a katonai felsőbbrendűséget. Ez sokkal holisztikusabb megközelítést kíván a mai és a jövőbeni fenyegetésekkel szemben.

Elsődleges a kutatás fejlesztés időtartamának lecsökkentése és az új képességek rendszeresítése, ami nélkülözhetetlen az összhaderőnemi erő műveleti terhelés mellett végrehajtott transzformációjához. A stratégia kiemeli a kutatás fejlesztési programok fontosságát a teljes spektrumú dominancia eléréséhez, illetve azt a tényt, hogy ez képez tartalékot a biztonsági környezet bizonytalan összetevőivel szemben.

Kezdeményezések. A stratégia hitet tett az Egyesült Államok katonai felsőbbrendűségének fenntartása mellett. Ehhez az alábbi kezdeményezéseket indította el, amelyek saját területüket vizsgálva határozzák meg a jövő feladatait:

- szervezeti adaptáció;
- ügynökségek közötti integráció és információ megosztás;
- globális információs hálózat;
- átfogó hírszerzési műveleti terv;
- a tengerentúli jelenlét növelése;
- összhaderőnemi vezetőképzés.³⁴⁹

5. 5. 5. ÖSSZEGZÉS ÉS ÉRTÉKELEÉS

A stratégia alapvetően az összhaderőnemi háborús képességek növelésével a terrorizmus elleni háború megnyerésére összpontosított, amellyel támogatta egy összhaderőnemi, hálózatalapú, szétagolt erő kialakítását, amely képes a teljes spektrumú dominanciára. Értékelésében a döntési fölény és a célzott hatások kiváltása a hadszíntéren, lehetővé teszi, hogy a haderő bármilyen helyzetet irányítson a katonai műveletek során. Feladatokat határozott meg a siker érdekében: a haderőnek új innovatív módon kell integrálni a haderőnemek képességeit, amely zökkenőmentessé, és együttműködőbbé teszi a harctéri parancsnokságok közötti munkát, ezzel egy

³⁴⁹ i. m. 24-26. o.

időben együttműködő viszonyt kell kialakítani a partnerekkel otthon és külföldön egyaránt. A stratégia olyan feladatokat is meghatározott a haderő részére, amelyek lehetővé teszik a parancsnokok részére, hogy értékeljék a katonai stratégiai kockázatokat a programok és tervek módosításához, az összhaderőnemi képességek hatékony kiváltásához, alkalmazásához és fenntartásához. Hangsúlyt fektetett a műveletek közbeni transzformációra. Megállapította, hogy a stratégia végrehajtásához igazán összhaderőnemi, teljes spektrumú erőre van szükség az aktív és tartalékos komponensek, a védelmi minisztérium civil alkalmazottai, és a szerződött partnerek észrevétlen összekapcsolásával. A védelmi irányelvek, a mélységében tagolt védelem, a folyamatos transzformáció, a képességeken alapuló megközelítés, és kockázat menedzsment újszerű, de működőképes elgondolásnak bizonyultak.

Víziók, értékek és ambíciók: A stratégia továbbítte az alapértékeket bár a hangsúlyok áttevődtek az ország területének megvédésére, az ellenség távoltartására, a kulcsfontosságú régiók, illetve a terrorizmus elleni háború kapcsán a föld bármely pontjának elérésére. Az ambíciószint, az elhúzódó iraki szerepvállalásra számítva, kicsit megváltozott és a kisebb háborús küszöb alatti műveletek helyett bekerült az egy nagyobb méretű elhúzódó irreguláris hadjárat.

Fő tevékenységek eszközök és más jellemzők: Az agilitás, integráció és döntésképeség alapelveit felhasználva a hangsúly az Egyesült Államok területének megvédésére helyeződött, a meglepetésszerű támadások megakadályozásával, a háború áthelyezésével az ellenség területére, illetve a hazai műveletekkel. Ennek megfelelően alakították át a teljes védelmi struktúrát, a Belbiztonsági Minisztérium létrehozásával, illetve a kormányzati szervek közötti együttműködés működőképessé tételével. Az előretolt védelem és erőkitetés, az elrettentés és a háború megvívásának képessége is a stratégiai tevékenység része maradt.

Forrás és költségigény: A stratégia életciklusában (2004-2011) a védelmi költségek folyamatosan emelkedtek és 2011-ben érte el a csúcspontot.³⁵⁰ A stratégia végrehajtását gyakorlatilag a forrásszűkösség nem fenyegette. Jelentős forrásigénye volt a műveleteknek, a nemzetépítési feladatoknak, amelybe beletartozott a helyi

³⁵⁰ 711 338 Mrd USD. Forrás: SIPRI táblázat. <https://www.sipri.org/databases/milex> [2019. 06. 21.]

biztonsági erők finanszírozása is. Afganisztán esetében ez 2024-ig jelent terhet az Egyesült Államoknak és a nemzetközi közösségnek.³⁵¹

Konzisztencia más politikákkal. A stratégia integrált jellegéből adódóan elmondható, hogy teljes mértékben koherens más politikákkal, ami a végrehajtás során is megvalósult. A létfontosságú érdeket, az ország sérthetlenségét védve a Belbiztonsági Minisztérium koordinálta a stratégia végrehajtását. A stratégia harmóniában van a nemzetközi szervezetek, illetve a NATO és ad hoc koalíciók politikáival, főként Afganisztán és Irak fejlesztése kapcsán.

Unilaterális, multilaterális jelleg. A stratégia a fentiekből következően is erősen multilaterális jellegű. Az iraki és afganisztáni feszes műveleti tempó és a költségek arra kényszerítették az Egyesült Államokat, hogy szövetséges, illetve partnerországok hozzájárulásával osszák meg a műveletek terheit. Bár fenntartja a jogot az önálló cselekvésre, a stratégiában már nem jelenik meg hangsúlyosan az unilaterális jelleg.

Érzékenység és kockázatok. A stratégia végrehajtására jelentős kockázatot jelentett a konfliktusok eszkalálódásának veszélye, amit a műveleti parancsnokoknak a új műveletek tervezésénél figyelembe kellett venni. Mind az iraki mind pedig az afganisztáni hadszíntéren jelentős képességhiányok keletkeztek, amelyeket az Egyesült Államok a szövetséges vagy partnerországoktól igyekezett pótolni. Azonosított, folyamatos kockázati tényezőt jelentett a stratégiára az áttörő technológiák megjelenésének veszélye.

Összességében a stratégia jól teljesített: Az Egyesült Államokat nem érte külső támadás, és – bár rendkívüli műveleti költséggel jártak³⁵² – az iraki és afganisztáni szerepvállalás is hozott eredményeket. Az eredmények, figyelembe véve az Iszlám Állam térnyerését Irakban, illetve a szövetséges csapatok számának csökkenésével járó hatalmi visszarendeződést Afganisztánban, nem bizonyultak hosszantartó eredményeknek, de ez nem a stratégiának, még csak nem is a végrehajtásnak köszönhető. Ha figyelembe vesszük, a terrorizmus elleni küzdelem jellegét a 2004 és

³⁵¹ Jost, Tyler: Defend, Defect, or Desert? - The Future of the Afghan Security Forces. Policy Brief, Center for a New American Security, 2015. január 8. 6. o.

³⁵² Tartós Szabadság művelet: 686 Mrd USD; Iraki Szabadság művelet: 815 Mrd USD; Belasco, Amy: The Cost of Iraq, Afghanistan, and Other Global War on Terror Operations Since 9/11. CRS Report for Congress. Washington DC, Congressional Research Service. 2014. december 8.

2011 közötti időszak – mérőszámként alkalmazva a kiképzett helyi biztonsági erők számát³⁵³, a kormányzati ellenőrzés alatt tartott területek méretét, a megsemmisített terrorista vezetők és a megakadályozott terrorcselekmények számát – sikeresnek mondható. Ugyanakkor másik stratégiai opció, ugyanezen költségekkel, kevesebb áldozat árán hasonló, vagy kedvezőbb eredményeket hozhatott volna. A katonai stratégia „kiszolgálta” a Bush adminisztráció neokonzervatív stratégiai irányvonalát, ami a válságok kezeléséhez aktívan használta a diplomáciai és katonai eszközöket, igyekezett konstruktív viszonyt kialakítani az emelkedő nagyhatalmakkal és kiterjeszteni a gazdasági prosperitást a világban. A katonai stratégia intézményesíti a 2001 szeptember 11-e után megtett lépéseket, a személyek jelentette fenyegetést, a megelőző csapást, az amerikai föld védelmét a stratégiai megközelítésektől. A hadviselés jellegének megváltozása kapcsán tovább erősödött a partnerekkel – beleértve a szövetségeseket, állandó regionális és koalíciós partnereket is – és nemzetközi szervezetekkel történő együttműködés fokozása, minden területen. A stratégia egy túlabicionált, bár jelentős forrásokkal rendelkező mégis alultervezett stratégiának minősült.

³⁵³ Jost, Tyler: Defend, Defect, or Desert? - The Future of the Afghan Security Forces. Policy Brief, Center for a New American Security, 2015. január 8. 4. o.

5. 6. AZ AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK 2011. ÉVI NEMZETI KATONAI STRATÉGIÁJA³⁵⁴

A stratégia megállapította, hogy a relatív hatalomban beálló változások és a növekvő összekapcsolódottság a nemzetközi rendszerben *stratégiai töréspontot* jelez. Ez megkívánja az amerikai külpolitikától, hogy ehhez igazított diplomáciát alkalmazzon, a védelem és fejlesztés keverékét. Úgy látta, hogy bár, az Egyesült Államok katonai ereje megalapozza a nemzet biztonságát, folyamatosan alkalmazkodnia kell az erő alkalmazásának módját illetően. A stratégia felfogásában a vezetés az, ami meghatározza az erő teljes spektrumának, a nemzeti érdekek és a nemzetközi biztonság és stabilitás érdekében történő alkalmazási módját, gyakorlatát.

Értelmezésében a biztonság és a gazdasági prosperitás elválaszthatatlan, amelyeket az Egyesült Államok értékei, és a nemzetközi rendszerben betöltött vezető szerepe tart fenn. A stratégia hangsúlyozta, hogy a mai interdependens világban az Egyesült Államok érdekei egyre jobban összekapcsolódnak más államok, illetve nem állami szereplők érdekeivel. A globális rendszer összetettsége és a benne lévő kihívások megkövetelik, hogy az összhaderőnemi erő újragondolja vezető szerepét.

A stratégia elismerte, hogy ebben a növekvően összetett stratégiai környezetben, a külpolitikát támogató, *újfajta katonai vezető szerepre* van szükség, amelyik hangsúlyosabban jeleníti meg a közös felelősséget és tisztelet. A stratégia végrehajtása a közvetlen és közvetett vezetői megközelítések teljes spektrumát – *vezetői, támogató, végrehajtó, biztosító* – megköveteli, időnként párhuzamosan.

A stratégia előrevetítette, hogy a haderőnek az előretolt jelenlétet és képességeit növelve támogatnia kell az amerikai ügynökségek és más szervezetek tevékenységét, amelyekkel az amerikai nemzet érdekeit szolgálják. Néhány esetben a haderő támogató funkcióban segíti más nemzeteket a közös érdekeket szolgáló biztonsági célkitűzések elérésében. Végrehajtóként a haderő kapcsolatrendszere, értékei és katonai képességei felhasználásával – azzal a gyakran egyedülálló képességgel, hogy képes összehozni másokat a biztonsági együttműködés mélyítése érdekében – együttműködően fordul a közös biztonsági kihívások felé. A biztonság szavatolójaként a haderő felkészült, hogy együttműködve a partnerekkel és a szövetségesekkel, de szükség esetén önállóan is, elrettentse vagy legyőzze az

³⁵⁴ The National Military Strategy of the United States of America, 2011.

agressziót. A haderő ezekkel a megközelítésekkel kíván még szélesebb és konstruktívabb partnerségeket építeni.

A stratégia felhívta a figyelmet, hogy nem szabad elfelejteni, hogy a nemzet még mindig háborúban áll külföldön, hogy legyőzze az országot fenyegető veszélyeket. Elsődleges fontosságúnak tartotta az ország területének, az amerikai embereknek és az amerikai életformának a védelmét és biztonságát. Műveleti környezetben ez azt jelenti, hogy az összhaderőnemi erő valamennyi komponense alkalmazásban marad az afganisztáni hadjáratban és a Pakisztánnal folytatott biztonsági együttműködés keretében, valamint fellép az erőszakos extrémizmus ellen szerte a világban. A haderő elsődleges fontosságúnak tartja, hogy megelőzzön egy támadást az Egyesült Államok és szövetségesei ellen, erősítse a nemzetközi és regionális biztonságot és felkészült legyen az agresszió elrettentésére vagy legyőzésére, amely aláássa a nemzetközi stabilitást, amíg az Egyesült Államok elfoglalt a hadjárataiban.

A stratégia hangsúlyozta, hogy különös figyelemmel kell kezelni a háború következményeit – különösen a katonákat, a humán faktort ért megterheléseket – és formálni a jövő haderejét. A védelmi költségvetési előrejelzések azt mutatják, hogy a vezetőknek nehéz döntéseket kell meghozniuk a jelenlegi és jövő kihívásai tekintetében.

Kijelentette, hogy az Egyesült Államok *önmagát veszélyeztetve, alábecsüli a hosszan tartó harci műveletek veszélyeit*, ami megterheli az embereket és a felszerelést egyaránt. Ugyanakkor párhuzamot vont azzal, hogy a potenciális ellenfelek is alábecsülik az Egyesült Államok katonai erejét, valamint azt az elhatározást, hogy kárukra megvédje nemzeti érdekeit.³⁵⁵

5. 6. 1. A STRATÉGIAI KÖRNYEZET ÉRTÉKELÉSE

A stratégia úgy értékelte, hogy az Egyesült Államok továbbra is a világ vezető hatalma, még ha *növekvő számú állami és nem állami szereplő jelentkezik is kihívóként*. A folyamatosan változó erőviszonyok a *többpólusú világ felé történő fejlődést* jelzik, amit sokkal inkább jellemez a katonai, diplomáciai és gazdasági érdekvezéreltség, mintsem merev biztonsági verseny szembenálló blokkok között. A globális és regionális hatalmak nacionalizmusa és magabiztossága kihívást jelent az

³⁵⁵ i. m. 1-2. o.

Egyesült Államok vezető szerepére és szövetségesei ellenállóképességére. A stratégia Ázsiában két nagyhatalommal és nagyszámú regionális hatalommal számolt. Mivel a Közel-Keleten számos feltörekvő és jelentős befolyással rendelkező hatalom van jelen, Ázsia és a Közel Kelet dinamizmusa komoly kihívásokat jelent a regionális stabilitásra.

A stratégia azt jósolta, hogy a világ egyre népesebbé és urbanizáltabbá válik. 2025-re a világ népessége kb. 1,2 milliárd fővel, a városi lakosság mintegy 1 milliárd fővel nő. A legnagyobb népességnövekedés a fejlődő világban következik be, ezzel ellentétben Európában és Ázsia egyes részein a népesség hanyatlik, és olyan lesz a korösszetétele ami jelentős hatással van a gazdasági teljesítményre. A népességnövekedés és városiasodás a Közel-Keleten, Afrikában Dél- és Közép-Ázsiában hozzájárul a vízszűkhöz, és kormányzati kihívásokat okoz. A klímaváltozás bizonytalan hatása, összekötve a növekvő népesség központokkal a parti területeken megkérdőjelezheti a gyenge és fejlődő országok képességét a természeti katasztrófák kezelésére.³⁵⁶

A stratégia úgy látta, hogy az Egyesült Államok marad a legnagyobb gazdasági és katonai hatalom a belátható jövőben, annak ellenére, hogy az eladósodás jelentős nemzeti biztonsági kockázatot jelent. Ázsia növeli részesedését a globális javakból. Kína évtizedek óta tartó gazdaság növekedése, bár számos helyi kihívással küzd, támogatni fogja katonai modernizációját és érdekeinek kiterjesztését a régió belül és azon kívül. Ázsia más államai is fejlesztik katonai képességeiket, ahogy gazdaságuk növekszik. A NATO marad a legerősebb katonai szövetség, annak ellenére, hogy néhány állam a megszorító intézkedések részeként folyamatosan csökkenti védelmi költségvetését. A csökkentések befolyással lehetnek a partner nemzetek hozzájárulására a kollektív biztonsághoz. Az államok energiaellátása geopolitikai problémákat okozhat, mivel az állami tulajdonú vállalatok ellenőrzik a világ szénhidrogén készleteinek növekvő részét, így a források folyamatos szűkössége területi vitákhoz vezethet.³⁵⁷

A stratégia úgy látta, hogy az ellenséges szándékú államok, államilag szponzorált vagy nem állami csoportok összefonódása különösen veszélyesnek minősíthető a tömegpusztító fegyverek proliferációja és a nukleáris terrorizmus területén. Ázsiában, Észak-Korea nukleáris képességei és az esetleges instabil

³⁵⁶ i. m. 2. o.

³⁵⁷ i. m. 2-3. o.

hatalomátadás jelent veszélyt a regionális stabilitásra és a nemzetközi nonprolifrációs erőfeszítésekre. A Közel-Keleten, egy nukleáris fegyverekkel rendelkező Irán, megnövelheti azon országok számát, amelyek nukleáris képességekre kívánnak szert tenni vagy hagyományos fegyverekkel kívánják ellensúlyozni a nukleáris fegyvereket, ami konfliktushoz vezethet. A nukleáris fegyverekkel és fejlődő biztonsági és vezetés-irányítási rendszerekkel rendelkező rezsimek számának növekedése a Közel-Keleten felerősíti a konfliktus lehetőségét, és jelentősen növeli a valószínűségét a félreértésnek, valamint annak, hogy a nukleáris fegyverek nem állami szereplőkhöz kerülnek.

A stratégia úgy értékelte, hogy államok és nem állami szereplők egyre növekvő mértékben korlátozzák a globális közösségi terekhez – nemzetközi vizek, légtér és a világűr –, illetve a globálisan összekapcsolt terekhez – például kibertér – történő hozzáférést és a mozgásszabadságot. A nem állami szereplők – bűnözői szervezetek, csempészek, terrorista csoportok – érdekkapcsolatban állnak a globális terek kihasználására. Az államok a hozzáférést gátló és terület megtagadó képességeket és stratégiákat fejlesztenek ki, hogy megakadályozzák az Egyesült Államokat a nemzetközi cselekvési szabadságában. Ezek az államok olyan technológiákat – rakéták vagy autonóm, illetve távirányítású platformok – szereznek be, amelyek megkérdőjelezzik az Egyesült Államok erőkitöltési képességét a globális terekből és növelik a műveleti kockázatot. A háború megvívásához és támogatásához szükséges légtér és kibertér egyaránt egyre kritikusabbá válik a műveletek szempontjából és sérülékenyebb a rosszindulatú támadásokkal szemben. A világűr és környezete egyre zsúfoltabbá válik, a kibertámadások jelzik a növekvő fenyegetést ebben a globálisan összekapcsolt térben. A kiberfenyegetéseket súlyosbítja a nemzetközi normák és a behatolást gátló akadályok hiánya, az azonosítás nehézségei, és a támadó képességek kifejlesztésének viszonylagos egyszerűsége.

A stratégia alapvető változásként definiálta, hogy az államilag szponzorált és nem állami szereplők fejlett technológiákat birtokolnak, ami korábban kizárólag az államok privilégiuma volt, ami megnehezíti az elrettentést és a kiszámíthatóságot. Ezek a szereplők fejlett technológiájukat a globális műveletek tervezésére, az Egyesült Államok és szövetségesei elleni támadásokra és az extrém ideológiák terjesztésére használják. A főleg Afrikában és a Közel-Keleten a stabilitást veszélyeztető és válságokat előidéző nem állami szereplők, egyre inkább igyekeznek gyenge, működésképtelenné váló, vagy korrupt országokban biztonságos menedékre találni. A

terrorista és bűnözői hálózatok és a kalózkodás aláássák a törvényességet, növelik az erőszakot a nemzetközi rendszerben.³⁵⁸

5. 6. 2. CÉLKITŰZÉSEK

A stratégia megfogalmazta, hogy az Egyesült Államok biztonsági architektúrájának, illetve külpolitikájának folyamatosan alkalmazkodnia kell a dinamikus biztonsági környezethez.

A 2010-es Nemzeti Biztonsági Stratégia³⁵⁹ megerősítette az Egyesült Államok elkötelezettségét, hogy fenntartja globális vezető szerepét és meghatározta a nemzeti érdekeket, melyek a következők:

- az Egyesült Államok, állampolgárai, és szövetségesei védelme;
- erős, innovatív és növekvő amerikai gazdaság, egy olyan nemzetközi gazdasági rendszerben, amely biztosítja a lehetőségeket és a gyarapodást;
- az egyetemes értékek tisztelete az Egyesült Államokban és szerte a világban;
- olyan, az Egyesült Államok által vezetett nemzetközi rendszer, amelyik támogatja a békét, biztonságot, és lehetőséget nyújt a mélyebb együttműködésre a globális kihívások kezelése érdekében.

A 2010-es Négyéves Védelmi Felülvizsgálat³⁶⁰ fontos lépés volt a védelmi minisztérium reformjainak intézményesítésében, illetve abban, hogy megteremtse az egyensúlyt az azonnali szükségletek és a jövő kihívásaira történő felkészülés között. A felülvizsgálat meghatározta az Egyesült Államok haderőstruktúrájának fő elemeit és biztosította a nemzeti védelmi célkitűzések végrehajtásához szükséges összhaderőnemi erő tervezéséhez szükséges keretet. A nukleáris erők vonatkozásában ezt a nukleáris erők felülvizsgálata³⁶¹ végezte el. A biztonsági stratégia és a Négyéves Védelmi Felülvizsgálat iránymutatása adta az alapot a nemzeti katonai célkitűzések meghatározásához:

- harc az erőszakos extrémizmus ellen;
- az ellenség elrettentése és legyőzése;

³⁵⁸ i. m. 3-4. o.

³⁵⁹ National Security Strategy, 2010. május.

³⁶⁰ Quadrennial Defense Review Report, 2010. február.

³⁶¹ Nuclear Posture Review Report, 2010. április.

- a nemzetközi és regionális biztonság erősítése;
- a jövő haderejének kialakítása.

A stratégia hangsúlyozta, hogy az Egyesült Államok hadereje, a diplomáciával együttműködve próbálja elejét venni a konfliktusoknak egy feszültségekkel teli, versengő világban. Ez megkívánja, hogy döntő katonai erőt építsen ki és kifejlessze erőkitetítő képességét. A stratégia megállapította, hogy *a katonai erő önállóan nem hatékony a komplex biztonsági kihívások kezeléséhez*, ezért azt a nemzeti érdekérvényesítési eszköztár más elemeivel koordináltan kell alkalmazni, és a trendek alapján ez a jövőben sem fog változni. Meglátása szerint, a multipoláris világban az amerikai vezető szerephez történő katonai hozzájárulást nem a katonai erő, hanem *az erő alkalmazásának módja* határozza meg. Előírta, hogy függetlenül a vezető szerephez történő hozzáálláshoz, meggyőző erővel kell demonstrálni az Egyesült Államok alapértékeit.³⁶²

A katonai stratégia a legjelentősebb érdekként definiálta az Egyesült Államok területének, állampolgárainak, és az amerikai életforma védelmét. Ezzel indokolta hadjáratát Közép-Ázsiában az erőszakos extrémizmus központjában, Afganisztánban, ahol a tálib rezsim menedéket nyújtott az Al-Kaidának. A szervezet onnan tervezte meg az Egyesült Államok elleni támadásokat, amelyben több mint háromezer ártatlan ember halt meg 2001. szeptember 11-én. A stratégia szerint, az Al-Kaida vezetői továbbra is Pakisztánban vannak³⁶³, és folyamatos támadásokat szerveznek az Egyesült Államok szövetségesei és partnerei ellen. Az Egyesült Államok stratégiai célkitűzése volt, hogy rombolja és legyőzze az al-Kaidát és társult szervezeteit Afganisztánban, Pakisztánban, illetve megelőzze, hogy más országokban teret nyerjenek. A stratégia hangsúlyozta a szövetségesi együttműködés fontosságát a NATO-val, a koalíciós partnerekkel, Afganisztánnal és Pakisztánnal.

Az Egyesült Államok az afgán kormánnyal együttműködve, a korábbi felkelők integrációjának és megbékélésének elősegítésével, az afgán biztonsági erők képességeinek fejlesztésével csökkentette a tálib rezsim befolyását, illetve támogatta Pakisztánt, hogy végleg legyőzze az al-Kaidát és szövetségeseit.

A stratégia értékelésében az erőszakos extrémizmus nem csak Dél- és Közép-Ázsiában van jelen. További csoportokat nevezett meg Szomáliából, Jemenből és a

³⁶² The National Military Strategy of the United States of America, 2011. 4-5. o.

³⁶³ A stratégiát februárban adták ki, mintegy három hónappal az Oszáma bin Ládén meggyilkolásával végződő rajtaütés előtt.

világ más részeiből. Fenyegetőnek tartotta, hogy a terroristák azon képességei, hogy távolról terveznek meg és hajtanak végre támadásokat rendkívüli módon fejlődik és kapcsolódik a globális csempész útvonalakhoz, így kiterjesztve műveleti hatókörüket, míg menedékhelyeik megtalálása és támadása egyre nehezebbé válik. A stratégia kijelentette, hogy az Egyesült Államok nem retten meg a terrorista hálózatoktól, és szövetségeseivel felkészült, hogy megtalálja, elfogja és megölje az erőszakos extrémistákat, bárhol legyenek a világban. Ezek a műveletek, bár rövidtávon rombolják ezeket a szervezeteket, nem jelentenek hosszú távú stratégiát és döntő megoldást az extrémizmus elleni harcban. A stratégia feladatul szabta a haderőnek, hogy az extrémizmus elleni harcban támogassa a nemzet erőfeszítéseit, illetve a felelősségteljes országok regionális partnerségét, amely folyamatosan rombolja a terroristák támogatottságát és legitimációjuk forrását. Megközelítésében a biztonságban élő lakosság a békés fejlődés érdekében visszautasítja az extrémizmust és az erőszakot, amennyiben a stabil kormányzás, a törvényes rend és a gazdasági fejlődés a meghatározó egy térségben, melyhez a katonai erő csak kiegészítő szereppel bír. A stratégia a partnerségi hálózat kiterjesztését és erősítését tűzte ki célul a partnerek képességének növelése céljából, ami hatékonyan segít csökkenteni a potenciális bűvőhelyeket, mielőtt a terrorizmus gyökeret eresztene. A képességek erősítését szélesebb nemzeti biztonsági prioritások mentén képzelte el, és további célként határozta meg a nemzeti intézményrendszer konszolidációját, illetve az ügynökségek közötti együttműködést és a kétoldalú katonai kapcsolatok bővítését.

A stratégia meghatározta, hogy az elrettentés alapelveit az extrémizmus elleni küzdelemhez kell igazítani. A terroristákat és nem állami szereplőket közvetlenül elrettenteni rendkívül nehéz, költség-haszon kalkulációt végeznek, ugyanakkor államoktól függenek, amelyekre az Egyesült Államok képes nyomást gyakorolni. Kinyilvánította, hogy szükség esetén a haderő fenntartja azokat a képességeket, amelyekkel az Egyesült Államok és szövetségesei ellen elkövetett támadásban résztvevő országok elszámoltathatók. Az adaptáció része, hogy további lépésekkel megakadályozzák, hogy a terroristák realizálják tetteik hasznát és elérjék célkitűzéseiket. A stratégia hangsúlyozta, hogy az Egyesült Államok hadereje a katonai képességek teljes spektrumával felkészült, hogy a nemzet által meghatározott időben és helyen megfelelő választ adjon egy terrorista támadásra. A stratégia kijelentette, hogy ebben a nehéz küzdelemben az Egyesült Államok a nemzeti érdekérvényesítési eszközök más elemeivel együttműködve pontos és fegyelmezett

módon hajtja végre a hadjáratot. Válaszolva a gyakran megalapozott kritikákra definiálta, hogy a pontos nem tökéletességet jelent, a fegyelmezett pedig nem kompromisszumkötést, és felhívta a figyelmet a lakott területeken folytatott háború komplexitására. A stratégia felfogásában a lehető legkisebb civil járulékos veszteség okozása miatt felvállalt kockázatot kiegyensúlyozza annak kockázatát, hogy több ember forduljon a küldetés ellen³⁶⁴ és még ellenségesebb környezetben kelljen harcolni. Ezért felszólított az erő fegyelmezett, az amerikai értékekkel és a nemzetközi törvényekkel összhangban történő alkalmazására, ami növeli a stratégiai és műveleti sikert és hatékonyabban mozdítja elő a nemzeti politikát.³⁶⁵

A stratégia felfogásában a háborúk megelőzése épp olyan fontos és jóval költséghatékonyabb megoldás, mint azok megvívása. A gazdasági növekedés stabil és biztonságos környezetet kíván, amelyik mentes a területi vitáktól és az államok közötti konfliktusoktól és biztosítja a források, a stabil piacok és a kibertér elérését. A hagyományos és nem hagyományos konfliktusok befolyásolják az államok közötti kereskedelmet és piaci ingadozásokat generálnak. Az azonnali információs rendszerek, illetve a globális gazdaság összefonódottsága súlyosbítják és növelik ezeket a hatásokat. A haderő, mint a biztonság szavatolója, együttműködve a szövetségesekkel és a partnerekkel, felkészült, hogy elrettentse illetőleg legyőzze a nemzeti érdekeket fenyegető regionális agressziót.

A stratégia kijelentette, hogy az Egyesült Államok egy nukleáris fegyverektől mentes, békés, biztonságos világra törekszik. Ugyanakkor figyelmeztetett, hogy amíg nukleáris fegyverek léteznek, egy nukleáris támadással szembeni elrettentés az Egyesült Államok, szövetségesei, vagy partnerei ellen, alapvető kötelessége a haderőnek. Fenntartva a biztos és hatékony elrettentést, az Egyesült Államok hadereje arra törekszik, hogy az elnök víziójának megfelelően, csökkentse a nukleáris fegyverek számát és szerepét. Az összhaderőnemi erő nukleáris arzenálja és a tengerentúli rakétavédelmi képességei biztosítják az agresszió elrettentését és a szövetségesek és partnerek biztonságát. A stratégia előrevetítette, hogy az Egyesült Államok továbbra is vezető szerepet kíván játszani a korlátozott támadások elleni rakétavédelmi képességek fejlesztésében, illetve ezen a téren is keresi az együttműködés lehetőségét a partnerekkel és a szövetségesekkel.

³⁶⁴ Afganisztáni tapasztalatok: a katonák nagyobb kockázatot vállaltak, a civil járulékos veszteségek csökkentése érdekében.

³⁶⁵ The National Military Strategy of the United States of America, 2011. 5-7. o.

A stratégia a tömegpusztító fegyverek proliferációjára, a nemzetet és más országokat is fenyegető súlyos veszélyként tekintett. Meghatározta, az ezzel kapcsolatos feladatokat, mint a proliferációs hálózatok leépítése, a veszélyes anyagok áramlásának megakadályozása, a nukleáris ellenőrzési képességek fejlesztése és a nukleáris, vegyi és biológiai anyagok biztosítása világszerte. Ígéretet tett, hogy a haderő, lakosaik védelme érdekében, segítséget nyújt a partnereknek a tömegpusztító fegyverek felderítésére és megsemmisítésére szolgáló képességeik fejlesztésében. A műveleti parancsnokoknak gondos tervező munkát írt elő, hogy felkészüljenek a tömegpusztító fegyverek forrásainak megsemmisítésére, illetve amennyiben szükséges széles katonai opciókat biztosítsanak.³⁶⁶

5. 6. 3. MÓDSZEREK

A stratégia előírta a hagyományos elrettentő képesség fenntartását is, ami gyors és globális erőket követel meg. Ennek érdekében az erőknek – a rotációs alapon és a tartósan állomásozó erőknek egyaránt – földrajzilag szétagolt, műveleti szempontból ellenálló, politikailag fenntartható struktúrában kell elhelyezkednie, látható partnerségi kapcsolatokkal.

Az Egyesült Államok a nemzet valamennyi erőforrását – diplomáciai, gazdasági, információs és katonai – alkalmazza az elrettentéshez, az ellenség viselkedésének befolyásolására. A megtorlással párhuzamosan, új elemként jelenik meg a stratégiában annak megakadályozása, hogy az ellenség hasznot húzzon céljai eléréséből. Szemléletében a hatékony elrettentés mindkét módszert alkalmazza, és elfogadható alternatívát kínál az ellenfélnek. A stratégia szorgalmazta, hogy az elrettentés alapelveit a 21. századi biztonsági kihívásokhoz kell igazítani. Ez azt jelentette, hogy növelni kell az elrettentési képességeket a légtérben, a világűrben, és a kibertérben egyaránt, illetve olyan képességeket kell kialakítani, amelyek lehetővé teszik a műveleteket gyengített környezetben³⁶⁷, illetve a támogató infrastruktúra ellen intézett támadások felderítését és visszaverését.³⁶⁸

A stratégia továbbra is alaprendeltetésből adódó feladatnak tekintette az ország védelmét és a győzelmet a fegyveres összeütközésekben. Megerősítette, hogy az Egyesült Államok – fenntartva a jogot az önálló cselekvésre – lehetőség szerint

³⁶⁶ i. m. 7-8. o.

³⁶⁷ Olyan esetekben, amikor az ellenség sikeresen akadályozza meg a légtér és a világűr használatát.

³⁶⁸ The National Military Strategy of the United States of America, 2011. 9-10. o.

szövetségeivel és partnereivel, a nemzetközi normák szerint alkalmaz katonai erőt. Ennek opcióit a katonai vezetés dolgozza ki.

A stratégia hangsúlyozta a hozzáférést gátló és területmegtagadó stratégiák elleni hatékony fellépés szükségességét. A stratégia súlyos fenyegetésként értékelte, hogy a hozzáférést gátló stratégiák akadályozzák az erőket és a haderő fenntartását, míg a területmegtagadó stratégiák korlátozzák a nemzet cselekvési szabadságát egy adott térségben. Az ilyen stratégiák elleni harc megköveteli, hogy az összhaderőnemi doktrína integrálja valamennyi szükséges katonai képességet, minden területen, a földrajzi adottságok és korlátok figyelembevételével. Ezek a katonai képességek: az erőketítés képessége valamennyi térben, az összhaderőnemi erőszakos behatolás, a biztosított hozzáférés a globális közösségi terekhez és a kibertérhez és a harc megvívása.

A globális közösségi terek akadálytalan és folyamatos elérése az Egyesült Államok nemzeti biztonságának kiemelt szempontja és a haderő alapfeladata. A stratégia értelmezésében a globális közösségi, és a globálisan összekapcsolt terek testesítik meg azt az összefüggő felületet, amelytől a nemzetek biztonsága és gazdasági fejlődése függ. A világtengerek lehetővé teszik az erők előretolt bevetését és fenntartását, valamint a polgári kereskedelmet, amely lehetővé teszi a globális gazdasági rendszer működését. Az összekapcsolódó légtér és világűr és kibertér biztosítja a gyors közlekedést, a gondolatok, az áruk, és az információ, valamint a globális gazdaság szempontjából létfontosságú tőke áramlását. Ezek a globális terek nélkülözhetetlenek az haderő számára az erőketítéshez és fenntartásához, valamint az agresszor elrettentéséhez és legyőzéséhez.

A nemzeti érdekek támogatása érdekében a haderő jelentős szerepet vállal a hozzáférés biztosításában, a biztonság fenntartásában, az ellenőrzésben, valamint a közösségi terek és a kibertér felelős szabályai kialakításában.

A stratégia hangsúlyozta a világűr és a kibertér elérését a hatékony műveletek végrehajtásához. Megállapította, hogy az Egyesült Államokat ezekből a terekből folyamatos, kiterjedt és növekvő fenyegetések érik állami, és nem állami szereplőktől egyaránt, ezért előírta olyan képességek megteremtését, amelyek lehetővé teszik a műveletek végrehajtását a közösségi terek elérésének akadályozása esetén is. A világűr és a kibertér támogatja a hatékony globális háborús képességeket a levegőben, a földön és vízen egyaránt, ezért *önálló hadszínterekké* váltak.

A stratégia szerint az Egyesült Államok nemzeti szinten támogatja a szabályok bevezetését, a világűr műveleti helyzetképének elérését, és a nagyobb átláthatóság és információ-megosztás kialakítását. A stratégia a partnerekkel és a szövetségesekkel együttműködve kívánta fejleszteni az űreszközök ellenállóképességét. Előrevetítette, hogy az Egyesült Államok kialakítja a szükséges képességeket, hogy harcképessége a világűr elérése nélkül is hatékony maradjon, ami csökkenti az űreszközök támadásának okát, illetve opciót biztosít az ilyen tevékenységek elrettentésére és megtorlására.

A stratégia értékelése szerint a kiberképességek teszik lehetővé a műveleti parancsnokoknak, hogy valamennyi térben hatékonyan harcoljanak, illetve hajtsanak végre műveleteket, ezért a Stratégiai Parancsnokság, illetve a Kiberparancsnokság együttműködik az Egyesült Államok kormányzati ügynökségeivel, nem kormányzati szerveivel, az iparral és a nemzetközi szereplőkkel, hogy kialakítsák a kibertér szabályait, képességeit, szervezeteit. A stratégia megkövetelte, hogy egy jelentős kibertámadás esetén is biztosítani kell a haderő műveleti képességeit, illetve az elkövetők felelősségre vonását, elszámoltatását.³⁶⁹

Globális hatalomként az Egyesült Államok érdekei jelentősen összefonódnak a szélesebb nemzetközi rendszer, a szövetségi rendszer, a partnerségek és a többnemzeti intézmények biztonságával. A haderő elhelyezkedése, ereje, és készenléte olyan képességeket biztosít az Egyesült Államok részére, amely lehetővé teszi, hogy vezesse a biztonság növelésére irányuló erőfeszítéseket. E tevékenység során fel kell készülni az azonnali kihívásokra és figyelembe kell venni a hosszú távú trendeket is. A nemzetközi és regionális biztonság erősítéséhez a stratégia előírta az amerikai erők globális elérhetőségét, regionális fókusszal és mivel a küldetések gyorsan változhatnak, úgy kell kialakítani a haderőt, hogy a képességek gyorsan átcsoportosíthatóak legyenek. Ehhez fejleszteni kell a párhuzamos tervezést és a csapatok áramlását a regionális hadszínterek között. A partnerek támogatásával az Egyesült Államok fenntartja az előretolt jelenlétet, és a gazdasági és biztonsági érdekek mentén biztosítja a hozzáférést a globális terekhez, bázisokhoz, kikötőkhöz és repülőterekhez. A stratégia meghatározta a haderőnek, hogy *a befogadó országokban tekintettel kell lenni a kulturális különbségekre és a szuverenitási kérdésekre. A*

³⁶⁹ i. m. 9-10. o.

globális elhelyezkedés jelzi az Egyesült Államok elkötelezettségét és stratégiai mélységet biztosít a különböző térségekben.³⁷⁰

A stratégia a nemzet számára létfontosságú érdekként és elsődleges feladatként definiálta az Egyesült Államok területének, lakosságának és életformájuknak védelmét. A haderő feladata a honi területek védelme és hozzájárulás a belbiztonsági feladatokhoz. Ennek érdekében együttműködik a Belbiztonsági Minisztériummal, a Parti Őrséggel és fejleszti a légi, vízi, szárazföldi, kozmikus és kiberterekhez kapcsolódó veszélytudatot, hogy megakadályozza az ország elérését. Egy kibertámadásra vagy egy természeti katasztrófára válaszul vezetés irányítási, következmény kezelői és logisztikai támogatást nyújt a Belbiztonsági Minisztériumnak, az állami és helyi kormányzati szerveknek és nem kormányzati szervezeteknek. A belbiztonsági feladatok ellátására külön költségvetést, és a Nemzeti Gárda egy részét különítette el a stratégia. Az észak amerikai földrész védelmében a stratégia együttműködést irányzott elő Kanadával és Mexikóval. Az Egyesült Államok együttműködik a mexikói hatóságokkal a transznacionális bűnözői szervezetek ellen és az illegális csempészútvonalak felszámolásában.³⁷¹

Az Egyesült Államok Karib-térségben Dél- és Közép-Amerikában bilaterális alapon több nemzettel törekszik biztonsági együttműködésre.

A stratégia kijelentette, hogy az Egyesült Államoknak fontos érdekei vannak a Közel-Keleten. A regionális stabilitásra a legjelentősebb fenyegetés az iráni rezsim, amely folyamatosan fejleszt nukleáris fegyvereket és terrorista szervezeteket támogat a Közel-Keleten. Előírta, hogy a haderő biztonsági együttműködés keretében fejlessze a térségbeli partnerek és szövetségesek védelmi képességeit, illetve támogassa a transznacionális és nem állami katonai szereplők és a tömegpusztító fegyverek proliferációja elleni erőfeszítéseket.

Kijelentette, hogy az Egyesült Államok a térségben megfelelő jelenlétet tart fent szövetségesei és partnerei biztonságának szavatolására, illetve Irán atomfegyverhez jutásának megakadályozására. Ezen túl az Egyesült Államok hosszú távú partnerségre törekszik Irakkal, ezért a haderő folytatja az iraki hatóságok támogatását védelmi képességeik fejlesztésében a belbiztonság, valamint az ország külső biztonságának védelmére.

³⁷⁰ i. m. 10. o.

³⁷¹ i. m. 10-11. o.

A stratégia szerint az Egyesült Államok hatékony partnerségre törekszik Afrikában. Megállapította, hogy az Egyesült Nemzetek Szervezete és az Afrikai Unió kritikus szerepet játszik a humanitárius, a békefenntartó, valamint a kapacitás építő erőfeszítésekben, ami segít megőrizni a stabilitást, támogatja a politikai feszültségek csökkentését és a széleskörű fejlődést. A haderő fejleszti a partnerségi képességeket a kritikus országok támogatására fókuszálva, ahol a terrorizmus felütheti a fejét.

A stratégia leszögezte, hogy Európa és a NATO marad az Egyesült Államok első számú multilaterális szövetsége, ami meghatározza a biztonsági kapcsolatait Európával. A haderő együttműködik a szövetségesekkel az erőszakos extrémizmus elleni harcban Afganisztánban és Pakisztán támogatásában. Az Egyesült Államok támogatja a NATO új stratégiai koncepcióját, amely magába foglalja a világűr és a kibertér biztonságát, a rakétavédelmi programot, a csempészet elleni, illetve nonprolifációs intézkedéseket. Az Egyesült Államok figyelemmel követi a tagországok haderőinek transzformációját, a védelmi költségvetések alakulását, hogy a szövetség megtartsa képességeit. A NATO tagországok stabilizáló erőként lépnek fel a szövetség peremén, ami a Közel-Kelettől Észak-Afrikáig, a Balkántól a Kaukázusig terjed. A stratégia említést tett a nem NATO-tag európai partnerekről is, valamint az Oroszországgal történő együttműködésről a stratégiai fegyverek csökkentése területén. Az Egyesült Államok együttműködésre törekszik Oroszországgal a terrorizmus elleni harcban, a proliferáció ellen a világűrben, rakétavédelemben, illetve szívesen látja, ha Oroszország szerepet vállal Ázsia biztonságának stabilitásában.³⁷²

A stratégia úgy értékelte, hogy az Egyesült Államok stratégiai érdekei növekvő mértékben függenek a Csendes-óceán térségétől. A régió növekvő részesedése a globális javakból lehetővé teszi a katonai képességek növelését, ami kedvezőtlen hatást gyakorol a térség biztonságára. Bár a térség biztonságának egyik alapja az Egyesült Államok kétoldalú szövetségi rendszerei, az ázsiai biztonsági architektúra egyre bonyolultabbá válik, figyelembe véve a formális és informális biztonsági együttműködéseket. Az Egyesült Államok évtizedekre fenn kívánja tartani északkelet-ázsiai jelenlétét. Az haderő együttműködik a japán védelmi erőkkel területen kívüli műveleti képességeik növelésében.

³⁷² i. m. 11-13. o.

A stratégia megerősítette az Egyesült Államok elkötelezettségét a Dél-Koreával folytatott védelmi együttműködés folytatására, illetve Korea védelmi képességeinek további fejlesztésére. Az Egyesült Államok amellet, hogy fenntartja jelenlétét Északkelet-Ázsiában, kiemelt figyelmet fordít Délkelet- és Dél-Ázsia irányába is. Együttműködik az ASEAN-al és más multilaterális biztonsági fórumokkal, és kétoldalú együttműködést folytat Ausztráliával a térségi biztonsági kérdésekben. A stratégia megerősítette a kétoldalú és többoldalú együttműködések keretében lebonyolított gyakorlatok folytatását, kiemelt figyelemmel Indiára, amellyel együttműködik a nonprolifерáció, a közösségi terek elérése és a terrorizmus elleni harc területén. A stratégia megerősítette a katonai együttműködés fontosságát a Fülöpszigetekkel, Thaifölddel, Vietnámmal, Malajziával, Pakisztánnal, Indonéziával, Szingapúrral és más óceániai nemzetekkel. Kijelentette, hogy az együttműködés segít fenntartani a széttagolt jelenlétet és segíti a régió műveleti elérését.³⁷³

A stratégia külön fejezetben tárgyalta Kínát, akivel az Egyesült Államok pozitív, és átfogó együttműködésre törekedett, valamint üdvözölte, Kína *felelősségteljes vezető szerepét* a térségben. Megerősítette, hogy az amerikai haderő kész mélyebb *katonai együttműködés kialakítására Kínával*, ami növeli a transzparenciát és csökkentheti a félreértéseket. Együttműködési területek lehetnek: a kalózkodás elleni harc, a tömegpusztító fegyverek proliferációja elleni küzdelem és a Koreai-félsziget stabilitásának erősítése. Kijelentette ugyanakkor, hogy az Egyesült Államok fokozottan figyeli Kína katonai képességeinek fejlődését, ami megbonthatja a katonai egyensúlyt a Tajvani-szorosban. A stratégia aggodalmát fejezte ki Kína katonai modernizációs programja, illetve a világűrben, a kibertérben, a Sárga-tengeren, a Kelet-kínai-tengeren, és a Dél-kínai-tengeren tanúsított asszertív viselkedése miatt. A stratégia egyértelművé tette, hogy az Egyesült Államok felkészült, hogy kifejezze szándékát és elkötelezettségét saját és partnerei érdekeinek védelmében bármely nemzettel szemben, aki veszélyezteti a közösségi terekhez és a kibertérhez történő hozzáférést, illetve azok használatát és veszélyezteti a szövetségesek biztonságát.³⁷⁴

A stratégia feladatot szabott a haderőnek a transznacionális kihívásokkal szemben. A diplomáciai és fejlesztési erőfeszítésekkel karöltve az amerikai haderő növeli végrehajtó erejét a transznacionális biztonsági kihívások kezelését célzó

³⁷³ i. m. 13-14. o.

³⁷⁴ i. m. 14. o.

nemzetközi együttműködés elérésére. A stratégia úgy látta, hogy a természeti katasztrófák és a transznacionális fenyegetések, mint csempészet, kalózkodás, tömegpusztító fegyverek proliferációja, terrorizmus, kibertámadások és járványok, sokkal jobban kezelhetők kooperatív biztonsági megközelítéssel.

A stratégia megszabta, hogy a hadszíntéri biztonsági együttműködés és humanitárius segítségnyújtás területén a műveleti parancsnokoknak és a haderőnemi főnököknek együtt kell működniük más kormányzati ügynökségekkel, a partnerek kollektív biztonsági képességeinek növelésében. Ennek kulcselemei a kormányzati ügynökségek közötti interoperabilitás és a nemzetközi interoperabilitás. A stratégia a válságokra történő felkészülés elengedhetetlen elemének tekintette az együttműködést. Meghatározta, hogy a műveleti parancsnokoknak fel kell készülniük a lehetőségek széles körére és arra, hogy támogassák a diplomáciai és fejlesztési erőfeszítéseket egy válság gazdasági és humán hatásainak csökkentésében. A humanitárius segítségnyújtási és katasztrófa elhárítási tevékenységek lehetőséget teremtenek a bizalom növelésére korábbi ellenségek között.

A stratégia leírta, hogy a biztonsági segítségnyújtási programok magukban foglalnak számos tevékenységet, mint például védelmi eszközök átadása, szolgáltatások nemzetközi szervezeteknek és külföldi kormányoknak a nemzeti politikák és célok támogatására. Kiemelte, hogy a biztonsági együttműködési program hatékonyságának növelése, a meglévő belső eljárásrend átfogó reformját igényli, ami kevesebb adminisztrációval rugalmasabb forrásfelhasználást tesz lehetővé. Megállapította, hogy a haderőnek a források átcsoportosításának jogkörére van szüksége a minisztériumok és a különböző programok – a védelmi és a diplomáciai fejlesztési, rendvédelmi és hírszerző képességek fejlesztése – között.³⁷⁵

5. 6. 4. ESZKÖZÖK

A stratégia megállapította, hogy a jövő haderejének alakításában a vezetésre helyezett súlypont nem pusztán a fegyverrendszerek és képességek, hanem az értékek és a humán faktor hangsúlyozását jelenti. A stratégia szerint az önkéntes haderő az Egyesült Államok legkomolyabb stratégiai eszköze és a legjobb példája azoknak az értékeknek, amelyeket képvisel. Ezen felül meghatározta, hogy folytatni kell az innovatív és költséghatékony megoldásokat a képességek biztosításához, illetve a

³⁷⁵ i. m. 15. o.

stratégia végrehajtásához, ugyanakkor nehéz kompromisszumokat kell kötni a modernizáció, a képességek, az elhelyezkedés és a kockázatok tekintetében.

A stratégia kiemelte, hogy a jövő haderejének érdekében olyan vezetőket kell nevelni, akik gondolkodásban és innovációban felülmúlják az ellenséget, a partnerekkel szemben pedig képesek a bizalom kiépítésére, a megértésre és az együttműködésre a komplex és dinamikus biztonsági környezetben. További szükséges vezetői képességek még a rugalmasság, agilitás, adaptivitás, és a különleges csapatépítési képesség a küldetések végrehajtása érdekében.

A stratégia előírta, hogy fokozott hangsúlyt kell fektetni a civil katonai kapcsolatokra, ugyanazzal az elkötelezettséggel, ahogyan az amerikai katonák önkéntesen szolgálják a nemzetet. Meg kell őrizni a katonák ellátásait, támogatást kell nyújtani a családjaiknak, illetve gondoskodni kell a sebesült harcosokról. A stratégia nagy hangsúlyt helyez azon katonák utógondozására, akik a hazatérnek, de nehézséget okoz nekik a visszatérés a civil életbe, illetve a veteránok példájával szeretné inspirálni a fiatal amerikaiakat a szolgálatra. A stratégia úgy látta, hogy ez a tevékenység megerősíti az elkötelezettséget az Egyesült Államok értékei és az amerikai társadalom felé. A stratégia megerősítette az elkötelezettséget a politikai vezetés felé is, biztosítva számukra a szakmai állásfoglalást, illetve megerősítette, hogy a haderő végrehajtja a parancsokat, s kitartóan ragaszkodik az alkotmányban lefektetett alapelvekhez, ami példa lehet más nemzetek számára. Megerősítette, hogy a haderő politikamentes intézmény marad és ezt az állapotot mindenáron megőrzi.

A stratégia tárgyalta a személyi állomány meglévő problémáit, amelyek családi problémák, a bevetés után hazatérő veteránok kezelése, az öngyilkosság, az agysérülések, a kábítószerekkel történő visszaélés, hajléktalanság, családon belüli erőszak és más kihívások. Ezeket *komoly stratégiai kockázatnak* tekintette. A katonákat arra biztatta, hogy időben kérjenek segítséget, illetve forduljanak más kormányzati szervekhez. Kilátásba helyezte a személyügyi rendszer felülvizsgálatát az egyenruhás és civil állomány egyensúlyának megtartásához. A stratégia fokozott hangsúlyt helyezett a tartalékos komponensre, beleértve a munkáltatói oldal ösztönzését is.³⁷⁶

³⁷⁶ i. m. 15-17. o.

A stratégia kiemelte, hogy a képességek fenntartása, illetve a *képességfölény* megőrzése érdekében figyelmet kell fordítani a *technológiai fölény* megtartására, amit a nemzet ipari bázisa biztosít.

A stratégia felhívta a figyelmet arra, hogy mivel a dokumentum háborúban kovácsolódott, a moduláris, adaptív és általános célú erők bevetésére fókuszál, amelyek valamennyi műveletben használhatóak. Meghatározta, hogy a haderőnek képesnek kell lennie rövid idő alatt bevetni a szükséges képességeket, amihez agilis vezetés-irányítási rendszerekre és a kormányzati ügynökségekkel fokozott interoperabilitásra van szükség. A stratégia meghatározta, hogy a haderőnek biztosítani kell a hozzáférést, a mozgásszabadságot, és a globális erőketítés lehetőségét valamennyi közös térben:

- Szárazföld: követelmény, hogy az amerikai haderő legyen képes a műveletek teljes spektrumát végrehajtani és álljon készen sokoldalú, feladatra szabható, hálózatba kötött szervezetek biztosítására, amelyek képesek fenntartható rotációs ciklusban műveletet végrehajtani.
- Tengerek: az összhaderőnemi erő kisebb küldetésekre szabható, valamint többcélú egységek és fegyverrendszerek megfelelő keverékéből áll. Ez biztosítja a tengeri műveletek teljes spektrumának végrehajtási képességét.
- Légtér: az összhaderőnemi erő a műveletek teljes spektrumát hajtja végre, hogy biztosítsa és fenntartsa a légtér akadálytalan elérését, a globális csapásmérő képességet, a gyors globális szállítást, a globális hírszerzést és felderítést, a légtérfelügyeletet, a vezetés-irányítást, és fenntartja az erőketítés képességét nagy távolságokra és hozzáférést akadályozó környezetben egyaránt.
- Világűr: az összhaderőnemi erő ellenálló architektúrákat fejleszt, fenntartja a szimmetrikus és aszimmetrikus képességeket az ellenség elrettentésére, valamint kiképzést tart olyan műveleti környezetben, ahol a világűr elérése korlátozott.
- Kibertér: az összhaderőnemi erő biztosítja a „mil” domént, létrehoz egy ellenálló védelmi architektúrát, amely felderítést, elrettentést, megtagadást, és többrétegű védelmet alkalmaz. Olyan kiberképességeket fejleszt, amelyek kevesebb költséggel és kisebb járulékos hatásokkal jelentősebb hatást érnek el.

- Az összhaderőnemi nukleáris erők biztosítják a stratégiai stabilitást a válaszcsapás képességének fenntartásával. A haderő biztosítja továbbá a nukleáris eszközök biztonságát és hatékonyságát.
- Az összhaderőnemi különleges műveleti erők továbbra is rugalmasak és decentralizáltak maradnak, regionális szakértelemmel rendelkeznek és a képességek széles spektrumát tartják fenn a terrorizmus elleni küzdelem támogatására és olyan küldetésekre, amelyek speciális tulajdonságokat igényelnek.³⁷⁷

A stratégia hangsúlyozta, hogy a tudásalapú környezetben a műveletek nem csak az erő kijelölésén, hanem a képességek priorizálásán múlnak. A stratégia megállapította, hogy a képesség hogy a haderő kisebb erővel és könnyebb logisztikai lábnyommal, pontos és célzott hatást érjen el, nagymértékben függ a robosztus C4ISR architektúrától és a vezetés-irányítási rendszerek ellenálló képességének növelésétől, valamint a humán felderítő képességek fejlesztésétől. A stratégia úgy tartotta, hogy nincs olyan haderő, amely felvehetné a versenyt az Egyesült Államok haderejének csapásmérési, logisztikai, stratégiai szállítási, tervezési és vezetés-irányítási képességével.

A dokumentum célul tűzte ki a bázisok ellenálló képességének, a tengeri mozgékonyaság, és a légtér innovatív használatának fejlesztését, illetve nagy hangsúlyt fektetett ezeknek kompetitív előnyök kiterjesztésére a partnerek részére.

A stratégia úgy ítélte meg, hogy az erők, rendszerek és a képességek folyamatos extrém terhelése a jövőben is folytatódni fog, ezért elsődleges fontosságúnak tekintette a készenlétet, ami biztosítja az igényelt képességek lehívását a műveletekhez. A stratégia úgy ítélte meg, hogy a készenléti szint helyreállításával a haderő stratégiai mélységben visszanyeri a teljes spektrumra vonatkozó műveleti képességét, amelyet a folyamatos harc jelentősen megtépázott. Elismerte, hogy szükség van az eszközök és erők újra csoportosítására és többnemzeti, összhaderőnemi, valamint az ügynökségekkel közös kiképzések végrehajtására. Ezalatt az idő alatt növekszik az előretolt jelenlét és a békeidőszaki szerepvállalás szerepe. A hosszú távú modernizációs erőfeszítések fejlesztik a készenlétet, illetve a létfontosságú képességeket és a növekvő fenyegetések kezelésének kapacitását. A stratégia a védelmi célkitűzéseket fenyegető kockázatként azonosította a készenlét

³⁷⁷ i. m. 18-19. o.

további gyengülését. Ennek elkerülése érdekében feladatként határozta meg hatékony értékelési mechanizmusok és új, összhaderőnemi koncepciók kidolgozását.³⁷⁸

5. 6. 5. ÖSSZEGZÉS ÉS ÉRTÉKEKÉLÉS

A stratégia elismerte, hogy a 2004-es Nemzeti Katonai Stratégiában meghatározott célkitűzések teljesítése kimerítette, és önmagát veszélyeztetve terhelte meg a haderőt, amit jól jellemez a csendes-óceáni hadszíntér-parancsnoknak a költségvetést tárgyaló kongresszusi meghallgatásán tett nyilatkozata: *„Az elmúlt évtizedben a haderő nagy leterheltséggel működött más felelősségi területeken, aminek következményeképp a PACOM számos téren vállalt megnövekedett kockázatokat. Különösen aggasztó példa a felderítő és megfigyelő eszközök, a regionális és országvédelmi ballisztikus rakétavédelmi rendszerek, a repülőgép-hordozó harci kötelékek elérhetősége, tengeralatti hadviselési képességek, hadianyag-utánpótlás és a hadszíntéri légiszállítás. A rebalance új lehetőséget jelent arra, hogy elkezdjük ezt orvosolni és újra kihangsúlyozhassuk szövetségeseink és partnereink számára, hogy elkötelezett csendes-óceáni nemzet vagyunk. ... drasztikusan csökken a parancsnokság kiképzési tevékenysége, kevesebb rotáló erő fog rendelkezésre állni... összességében a sequester tényleges negatív hatást fog gyakorolni a térségben egy olyan kritikus időszakban, amikor az előretolt jelenlétiünk stabilizálásán és a szövetségeseinkkel és partnereinkkel folytatott együttműködés fokozására törekszünk”*.³⁷⁹ A feszített tempó megoldására rendkívüli módon hangsúlyozta az együttműködés szerepét, ami tehermegosztást eredményez. Újfajta katonai vezetési szemléletmódot sürgetett és vázolt fel: vezetői, támogató, végrehajtó, és biztosító szerepek.

A stratégia a környezet értékelésekor felismerte a többpólusú nemzetközi rendszer felé történő elmozdulást, ami jelentős változást jelentett. Megállapította, hogy egyre több állami és nem állami szereplő jelentkezik kihívóként az Egyesült Államok érdekeivel szemben, amit stratégiai töréspontként azonosított. Markánsan jelent meg a stratégiában a demográfiai növekedés, a klímaváltozás és az ezek következtében felerősödő környezeti problémák okozta biztonsági kihívások. Érezhető volt benne a 2008-as gazdasági világválság hatása. Továbbra is kockázatnak tekintette a tömegpusztító fegyverek proliferációját. Az új technológiákat, illetve azok nem állami

³⁷⁸ i. m. 19-20. o.

³⁷⁹ Statement of Admiral Samuel J. Locklear, U.S. Navy Commander, U.S. Pacific Command before the House Armed Services Committee on U.S. Pacific Command posture. 2013. március 5. 36-38. o.

szereplők általi elérését, illetve hozzáférésüket kritikusnak tekintette mind a fenyegetettség, mind pedig a műveletek szempontjából. Megállapította, hogy a globális közös terek önálló hadszínterekké váltak.

Víziók, értékek és ambíciók: A stratégia a 2010-es védelmi felülvizsgálat ambíciószintjére íródott, ami két nagyméretű regionális háború, vagy egy nagyméretű regionális háború és egy nagyméretű stabilizáló művelet megvívását, és az amerikai civil hatóságok támogatását, illetve B opcióként egy nagyméretű stabilizáló művelet, egy elrettentési művelet és egy felkelésellenes művelet végrehajtását és az amerikai civil hatóságok támogatását írta elő. Gyakorlatilag a terror elleni háborúban lekötött amerikai erők műveleteit szabta meg ambíciószintnek.

Fő tevékenységek eszközök és más jellemzők: Bár a fő tevékenységek: elrettentés, erőketítés, békeidőszaki szerepvállalás és a műveletek nem változtak, jelentős eltolódás tapasztalható az együttműködő, kölcsönös tiszteleten alapuló kapcsolatok felé. Az amerikai haderő tényleges kifáradása, és az erőre kapó vetélytársak rákényszerítették az Egyesült Államokat szemléletmódjának változására.

Forrás és költségigény: A stratégia innovatív útkeresése a 2008-as gazdasági világválságnak is betudható, ugyanis az nem tette lehetővé tovább a magas műveleti költségek folyamatos emelkedésének további finanszírozását. Ez megmutatkozik a 2011 nyarán született deficitcsökkentő megállapodásban (Budget Control Act) mely szerint a 2012. és 2021. pénzügyi év közti időszakban 487 milliárd dollár elvonásával számolhat a védelmi költségvetés, amelyből 259 milliárd dollár³⁸⁰ esik az első öt évre.³⁸¹ 2013. március 1-én életbe lépett életbe a fűnyíróelv-szerű költségvetési megszorításokat előíró törvény (sequester). A stratégia életciklusa alatt életbe lépő kiadáscsökkentő intézkedések értelmében a műveletek szempontjából kritikus képességek megóvása mellett civil létszámstopot vezettek be, illetve leépítéseket hajtottak végre, korlátozták a létesítmények fenntartási munkálatait és a kiképzési tevékenységet, valamint a hajó- és repülőgép-karbantartási munkálatokat.³⁸² A haderőnemek vezérkari főnökei a Kongresszusnak közösen írt „28 csillagos”

³⁸⁰ Fact Sheet: The Defense Budget. Forrás: http://www.defense.gov/news/Fact_Sheet_Budget.pdf [2019. 04. 15.]

³⁸¹ 2012: 684780 M USD; 2013: 639704 M USD; 2014: 609914 M USD; 2015: 596104 M USD.

³⁸² Lásd Ashton Carter miniszterhelyettes kongresszusi beszámolóját, 6-7. o. Forrás: <http://www.armed-services.senate.gov/statemnt/2013/02%20February/Carter%2002-12-13.pdf> [2019. 04. 15.]

levelükben arra figyelmeztettek, hogy „*a fegyveres erők hadrafoghatósága kritikus pontra jutott...a haderő képességeinek kiüresedése szélén állunk.*”³⁸³

Konzisztencia más politikákkal: A stratégia együttműködő jellegénél fogva rendkívül jól össze volt hangolva más politikákkal. Annak tudatában, hogy a haderő rendkívül leterhelt, előtérbe kerültek az úgynevezett „puha” diplomáciai eszközök.

Unilaterális, multilaterális jelleg: Fentiek szerint a stratégia egyedülállóan multilaterális jellegű volt, ugyanakkor a végrehajtásban akadtak problémák. Bár a stratégia előírta a hírszerzési együttműködést a partnerekkel, és Pakisztánt külön nevesítette az extrémizmus elleni harcban, az Oszáma bin Láden keresésével és likvidálásával kapcsolatos információkat előttük is diszkréten kezelték. Megállapítható ugyanakkor, hogy az együttműködés hatékony eszköznek bizonyult, még akkor is, ha az együttműködőbb hangnem, a csökkenő erőketitési képesség hozzájárulhatott Oroszország és Kína hatalmi ambícióinak növekedéséhez, illetve annak ukrajnai és szíriai manifesztálódásához.

Érzékenység és kockázatok: A stratégia végrehajtására a legjelentősebb kockázatot a haderő humán állományának problémái jelentették. A feszített műveleti tempó okozta egészségügyi, mentális és társadalmi problémák olyan komoly kockázatot jelentettek, hogy a stratégia is kitért rájuk. Érzékeny megközelítést követelt továbbá az együttműködő partnerekkel történő kapcsolattartás, amit a stratégia úgy fogalmazott meg: „*a befogadó országokban tekintettel kell lenni a kulturális különbségekre és a szuverenitási kérdésekre*”³⁸⁴.

Összességében megállapítható, hogy a feszített műveleti tempó és a gazdasági válság szorításában egy visszafogottabb, a korábbiaktól struktúrájában is különböző stratégia született. Nem rendelt eszközöket a célokhoz, még csak nem is írta le a kívánt haderő tulajdonságait, inkább a visszafogottság okait magyarázta. Soha ilyen együttműködő stratégia nem került kiadásra, amelynek gyengeségét „megérezve” erőre kaptak a feltörekvő hatalmak. Az Egyesült Államok által meghirdetett átcsoportosítás az csendes-óceáni térségbe („rebalance”) a gyakorlatban nem lett megtöltve tartalommal.³⁸⁵ Ez nem jelenti azt, hogy az Egyesült Államok globális szerepe, illetve globális cselekvőképessége megkérdőjeleződött volna, inkább egy túl

³⁸³ Sequestration And National Defense, 2013. november 7.

³⁸⁴ The National Military Strategy of the United States of America, 2011. 10. o.

³⁸⁵ Law, Tim: Rebalancing What, Exactly? Analysing the United States' Pacific Pivot. 23-30. o.

ambiciózus stratégia után, a valós korlátokkal szembenező regenerálódási folyamatot biztosító dokumentum született. Ezt erősíti a stratégia kiadását követő évek védelempolitikai irányvonala, ami:

- a jelen háborúinak megvívásáról a jövő kihívásaira;
- a földrajzi prioritások terén a Közel-Keletről (illetve amellet) a Csendes-óceán térségére;
- a fegyveres erők feladatköre terén a stabilizációs műveletekről az erők kivetítésére és az aszimmetrikus kihívások kezelésére;
- a haderőstruktúra terén a létszámcsökkentéssel együtt rugalmasabb és mozgékonyabb erők kialakítására;
- a haderő fejlesztése terén pedig a csúcstechnikát képviselő képességekre helyezte a hangsúlyt.

5. 6. AZ AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK 2015. ÉVI NEMZETI KATONAI STRATÉGIÁJA³⁸⁶

5. 6. 1. A STRATÉGIAI KÖRNYEZET ÉRTÉKELÉSE

A stratégia megállapította, hogy a stratégiai környezetet a globalizáció, a technológia-diffúzió, és a demográfiai változások által vezérelt komplexitás és a gyors változások jellemzik. A globalizáció az emberi tevékenység csaknem minden területét érinti. A határokon át eddig sosem látott sebességgel és mennyiségben áramlanak emberek, termékek és információk, amelyek a gazdasági fejlődés katalizátoraként szolgálnak, miközben növelik a társadalmi feszültséget, az erőforrásokért vívott harcot és a politikai instabilitást.

A stratégia kiemelte, hogy a globalizáció központjában az új technológiák elterjedése található, amely létrehozta a globális információs környezetet, és képessé tette az embereket, hogy többet osszanak meg, többet alkossanak, és gyorsabban szervezzenek, mint bármikor előtte. Egyének és csoportok manapság több információhoz férnek hozzá, mint egykor teljes kormányok. Gyorsan képesek szervezni, és a tanultaknak megfelelően cselekedni, ami időnként erőszakos változásokhoz vezet. Eközben az államok az információ-megosztást a saját korszerű technológiájuk kifejlesztésére használják. Ha katonai rendszereknél alkalmazzák, ez a technológia-diffúzió fenyegeti az Egyesült Államok régóta meglévő versenyelőnyét, például a korai előrejelzést és a precíziós csapásmérést.

Megállapította, hogy a globalizációhoz kapcsolódó változások tovább erősítik a demográfiai változásokat. A fiatal népesség gyorsan növekszik Afrikában és a Közel-Keleten, olyan régiókban, amelyek erőforráshiánnyal, akadozó gazdasággal, és mély társadalmi törésvonalakkal kénytelenek szembenézni. Mindeközben az európai és észak-ázsiai népesség leszállóágban van, és egyre öregszik. Szerte a világon munkakereső emberek milliói áramlanak vidékről a nagyvárosokba, ahol ki vannak téve a kulturális különbségeknek, elidegenedésnek és a járványoknak. Határokon és tengereken is egyre nagyobb számban kelnek át, amivel nagy kockázatot vállalnak és terhet jelentenek az őket befogadó államoknak.

A stratégia úgy értékelte, hogy a változások ellenére továbbra is az államok maradnak a nemzetközi rendszer domináns szereplői. Az államok képessége az erő használatára, az emberek törekvéseinek fókuszálására és a biztonság szavatolására

³⁸⁶ The National Military Strategy of the United States of America, 2015.

kiemelkedő. A legtöbb mai állam – az Egyesült Államok, szövetségesei és partnerei vezetésével – támogatják a konfliktusok elkerülésére, a szuverenitás tiszteletben tartására, és az emberi jogok terjesztésére létrehozott intézményrendszert és eljárásokat. A stratégia úgy látta, hogy néhány állam megkísérli átértékelni a nemzetközi rend kulcsfontosságú tényezőit, veszélyeztetve az Egyesült Államok nemzeti érdekeit.³⁸⁷

Oroszország annak ellenére, hogy néhány területen – kábítószerek és terrorellenes küzdelem – hozzájárult a biztonsághoz, többször bebizonyította, hogy nem tartja tiszteletben szomszédai szuverenitását, és céljai elérése érdekében hajlandó erőt is alkalmazni. Oroszország katonai akciói közvetlenül és proxy erőkkkel is aláássák a regionális biztonságot. Ezek az akciók számos Oroszország által is aláírt egyezményt megsértenek, amelyekben vállalta, hogy a nemzetközi normáknak megfelelően cselekszik, mint például az ENSZ Alapokmányát, a Helsinkii záróokmányt, a NATO-Oroszország alapokmányt, a Budapesti Memorandumot, és az INF szerződést.

A stratégia értékelése szerint Irán is stratégiai kihívást jelent a nemzetközi közösségnek. Nukleáris és rakétatechnológiai fejlesztésekre törekszik megszegve az ilyen tevékenységet megtiltó ENSZ Biztonsági Tanácsi határozatokat. Irán a terrorizmus állami szintű támogatója, amely aláásta számos állam stabilitását, beleértve Izraelt, Libanont, Irakot, Szíriát, és Jement. Irán tevékenysége destabilizálta a régiót, és nyomorba dönti az embereket, miközben megtagadja a néptől a virágzó jövő képét.

A stratégia leírta, hogy Észak-Korea atomfegyverre és ballisztikus rakétatechnológiára törekvése is ellenkezik a nemzetközi közösség ennek beszüntetésére vonatkozó számos követelésével. Ezek a képességek közvetlenül fenyegetik a szomszédos államokat, különösen Dél-Koreát és Japánt, de idővel az Egyesült Államok területeit is fenyegetni fogják. Észak-Korea ezen kívül kibertámadásokat is indított, jelentős károkat okozva egy amerikai vállalatnak.³⁸⁸

Az Egyesült Államok támogatja Kína fejlődését, és partnerségre bátorítja a nemzetközi biztonság fokozásáért. A stratégia értékelésében azonban Kína tevékenysége feszültséget gerjeszt az ázsiai-csendes-óceáni régióban. Követelése a teljes Dél-kínai-tengerre, nincs összhangban a nemzetközi joggal. A nemzetközi közösség továbbra is felszólítja Kínát, hogy ezeket a kérdéseket kooperatívan és

³⁸⁷ i. m. 1-2. o.

³⁸⁸ i. m. 2. o.

zsarolás nélkül rendezze. Kína agresszív területi követelésekkel válaszolt, melyek teljesítése lehetővé tenné számára, hogy katonai erejét kulcsfontosságú nemzetközi tengeri útvonalak mellé telepítse.

A stratégia nem látta közvetlen katonai konfliktus veszélyét a fenti államokkal, ugyanakkor mindegyik komoly biztonsági fenyegetést jelent az Egyesült Államokra és szövetségeseire. A fenyegetés elhárításán – közös politika, megosztott üzenetek, és koordinált akciók formájában – a nemzetközi közösség közösen dolgozik.

A stratégia ennek részeként, továbbra is az Egyesült Államok kötelességének tartotta értékei közvetítését más nemzetek felé, az átláthatóság elősegítését, és a potenciális félreértések esélyének minimalizálását. Eszerint továbbra is hangsúlyt helyez a jelentős katonai együttműködési tevékenységre Kínával, és készen áll, hogy együttműködjön Oroszországgal a közös érdekek területén, miközben mindkét nemzetet felszólította, hogy vitáikat békés úton és a nemzetközi joggal összhangban rendezzék.

Az állami kihívásokkal egyidejűleg az erőszakos szélsőséges szervezetek – az al-Kaida és az Iraki és Levantei Iszlám Állam vezetésével – a transzregionális biztonság aláásásán dolgoznak, a Közel-Keleten és Észak-Afrikában. Az ilyen csoportok elkötelezettek a lakosság radikalizálására, az erőszak terjesztésére és terror alkalmazására, hogy a saját nézeteiket a társadalomra kényszerítsék. Ott a legerősebbek, ahol a kormányok a leggyengébbek, kihasználva a törékeny vagy bukott államokat. Az erőszakos szélsőséges szervezetek sok helyen egymás mellett léteznek a nemzetközi bünszervezetekkel, és tiltott kereskedelmet bonyolítanak le, valamint korrupciót terjesztenek, ezzel pedig még inkább aláássák a biztonságot és a stabilitást.

A stratégia szerint a komplex stratégiai környezetben az amerikai haderőnek valamennyi kihívásra koncentrálnia kell. Meghatározta, hogy a haderőnek képesnek kell lenni teljes körű katonai opciók biztosítására a revizionista államok és az erőszakos szélsőséges szervezetek elleni fellépéshez. A stratégia az ország és a nemzetközi rend számára egyaránt kockázati tényezőként azonosította azt, ha a haderő nem képes ilyen katonai opciókat kínálni.³⁸⁹

Katonai környezet

A stratégia megerősítette, hogy továbbra is az Egyesült Államok a világ legerősebb országa, egyedülálló előnyt élvez a technológia, az energia, a szövetségek

³⁸⁹ i. m. 2-3. o.

és partnerségek, valamint a demográfia területén. Ugyanakkor megállapította, hogy ezeket az előnyöket kihívás elé állították.

Az elmúlt évtizedben az Egyesült Államok hadjáratai az erőszakos szélsőséges hálózatok elleni hadműveletekből álltak. A belátható jövőben azonban nagyobb figyelmet kell fordítani az állami szereplők jelentette kihívásokra. Ezeknek a szereplőknek egyre inkább megvan a képességük a regionális mozgási szabadság elleni fellépésre, és az Egyesült Államok területének fenyegetésére. A stratégia az Egyesült Államok katonai fölényének ellensúlyozására és a globális javak elérésének korlátozására kifejlesztett ballisztikus rakéták proliferációjában, a precíziós csapásmérő technológiában, a személyzet nélküli rendszerekben, az űr- és kiberképességekben, valamint a tömegpusztító fegyverekben látott kiemelt veszélyt.

A stratégia kiemelte, hogy a feltörekvő technológiák a bizonytalanság növelésével és a mozgástér szűkítésével befolyásolják az elrettentés és a konfliktus menedzsment kiszámíthatóságát. Az Egyesült Államok kommunikációs és érzékelő rendszerei ellen elkövetett támadások figyelmeztető jel nélkül történhetnek, amelyek kihatással lehetnek az értékelő, koordináló, kommunikációs és válaszképességeire. Ennek eredményeként az államok közti jövőbeli konfliktusok kiszámíthatatlannak, költségesnek, és nehezen kontrollálhatónak bizonyulhatnak.

A stratégia értékelése szerint az erőszakos szélsőséges szervezetek is hasznot húznak a feltörekvő technológiákból: információs eszközöket használnak destruktív ideológiájuk propagálásához, erőszakot kezdeményeznek és ösztönöznek, és azt az érzést keltik, hogy mozgalmuk a valóságnál erősebbek. Akcióikat reklámozzák, hogy ellenfeleikben félelmet keltsenek, és támogatást nyerjenek ügyükhöz. Improvizált robbanóeszközöket, robbanó mellényeket, és rájuk szabott kibereszközöket használnak a terror terjesztésére, miközben még inkább kifinomult képességekre – beleértve a tömegpusztító fegyvereket – is szert kívánnak tenni.³⁹⁰

A stratégia alacsony, de növekvő esélyűnek nevezte annak valószínűségét, hogy az Egyesült Államok egy nagyhatalommal államok közötti háborúban venne részt. Megvalósulása esetén a stratégia súlyos következményekkel számolt. Ezzel szemben az erőszakos szélsőséges szervezetek azonnali fenyegetést jelentenek a transzregionális biztonságra azáltal, hogy habozás nélkül összekapcsolják az elérhető technológiákat az extrém ideológiákkal. Az állami és nem állami erőszak között létezik

³⁹⁰ i. m. 3-4. o.

egy konfliktusterület, ahol a szereplők vegyítik technikáikat, képességeiket, és erőforrásaikat céljaik elérése érdekében. Ilyen „hibrid” konfliktusok nem állami szereplők katonai erejének részvételével is történhetnek, ahogy azt Oroszország tette a Krímben, vagy erőszakos szélsőséges szervezetek részvételével, amelyek kezdetleges összefegyvernemi képességekkel rendelkeznek, mint például az Iszlám Állam Irakban és Szíriában. A hibrid konfliktusok állami és nem állami szereplők, közös célért történő együttműködésével is megvalósulhatnak, amelyekben a fegyverek széles körét vetik be, mint Kelet-Ukrajnában. A hibrid konfliktusok alkalmasak a bizonytalanság növelésére, a döntéshozatal bonyolítására, és a hatékony válaszadás koordinálásának lassítására. Az agresszor fenti előnyeinek köszönhetően ez a fajta konfliktusforma vélhetően a jövőben is sokáig fenn fog maradni.³⁹¹

5. 6. 2. CÉLKITŰZÉSEK

Az Egyesült Államok haderejének alapfeladata a nemzet védelme és a háborúk megnyerése. A feladatot a haderő katonai műveletek, globális biztonságépítés, valamint erőkitetés és döntő győzelmek útján hajtja végre. A haderő támogatja a tartós nemzeti érdekek terjesztését szolgáló diplomáciai, információs, és gazdasági tevékenységeket. A 2015. februárban kiadott Nemzeti Biztonsági Stratégia³⁹² meghatározta az Egyesült Államok hosszú távú nemzeti érdekeit:

- az Egyesült Államok és állampolgárainak, szövetségeseinek és partnereinek biztonsága;
- erős, innovatív, növekvő amerikai gazdaság egy nyitott nemzetközi gazdasági rendszerben, amely a lehetőségeket és a prosperitást terjeszti;
- az egyetemes értékek tisztelete az Egyesült Államokban és a világban;
- egy szabályalapú nemzetközi rend az Egyesült Államok vezetésével, amely a békét, biztonságot és a lehetőségeket terjeszti szorosabb együttműködés útján, hogy választ adjon a globális kihívásokra.

A hosszú távú nemzeti érdekekből az amerikai haderő a küldetések prioritizálására kialakította a nemzeti biztonsági érdekeket:

- a nemzet túlélése;
- az amerikai területek elleni katasztrofális támadás megelőzése;
- a globális gazdasági rendszer biztonsága;

³⁹¹ i. m. 5 o.

³⁹² National Security Strategy, 2015. február.

- a szövetségeseink biztonsága, bizalma, és megbízhatósága;
- az amerikai polgárok védelme külföldön;
- az egyetemes értékek megtartása és kiterjesztése.

Ezek az érdekek irányt mutatnak a katonai vezetőknek, az Egyesült Államok katonai erejének használatára vonatkozóan: hol, mikor, mivel és milyen áron.

A katonai stratégia az érdekek védelmére integrált megközelítéssel három katonai célkitűzést határozott meg:

- az állami szintű ellenségek elrettentését, megtagadását, és legyőzését;
- az erőszakos szélsőséges szervezetek megzavarását, gyengítését és legyőzését;
- valamint a globális szövetségi és partnerségi hálózat erősítését.³⁹³

A stratégia meghatározta, hogy az amerikai haderő globálisan integrált műveletek végrehajtásával, otthoni intézményi reformok bevezetésével, és a jelentősen eltérő területű, kiterjedésű és hosszúságú konfliktusokban való felülkerekedéshez szükséges képességek, kapacitás, készenlét fenntartásával éri el a célkitűzéseket.

A nemzeti katonai célkitűzések a 2014-es Négyéves Védelmi Felülvizsgálatban³⁹⁴ meghatározott erőtervezési irányelveket támogatják. Ezek alapján az Egyesült Államoknak egy olyan haderőre van szüksége, amely rendelkezik a kapacitással, képességgel és készenléttel, hogy egyszerre megvédje a hazát, hosszantartó, szétbontakoztatott terrorellenes műveleteket hajtson végre, és több régióban is elrettentse az agressziót és biztosítsa a szövetségesek további jelenlétét és harcát. Amennyiben az elrettentés sikertelen, a haderőnek bármikor képesnek kell lennie egy regionális ellenséget egy nagy kiterjedésű, többfázisú hadjáratban legyőzni, miközben egy másik régióbeli agresszor céljait meg kell tagadni, vagy azok elérését elfogadhatatlanná tenni.

Az állami ellenségek elrettentése, megtagadása és legyőzése

A stratégia kijelentette, hogy az Egyesült Államok hadereje a világ kiemelkedő összhaderőnemi ereje. A haderő opciók széles körével támogatja az Egyesült Államok és érdekei védelmét, miközben biztosítja a szövetségeseik biztonságát. Az amerikai haderő egy hiteles, biztonságos, és hatékony nukleáris képesség fenntartásának

³⁹³ The National Military Strategy of the United States of America, 2015. 5. o.

³⁹⁴ Quadrennial Defense Review, 2014.

segítségével elrettenti az agressziót; előretolt műveleteket és harcokat folytat; és aktív, tartalékos, és Nemzeti Gárda erőket tart fent, amelyek küldetéseik teljesítéséhez megfelelő készenlétben állnak a bevetésre és a műveletek végrehajtására. Az előretolt, rotációs, és globális válaszképességgel rendelkező erők rendszeresen demonstrálják a képességeket és a cselekvési szándékukat. Amennyiben az elrettentés nem tudja megelőzni az agressziót, az amerikai haderő készen áll az erőketítésre, hogy megtagadja egy ellenség célkitűzéseit, és döntő győzelmet arasson bármilyen szereplő ellen, amely az Egyesült Államok nemzeti érdekeit, szövetségeseit, és partnereit fenyegeti.

A stratégia fő feladatként definiálta az Egyesült Államok és szövetségesei elleni közvetlen támadás elrettentését, ami a konvencionális és nukleáris csapásmérő képesség biztosítására az ország területének védelmét és regionális védelmet egyaránt követel. Kijelentette, hogy az amerikai stratégiai erők készenléte folyamatos. Az amerikai katonai védelmet növeli a Kanadával kötött Észak-Amerikai Légvédelmi Parancsnokságról szóló egyezmény és a védelmi minisztériummal való szoros együttműködés. Ezek a partnerségek a kritikus hálózatok és infrastruktúra védelmére kialakított kiberhálózatba történő növekvő befektetések segítségével kiegészítik egymást.

A stratégia lefektette, hogy agresszió esetén az elsődleges feladat az ellenség célkitűzéseinek megtagadása. Ez különleges hangsúlyt fektet az előretolt magas készenlétű erőkre, a jól képzett és felszerelt helyi erőkre hazai környezetben, a hálózatos hírszerzésre, az erős kommunikációs kapcsolatokra, és a szövetségesekkel és partnerekkel való interoperabilitásra. A holisztikus, a nemzeti érdekérvényesítési eszközök minden elemét magában foglaló opciók kidolgozása érdekében az ügynökségek közötti pontos tervezést és koordinációt is ki kell használni.

A stratégia meghatározta, hogy egy, az Egyesült Államokat vagy érdekeit érő közvetlen támadás esetén az amerikai haderő megvédi az országot. A haderő felkészült az erőketítésre minden területen, hogy megállítsa az agressziót, és döntő győzelmet arasson a nemzet háborúiban. Az Egyesült Államok előnyben részesíti a közös cselekvést, de ha a helyzet úgy követeli, egyoldalúan is cselekedni fog. A stratégia biztosította, hogy egy támadás esetén az amerikai haderő olyan súlyos kár okozásával fog válaszolni, hogy az ellenséget az agresszió beszüntetésére kényszerítse, vagy további agresszióra képtelenné tegye. Egy nagyobb ellenség elleni háború a nemzeti erőforrások teljes mozgósítását követeli meg, és ehhez az Egyesült Államok egy teljes

spektrumú haderőt tart fent, amely erős tartalékos és Nemzeti Gárda erőket is magába foglal. Ezek a győzelem eléréséhez szükséges erők teljes mélységét biztosítják, és más fenyegetéseket elrettentenek.³⁹⁵

Az erőszakos szélsőséges szervezetek megzavarása, gyengítése és legyőzése

A stratégia deklarálta, hogy az Egyesült Államok az erőszakos szélsőséges szervezetek legyőzésére széleskörű koalíciót vezet számos régióban, a szervezetek hálózataira helyezett nyomással. A nemzeti érdekérvényesítési eszközök minden elemével és a nemzetközi partnerségekkel egyetértésben ezek a törekvések az erőszakos szélsőséges szervezetek tervezésének és műveleteinek megzavarására, a támogató struktúrák gyengítésére, a vezetőség eltávolítására, a pénzügyi tilalmakra, a külföldi harcosok beáramlásának megakadályozására, a rosszindulatú hatások ellensúlyozására, az elfoglalt terület felszabadítására, és végső legyőzésükre irányulnak. E törekvések támogatására az Egyesült Államok megosztja katonai erejét, és a transzregionális műveletek összehangolására globálisan integrált vezetés-irányítást alkalmaz.

A stratégia hangsúlyozta, hogy a hiteles regionális partnerek elengedhetetlenek az erőszakos szélsőséges szervezetek elleni hadjáratok fenntartásához. Az amerikai haderő válogatott harcoló erőkkel, technológiai támogatással, és a helyi partnerek kiképzésének támogatásával – amelyek a hazájuk biztonságának visszaállításához szükséges erők legnagyobb részét adják – járul hozzá ezekhez. E hadjáratok általában hosszú idejűek, ezért ezeket politikailag, gazdaságilag, és katonailag fenntartható módon kell végrehajtani, amely az erők koalícióját optimalizálja, mint ahogy azt Afganisztánban és Irakban történt. Az erőszakos szélsőséges szervezetek legyőzéséhez, az ilyen csoportok és transznacionális bűnszervezetek közötti kapcsolatok értékelésére is szükség van. E kapcsolatok teljesebb megértése lehetővé teszi a konfliktussal terhelt régiókba áramló törvénytelen támogatások, fegyverek, és harcosok szétzilálását. Ez a tudás azt is lehetővé teszi, hogy a bűnüldöző szervekkel együttműködjünk, hogy hazánkat még hatékonyabban védjük a terroristáktól.

Az erőszakos szélsőséges szervezetek legyőzéséhez végezetül szükséges a kockázatnak kitett lakosság számára biztonság és gazdasági lehetőségek nyújtása. Így az erőszakos szélsőséges szervezetek elleni hadjáratok megkövetelik a haderőnktől, hogy szorosan együttműködve más amerikai ügynökségekkel és nemzetközi

³⁹⁵ The National Military Strategy of the United States of America, 2015. 7-8. o.

szervezetekkel segítse a helyi kormányzatokat a konfliktus gyökerének felszámolásában. E törekvés részeként az amerikai haderő rendszeresen hozzájárul a humanitárius segítségnyújtáshoz és a katasztrófa segélyekhez, amelyek a következmények enyhítését és a remény visszaállítását célozzák.³⁹⁶

Globális partnerségi és szövetségi hálózatunk fejlesztése

A stratégia a korábbi dokumentumoktól hangsúlyosabban emelte ki az Egyesült Államok globális szövetségi és partneri hálózatát, ami hozzájárul a nemzetközi biztonság és stabilitás megalapozásához. A partnerségek emellett elősegítik a növekedést és prosperitást világszerte, melyből valamennyi nemzet profitál.

A jövőre nézve az Egyesült Államok hadereje s annak szövetségesei, partnerei folytatni fogják a közös érdekek védelmezését, fejlesztését. Az Egyesült Államok megőrzi szövetségeit, kiterjeszti a partnerséget, fenntartja a globális, stabilizáló jelenlétet, képzéseket, gyakorlatokat, biztonsági együttműködési tevékenységet és kétoldalú katonai találkozókat. Az ilyen jellegű tevékenység fejleszti a partnerek képességeit és kapacitását, s ezáltal növeli a kollektív képességeinket az elrettentés és a szélsőségek leküzdését illetően.

Az Egyesült Államok haderejének jelenléte a kulcsfontosságú területeken világszerte erősíti a nemzetközi rendet, és lehetőségeket biztosít más államokkal való kapcsolatépítésre, és válságkezelésre alkalmas erőket tesz elérhetővé a lehetséges válságok helyszínéhez közel. Éppen ezért az Egyesült Államok erőfeszítéseket tesz az egyensúly kialakításaért a létfontosságú csendes-óceáni térségben, a legfejlettebb képességek és kapacitások telepítésével. Erősíti a szövetséget Ausztráliával, Japánnal, Dél-Koreával, a Fülöp szigetekkel és Thaifölddel. Mélyíti a biztonsági kapcsolatokat Indiával és új partnerségeket épít Új-Zélanddal, Szingapúrral, Indonéziával, Malajziával, Vietnámmal és Bangladesssel. A stratégia ezeket az erőfeszítéseket létfontosságúnak ítélte a régió békéjének és olyan képességek fejlesztésének szempontjából, mint rakétavédelem, kiberbiztonság, tengerészeti biztonság és katasztrófa elhárítás.

A stratégia úgy fogalmazott, hogy az Egyesült Államok megingathatatlan marad a NATO szövetségeseikkel szemben vállalt kötelezettségeket illetően. A NATO nélkülözhetetlen kollektív biztonsági garanciákat biztosít mely stratégiai fontosságú

³⁹⁶ i. m. 8. o.

az elrettentés szempontjából, különösen a peremvidéket jelentkező orosz agresszió fényében. Az amerikai ATLANTIC RESOLVE művelet, az amerikai Európai Viszontbiztosítási Kezdeményezés³⁹⁷, a NATO Készenléti Akcióterve, és a többi tevékenység, gyakorlatok és beruházások, mind az Egyesült Államok elkötelezettségének zálogai a szövetség szolidaritása, egysége és biztonsága felé. Az Egyesült Államok továbbra is támogatja a NATO partnereket az interoperabilitás és a saját védelmi képességeik fejlesztésében. A Közel-Keleten elkötelezett marad Izrael biztonságáért és a minőségi katonai fölény³⁹⁸ megőrzéséért. Egyéb partnereket, mint Jordániát, Szaúd-Arábiát, Kuvaitot, Katart, Bahreint, az Egyesült Arab Emírségeket, Egyiptomot és Pakisztánt is segíti a saját védelmi képességek fejlesztésében. Ezeken felül különböző intézményi fejlesztéseket segít Afrika-szerte, támogatva ezzel a stabilitást, a békefenntartói képességeket, és a régióközi szélsőségek felszámolását. Az Egyesült Államok hadereje támogatja továbbá a kormányközi erőfeszítéseket latin-amerikai és karibi államokkal a regionális stabilitás és a nemzetközi bűnszervezetek elleni fellépés előmozdításáért.

A stratégia úgy látta, hogy a közös kiképzés és gyakorlatok növelik szövetségesek és partnerek készségét, mellyel párhuzamosan fejlődik az interoperabilitás és együttműködés az Egyesült Államok erőivel. Az olyan fejlett partnerekkel, mint a NATO, Ausztrália, Japán és Korea végrehajtott gyakorlatok fejlesztik az olyan kifinomult képességeket, mint a vitatott területekhez való hozzáférés biztosítása, vagy az elrettentés és reagálás hibrid konfliktusokra. Egyéb partnerekkel a képzések a terrorizmus elleni fellépésre, békefenntartásra, katasztrófa elhárításra, rendfenntartásra, és kutató-mentő műveletekre irányuló képességek fejlesztésére fókuszál.

A stratégia a biztonsági együttműködéssel kapcsolatos tevékenységeket a stabilizáló jelenlét kulcselemeinek tekintette a különböző régiókban, amelyek partnerségeket teremtenek és a közös biztonsági érdekeket szolgálják. Hozzájárulnak a partnerek önvédelmi képességeinek fejlesztéséhez és többnemzeti műveletekhez is.

³⁹⁷ European Reassurance Initiative. 2014 júniusában, Barack Obama elnök által, 1 milliárd dollár kezdőtőkével útjára indított program, mely az USA európai jelenlétét hivatott növelni és erősíteni az Oroszország által jelentett növekvő biztonsági fenyegetés ellensúlyozására. A program elnevezése 2017 óta Európai Elrettentési Kezdeményezés, költségvetése pedig 3,4 milliárd dollárra nőtt. Etl Alex: Az elrettenetés látszata: az Operation Atlantic Resolve. In.: Nemzet és Biztonság. (2016) 3. szám. 78. o.

³⁹⁸ Qualitative Military Edge (QME): az Egyesült Államok elkötelezettsége Izrael felé annak érdekében, hogy Izrael technológiai, taktikai és egyéb területeken meglévő fölényével elrettentse számbeli fölényben lévő ellenségeit.

Az Egyesült Államok hadereje az ilyen jellegű tevékenységben együttműködik egyéb amerikai ügynökségekkel és missziós partnerekkel építi a kulturális érzékenységet és megerősíti a kapcsolatokat, mely együttesen hozzájárul a regionális stabilitáshoz.³⁹⁹

5. 6. 3. MÓDSZEREK

Globálisan integrált műveletek

A katonai stratégia, hasonlóan a korábbi dokumentumokhoz megismételte az összhaderőnemiség fontosságát és kijelentette, hogy az integrált műveletek végrehajtása olyan összhaderőnemi haderőt követel, mely képes határozott és gyors erőkitételre szerte a világon. Az *Összhaderőnemi Haderő 2020 - Az összhaderőnemi műveletek alapkoncepciója*⁴⁰⁰ dokumentum a globálisan integrált műveletek nyolc kulcselemét határozta meg: működő műveleti parancsnokság, a kezdeményezés megszerzése, fenntartása és kiaknázása, globális mozgékonyság, partnerség, rugalmasság az összhaderőnemi erők létrehozásában, tartományon kívüli együttműködés fejlesztése, rugalmas, fedett képességek és a nem kívánatos következmények minimalizálása. Az ilyen műveletek nagyban függenek a globális logisztikától, szállítási- közlekedési hálózattól, megbízható kommunikációtól és a partnerek egyesített hírszerzési, felügyeleti és felderítési képességeitől.

A globálisan integrált műveletek végrehajtásában az Egyesült Államok hadereje szorosan együttműködik nemzetközi és kormányzati partnerekkel, annak érdekében, hogy stratégiai opciók jöjjenek létre. Ebben a katonai parancsnokok a missziók alábbi prioritásokat tartják szem előtt a nemzeti vezetők tájékoztatása során:

A hatékony nukleáris elrettentés fenntartása és biztosítása. Az Egyesült Államok stratégiai erői folyamatosan a legmagasabb készségben vannak; mindig készen állnak reagálni a haza és a nemzeti érdekek védelmével szembeni fenyegetésekre. Ennek megfelelően a haderő folyamatosan fenntartja és modernizálja a nukleáris képességeket. Folytatja a 2010-es felülvizsgálat és a 2011-es Új START Egyezmény végrehajtását, miközben gondoskodik a nemzeti biztonsági szükségleteinek kielégítéséről. Egyidejűleg fejleszti stratégiai és regionális nukleáris erőinek vezetési és irányítási képességeit.⁴⁰¹

³⁹⁹ The National Military Strategy of the United States of America, 2015. 9-10. o.

⁴⁰⁰ Capstone Concept for Joint Operations: Joint Force 2020. 2012. szeptember 10.

⁴⁰¹ The National Military Strategy of the United States of America, 2015. 10. o.

Katonai védelem biztosítása a haza számára. A felbukkanó állami és nem állami képességek sokféle és közvetlen fenyegetést jelentenek az ország számára. A haderő a külföldi támadási előkészületeket megakadályozza, védelmet nyújt korlátozott ballisztikus rakétatámadásokkal szemben, és megvédi a számítógépes rendszereket és a fizikai infrastruktúrát. A honi területek védelmének kulcselemei a világűrbe és felszínre telepített érzékelő, valamint figyelmeztető rendszerek, az integrált hírszerzésre, elemzésre és hírközlésre kiépített architektúra, a szárazföldi telepítésű elfogó erők, a kiberműveleti erők, továbbá a készenléti szárazföldi, légi és haditengerészeti erők. A haderő ezen felül hazai és regionális partnerségeket is épít, hogy erősítse az információáramlást és az egységet. Ezen képességek hatékonyabban védenek mind fejlett technológiára, mind terrorista eszközökre alapuló fenyegetésekkel, veszélyekkel szemben.

Az ellenfél legyőzése. Az Egyesült Államok vagy szövetségese ellen indított támadás esetén az Egyesült Államok hadereje szövetségeseivel különböző formákban valósít meg erőketitítést, hogy döntő vereséget mérjen az ellenfélre, az ellenséget vagy az agresszió beszüntetésére kényszerítse, vagy haderejét tegye alkalmatlanná további támadásra.

Globális, stabilizáló jelenlét biztosítása. Az Egyesült Államok haderejének jelenléte a világ kulcsfontosságú területein megalapozza az Egyesült Államok és partnerei biztonságát, stabilitást nyújt a gazdasági fejlődéshez, a regionális biztonsághoz, és megfelelő pozíciókat nyújt az összhaderőnemi fegyveres erők esetleges veszélyhelyzeti reagálására egy krízis kirobbanásakor.

Terror elleni harc. A terrorizmus az erőszakos szélsőséges szervezetek által alkalmazott taktika érdekeik megvalósítására. Az erőszakos szélsőséges szervezetek elleni fellépés leghatékonyabb módja a folyamatos nyomás fenntartása a helyi erők által – kibővítve az Egyesült Államok és koalíciós partnerek olyan specializált katonai erőivel, képességeivel, mint a hírszerzés, légi ellenőrzés és felderítés (ISR), precíziós csapások, képzések, logisztikai támogatás. A terrorellenes műveletek magukba foglalnak koordinált erőfeszítéseket egyéb amerikai ügynökségekkel, annak érdekében, hogy felszámolják, blokkolják az Egyesült Államok ellen irányuló fenyegetéseket.⁴⁰²

⁴⁰² i. m. 11. o.

Tömegpusztító fegyverek elleni fellépés. A nukleáris, vegyi, biológiai ágensek különösen pusztító fenyegetést alkotnak. Egészen kis létszámú csoportokat hatalmas pusztító képességgel tudnak felruházni. Ily módon a tömegpusztító fegyverek fenyegetésének minimálisra csökkentése a haderő egyik legfontosabb küldetése. Éppen ezért a haderő együttműködik nemzetközi és hazai ügynökségekkel a tömegpusztító fegyverek, alkotóelemeik és létrehozásukhoz szükséges létesítmények felkutatásában, nyomon követésében, biztosításában, vagy megsemmisítésében.

Ellenséges célok megakadályozása. Az ellenfelek akadályozása céljaik elérésében, vagy megvalósításuk árának elfogadhatatlanná növelése központi elem saját feladataik teljesítésében. Ez nagy hangsúlyt helyez a magas készségű, előre telepített erők; jól képzett, felszerelt csapatok; szállítási infrastruktúra, és megbízható, rugalmas kommunikációs rendszerek fenntartásában a szövetségesek és partnerek között. Ezek a képességek lezárhatnak egy válságot, mielőtt az tovább eszkalálódhatna.

Válságreakálás, váratlan krízis elleni műveletek lebonyolítása. Az erőkitetés egy másik formája az együttműködés a partnerekkel válságreakáló műveletek végrehajtásában. A műveletek további amerikai erőket és képességeket igényelhetnek az adott térségben, biztosítva az elrettentést, megelőzve az eszkalációt és megerősítve a szövetségeseket. Ezen felül az Egyesült Államok hadereje készenléti erőket tart fenn szerte a világon, hogy polgárait és diplomáciai létesítményeit megvédje.

Katonai kapcsolatok előmozdítása és biztonsági együttműködés. Az amerikai hadsereg megerősíti a regionális stabilitást biztonsági együttműködési tevékenységekkel – külföldi védelmi szervezetekkel. Az ilyen jellegű tevékenység támogatja a közös biztonsági érdekeket, fejleszti a partnerek önvédelmi képességeit és felkészít többnemzeti műveletekben való részvételre. A partnerek erősítése alapvető fontosságú a biztonság szempontjából; stratégiai mélységeket épít az Egyesült Államok védelmében.

Polgári hatóságok támogatása. Akár emberi eredetű, akár környezeti katasztrófa következik be az Egyesült Államokban, a haderő támogatást nyújt a civil hatóságoknak a többi amerikai szervezettel együtt. Ezen erőfeszítések során civil és katonai képességeket integrál. Hazai események során az Egyesült Államok hadereje – beleértve a Nemzeti Gárdát és a tartalékos állományt is – képzett személyzetet,

kommunikációs képességeket, szállítási és logisztikai támogatást biztosít. Közös tevékenykedik a polgári szervezetekkel a károk minimalizálásán és a polgári lakosság biztonságának fenntartásán.⁴⁰³

Humanitárius segítségnyújtás, katasztrófavédelem. Az évek során az Egyesült Államok katonái, tengerészei, légi személyzete, tengerészgyalogosai, parti őrei gyorsan és hatékonyan nyújtottak életmentő segítséget a kétségbeesett embereknek a világ minden táján. Ezek az erőfeszítések néha csak néhány hetet vesznek igénybe.⁴⁰⁴

5. 6. 4. ESZKÖZÖK

A stratégia leszögezte, hogy a szükséges források hiányában a 2015-ös Nemzeti Katonai Stratégia céljai nem megvalósíthatók. Mint ahogy már korábban is, ez a stratégia is kötelezettséget vállalt a globális befolyásra, a szövetségesek, partnerek támogatására és az önkéntes haderő fenntartására. A stratégia végrehajtásához az Egyesült Államok hadereje szükséges mértékű beruházásokat igényel a különböző kapacitásokba, képességekbe és készenlétbe azért, hogy ha a szükség úgy kívánja, a haderő készen álljon.

Összhaderőnemi Haderő Kezdeményezés

Az Egyesült Államok összhaderőnemi hadereje embereket, folyamatokat és programokat kombinál globálisan integrált műveletek végrehajtása, és katonai feladatok teljesítése céljából. Ez innovatív vezetőket, optimalizált döntéshozatalt és fejlett katonai képességeket igényel.

A nép és a katonai hivatás: A legnagyobb erősségünk fejlesztése

A stratégia leszögezte, hogy a haderő erőssége a katona és civil állomány. Ők az alapjai a műveleti kiválóságnak és a sikeres innovációs képességnek. A stratégia elkötelezettséget mutatott alkalmazkodóképes szakemberek képzésében, akik megfelelő képességekkel bírnak a szervezeti átalakítások levezetésében és a komplex feladatok végrehajtásában. A haderő ezért fejleszti szervezeti kultúráját és erősíti a vezetést.

Ahogy a jövő kihívásaira tekintünk, az Egyesült Államok hadereje továbbra is kész megfelelni az előre nem látható követelményeknek. Fel kell készítenünk az állomány tagjait olyan körülmények közötti küzdelemre, melyek folyamatos veszélyt

⁴⁰³ i. m. 11-12. o.

⁴⁰⁴ i. m. 13. o.

jelentenek, s bátorságot, keménységet, rugalmasságot és állóképességet igényelnek, épp úgy, mint elhivatottságot nemzeti értékeink és hadseregünk etikája iránt.

Prioritás a vezetők fejlesztése. A harci potenciál megőrzéséhez a stratégia szükségesnek tartotta az innovatív vezetők képzését – tisztek, közkatonák, civilek vonatkozásában egyaránt – különböző tréningek, oktatás, átfogó tapasztalatok és lehetőségek által. Ezek az elemek építik fel azt a szakértelmet, melyek kedveznek az innovációnak. Összességében a haderő kiképzései egyre inkább vegyítik a fizikai és virtuális tapasztalatokat, hogy konfliktusos környezetet, és műveleteket szimuláljanak kedvezőtlen körülmények között. A katonai oktatási rendszer olyan szempontból is fejlődik, miként szelektálja és honorálja a rátermettséget, jutalmazza a kritikus gondolatokat, és előnyben részesíti az innovatív elméket. A folyamatos, nagy igényeket támasztó oktatás inspirálja az új ötletek megszületését és beazonosítja a küldetések teljesítésének legkedvezőbb módjait.

A stratégia a jövő összhaderőnemi parancsnokainak képzésében hat attribútumot hangsúlyozott ki:

- törekvés a környezet megértésére, és annak megismerésére, hogy milyen hatást gyakorolnak rá a nemzeti érdekérvényesítő eszközök;
- előrelátás és alkalmazkodó képesség meglepésben, káoszban, bizonytalanságban;
- a vezetők legyenek képesek felismerni a változást és álljanak annak élére;
- vezessenek a bizalom, a fejlődés és a megértés szándékával;
- képesek legyenek etikus döntések meghozatalára a katonai hivatás értékei alapján;
- gondolkodjanak kritikusan és stratégiai módon az összhaderőnemi hadviselés alapelveit és a műveleti koncepcióit illetően.⁴⁰⁵

A szervezeti kultúra adaptációja. Az etikus vezetés központi elem a haderő erősítésében és megóvásában. Ez szakmai légkör megteremtését igényli, mely megerősíti a tiszteletet az alapvető értékek iránt, növeli a felelősséget, és értékeli eme professzionális közösség valamennyi tagjának hozzájárulását. Azért, hogy ezek a célok teljesülhessenek, olyan mozgalomra van szükség, amelyik a bizalomra alapul, a kölcsönös tiszteletet követeli meg és hangsúlyozza egy olyan pozitív kultúra

⁴⁰⁵ i. m. 14. o.

fontosságát, melyet minőségi, a szexuális erőszak, az öngyilkosság, a kockázatvállaló viselkedés elleni programok gazdagítanak.⁴⁰⁶

Innováció és hatékonyság megragadása

A stratégia kijelentette, hogy a tevékeny, hatékony és összpontosított folyamatok jelentik a stratégiai célok teljesítését. Olyan folyamatok, mint az interoperabilitás fokozása egyesített, szervezetek, nemzetek között – a decentralizált cselekvés, végrehajtás bátorításával.

Forrástudatos tervezés. A stratégia megállapította, hogy közel egy generáció óta a haderő gyorsabban élte fel készülségét, mint ahogyan azt képes volt megteremteni. Ennek eredményeként a hosszú távú készenlét meggyengült, ezért nagyobb egyensúlyt teremt a műveleti célok eléréséért a honi készenléti erők fenntartásával. Felülvizsgálja a műveleti terveket, annak érdekében, hogy rugalmasabbá, kreatívabbá és integrálhatóbbá váljanak a műveleti parancsnokságok. Időt biztosít a haderőnemeknek soraik rendezésére, modernizációra, és a szükséges felszerelés cseréjére. A cél az elrettentés megerősítése, miközben biztosítják az erőket a valamennyi spektrumának tartós életképességét. Ezen felül teljesebbé teszi a követelmények, tervezés, műveleti végrehajtás koordinációját az Egyesült Államokban és külföldön egyaránt, hogy a közös kihívásokkal szembeni kollektív képességeket maximalizálja. Megfelelően kialakított erőket alkalmaz, melyek limitált időtartamra vethetőek be, hogy specifikus küldetéseket hajtsanak végre, figyelembe véve, hogy „tartós hadjárat” szükséges az eltökélt ellenfelekkel szemben.⁴⁰⁷

A globális szállító képesség fejlesztése. A stratégia hangsúlyozta, hogy az erők gyors átcsoportosításának képessége a globális mozgékonyág lételeme. A haderő a műveleti tervezés fejlesztésével növeli mobilitását, fenntartva a rugalmas globális jelenlétet, és olyan dinamikus erő-menedzsmentet alkalmaz, mely igazodni képes a várható eseményekhez, annak érdekében, hogy hatékonyabban ragadhassa meg a lehetőségeket, elrettentse az ellenfelet, és biztosítsa a szövetségeseinket, partnereinket. Az erők megoszthatóságának növelése egyes parancsnokságok közt szintén segít a transzregionális fenyegetések elleni fellépésben. A haderő az erőket oda pozicionálja, ahol a legnagyobb szükség van rájuk, ez esetben éppen a csendes-óceáni térség

⁴⁰⁶ u. o.

⁴⁰⁷ i. m. 15. o.

egyensúlyának megteremtésére, ahogy Európában, a Közel-Keleten, Latin-Amerikában is Afrikában növeli a jelenlétet. Ezen kívül frissíti a nemzetközi megállapodásokat is, hogy hozzáférést biztosítson, és legális védelmet nyújthasson az amerikaiaknak. Ezek a megállapodások lehetővé teszik, hogy a haderő megerősítse a kölcsönös bizalomra alapuló kapcsolatait.

Magasabb hatékonyság és hatások. A stratégia kijelenti, hogy a haderő forrásokban korlátozott környezetben törekszik körültekintően gazdálkodni készleteivel. Megállapítja, hogy a költséghatékonyság mindig lényeges alapelv volt. Szükséges az ipari bázis fenntartása és megtakarítási lehetőségek felkutatása a védelmi minisztérium „*Jobb Vásárlóerő 3.0*” kezdeményezése alapján. A haderő szükség szerint szerződés-kötési támogatást alkalmaz, ha a feladatnak ez felel meg a leginkább. Ezen felül csökkenti a személyzetet, áramvonalasítja a funkciókat, megszünteti a duplikációkat és hatékonyabb integrált szervezetet hoz létre.⁴⁰⁸

Programok: Csúcsminőség fenntartása

A stratégia kihangsúlyozta, hogy a hatékony programok teszik lehetővé, hogy a katonák, tengerészek, légi személyzetek, tengerészgyalogosok, parti őrök küzdjenek és győzhessenek. Az új generációs programok időben, megfelelő áron történő alkalmazása létfontosságú, mivel a jelenlegi rendszerek számára egyre inkább kihívást jelentenek az ellenfelek képességei. Az állami és nem állami fenyegetésekkel történő sikeres küzdelem megköveteli az innovatív gondolkodást, az új elképzelések kipróbálását és a változást.

Összhaderőnemi interoperabilitás. A stratégia kijelentette, hogy az interoperabilitási szabványok kidolgozása a jövő képességei számára folyamatban vannak. A területi hozzáférés megtagadásának (A2/AD) problematikájára tekintettel - mellyel egyre sűrűbben szembesül a haderő – az erőknek a vitatott területeken kell majd helytállniuk. A megoldás biztos kulcsa a haderőnemek, a szövetségesek, a kormányzati szervek és a kereskedelmi partnerek közötti interoperábilis rendszerek telepítése lesz. Az erőfeszítések prioritása ennek tükrében a következő: egy egyesített információs környezet megteremtése, globálisan integrált logisztika fejlesztése és egy közös információszerzési (ISR) rendszer építése. E kezdeményezések eredményeként

⁴⁰⁸ i. m. 15-16. o.

jön létre a jövő interoperabilitásának alapköve, különösen a JIE által nyújtott fejlett kapcsolatok és a kiberbiztonság révén.

Meghatározó erősségek fejlesztése. A stratégia meghatározta a jövő képességeit, melyek legfontosabb elemei a haza védelme és a globális erőkivetítés. Ennek érdekében olyan A2/AD, űr-, kiber- és hibrid fenyegetések elleni beruházásokat kell eszközölni, mint az űr és földfelszíni jelző és figyelmeztető rendszerek, integrált és rugalmas ISR platformok, stratégiai szállítás, nagy hatótávolságú, precíziós csapásmérő rendszerek, rakétavédelmi technológiák, tengeralatti rendszerek, távirányítású járművek és technológiák, különleges műveleti erők és kibernűveleti erők. Ezen felül fejleszteni kell az Egyesült Államok globális státuszát fenntartó képességeket, illetve modernizálni kell a vezetés-irányítási infrastruktúrát, a megosztott műveletek hatékony támogatására. Korszerűsíteni kell a nukleáris képességeket is, és védeni kell a honi területeket az aszimmetrikus fenyegetésekkel szemben.

A stratégia kijelentette, hogy az Egyesült Államok az ipari mozgástér bővítése érdekében kiterjeszti kapcsolatait a különböző amerikai vállalkozásokkal, beleértve a világ leginnovatívabb cégeit, hogy a legjobb megoldásokat elsajátítsa. A haderő erőfeszítéseket tesz, hogy a Védelmi Innovációs Kezdeményezés által kijelölt stratégiai és műveleti előnyöket kiaknázza, melyek hadijátékokból, koncepciók fejlesztéséből, széleskörű technológiai beruházásokból nyerhetők.

A haderőnek a konfliktusfolyamat mentén végzendő új képességfejlesztésekkel, elégséges kapacitással és készenléttel kell rendelkeznie ahhoz, hogy az Egyesült Államok globális felelősségét fenntarthassa. Ez magába foglalhatja az újonnan megjelent hagyományos platformok továbbfejlesztését is, de teljesen új rendszerek kifejlesztését is igényelheti, melyek megfizethetők és rugalmasak. A haderő programjainak minden esetben lehetővé kell tenni a gyors alkalmazkodást, hogy az előre nem látott technikákat és fegyverzetet alkalmazó ellenféllel szemben hatékonyan felléphessen.⁴⁰⁹

5. 6. 5. ÖSSZEGZÉS ÉS ÉRTÉKELÉS

⁴⁰⁹ i. m. 16-17. o.

A 2015-ös Nemzeti Katonai Stratégia áttekintést nyújtott a stratégiai kihívásokról, és annak részleteiről, hogy az Egyesült Államok hogyan alkalmazza összhaderőnemi haderejét a nemzet, szövetségesei és partnerei védelmében.

A stratégia felismerte a globális környezet egyre fokozódó komplexitását, melyet a mély és gyors változások idéznek elő. Értékelte az Egyesült Államok lényeges erősségeit, kötelezettségeit a nemzetközi normákkal szemben, a partnerek és szövetségesek fontosságát, valamint elismerte a szabadság és az emberi méltóság értékeit. A stratégia megállapította, hogy a 2011-es Nemzeti Katonai Stratégia kiadása óta *jelentősen megnövekedett a globális zűrzavar, miközben az Egyesült Államok komparatív katonai előnyeiből néhány fogyni kezdett*. Az Egyesült Államoknak számos, párhuzamos biztonsági kihívással kell szembenéznie a hagyományos állami szereplőktől az állami szint alatti csoportok transzregionális hálózataig – *mindegyikük a gyors technológiai változásokból híz hasznót*. A stratégia úgy értékelte, hogy a jövőbeli konfliktusok gyorsabban jönnek, tovább tartanak majd, és *egy technikailag sokkal nagyobb kihívást jelentő csatamezőn zajlanak majd*. A stratégia leírta, hogy a haderőnek gyorsan alkalmazkodnia kell az új fenyegetésekhez, és közben komparatív előnyeit meg kell tartania a hagyományos fenyegetésekkel szemben. A stratégia nagyobb agilitásra, innovációra és integrációra szólított fel. Megerősítette az amerikai haderőnek globális szinten elkötelezettnek kell lennie a biztonsági környezet formálására, és a szövetséges hálózat fenntartására. A korábbi dokumentumokból visszaköszön a minőségi humán faktor és a hozzáértő, karakteres és következetes vezetők feltétlen szükségessége.

Különbséget tett a katonai erő *állami fenyegetések elleni alkalmazása, és a nem állami szereplők elleni fellépés között*. A stratégia elhúzódó hadjáratokkal számolt a gyorsan megoldott konfliktusok helyett. Megállapította, hogy az eskaláció ellenőrzése egyre nehezebbé és fontosabbá válik. A stratégia célul tűzte ki, hogy továbbra is az Egyesült Államok hadereje legyen a legjobban vezetett és legjobban felszerelt haderő a világon.

Víziók, értékek és ambíciók: Az alapvető értékek és célok nem változtak, legfőbb cél az Egyesült Államok biztonságának és szuverenitásának megőrzése. Ezen túl a stratégia célul tűzte ki a globális elérés fenntartását.

Fő tevékenységek eszközök és más jellemzők: A stratégia kiemelte az összhaderőnemiség fontosságát és az integrált műveletek végrehajtását. Főbb

tevékenységei a hatékony nukleáris elrettentés fenntartása, az ország területének védelme, a globális, stabilizáló jelenlét biztosítása, a terror elleni harc, a tömegpusztító fegyverek elleni fellépés, az ellenséges célok megakadályozása.

Forrás és költségigény: A stratégia éveiben megállapítást nyert, hogy a biztonsági környezet jelentősen különbözik az elmúlt 25 év környezetétől, ami változásokat követel a források felhasználásában. A költségvetés fedezetet biztosított az Egyesült Államok kihívói tevékenységének kiegyensúlyozására (Oroszország, Kína, Irán). Tényszerű volt, hogy a források nem megfelelő felhasználása elszalasztott lehetőség lesz, amit nem lehet pótolni ezért nagy hangsúlyt fektetett a védelmi reformra. Előtérbe kerültek a tudományos-technológiai projektek, amelyek fejlett technológiákat kutatnak és fejlesztenek, mint: hiperszonikus repülések, nagymennyiségű adatok elemzése, kifinomult eszközök és felszerelések, ember-gép csapatmunka. A költségeket részben átcsoportosítással, az üzemeltetési költségek – tervezetten mintegy 25%-os csökkentésével – kívánták elérni. Jelentős összegeket fordítottak az elrettentést és a harc megvívásának képességét növelő technológiákra, eszközökre.

Konzisztencia más politikákkal: A stratégia összhangban állt a nemzeti biztonsági stratégia kül-, gazdasági, valamint információs célkitűzéseivel.

Unilaterális, multilaterális jelleg: A stratégiában és végrehajtásakor az eddigieknél is különösebb hangsúlyt helyeztek a globális szövetségi, partnerségi politikára. A régi szövetségek és partnerségek vitalizálása mellett új partnerségeket alakítottak ki sikerrel. Az önálló cselekvés lehetősége már csak említés szintjén jelent meg a stratégiában.

Érzékenység és kockázatok: A stratégia kockázatként azonosította, hogy egyének és csoportok manapság több információhoz férnek hozzá, mint egykor teljes kormányok és a környezeti változások és a demográfia erősíti a forrásszűkösséget. A modernizáció költségei miatt jelentős a pénzügyi kitettség, ami az átcsoportosításoktól és reformtól is függ.

Összességében megállapítható, hogy a stratégia kiegyensúlyozottan értékelte a stratégiai környezetet, évei alatt jelentősen növekedett a súrlódás a feltörekvő hatalmakkal. A forrásszűkös környezet miatt kissé túlambicionált stratégiáról beszélhetünk.

5. 7. A NEMZETI KATONAI STRATÉGIÁK ÖSSZEGZETT ÉRTÉKELÉSE

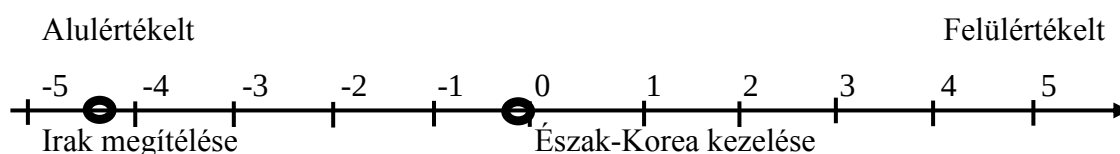
Az Egyesült Államok katonai stratégiáinak a politika elemzés módszerével történő elemzése, értékelése, és alapelemeinek áttekintése után az alábbi következtetéseket vonhatjuk le.

Megállapítható, hogy a stratégiai környezet értékelése, a nemzetközi rendszer meghatározó biztonságpolitikai folyamatainak reális értékelése – természetesen figyelembe véve az amerikai stratégiai kultúrából fakadó sajátos percepciókat – még a rendkívül fejlett stratégiai elemző kapacitással és ehhez tartozó intézményekkel rendelkező Egyesült Államoknak sem minden esetben sikerült. A stratégiai gondolkodók által felvázolt eshetőségeket, a RAND elemzései alapján meghozott következtetéseket gyakran cáfolta meg a valóság, kisebb vagy nagyobb mértékben. Ezt a bizonytalanságot a környezet jellemző elemeként tüntették fel, amit a stratégiaalkotás során figyelembe vettek.

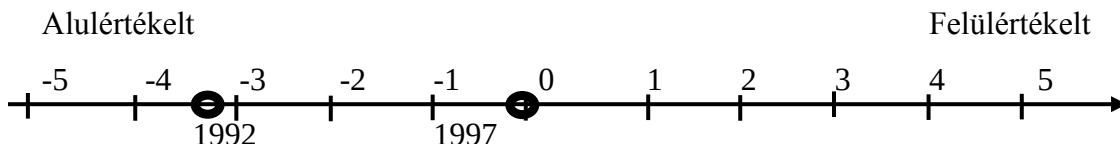
A lejátszódott események tükrében azonban ezek az értékelések minősíthetők. Megítélhető, hogy egy környezetvizsgálat eredményei helyesen felismerve a folyamatokat, beazonosítva stratégiai fenyegetéseket, azoknak megfelelő jelentőséget tulajdonítva reális háttérrel adtak a stratégia megalkotásához, vagy egyes elemeket, veszélyeket figyelmen kívül hagyva, illetve túlzottan fókuszba állítva alul vagy felülértékelték a kihívásokat. Elemzéssel ennek mértéke is meghatározható, amit egy nulla középponttal és pozitív, negatív tartománnyal rendelkező számegyenesen elhelyezhetünk. Amennyiben egy stratégiai környezeti értékelés nem megfelelő értékelést adott és összességében alulértékelt a stratégiai kihívásokat, a nullától balra negatív irányba, amennyiben azokat túlértékelt ez ellenkező előjellel, a pozitív tartományban helyezzük el a tengelyen olyan távolságra, ami megmutatja az „ideálistól” való eltérést.

Az iraki beavatkozásokat alapul véve, a valós eseményeket történelmi távlatból szemlélve, megállapítható, hogy a hidegháború végén, a Francis Fukuyama által vázolt „történelem vége” hangulatban, a stratégiai elemzők nem számítottak az Öböl térségében ilyen konfliktusra, illetve nem látták előre Kuvait lerohanását. Az, hogy Irak ténylegesen katonai erőt alkalmaz meglepte az elemzőket, még akkor is, ha az értékelésekben szerepelt az „ösi ellentétek kiújulásának esélye”. Ugyanakkor ma már tudjuk, hogy Irak 2003-as lerohanásakor nem rendelkezett tömegpusztító fegyverekkel

és gyártókapacitással így az ország jelentette fenyegetés értékelése eltúlzott volt. Pontos értékelésnek tekinthető az Észak-Korea jelentette fenyegetés amerikai megítélése az elmúlt évtizedekben. A hírszerzési információkra épített fenyegetettségértékelés alapján az Egyesült Államok, azokhoz igazított stratégiai válaszokat adott az Észak-Korea jelentette kihívásra, szankciókkal gátolva atomprogramjának előrehaladását, és a rezsim sikeres kiteljesedését, valamint hatásos elrettentéssel visszatartva a katonai akcióktól. A két egyedi értékelést ezek alapján elhelyezhetjük a számegyenesen.

Komplexitásukban vizsgálva az egyes stratégiák környezet értékeléseit, és azok elemeinek minősítése alapján az egész stratégiát egy eredő értékkel jellemezve felhelyezhetjük a tengelyre, vizuálisan megjelenítve hatékonyságukat.

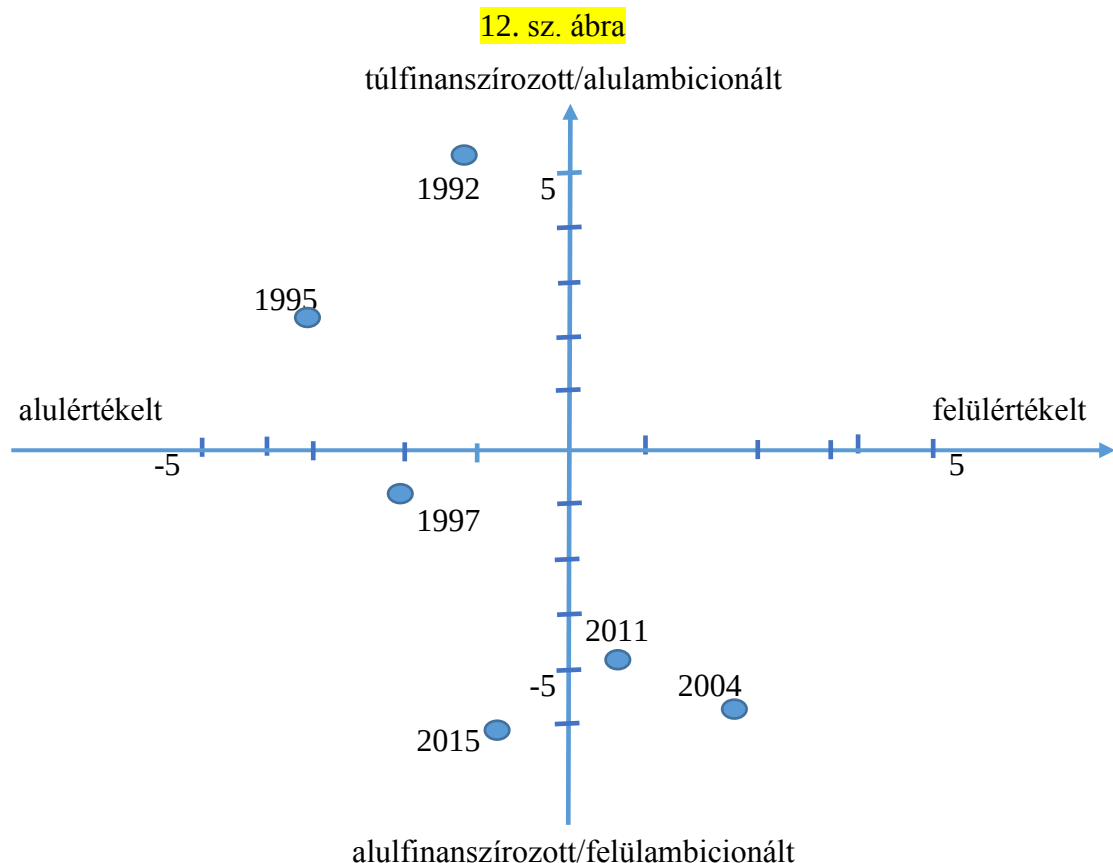

Utólagos értékelési szempontból a stratégiák jellemző tulajdonsága a forrásokkal történő hatékony gazdálkodás, ugyanis a stratégia célja, hogy a győzelmet (azt elősegítő célokat) a lehető legkevesebb erőforrás ráfordításával érjük el. Megfelelő forrásokat rendelt-e a stratégia a végrehajtáshoz, illetve arányban állt-e a célkitűzés, ambíciószint az ország rendelkezésre álló erőforrásaival, eszközeivel. A történelem során számtalan példát láthattunk arra, amikor az ambíciók nem álltak arányban az erőforrásokkal, vagy egy adott stratégiához nem rendeltek megfelelő eszközöket. Az üzleti életben, a részvényesek szempontjából kritikus jelentősége van annak is, hogy a rendelkezésre álló erőforrásokhoz kellő ambíció, megfelelő cél társuljon, maximalizálva a befektetett tőke profitját.

A nemzetközi rendszer szereplőinek „súly” rendszerelemzési módszerekkel kiszámítható és besorolható. Stratégiáik utólag a források/eszközök ambíciószint/célok viszonylatban megítélhetők és egy tengelyen ábrázolhatók. Így a

középponttól negatív irányba alulfinanszírozott/felülambicionált, pozitív irányba pedig túlfinanszírozott/alulambicionált stratégiákat kapunk. Amennyiben ezt a tengelyt függőlegesen helyezzük el és ráhelyezzük az előző tengelyünkre egy két tengellyel rendelkező koordináta rendszert kapunk, ami a stratégiák síkbeli szórását eredményezi. Az ideális stratégia az origóban helyezkedik el.

Ezzel a saját értékelési, szemléltetési módszerrel kiegészítve Kugler politika analízis módszertanát mutatom be az értékelt amerikai katonai stratégiákat:

Áttekintve az ábrát látható, hogy az Egyesült Államok hidegháború alatt akkumulálódott katonai ereje még sokáig nagyobb volt, mint ami ambícióinak eléréséhez szükséges lett volna. Óriási technológiai előnye, a haderő minőségi felsőbbrendűsége kisebb mérettel is kiszolgált volna ambícióit. Látható, hogy kissé növekvő ambíciója ellenére erőforrásai folyamatosan elkoptyak. A jelentős iraki és afganisztáni műveleti költségek ugyan biztosították a feladatok végrehajtását, de a világválság után ez már nem volt tartható. A két elhúzódó művelet, valamint a kihívók folyamatos erősödése mellett a változatlan globális ambíciók ilyen finanszírozással már nem tarthatók.

A környezet értékelésénél látható az 1992-es útkeresés bizonytalansága, majd a Clinton adminisztráció idealizmusa. Később a veszélyek túlértékelése figyelhető meg, a 2011-es stratégiában már a környezeti problémák is megjelennek, majd 2015-ben egy reális, a valós veszélyekkel őszintén szembenéző értékelés született.

Az általam felállított értékelő szemléltető rendszerben a stratégiák utólagos objektív értékeléssel elhelyezhetők, összehasonlíthatók.

6. A TECHNOLÓGIA HATÁSA AZ EGYESÜLT ÁLLAMOK KATONAI STRATÉGIÁIRA

6. 1. A FORRADALMI TECHNOLÓGIA MEGJELENÉSE A HADSZÍNTÉREN - HADÜGYI FORRADALOM A HIDEGHÁBORÚ UTÁN

Az Egyesült Államok haderejének hatékonysága az első Öböl-háborúban azt sugallta, hogy egy hadügyi forradalom van folyamatban. A háború tapasztalatait már kimerítően feldolgozták, azonban néhány jellemző adattal szeretném kiemelni a „forradalom” lényegi részeit, a később stratégiai változásokat előidéző új technológiákat.

A Sivatai Vihar hadműveletben a szövetséges, nagyrészt amerikai erők 10 nap alatt mintegy 10000 bevetést hajtottak végre és sebészi pontossággal semmisítettek meg kulcsfontosságú iraki katonai célpontokat, vezetési és kommunikációs központokat, radarokat, rakétakilövő állásokat, repülőtereket, és Irak tömegpusztító fegyverekhez kapcsolódó létesítményeit. A hadművelet alatt új úr és hírszerző eszközöket alkalmaztak a műveletek tervezésének megkönnyítésére, a műveletek vezetésére és a célok valós idejű azonosítására. Az űreszközök támogatásával rendkívül pontos időjárás előrejelzés, és napi 20 órában áll rendelkezésre a háromdimenziós, 24 órában a kétdimenziós globális helymeghatározó rendszer a hadszíntéren. A műholdas kommunikációs rendszer több mint 100 földi terminállal biztosított kommunikációt a parancsnokok között. A Sivatai Vihar esetében a műveleti tervezés során – Vietnámmal összehasonlítva, ahol a küldetések előkészítése néhány napot vett igénybe – a pilóták felkészítése mindössze négy órát vett igénybe. A térképek, fenyegetettségek, és minden létfontosságú adat valós időben jelent meg a repülőszázadok integrált rendszereiben, melyek adatai rendkívül megbízhatóak voltak. A nagy felbontású képeket és más adatokat harcászati digitális faxokon keresztül továbbították. Az AWACS repülőgépek folyamatos légi helyzetképet biztosítottak és naponta 3000 bevetést koordináltak. A Joint-Stars fejlesztés alatt álló radarrendszer 80 %-os elérhetőséggel állt rendelkezésre, és minden jármű földi mozgását követte. Ez a rendszer azonosította és célozta meg a Scud rakéták kilövő állásait, teherautókat, harckocsikat, légvédelmi rakéta eszközöket. A stratégiai légi szállítás 482 000 utast, 513 000 tonna terhet szállított hat hét alatt, ami megegyezett az 56 hétig működő

berlini légihíd teljesítményével. Az F-117-esek 1250 bevetést hajtottak végre, kétezer tonna bombát dobtak le 6900 repült órával, kizárólag ezek a gépek bombázták Bagdad belvárosát nagy pontossággal és korlátozott járulékos civil veszteséggel. Az elektronikus zavaró repülőgépek 900 bevetést hajtottak végre, zavaró tevékenységükkel hatékonyan akadályozták meg, hogy az irakiak azonosítsák, illetve célba vegyék a szövetségeseket. A nagy sebességű anti-radar rakéták miatt az irakiak nem tudták használni radar rendszereiket. Az amerikai légierő 7400 tonna precíziós bombát dobott le, ami az összes mennyiség 90 százalékát jelentette⁴¹⁰. Az F-111-es repülőgépek GB-12 lézervezérelt bombái több mint 200 tankot semmisítettek meg egyetlen éjszaka alatt. Kiválóan bizonyítottak a radarvezérelt páncéltörő és levegő-levegő rakéták is. Irak összesen 234 repülőgépet veszített, amelyből 122 Iránba repült. A légierő értékelése szerint a lopakodó technológia óriási előnyt jelentett, ugyanis lopakodó technológia nélkül egy csapásmérő csoport 32 bombázó repülőgépből, 16 kísérő vadászból, 8 elektronikai harc és 4 zavaró repülőgépből, valamint 15 légi utántöltő gépből állt. Lopakodó technológia alkalmazásával ugyanaz a küldetés 8 F-117-es és két utántöltő repülőgéppel végrehajtható volt. A lopakodó technológia a precíziós bombákkal kevesebb repülőgépet, kisebb kockázatot és életek megmentését jelentette a személyzetek és a civil áldozatok tekintetében.⁴¹¹

A világ közvéleménye és a katonai gondolkodók is szembesültek a szövetségesek harci hatékonyságával, ami megindította a hadügyi forradalomhoz kapcsolódó kutatásokat. A fogalom megalkotása „katonai technológiai forradalom”⁴¹² az 1980-as évek szovjet szakirodalmából származik, ami átfogó hadügyi forradalom koncepcióvá fejlődött: „a katonai képességek és hatékonyság szakaszos fejlődése, amelyet a technológia, a rendszerek, a műveleti eljárások és katonai szervezetek változása támogat és kísér”.⁴¹³

Az első Öböl-háborúban szembeötlő amerikai katonai hatékonyság, aminek – a fenti adatokból következő négy fő jellemzője volt: a precíz csapások, a fejlett vezetés-irányítás és hírszerzés, az információs hadviselés, és az alacsony veszteségek – stratégiai hatásokat is implikáltak:

⁴¹⁰ Ugyanakkor a felhasznált bombáknak csak a 20%-a volt precíziós, míg a 2003-as második Öböl-háborúban majdnem valamennyi.

⁴¹¹ sz n.: Airpower in Operation Desert Storm. USAF Fact Sheet 91-03 Special Edition. 1991. május.

⁴¹² A kifejezést Nikolai Ogarkov vezérkari főnök (1977-1984) használta először.

⁴¹³ Metz, Steven – Kievit, James: Strategy and the Revolution in Military Affairs: From Theory to Policy. Carlisle, Strategic Studies Institute, U. S. Army War College. 1995. június 27. vi. o.

- a katonai erő politikai célú használatának újraértékelése;
- az Egyesült Államok jövőbeni kihívójának időbeni kitolása;
- útmutatás a jövő haditechnikai fejlesztésére;
- jövőbe mutató koncepcionális gondolkodás.⁴¹⁴

Ezek a hatások további stratégiai kérdéseket vetettek fel: mire legyen képes az Egyesült Államok hadereje a jövőben? A válasz természetesen a stratégiai célkitűzésektől és a jövő ellenségeitől függött. A fenti kérdésen túl erkölcsi kérdés is felvetődött, miszerint nem csak az a kérdés, hogy mit képes megtenni, hanem az, hogy mit tegyen meg az amerikai haderő?⁴¹⁵

Értekezésem fő célja volt, hogy választ találjak arra a kérdésre, hogy milyen konkrét válaszokat generáltak ezek a változások az Egyesült Államok katonai stratégiáiban. A stratégiákat ilyen szempontból áttekintve összesíthetjük az eredményeket, de előtte szükségesnek tartom röviden áttekinteni a hadügyi forradalom elméleti alapjait, jellemzőit és beazonosítani stratégiai hatásait.

A hadügyi forradalomnak létezik szűkebb és tágabb értelmezése. Szűkebb értelemben nem jelent mást, mint az innovatív technológiák alkalmazását a katonai rendszerekben kiegészítve a kapcsolódó műveleti eljárások és szervezeti struktúra változásaival, amelyek alapvetően változtatják meg egy konfliktus lefolyásának jellemzőit.⁴¹⁶ A hadügyi forradalom drámai növekedést okoz a harci alkalmazás hatékonyságában négy változáson keresztül: technológiai változás, rendszerfejlesztés, műveleti innováció és szervezeti adaptáció.⁴¹⁷

Tágabb értelmezés szerint: a teljes hadügyi forradalom csak akkor következik be, ha egy új generáció felváltja a régit és az egész társadalom átalakul, változásra kényszerítve a haderőt minden szinten: technológiai, kulturális, szervezeti, stratégiai, harcászati, kiképzési, doktrínális és logisztikai értelemben (Alvin és Heidi Toffler).⁴¹⁸ Ezt támasztja alá az a vélemény miszerint *„Az Egyesült Államok területén 2001 szeptember 11-én elkövetett terrortámadások és azok pszichológiai következménye az*

⁴¹⁴ U. o. v. o.

⁴¹⁵ U. o. vii. o.

⁴¹⁶ U. o. 3. o.

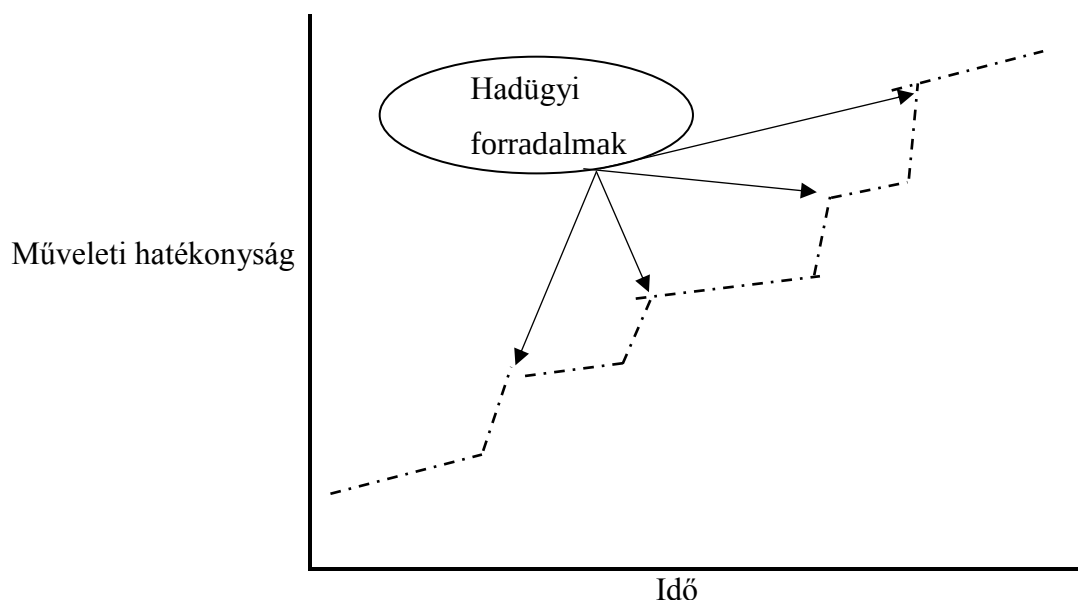
⁴¹⁷ Metz, Steven: *Armed Conflict in the 21st Century: The Information Revolution and Post-Modern Warfare*. Carlisle, Strategic Studies Institute, U. S. Army War College. 2000. április. 4. o.

⁴¹⁸ Toffler, Alvin and Heidi: *War and Anti-War: Survival at the Dawn of the 21st Century*. Boston, Little Brown & Co. 1993. 32. o.

Egyesült Államok kormányára és népére, jobban „forradalmasította” hadviselést, mint addig bármilyen katonai technológia.”⁴¹⁹

A szűkebb és tágabb értelmezések kompromisszumaként kialakult egy elmélet, amely a hadügyi forradalmat folyamatosnak tartja és kisebb, illetve jelentősebb szakaszokra bontja. A felbontás oka, hogy a kisebb hadügyi forradalmak nem jelentenek mást, mint a hadszíntéren alkalmazott technológiák gyors változását, amelyek ma olyan sűrűn követik egymást, hogy folyamatosnak tűnnek. Míg a nagyobb vagy teljes hadügyi forradalom jelentősebb változásokkal jár. Áttörő technológiai fejlődést takar, illetve érinti a társadalmat és az Alvin és Heidi Toffler által említett szinteket is.

13. sz. ábra: hadügyi forradalmak és folyamatosság

Forrás: Metz Steven: *Armed Conflict in the 21st Century...* 13. o.

Ez alátámasztja azt a hipotézist, hogy a technológiai változás stratégiai változásokat generál. Figyelemmel Metz és Kievit megállapítására, hogy „... *a fejlett, megnövelt hatékonyságú fegyverrendszerek nem jelentik automatikusan a katonai erő – stratégiai eszközként történő – megnövekedett alkalmazását*”,⁴²⁰ be kell azonosítani, hogy melyek ezek a változások az Egyesült Államok stratégiáiban.

⁴¹⁹ Chapman, Gary: *An Introduction to the Revolution in Military Affairs*. Helsinki, XV. Amaldi Conference on Problems in Global Security. 2003. szeptember. 14. o.

⁴²⁰ Metz, Steven – Kievit, James: *Strategy and the Revolution in Military Affairs: From Theory to Policy*. Carlisle, Strategic Studies Institute, U. S. Army War College. 1995. június 27. 10. o.

Metz és Kievit egyéb fontos megállapításokat is tettek, amelyeknek stratégiai hatása lehet:

- a műveleti hatékonyságot okozó technológiai változások kumulatív jellegűek, de a hatékonyság relatív és nem abszolút értékű;
- a világ egy nagyobb hadügyi forradalom felé közeleg, ami a szilikon chippek, a robot-, pszicho-, és biotechnológia gyors fejlődése által generált gazdasági, szociális és kulturális változások interakciójának következménye;
- a műveleti hatékonyságot fokozó technológiai fejlődés időszakosan korlátozhatja a katonai erő stratégiai használhatóságát;
- a hadügyi forradalmat generálhatja egy hatalom vagy egy csoport, melynek oka lehet egy csökkenő katonai képesség vagy az egyensúly felborulása.⁴²¹

Fontos kérdésként vetődik fel, hogy a műveleti hatékonyság növekedése stratégiai előnnyé konvertálható-e? A jelentős technológiai felsőbbrendűség a relatív egyensúly viszonylagos megbomlása miatt az ellenfeleknél is szükségszerűen hadügyi forradalmat generál. Oroszország kényszerűségből, viszonylag hosszú szünetet, illetve alacsonyabb intenzitású szakaszt tartott a haditechnikai fejlesztésekben, de amint gazdasági ereje megengedte ismét jelentős forrásokat áldoz fejlesztésekre, amiből nem maradnak ki az áttörő technológiák – akusztikus és lézer fegyverek – kutatása sem. Ezekkel Oroszország egy csapásra behozná lemaradását.⁴²²

A hadügyi forradalom hasznainak stratégiai érvényesítéséhez fontos a fejlett technológiák saját kézben tartása. A mai interdependens és technikailag transzparens világban a felsőbbrendű technológiák „szivárgása” szinte elkerülhetetlen, ami végső soron az ellenség műveleti képességeinek növekedéséhez vezet.⁴²³ Ebből a szempontból kritikus jelentőséggel bír a kettős hasznosítású technológiák fejlődése, amelyek természetes módon kerülnek az ellenség kezébe, ami sérülékenységet okoz.⁴²⁴ A technikai fölény biztos tudata túlzott magabiztossághoz, illetve a fejlett technológiáktól való jelentős függőséghez vezet, amit kezelni kell.⁴²⁵

⁴²¹ U. o. 11. o.

⁴²² Putyin orosz elnök bejelentése az orosz lézerfegyverről. sz. n.: Putin hails Russia's new laser weapons, claiming they're right out of 'science fiction'. Business Insider, 2019. május 17.

⁴²³ Lásd Kína növekvő K+F költségvetését és haditechnikai fejlesztési programjait.

⁴²⁴ Stratégiai válasz: erők védelme

⁴²⁵ Lásd az USA „szegényített” körülmények közötti (üreszközök támogatása nélküli) kiképzéseit.

A technológiai felsőbbrendűség fenntartása folyamatos gazdasági elsőséget is követel. Folyamatosan biztosítani kell a kutatás-fejlesztési forrásokat, ugyanis a hadügyi forradalom és technológiai fejlődés folyamatossága miatt pár év kihagyása is az előny elvesztéséhez vezethet. A 2008-as gazdasági világválság nem csak az Egyesült Államok általános teljesítményén, de a kutatás-fejlesztési forrásokon is nyomot hagyott.⁴²⁶ Nem túlzás azt állítani, hogy az a stratégia, amelyik a technológiai felsőbbrendűség fenntartását tűzi ki célul, nem visel el a végrehajtás szakaszában jelentős forráselvonásokat.

A várható fenyegetések is fontosak a stratégiai válaszok szempontjából. Az állami szereplők ellen alkalmazott katonai erő különbözik a nem állami szereplők ellen szükséges erőtől. A nem állami szereplők is lehetnek az erőszak hagyományos formáját vagy a hozzájuk került fejlett technológiát alkalmazó szereplők. Ez különös jelentőséggel bír az aszimmetrikus és információs hadviselés, a kibertérben folyó összecsapások korában. *„Az évszázadokon keresztül egymás mellett létező, ám jól elkülöníthető tradicionális és irreguláris harcmodor a negyedik ipari forradalom hatására mindinkább egyszerre, egymással szimbiózisban van jelen”.*⁴²⁷ Ez arra készíti a haderőket, hogy a hadügyi forradalom eredményeit felhasználva a nagyméretű, nagy logisztikai támogatást igénylő, lassú erők helyett, kisméretű, gyorsmozgású, agilis csoportokat alkalmazzanak.

A folyamatos, egyre gyorsuló technológiai fejlődés folyamatos hadügyi forradalmakat eredményez, ami folyamatos adaptációt, transzformációt követel. Az új technológiákat alap és alkalmazott kutatások előzik meg és már a prototípusok kifejlesztése során el kell kezdeni megtervezni a hadrendbe állítást. A védelmi programokat követően, amelyek tartalmazzák a fejlesztést, tesztelést és gyártást, az eszközöket integrálni kell a haderőbe, ami magában foglalja a repülőgépeken és a pilóták kiképzésén túl az üzemeltetés humán és technikai feltételeit, valamint a hatékony alkalmazáshoz szükséges fegyverzetet. Ehhez megfelelő szervezeti struktúrát kell kialakítani. A gyors fejlődés párhuzamos programokat jelent, ami technikai oldalról is folyamatos adaptációt, a haderő transzformációját igényli.

⁴²⁶ A K+F költségek 2008 és 2010 között csökkentek és csak 2013-ban kerültek a korábbi növekedési pályára. 2008: 415 124 M USD; 2009: 411 141 M USD; 2010: 410 093 M USD;

⁴²⁷ Porkoláb Imre: A stratégia Művészete – Szervezeti innováció kiszámíthatatlan üzleti környezetben – Szun-ce gondolatai alapján. Budapest, HVG könyvek. 2019. 48. o.

A biztonságpolitikai környezet változásán túl a technológiai változások is jelentős hatást gyakoroltak az Egyesült Államok katonai stratégiáinak állandónak tekinthető fő elemeire: az elrettentésre és az erőketítésre. A katonai stratégiák egyéb elemeit, mint a harc megvívása, békeidőszaki szerepvállalás – ami a szövetségesekkel, partnerekkel történő mindennapi együttműködésben ölt testet –, belbiztonsági műveletek, katasztrófa elhárításban történő részvétel, ilyen tekintetben nem vizsgálom, mivel az elrettentés és erőketítés átfogóan lefedik a haderő azon alapképességeit, amelyekre a technológia hatást gyakorol.

6. 2. A TECHNOLÓGIAI FEJLŐDÉS ÉS A NEM ÁLLAMI SZEREPLŐK HATÁSA A STRATÉGIÁK ÁLLANDÓ ELEMÉRE, AZ ELRETTENTÉSRE⁴²⁸

A hidegháború befejezése és a 2001. szeptember 11-i terrortámadások után sokan megkérdőjelezték az elrettentés elméletének hasznosságát – egy olyan biztonsági környezetben, ahol olyan fenyegetések jellemzőek, mint működésképtelenné váló államok, népiirtással járó etnikai konfliktusok, humanitárius katasztrófák, globális terrorizmus – de az elrettentés politikája továbbra is alapvető eleme maradt az amerikai biztonsági és katonai stratégiáknak. A globális biztonsági rendszerben a nemzetállamok mellett új szereplők tűntek fel. Az ideológiai, vallási, vagy érdek alapon szerveződő nem állami szereplők nem vettek részt a jelenlegi világ „játékszabályainak” kialakításában. Néhány extrém vallási ideológiát leszámítva⁴²⁹ nem rendelkeznek globális célkitűzésekkel, ugyanakkor, a globalizáció és az interdependencia miatt regionális érdekérvényesítésük által befolyásolják a globális folyamatokat.

A technológiai fejlődés, a világ fizikai és virtuális beszűkülése biztosítja számukra az aszimmetrikus eszközök hatékony alkalmazását. Elrettentésükhöz nincs szükség hatalmas hagyományos és nukleáris arzenálokra, hatékonyabbnak bizonyulhat az általuk is kihasznált globalizáció és a technológiai fejlődés⁴³⁰, valamint az ennek következményeként nemzetállamok által harmonizáltan életbe léptetett

⁴²⁸ Joint Publication 1-02, DoD Dictionary of Military and Associated Terms, 2001. április 12.: „Elrettentés: a cselekvés megakadályozása a következményektől való félelem által...az elfogadhatatlan közömbösítés hihető fenyegetése által okozott tudatállapot”. 161. o.

⁴²⁹ „Islam will dominate” jelszava.

⁴³⁰ A globális hírszerző hálózatok, az internetes kommunikáció ellenőrzését lehetővé tevő technológiák, valamint a nagy távolságú célmeghatározó és csapásmérő eszközök.

egyéb intézkedések,⁴³¹ amelyek ellehetetlenítik hatékony működésüket és létüket. Ezek a csoportok nem rendelkeznek szuverén állami területtel, erőközpontjuk nem azonosítható egyértelműen, ezért nem támadható.

Többen úgy vélik, hogy a nemzetállamok egyoldalú, elrettentésre tett lépései az új körülmények között hasztalanok és a fenyegetettség alapú felfogás olyan nemzetközi környezetet teremt, ami ellehetetleníti a válságok hatékony megoldását. A szkeptikusok táborának jelentős érve az is, hogy az elrettentés jelentős költségeit lehetne az emberiség számára hasznosabb dolgokra is fordítani. Annak ellenére, hogy a hidegháború utáni amerikai stratégiákban az elrettentés hangsúlyos elem maradt, elmélete nem fejlődött látványosan és nem épült be a stratégiai dokumentumokba. Fő elemei jellemzően a stratégiai nukleáris erők és a hagyományos fegyverek voltak, pedig az új lehetőségek feltárása stratégiai jelentőségű.

Az elrettentés új, hatékony módjának megtalálásához el kell rugaszkodni a régi – a katonai stratégiákban is használt – definíciótól, miszerint az elrettentés lényege, hogy meggyőzzük az ellenfelet arról, hogy tevékenységének káros következményei, meghaladják annak hasznait. Az újabb megközelítés szerint nem mérlegelésre kell készíteni az ellenfelet, legalábbis nem hagyományos értelemben, hanem a „haszon” megtagadásával kell motivációit megszüntetni. Mindkét szemléletnél alapvetés, hogy az ellenség percepciója számára valóságot jelent.⁴³² Tudomásul kell venni, hogy az elrettentés nem ugyanúgy működik minden helyzetben, de az ellenség kultúrájának, érdekeinek, stratégiai céljainak és belső működésük logikájának jobb megértésével növelhető az elrettentés sikerességének lehetősége. Még ha nehéz is, meg kell érteni viselkedését és lehetséges válaszlépéseit. Példaként hozható fel az iszlám fundamentalizmus, ami ellen az általános felfogás szerint az elrettentés hatástalan, ugyanakkor ezeknek a szervezeteknek valós, kézzelfogható céljaik – a status quo megváltoztatása, életformájuk védelme a külső fenyegetéssel szemben, hatalom és népszerűség saját országukban – vannak.⁴³³

Mint más stratégiai eszközöket, az elrettentést is a fenyegetéshez kell igazítani, ugyanis az ellenük alkalmazott kinetikus erő láthatóan nem vezet eredményre. Ezen a

⁴³¹ A nemzetközi pénzügyi világ rendszabályai folyamatosan nehezítik, illetve megakadályozzák a tevékenységhez szükséges pénzügyi források áramlását.

⁴³² Deterrence Operations Joint Operating Concept. 2006 december. 4. o.

⁴³³ Schaub, Gary: Are Rogue Regimes Deterrable? In.: Lowther A. B. (szerk.): Deterrence - Rising Powers, Rogue Regimes, and Terrorism in the Twenty-First Century. New York, Palgrave Macmillan, 2012. 135-161. o.

területen is egyre inkább előtérbe kerülnek a nemzeti érdekérvényesítési eszközök más, diplomáciai, gazdasági, információs elemei. A hírszerzés is rendkívül fontos szerepet kap az ellenség szándékainak, motivációinak megértésében. A tapasztalatok azt mutatják, hogy a stratégiai kommunikációnak is kulcsszerepe van az újkori elrettentésben, hogy a nem állami szereplők, sérelmeik és veszteségeik, elnyomott helyzetük hatékony propagálásával ne helyezkedhessenek az „erkölcsi felsőbbrendűség” pozíciójába ezzel növelve társadalmi támogatottságukat.

A globális propaganda ellen kifejlesztett védelem növeli az elrettentés hatékonyságát. Az egyértelmű kommunikáció azért is fontos, hogy a szemben álló fél megértse tettének következményeit. Eerre gyakran hozzák fel példaként April Gaspie Irakban szolgálatot teljesítő amerikai nagykövet 1990-es nyilatkozatát az iraki kuvaiti vitáról, melyben kijelentette, hogy az Amerikai Egyesült Államoknak nincs véleménye a konfliktusról, ami erőszakos lépésekre bátorította Szaddam Husszeint diktátort.⁴³⁴

Annak a kutatási eredménynek a birtokában, hogy az esetek 30 százalékában – az érdekek aszimmetriája, a várható válaszlépés félreértelmezése, egy adódó sérülékenység kihasználása – a gyengébb⁴³⁵ ellenfél kezdeményez támadást⁴³⁶ az erősebb fél ellen, látható, hogy az elrettentés néha akkor is hatástalan, ha megalapozott. A nem állami szereplők ellen alkalmazott elrettentés hatékonyságának növelésére felvetődik a réteges elrettentés, amikor az elrettentés eszközeit nemzetközi, helyi, és egyéni szintre bontva csoportosítják.⁴³⁷

Az elrettentés új kihívásokhoz történő igazítása, ezáltal a nukleáris erők elrettentő szerepének csökkentése, forrásokat szabadíthat fel az elrettentés eszköztárának további fejlesztésére. Nem kérdőjelezhető meg az elrettentés kiterjesztése a kibertérre és a világűrre, valamint a földrajzilag távol eső ellenőrizetlen területekre is.

⁴³⁴ Szaddam Husszein és Gaspie nagykövet beszélgetésének kiszivárgott és később publikált leirata: „We have no opinion on your Arab-Arab conflicts, such as your dispute with Kuwait. Secretary (of State James) Baker has directed me to emphasize the instruction, first given to Iraq in the 1960's, that the Kuwait issue is not associated with America.” Gulf War Documents: Meeting between Saddam Hussein and US Ambassador to Iraq April Gaspie. GlobalResearch, 2012. március 5.

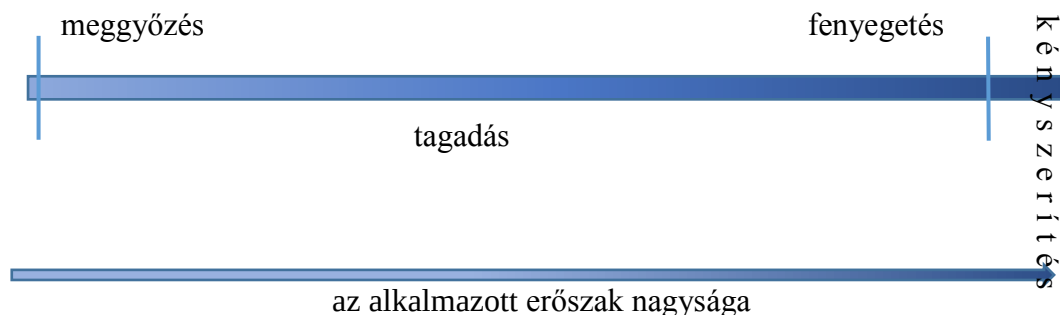
⁴³⁵ Példaként hozható fel Japán Pearl Harbor elleni támadása vagy a 2008-as grúz-orosz háború kirobbanása.

⁴³⁶ Arreguín-Toft, Ivan: How the Weak Win Wars. A Theory of Asymmetric Conflict. In.: International Security, 26. évf. (2001) 1. szám. 97. o.

⁴³⁷ Schaub, Gary: Are Rogue Regimes Deterrable? In.: Lowther A. B. (szerk.): Deterrence - Rising Powers, Rogue Regimes, and Terrorism in the Twenty-First Century. New York, Palgrave Macmillan, 2012. 135-161. o.

A technológiai fejlődés eredményeinek beépítése az elrettentés stratégiai elméletébe költséghatékony védelmi megoldásokat eredményezhet. Az elrettentés spektrumának vizsgálatakor nyilvánvalóvá válik, hogy a technológia hogyan növeli a hatékonyságot.

14. sz. ábra Az elrettentés modellje

Forrás: Lowther Adam, Detering Nonstate Actors

Az elrettentés legegyszerűbb formája a meggyőzés, melynek formái: nyilvános diplomácia, a célország közvéleményének befolyásolása, propaganda, vagy előnyök felajánlása a status quo fenntartásáért. A tagadás főleg védelmi intézkedéseket foglal magában, amelyek megnövelik a végrehajtás kockázatát és csökkentik a siker valószínűségét. Alkalmazott módszerek: utas ellenőrzés és csomagátvilágítás, hírszerzési információk, közlekedés letiltása, illetve megfigyelt személyek listájának nyilvántartása és megosztása. A fenyegetéssel való elrettentés széles eszköztárral rendelkezik, melynek legenyhébb erőszakos formája a célzott csapás, míg a másik véglet az invázió vagy hadjárat. Egyéb büntetőintézkedések is használhatók, például kereskedelmi, gazdasági vagy diplomáciai szankciók. A hitelesség elsődleges fontosságú az elrettentés hatékonyságához.⁴³⁸

Látható, hogy a fent leírt tulajdonságok miatt a nem állami szereplők ellen nem alkalmazható valamennyi eszköz, ugyanakkor a modern technológia az eszköztár nagy részét hatékonyá teszi. A pénzügyi tranzakciókat korlátozó rendszabályok betartásának monitorozása, a légiforgalomban és egyéb tömegközlekedésben részt vevők nyomon követése és ellenőrzése, a célok felderítése és csapásmérés is

⁴³⁸ Lowther, Adam: Detering Nonstate Actors. In: Lowther, Adam (szerk.): Thinking About Deterrence - Enduring Questions in a Time of Rising Powers, Rouge Regimes and Terrorism. Alabama, Air University Press. 2014. 199. o.

egyszerűbbé váltak a fejlett elektronikus pénzügyi, megfigyelő, követő, hírszerző rendszerek és a pilóta nélküli repülő eszközök alkalmazásával.

6. 3. A TECHNOLÓGIAI FEJLŐDÉS HATÁSA A STRATÉGIÁK ÁLLANDÓ ELEMÉRE, AZ ERŐKIVETÍTÉSRE

Az erőketítés legtagabb értelmezésben nem más, mint „... – békeidőben és háború esetén is – egy állam, nemzetközi vagy nem kormányzati szervezet azon célból végzett – katonai, gazdasági, diplomáciai, kulturális és információs – tevékenysége, hogy a megcélzott felet (állam, nemzetközi vagy nem kormányzati szervezet) saját akarata teljesítésére kényszerítse. Az erőketítés lényegében tehát az akarat érvényesítésének általános eszköze, amelyet specifikusan a nemzetközi kapcsolatokban alkalmaznak.”⁴³⁹

Az amerikai katonai stratégiák szempontjából azonban egy szűkebb definíciót kell figyelembe vennünk, ami a katonai erő ketítésének tartalmát határozza meg. Katonai erőketítés „...az állam nemzeti ereje katonai részének ketítése katonai műveletek végrehajtására. A katonai képességek ketítése lehetővé teszi az összhaderőnemi parancsnoknak erői olyan elhelyezését, illetve koncentrációját, hogy azzal megteremtse a feladat sikeres végrehajtásának feltételeit.”⁴⁴⁰

A fogalomból látható, hogy a katonai erőketítés eszköze nem más, mint a haderő, melynek meghatározása a katonai stratégia feladata. Számba véve a katonai erőketítés konkrét eszközeit, a fegyverzetet, megkülönböztethetünk stratégiai és hagyományos erőketítésre alkalmas eszközöket. Megszületésük óta közös bennük, hogy képességeik, „teljesítményük”, szoros kapcsolatban áll a technológiai fejlődéssel.

„A katonai erőketítés legmarkánsabb eleme a tömegpusztító fegyverek birtoklása, ezek közül is a legfontosabb a nukleáris fegyverrendszerek szolgálatban tartása.”⁴⁴¹ Az atomfegyverek elrettentési és erőketítési képessége nem teljes hordozóeszközök nélkül. A fegyverrendszer csak a hordozóeszközökkel – interkontinentális ballisztikus rakéták, repülőgépek, rakétahordozó tengeralattjárók – alkalmazható.

⁴³⁹ Kaiser Ferenc: Az erőketítés mint az állam speciális érdekérvényesítő eszköze. In.: Göcze István (szerk.): Az igazságos háború elvétől az igazságos békéig. Budapest, Dialóg Campus. 2017. 59. o.

⁴⁴⁰ i. m. 56. o.

⁴⁴¹ i. m. 64. o.

A nukleáris eszközökön túl számba kell venni a nagy hatótávolságú katonai erőketítéshez szükséges eszközöket, platformokat – repülőgép-hordozók, tengeralattjárók, hadászati bombázók, nagyméretű partra szállító hajók és felszíni kíséőegységek, stratégiai szállító repülőgépek, légi utántöltő repülőgépek, nagy hatótávolságú pilóta nélküli repülőgépek – amelyek globális elérést biztosítanak az Egyesült Államoknak.⁴⁴²

Ezekon felül léteznek szárazföldi erőketítési platformok, valamint valamennyi katonai erő rendelkezik bizonyos erőketítési képességgel melynek méretét az adott katonai szervezet jellege, műveleti koncepciói határozzák meg. Az Egyesült Államok tengerentúlon állomásozó erői előretoltan állomásozó, rotációs vagy ideiglenes alapon bevetett erőkből állnak, amelyekből megkülönböztetünk szárazföldi, illetve a korábban már említett platformokon települő „úszó” erőket.

Az erőketítés „fegyvertárát” áttekintve megállapítható, hogy jelentősen függ a technológiától. Az eszközök technikai fejlettsége meghatározza főbb tulajdonságait, amelyek a Kugler-féle komparatív teljesítmény modellel összehasonlíthatók, értékelhetők. Harcértékük értékelési szempontjai – célok megsemmisítési képessége, sérülékenység, bevethetőség stb. – dinamikus modellekkel értékelhetők, amelyek megmutatják erőketítési hatékonyságukat. Jól jelzi ezt a korábban az első Öböl-háború tapasztalatai alapján összehasonlított hagyományos és lopakodó technológiát alkalmazó légi csapásmérő kötelék.

A hadügyi forradalom dinamikája szerint az ellenség fejleszti képességeit a szembenálló fél erőketítési képességeinek korlátozására. Így történt ez az Egyesült Államok esetében is, akivel szemben – jelentős beruházásokkal és fejlesztésekkel – Kína és Oroszország igyekszik megakadályozni, hogy érdekeit térségükben érvényesítse. Mindkét ország nagy pontosságú és hatótávolságú hagyományos ballisztikus és cirkáló rakétákat fejleszt, amelyek az egykori Scud rakéták pontosságát messze túlszárnyalják. Ez lehetővé teszi az amerikai tengerentúli bázisok precíziós támadását.⁴⁴³

Az amerikai védelmi minisztérium a rakéták ellen aktív védelmi rendszereket fejleszt, mint a Patriot rendszer, a THAAD⁴⁴⁴ rendszer, vagy a tengeri bázisú SM-3

⁴⁴² i. m. 64-66. o.

⁴⁴³ Ochmanek, David: Restoring U.S. Power Projection Capabilities, Responding to the 2018 National Defense Strategy. RAND Corporation, Perspective, 2018. július. 4. o.

⁴⁴⁴ Terminal-High Altitude Area Defence

rakéták, de ezek a rendszerek drágák és időbe telik a rendszeresítésük. A kínai és orosz nagy hatótávolságú csapásmérő rendszereket egyre kifinomultabb felderítő, azonosító és követő rendszerek segítik. Mindkét ország felderítő műholdakat, hagyományos és pilóta nélküli légi felderítő platformokat, és földi bázisú, a látóhatáron túli érzékenységgel bíró radarokat, valamint kifinomult vezetés-irányítási hálózatokat és más rendszereket üzemeltet. Integrált légvédelmi rendszerekkel és 400 km hatótávolságú föld levegő rakétákkal rendelkeznek. A kínai légierő korábban elavult repülőgépekből állt, ma több mint 900 SZU 27/30/35 és J-10-es vadászgépük van, amelynek hatótávolsága, hasznos terhelése, és aerodinamikai jellemzői összevethetőek a negyedik generációs F15-ös, F16-os és F18-as gépekkel. Az orosz légierőnek hasonló képességei vannak, és mindkét ország végzett tesztrepüléseket ötödik generációs lopakodó tulajdonságokkal rendelkező repülőgéppel is. Komoly előrelépést értek el az információs rendszereik védelmében, illetve az ellenség hasonló rendszereinek támadásában.⁴⁴⁵

Amerikai értékelés szerint egy konfliktus esetén az amerikai erők számíthatnak rá, hogy kínai és orosz részről kibertámadás éri vezetés-irányítási rendszereiket és adatbázisaikat. A világűr telepítésű vagy légtér érzékelők szintén elektromos zavarással és kinetikus támadással néznek szembe. A RAND Corporation által elvégzett, amerikai és kínai, orosz konfliktus szimuláció azt mutatta, *„hogyan a képességek az erők elhelyezkedése és az műveleti koncepciók jelentős változtatása nélkül az amerikai erők vereséget szenvedhetnek bizonyos forgatókönyvek szerint”*.⁴⁴⁶ Észak-Korea hasonlóan komoly veszélyt jelent a térségben az Egyesült Államokra. A fenti haditechnikai fejlesztések azt jelzik, hogy Kína felhasználta az exponenciális gazdasági növekedés eredményeit a haderő gyors és átfogó modernizálására. Az elmúlt években Oroszország is növelte ilyen irányú kiadásait. Ez a két tényező oda vezetett, hogy az amerikai erőknek új megközelítési módot kell alkalmazni az erőketítéshez. Az erőketítési képesség helyreállítására jelentős forrásokat felemésztő technológiai innovációt és folyamatos transzformációt igényel.

⁴⁴⁵ Ochmanek, David: Restoring U.S. Power Projection Capabilities, Responding to the 2018 National Defense Strategy. RAND Corporation, Perspective, 2018. július 5. o.

⁴⁴⁶ i. m. 6. o.

6. 4. A KATONAI STRATÉGIÁK ÉRTÉKELÉSE A TECHNOLÓGIAI VÁLTOZÁSOK SZEMPONTJÁBÓL

A fenti megfontolásokat figyelembe véve választhatók meg az egyes országok stratégiai opciói, illetve értékelhetők korábban végrehajtott katonai stratégiái is. Ennek megfelelően vizsgáltam az Egyesült Államok katonai stratégiáit:

A közvetlenül az Öböl-háború után készített 1992-es stratégiába azonnal beépültek a tapasztalatok, ezért a dokumentumban meghatározó jelentőséggel bírt a technológia. A megszerzett technológiai felsőbbrendűséget az elrettentés egyik elemének tekintette, illetve más haderők relatív – regionális tekintetben értendő – mennyiségi előnyének ellensúlyozására alkalmazta. Az első Öböl-háború tapasztalatai alapján a modern felderítést, a fejlett technológiák használatát és a technológiai fölény megtartását, továbbfejlesztését *elsődleges nemzetbiztonsági érdekként* definiálta.

A stratégia szükségesnek tartotta a *kutatás-fejlesztési* tevékenység⁴⁴⁷ növelését az új technológiák területén és az alkalmazott rendszerekben egyaránt. Szükségesnek tartotta *a haderő eszközeinek folyamatos modernizációját, fejlesztését, a technológiai innovációt, mivel azoknak drámai hatása van a műveleti hatékonyságra*. Ezek alapján a stratégia a technológiai fölényt *a sikeres háború előfeltételei* közé sorolta. Végrehajtása során a megnyugtató technológiai felsőbbrendűség birtokában az általános költségcsökkentések közepette nem bírt kiemelt jelentőséggel a fejlesztés.

Az 1995-ös stratégia hangsúlyozta a technológiai felsőbbrendűség fontosságát, ugyanakkor felhívta a figyelmet a humán összetevő fontosságára, ami fejlett technológiákkal sem helyettesíthető. Ennek ellenére további modernizációs programokra szólított fel, különös hangsúlyt fektetve a jelentős megtérülést eredményező programoknál. Ösztönözte a régi rendszerek leváltását a technológiai fejlesztések eredményeként megjelenő új rendszerekkel. A folyamatos haderőcsökkentések hatására a végrehajtás a humán komponens felé fordult, a technológiai elsőséget nem fenyegette kihívó.

Az 1997-ben kiadott stratégiában nagy jelentőségű kockázati tényezőként jelenik meg, egy – nem az Egyesült Államok által kifejlesztett – *áttörő jelentőségű*

⁴⁴⁷ Az Egyesült Államok a 90-es évek elején 230 M USD körüli összeget fordított kutatás-fejlesztésre.

technológia mely elolvasztja a megszerzett képességelőnyöket. A stratégia erősokszorozónak tekintette a modern technológiát. Felismerte a hadviselés jellegének változását és előírta az összetett környezetben működni képes globális, robosztus hírszerző és biztonságos információs rendszerek szükségességét. Hangsúlyozta a döntéshez szükséges hírigény és az okos fegyverrendszerek kiszolgáltatására alkalmas információs csatornák és a biztonságos C4ISR architektúrák fontosságát.

A stratégia egyik fő és új elemének tekinthető, a *„felkészülés a jövő kihívásaira”* keretében megalkotott Joint Vision 2010 koncepció, meghatározta a jövő képességeihez szükséges katonai követelményeket és beszerzéseket és a technológiai fejlődésre összpontosított. A koncepció kulcsfontosságú elemei az *információs felsőbbrendűség és a technológiai innováció*, amelyek előfeltételei a teljes spektrumú dominanciának. A stratégia megállapítása szerint a koncepció átültetése a gyakorlatba lehetővé teszi a döntő műveletek végrehajtását bármilyen műveleti körülmények között, amely *teljes spektrumú dominanciát* eredményez. A stratégia első éveiben a kutatás-fejlesztési költségek mintegy 60 M dollárral intenzíven nőttek, majd szerényebben növekedtek.⁴⁴⁸

A stratégia figyelmeztetett ugyanakkor a kiegyensúlyozott evolúcióra, értelmezésében az átalakítás nem *választás a technológia és a humán faktor között, hanem a kettő integrálása* a képességek fejlesztése érdekében.

A környezet értékelésekor a 2004-es stratégia *alaptételként állapította meg, hogy a modern technológiák és fegyverzet globális proliferációja befolyásolja a jövő konfliktusainak jellegét*. Az Egyesült Államok technológiai felsőbbrendűségét már nem csak más országok kutatás-fejlesztési tevékenysége által látta veszélyeztetettnek, hanem a kettős felhasználású civil technológiák, különösen az információ technológiák, a nagy felbontású képalkotó és globális helymeghatározó rendszerek széleskörű elérhetőségében. Ezek a viszonylag alacsony költségű, a kereskedelmi forgalomban elérhető technológiák fejleszthetik az államok és nem állami szereplők romboló és pusztító képességeit.

A fejlett fegyverrendszerek és az innovatív szállító rendszerek alapvetően megváltoztathatják a hadviselést és drámaian megnövelhetik az Egyesült Államokat fenyegető ellenségek képességeit. A *fejlett fegyver és szállítóeszköz rendszerek*

⁴⁴⁸ 1997: 274 M USD; 2001: 337 M USD; 2003: 342 M USD.

technológiájának terjedése és elérése jelentős hatással bír a katonai képességekre is. A stratégia előírta, hogy a jövő technológiáinak maximális kihasználásával olyan képességeket kell kialakítani, amelyekkel az Egyesült Államok megakadályozhatja, hogy az ellenség elérje ezeket a romboló technikákat és fegyvereket.

A stratégia az *elrettetés, a műveletek végrehajtása és az országvédelem* területén is kiemelt jelentőséget tulajdonított a fejlett technológiák alkalmazásának. A hírszerzési, vezetés-irányítási és csapásmérő információs rendszerek kiemelt fontossággal bírtak a hatékony hatás alapú hadviseléshez, a döntésképeség fenntartásához, ami erősokszorozóként hatott. A precíziós csapásmérés fejlődése lehetővé tette olyan műveletek végrehajtását ahol mind *a civil, mind pedig a saját veszteség* száma csökkent.

Az Egyesült Államok hadereje minőségi felsőbbrendűségének fenntartása és továbbfejlesztése *transzformációt* igényel – transzformációt, amely egyesíti a *technológiát, az intellektust és a kulturális változásokat* az összhaderőnemi közösségen belül. A haderőnek képesnek kell lenni értékelni a kihívásokat, *felhasználni az innovációt és technológiai fejlődést*, és döntő hatékonysággal tevékenykedni a nemzeti célkitűzések érdekében.

Ezek alapján, amennyiben a technológia nem biztosított, illetve a haderő nem megfelelően adaptálódott azok alkalmazásához a stratégia nem végrehajtható. A korábban stratégiai előnyként nyilvántartott technológiai felsőbbrendűség olvadóban volt, sőt azok ellenségek általi elérése már kockázatot jelentett az Egyesült Államok biztonságára.

A 2011-ben kiadott stratégia direkt összefüggést nevesített a *képességfölény* és a *technológiai fölény* között. Kijelentette, hogy az amerikai képességfölény csak úgy őrizhető meg, ha az amerikai ipar képes megtartani technológiai fölényét. A stratégia alapvető változásként definiálta, hogy az államilag szponzorált és *nem állami szereplők fejlett technológiákat birtokolnak*, ami korábban kizárólag az államok privilégiuma volt. Úgy értékelte, hogy ez megnehezíti az elrettentést és a kiszámíthatóságot. Ezek a szereplők fejlett technológiájukat nem csak *a globális műveletek tervezésére*, az Egyesült Államok és szövetségesei elleni *támadásokra*, az Egyesült Államok *erőkivetítési képességének megkérdőjelezésére*, hanem *az extrém ideológiák terjesztésére* is használják. Ezáltal elolvadni látszott az az előny, amit doktrínák és a korábbi stratégiák is kihasználtak. Ez korlátozta a stratégia alapelemeit,

az elrettentést, az erőket és a globális közös terekhez történő hozzáférést. A stratégia első évében kutatás-fejlesztési költségek enyhén visszaestek majd szerényen emelkedtek.

A 2015-ös stratégia érzékelte a globalizáció és a *technológia-diffúzió* hatásait, a stratégiában külön fejezetet kapott az innováció. A globalizáció központjában az új technológiák elterjedése található, amely létrehozta a *globális információs környezetet*. A technológia-diffúzió fenyegeti az Egyesült Államok régóta meglévő versenyelőnyét, például a korai előrejelzést és a precíziós csapásmérést, ugyanakkor úgy látta, hogy még mindig egyedülálló előnyt élvez a technológia, az energia, a szövetségek és partnerségek, valamint a demográfia területén.

Érzékelte, hogy a jelenlegi rendszerek számára egyre inkább *kihívást jelentenek az ellenfelek képességei* ezért modernizáció szükséges az A2/AD, űr-, kiber- és hibrid fenyegetések ellen, mint az űr és földfelszíni jelző és figyelmeztető rendszerek, integrált és rugalmas ISR platformok, stratégiai szállítás, nagy hatótávolságú, precíziós csapásmérő rendszerek, rakétavédelmi technológiák, vízfelszín alatti rendszerek, távirányítású járművek és technológiák, különleges műveleti erők és kibernűveleti erők. Ezen felül fejleszteni kell az Egyesült Államok globális státuszát fenntartó képességeket, illetve modernizálni kell a vezetés-irányítási infrastruktúrát, a megosztott műveletek hatékony támogatására. Korszerűsíteni kell a nukleáris képességeket is, és védeni kell a honi területeket az aszimmetrikus fenyegetésekkel szemben.

Az ipari mozgástér bővítése érdekében kiterjeszti kapcsolatait a különböző amerikai vállalkozásokkal, beleértve a világ leginnovatívabb cégeit, hogy a legjobb megoldásokat elsajátítsa. A haderő erőfeszítéseket tesz, hogy a Védelmi Innovációs Kezdeményezés által kijelölt stratégiai és műveleti előnyöket kiaknázza, melyek hadijátékokból, koncepciók fejlesztéséből, széleskörű technológiai beruházásokból nyerhetők.

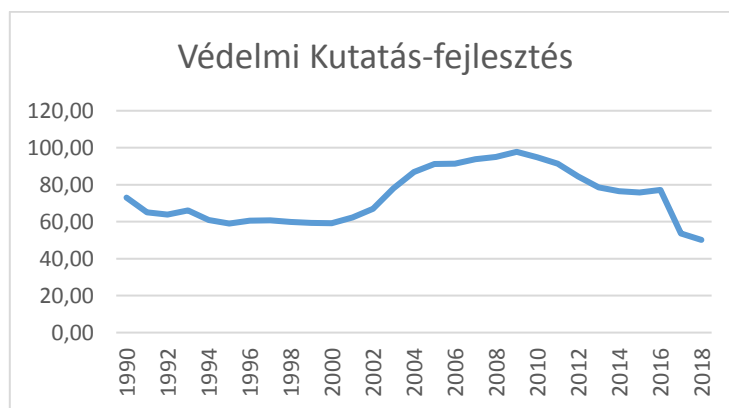
Együttműködve a civil innovatív cégekkel pilot-projektet indítottak In-Q-Tel néven, amelyik egy profitorientált stratégiai beruházó azzal a céllal, hogy biztonsági kormányzati szervek és ügynökségek részére rövid időn belül (6-36 hónap) megoldásokat kínáljanak a technológiai fejlődés jelentette legégetőbb biztonsági kihívásokra.

A stratégia idején elfogadott költségvetések jelentős keretet biztosítottak a modern haditechnikai eszközök beszerzésére a haderőnemeknél (hajóegységek, Virginia osztályú tengeralattjárók, rombolók, személyzet nélküli felszín alatti eszközök és repülőgép hordozóról indítható légijárművek, vadászgépek, stratégiai bombázók, helikopterek, földi, modern nukleáris és űreszközök). Külön keretet fordítottak a gyártási innovációs intézményekre.

Megállapítható ugyanakkor, *hogy az új kihívók felől érkező nyomás nem csökkent és áttörő technológia nélkül a technológiai felsőbbrendűség nem tartható.*

Megvizsgálva az Egyesült Államok védelmi célú kutatás-fejlesztési költségeit látható, hogy 2000 és 2008 között a fejlesztésre fordított költségek meredeken emelkedtek. A világválság hatására a költségvetés csökkent, majd újra meredek emelkedésnek indult. A grafikon vége megtévesztő, mivel 2017-től a kutatás-fejlesztési tevékenységek új definíciója miatt a fejlesztés és tesztelés utolsó stádiumában lévő főleg védelmi projektek nem számítanak bele a kutatás-fejlesztésbe.

15. sz. ábra: Az Egyesült Államok védelmi kutatás-fejlesztési költségvetésének alakulása a vizsgált időszakban⁴⁴⁹

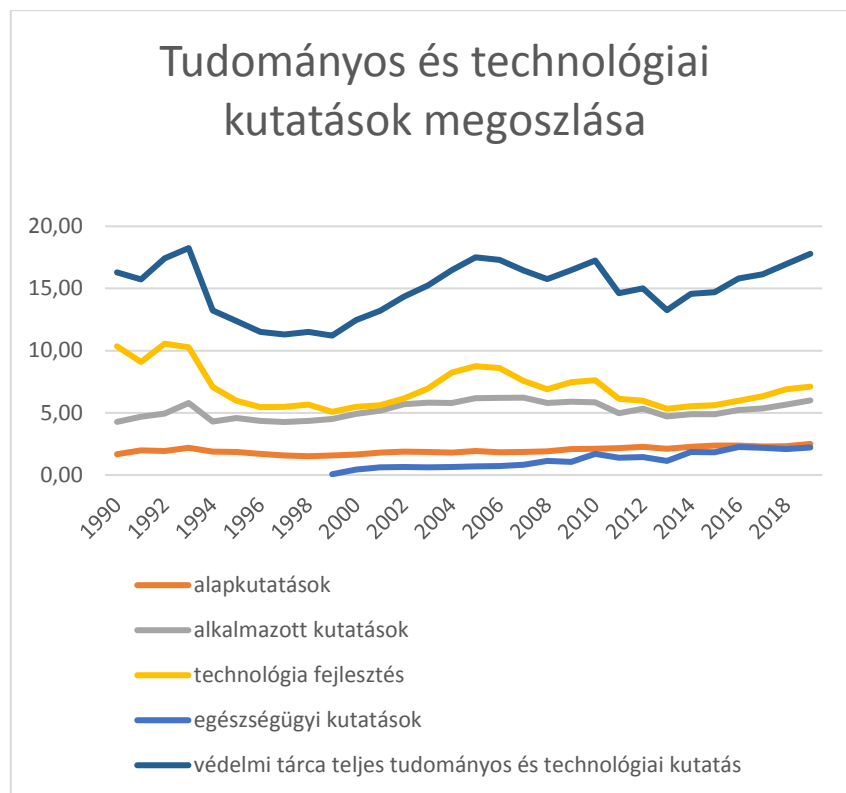

Forrás: American Association for the Advancement of Science

A következő ábrán látható, hogy a kutatásra fordított dollárok legnagyobb része technológia fejlesztésre fordítódik de a védelmi tárca finanszíroz alap és alkalmazott kutatásokat is.

16. sz. ábra: Az Egyesült Államok tudományos és technológiai kutatásainak megoszlása a vizsgált időszakban

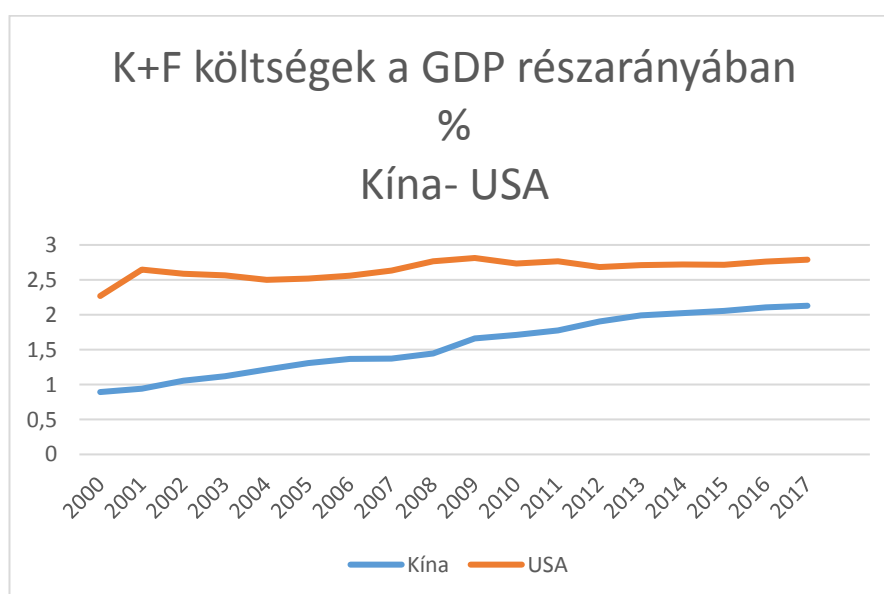
⁴⁴⁹ 2017-től új definíció a kutatás-fejlesztési tevékenységre.

Forrás: American Association for the Advancement of Science

Összehasonlítva az Egyesült Államok és Kína a GDP %-ában kutatás-fejlesztésre fordított költségeit, és tendenciáját láthatjuk, hogy az technológiai felsőbbrendűség nem tartható fenn sokáig.

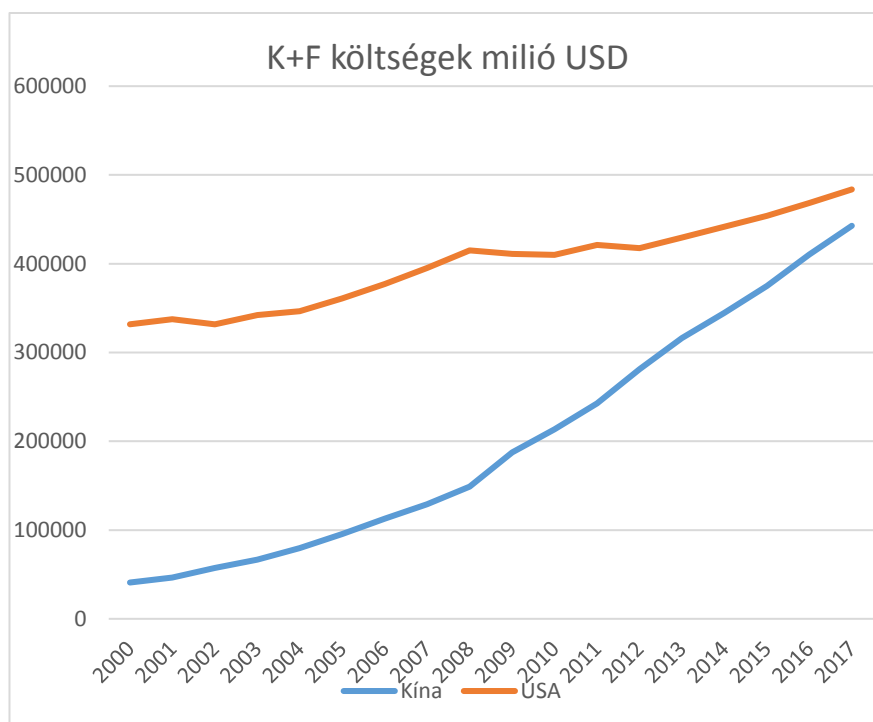
17. sz. ábra: Az Egyesült Államok és Kína GDP arányos kutatás-fejlesztési költségei 2000 és 2017 között.

Forrás: OECD <https://data.oecd.org/>

Hogy teljesen tiszta képet kapjunk a folyamatról meg kell vizsgálnunk a kutatási-fejlesztési költségeket nominál értéken. Az ábrán látható, hogy Kína költsége éveken belül utoléri az Egyesült Államokat.

18. sz. ábra: Az Egyesült Államok és Kína kutatás-fejlesztési költségei 2000 és 2017 között.

Forrás: OECD <https://data.oecd.org/>

Összegezve a technológiai fejlődés által generált konkrét változásokat az amerikai katonai stratégiákban, amelyek valamennyi kategóriában (ends, ways, means) megtalálhatók, az idő múlásával egyre hangsúlyosabban, az alábbi megállapítások tehetők:

1. A katonai stratégiákban külön fejezetet illetve hangsúlyt kapott a modernizáció és a transzformáció, innováció.
2. A nem állami szereplőkhöz került technológia, illetve a kettős felhasználású technológia erős választ generált az hírszerző és információ kezelési és feldolgozási képességekben, valamint a különleges műveleti erők felértékelődésében. Ehhez kapcsolódik még a nagytávolságú precíziós csapásmérő képesség fejlesztése időérzékeny célok ellen is.

3. A hagyományos elrettentési és erőketvetítési képesség átalakult, jellemző a fejlett technológiák kikényszerítette költségigény növekedés, valamint a nukleáris elrettentés szerepének csökkenése.
4. Az állami és nem állami szereplő ellenfelek technológiai fejlődése következtében megszűnt az Egyesült Államok természetes védelme, hangsúlyosan jelent meg az országvédelem és a belbiztonsági feladatok.
5. A multipolárisá váló nemzetközi rendszerben kihívóként jelentkező ellenség hozzáférést gátló és terület megtagadó képességeinek fejlődése – amelyet időben kitolt az Egyesült Államok tartós technológiai fölénye – csak gyors hatékony technológiai fejlesztésekkel közömbösíthető.
6. A technológiai előny olvadásával növekedett az Egyesült Államok regionális és globális ráutaltsága a szövetségesekre, partnerekre.
7. A csapásmérések pontosságának fejlődése alacsonyabb saját és járulékos, civil veszteségrátával végrehajtható műveleteket eredményeztek. Ez befolyásolta az amerikai haderő alkalmazásának politikai feltételrendszerét.
8. Komoly változások következtek be a haderő és parancsnoki struktúrában. A változások kikényszerítették az önálló kiberparancsnokságot, növelték a különleges műveleti parancsnokság jelentőségét és erőit, és 2019-ben újra létrehozták az új parancsnokságot.
9. A költségvetés egyre nagyobb részét emészti fel a kutatás-fejlesztés. „2019-re például az előző évinél 24% több forrást kért a védelmi minisztérium erre a célra.”⁴⁵⁰

Ha a fenti változásokat megvizsgáljuk, illetve figyelembe vesszük egyik fő jellemzőjét – az *új technológia és a változások iránti fogékonyságot* – látható, hogy hosszabb távon több változás is bekövetkezhet az Egyesült Államok stratégiai kultúrájában:

- A technológia preferálása, mint erősokszorozó tovább erősödhet a mesterséges intelligenciát alkalmazó rendszerek kifejlesztésével.
- A döntő csaták és a nagy tűzerő helyett, a rendelkezésre álló információk és adatok gondos elemzésével a kiválasztott célokra – a kívánt hatás elérése érdekében gondosan kiválasztott helyen és időben végrehajtott – precíziós

⁴⁵⁰ Harrison, Todd – Daniels, Saemus P.: Analysis of the FY 2019 Defense Budget. Washington, DC, Center for Strategic and International Studies, 2018.

csapásokat mérve hajthat végre műveleteket, illetve tovább fokozhatja a különleges műveleti erők alkalmazását.

- A modern technológia által lehetővé tett nagy távolságú csapásmérés lehetősége csökkentheti a veszteségeket, ezáltal a katonai erő alkalmazását korlátozó veszteségérzékenységet.
- A hátszág természetes védelmének megszűnése csökkentette az amerikai társadalom és politikai vezetés magabiztosságát, ugyanakkor – még ha átmenetileg is – erősítette a patriotizmust.

Következtetésként levonható, hogy a jövőben az Egyesült Államok, globális érdekei katonai erővel támogatott érvényesítéséhez fokozni fogja a haderő technológiai fejlesztését, kiemelt figyelemmel az áttörő jellegű fejlesztésekre. Ennek érdekében nem csak védelmi tudományos kutatás-fejlesztési tevékenységét fokozza, hanem a védelmi fejlesztések területén együttműködik innovatív civil cégekkel.

A nagy műveleti költségekkel járó hadjáratok helyett kisebb precíziós csapásokat és különleges műveleti erőket alkalmazva érvényesíti érdekeit.

Valamennyi globális közös és virtuális térben egyre robusztusabb védelmi rendszereket épít ki, amelyek meggátolják területének stratégiai megközelítését.

7. BEFEJEZÉS

7.1. ÖSSZEGZETT KÖVETKEZTETÉSEK

Az Egyesült Államok katonai stratégiáinak vizsgálata során megállapítottam, hogy a dokumentumokban nem fellelhető a katonai „siker receptje”. A dokumentumok szorosan kapcsolódnak a jelentősen politikafüggő nemzeti biztonsági stratégiákhoz, ami még a katonai stratégiák szintjén is jelentős behatást eredményez. A kormányzatok konzervatív, illetve demokrata értékei a katonai erő alkalmazásában is megmutatkozik és a dokumentum szerepet játszik abban, hogy a politikai vezetés elfogadtassa a „biztonság árát” az amerikai társadalommal. Ezt a célt szolgálja a dokumentumok elérhetőségére kialakított rendszer, ami megkülönbözteti a katonai stratégiát és a nyilvános összefoglalót.

Ugyanakkor megvizsgálva a felsőbb szintű stratégiákat, és a szintén nyilvános, alárendelt doktrínákat, illetve az abban foglaltakat összevetve a valós eseményekkel, arra az eredményre jutunk, hogy a stratégiák tárgyilagos dokumentumoknak tekinthetők. Részben a stratégiai kultúra, de az Egyesült Államok esetében az általános társadalmi kultúra részének is tekinthető ez a magatartás.

Megvizsgálva a stratégiai kultúrát arra a szilárd következtetésre jutottam, hogy a nemzeti sajátosságok nagymértékben befolyásolják a stratégiai gondolkodást. A stratégiai döntéseket az adott nemzet és vezetőinek filozófiai, politikai, kulturális és kognitív meghatározottsága és a történelmi tapasztalatok, valamint a hosszú idő alatt kialakult stratégiai preferenciák határozzák meg, amelyek nem, vagy csak nagyon lassan változnak. Ezek alapján megvizsgálva az Egyesült Államokat beazonosítottam az amerikai stratégiai kultúra jellemzőit, amelyeket felleltem a megvizsgált katonai stratégiákban is.

Az értékek és az Egyesült Államok stratégiai viselkedése közötti kapcsolatot nem meghatározóként, hanem befolyásolóként azonosítottam. Ezek a tényezők az azonnali cselekvés és elismerés társadalmi preferenciája, a döntő csaták lehetőségének keresése, a nagy tűzerő alkalmazása, a technológiai innováció és a problémák megoldására fókuszáló szemléletmód, az új és a változások iránti fogékonyság, az idő központi szerepe, az emberi élet védelme – legyen az saját vagy ellenség – miatti

veszteségérzékenység. A sikerekhez nagyban hozzájárul a mindenki számára kötelező patrióta nemzeti identitás és az izolacionista szemléletű amerikai társadalom is.

A katonai stratégiák politikai meghatározottságát mutatja, hogy bár az amerikai stratégiai kultúra jellemzője, hogy az amerikaiak hajlandóak értékekért és ideálokért háborúzni, e téren változás figyelhető meg. Az elmúlt 30 év időnként elhúzódó katonai beavatkozásai azt mutatják, hogy az Egyesült Államok nemzeti érdekei alapján meghozott stratégiai döntéseket erkölcsi retorikával legalizálják, illetve fogadtatják el a közvéleménnyel.

Bár lassú folyamatok, sikerült azonosítanom azokat a stratégiai kultúra változásokat is, amelyeket a technológiai változások okoznak. Ezek alapján az amerikai stratégiai kultúrában erősödik a technológia preferálása, mint erősokszorozó, melyet fokozni fog a mesterséges intelligenciát alkalmazó rendszerek kifejlesztése. A döntő csaták keresése és a nagy tűzerő helyett, a rendelkezésre álló információk és adatok elemzésével a kiválasztott célokra – a kívánt hatás elérése érdekében gondosan kiválasztott helyen és időben végrehajtott – precíziós csapásokat mérve hajthat végre műveleteket, illetve tovább fokozhatja a különleges műveleti erők alkalmazását. A modern technológia által lehetővé tett nagy távolságú csapásmérés lehetősége csökkenti a saját veszteségeket, ezáltal a katonai erő alkalmazását korlátozó veszteségérzékenységet. A hátszág természetes védelmének megszűnése csökkentette az amerikai társadalom és politikai vezetés magabiztosságát, ugyanakkor tovább erősíti a patriotizmust.

Ezek a változások meg fognak jelenni az amerikai stratégiai dokumentumokban. A célok meghatározásánál az ambíciószint fenntartásához – bízva a legújabb fejlesztésekben – fokozzák a technológia és az innovatív eljárások alkalmazását. A haderőstruktúra és a haderő jellege folyamatosan átalakul, az eltolódás a teljes összhaderőnemiség felé új irányt vesz – a legtágabban értelmezett – összhaderőnemi különleges műveletek irányába.

A nem állami szereplők – a kettős felhasználású, vagy kiszivárgott technológiák által erősített képességeik – ellen folytatott küzdelem fordított hatásként jelentkezik, és a stratégiák írják elő az innovatív, gyors ütemű, esetenként áttörő jellegű technológiai fejlesztéseket.

A változások a hadügyi forradalmak logikájából adódóan a kihívók, a stratégiák multilaterális jellege és az interoperabilitás miatt a szövetségesek és partnerek stratégiáiba is beépül. A közös fejlesztések eredményessége a védelmi kutatói hálózatok együttműködéséhez, fúziójához, fokozottabb védelmi ipari együttműködéshez vezetnek, a kutatás-fejlesztési költségek védelmi költségvetésekben elfoglalt részarányának növekedése mellett. Tovább erősödik a védelmi technológiák megszerzésére irányuló tevékenység.

7.2. ÚJ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK

1. Igazoltam a stratégiai kultúra elméletek létjogosultságát, miszerint a nemzeti sajátosságok nagymértékben befolyásolják a stratégiai gondolkodást. Megállapítottam, hogy a stratégiai döntéseket az adott nemzet és vezetőinek filozófiai, politikai, kulturális és kognitív meghatározottsága és a történelmi tapasztalatok, valamint a hosszú idő alatt kialakult stratégiai preferenciák határozzák meg. Az Egyesült Államok stratégiai gondolkodás elméletét, dokumentumait és intézményrendszerét összevetettem az amerikai társadalom általános jellemzőivel, feltárva összefüggéseiket beazonosítottam az amerikai stratégiai kultúra jellemzőit, különös tekintettel a tudományos technológiai dimenzióra.
2. Összehasonlító elemzést folytattam, és teleológiai szemlélettel értékeltem a hidegháború utáni amerikai katonai stratégiákat. A cél-forrás viszonyrendszer és a percepciók összefüggéseinek bemutatására egyedi értékelő és szemléltető rendszert dolgoztam ki. Az általam felállított szempontrendszerben a stratégiákat az utólagos objektív értékelés alapján elhelyeztem.
3. Beazonosítottam a hidegháború utáni intenzív technológiai fejlődés hatásait az amerikai katonai stratégiákra. Megállapítottam, hogy a technológiai vívmányok és a stratégiai dokumentumok kölcsönös hatással vannak egymásra. A technológia fejlődés eredményei új harceljárásokhoz vezetnek, amelyek átalakítják a stratégiai gondolkodást, másrészt a stratégiai problémák új, innovatív megoldásokat kényszerítenek ki.
4. Új megvilágításba helyeztem azokat az amerikai stratégiai kultúrá-változásokat, amelyeket a technológiai fejlődés generál. Ezek alapján egyértelműen tetten érhető, hogy az amerikai stratégiai kultúrában erősödik a

technológia preferálása, mint erősokszorozó tényező. Ezért kerül előtérbe a döntő csaták, nagy tűzerő és totális megsemmisítés helyett, a precíziós csapásokat és a különleges műveleti erők alkalmazása. A fejlett haditechnika csökkenti a saját veszteségeket, ezáltal a katonai erő alkalmazását korlátozó veszteségérzékenységet. Ezek a tényezők formálják az Egyesült Államok jövőbeni katonai stratégiáit.

5. Megvizsgálva a haditechnikai fejlődés és a stratégiaalkotás viszonyrendszerét kimutattam, hogy a technológiai fejlődés, intenzitásánál és komplexitásánál fogva kényszerítő erőként hat a stratégiákra nézve. A technológiai változás a stratégiai ciklusokat – tervezés, végrehajtás, felülvizsgálat – saját jellemzői függvényében készletet transzformációra.

7. 3. AJÁNLÁSOK

A technológiai fejlettség és a stratégiák, valamint a védelmi képességek közötti közvetlen összefüggés miatt kiemelt figyelmet kell fordítani a kutatás-fejlesztésre. Az innovatív technológiai megoldások erősokszorozóként hatnak ezért célszerű figyelembe azokat a magyar stratégiák alkotásakor is.

Az Egyesült Államok stratégiai kultúrájában és stratégiáiban beállt változások hatással lesznek kül- és szövetségi politikáira, valamint a NATO stratégiáira is. A folyamatok beazonosításával és azok figyelembevételével saját politikáink alakításakor Magyarország a változások haszonélvezője lehet.

A fejlett amerikai stratégiai intézményrendszer alapján célszerű lenne az amerikai RAND corporation-hoz hasonló, magyar, független, objektív, elemző intézményt létrehozni, amelyik a katonai szervezetekkel közvetlen kapcsolatban állva, hasznosítva a tapasztalatokat hozzájárulhatna a magyar védelmi képességek és stratégiai gondolkodás fejlődéséhez.

HIVATKOZOTT IRODALOM JEGYZÉKE

Könyvek, időszaki kiadványok

Almond, Gabriel A. - Verba, Sidney: The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations. Princeton University Press. 1963. 574 o.

Arms, Anita M.: Strategic Culture: The American Mind. In.: Thomas C. Gill (szerk.): Essays on Strategy IX. Washington, D.C., National Defence University Press. 1993. 3-29. o.

Arreguin-Toft, Ivan: How the Weak Win Wars. A Theory of Asymmetric Conflict. In.: International Security, 26. évf. (2001) 1. szám. 93-128. o. Forrás: <https://web.stanford.edu/class/polisci211z/2.2/Arreguin-Toft%20IS%202001.pdf> [2019. 06. 05.]

Art, Robert J.: A Defensible Defense - America's Grand Strategy after the Cold War. In: International Security, 15. évf. (1991) 4. szám. 5-53. o.

Aspin, Leslie „Les”: Report on the Bottom-Up Review. Washington D.C. 1993. október. 108 o. Forrás: <https://apps.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a359953.pdf> [2019. 06. 05.]

Bagby, Laurie M. Johnson: The Use and Abuse of Thucydides in International Relations. In: International Organisation, 48. évf. (1994 tél) 1. szám. 131-153. o. Forrás: https://www.jstor.org/stable/2706917?seq=1#page_scan_tab_contents [2019. 06. 17.]

Balogh István: A 2012-es magyar nemzeti katonai stratégia értékelése. In.: Külügyi Szemle. (2013. tél). 3-24. o. Forrás: https://kki.hu/assets/upload/01_Balogh_Istven.pdf [2019. 06. 06.]

Balogh István: A washingtoni nukleáris stratégiai tervezés mint intézményi játszma. In.: Nemzet és Biztonság, Biztonságpolitikai Szemle. 2010. február. 33-42. o. Forrás: http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/balogh_istvan-a_washingtoni_nuklearis_strategiai_tervezes_mint_intezmenyi_jatszma.pdf [2019. 06. 15.]

Balshaw, K. S. Wing Commander RAF: Spending Treasure Today but Spilling Blood Tomorrow: What are the Implications for Britain of America's Apparent Aversion to Casualties? Defence Studies, 1. évf. (2001) 1. szám. 99-120. o. Forrás: <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/714000016?needAccess=true> [2019. 06. 08.]

Barnett, Thomas: The Pentagon's New Map: War and Peace in the Twenty-First Century. Berkley Books. 2005. 448 o.

Bartlett, Henry C. - Holman, G. Paul - Somes, Timothy E.: The Art of Strategy and Force Planning. In.: Naval War College Review, 48. évf. (1995) 2. szám. 1-13. o. Forrás: <https://digital-commons.usnwc.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.com/&httpsredir=1&article=3188&context=nwc-review> [2019. 06. 12.]

Belasco, Amy: The Cost of Iraq, Afghanistan, and Other Global War on Terror Operations Since 9/11. CRS Report for Congress. Washington DC, Congressional Research Service. 2014. december 8. 106 o. Forrás: <https://fas.org/sgp/crs/natsec/RL33110.pdf> [2019. 06. 08.]

Berger, Thomas U.: From Sword to Chrysanthemum - Japan's Culture of Anti-militarism. In.: International Security, 17. évf. (1993) 4. szám. 119-150. o. Forrás: https://www.jstor.org/stable/2539024?seq=1#page_scan_tab_contents [2019. 06. 10.]

Berger, Samuel R. - Scowcroft, Brent: The Right Tools to Build Nations. The Washington Post (Online), 2005. július 27. Forrás: https://www.washingtonpost.com/archive/opinions/2005/07/27/the-right-tools-to-build-nations/d1ba90ee-576a-438e-b46b-2000a1b919bb/?utm_term=.ce94b20be0c4 [2019. 06. 10.]

Berkebile, Richard E.: Military Strategy Revised – A Critique of the Lykke Formulation. In: Military Review Online Exclusive (2018. május 7.) Forrás: <https://www.armyupress.army.mil/Portals/7/Army-Press-Online-Journal/documents/Berkebile-v2.pdf> [2019. 06. 10.]

Brake, Jeffrey D.: Quadrennial Defense Review (QDR): Background, Process, and Issues. CRS Report for Congress. 2001. június. 6 o. Forrás: <https://www.globalsecurity.org/military/library/report/crs/RS20771.pdf> [2019. 06. 10.]

Bright, M. James: A failure in strategy: America and the Vietnam War 1965-1968. Quantico, USMC Command And Staff College. 2001. április 12. 57 o. Forrás: <https://apps.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a401184.pdf> [2019. 06. 10.]

Cancian Mark F. - McPeak, Rick (et. al): Formulating National Security Strategy. Past Experience and Future Choices. Washington, D.C., Center for Strategic and International Studies. 2017. június. 191 o. Forrás: https://csis-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/171006_CSIS_NationalSecurityStrategyFormulation_FINAL.pdf?42zeMDWbvXQ1xJs9OTe64dWZwVMXT.gZ [2019. 06. 10.]

Cerami, Joseph R. - Holcomb, James F. Jr. (szerk): U.S. Army War College Guide to Strategy. (2011. február) 282 o. Forrás: <https://ssi.armywarcollege.edu/pdffiles/PUB362.pdf> [2019. 06. 10.]

Chapman, Gary: An Introduction to the Revolution in Military Affairs. Helsinki, XV. Amaldi Conference on Problems in Global Security. 2003. szeptember. 21 o. Forrás: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download;jsessionid=E6812F6950DEE9DED2EB98913FEEBBBF?doi=10.1.1.557.4787&rep=rep1&type=pdf> [2019. 06. 10.]

Clausewitz, Carl von: A háborúról. 1. kötet. Zrínyi Kiadó, Budapest. 1961. 348 o.

Clausewitz, Carl von: A háborúról. 2. kötet. Zrínyi Kiadó, Budapest. 1962. 517 o.

Curran, Dolores: Traits of a Healthy Family. New York, Ballantine Books. 1984. 130 o.

Csiki Tamás: A stratégiai dokumentumok rendszere. In: Nemzet és Biztonság, Biztonságpolitikai Szemle. (2008) 8. szám. 76-81. o. Forrás: http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/csiki_tamas-a_strategiai_dokumentumok_rendszere.pdf [2019. 06. 05.]

Deák János: A katonai stratégiák változásai és fejlődésük lehetséges irányai. In.: Hadtudomány. (2008) 1. szám. 55-69. oldal. Forrás: http://mhtt.eu/hadtudomany/2008/1_2/055-069.pdf [2019. 06. 07.]

Dale, Catherine: National Security Strategy: Mandates, Execution to Date, and Issues for Congress. CRS Report for Congress. Washington DC, Congressional Research Service. 2013. augusztus 6. 27 o. Forrás: <https://fas.org/sgp/crs/natsec/R43174.pdf> [2019. 06. 11.]

Davis, Paul K.: Analytic Architecture for Capabilities-Based Planning, Mission-System Analysis, and Transformation. Santa Monica, Calif., RAND Corporation. 2002. Forrás: https://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR1513.html [2019. 06. 17.]

Deák János: A katonai stratégiák változásai és fejlődésük lehetséges irányai. In: Hadtudomány (2008) 1. szám 55-69. o. Forrás: http://mhtt.eu/hadtudomany/2008/1_2/055-069.pdf (2019. 06. 05.)

Eisenstein, James - Kessler, Mark - Williams, Bruce A. - Switzer, Jacqueline Vaughn: The Play of Power: An Introduction to American Government. New York, St. Martin's Press. 1996.

Etl Alex: Az elrettenetés látszata: az Operation Atlantic Resolve. In.: Nemzet és Biztonság (2016) 3. szám. 75-85. o. Forrás: http://real.mtak.hu/90974/7/nb_2016_3_07_etl_alex_-_az_elrettentenes_latszata-az_operation_atlantic_resolve.pdf [2019. 06. 06.]

Fukuyama, Francis: America at the Crossroads – Democracy, Power, and the Neoconservative Legacy. New Haven, Yale University Press. 2006. 226 o.

Gaddis, John Lewis: Strategies of Containment. A Critical Appraisal of American National Security Policy During the Cold War, Felülvizsgált és bővített kiadás. New York, Oxford University Press. 2005. 484 o.

Gaddis, John Lewis: We Now Know – Rethinking Cold War History. New York, Oxford University Press. 1997. 425 o.

Gallup, George - Castelli, Jim. The People's Religion: American Faith in the 90's. New York, Macmillan. 1989. 278 o.

Gray, Colin S.: Out of the Wilderness: Prime Time for Strategic Culture. National Institute for Public Policy. 2006. július. 35 o. Forrás: <https://fas.org/irp/agency/dod/dtra/stratcult-out.pdf> [2019. 06. 12.]

Gray, Colin S.: National Style in Strategy: The American Example. In: International Security, 6. évf. (1981. ősz) 2. szám. 21-47. o. Forrás: https://www.jstor.org/stable/2538645?seq=1#page_scan_tab_contents [2019. 06. 12.]

Gray, Colin S.: Strategic Culture as Context: The First Generation of Theory Strikes Back. In.: Review of International Studies, 25. évf. (1999) 49-69. o. Forrás: https://www.jstor.org/stable/20097575?seq=1#page_scan_tab_contents [2019. 06. 12.]

Gray, Colin S.: The American Way of War: Critique and Implications. In.: McIvor, Anthony D. (szerk.): Rethinking the Principles of War. Annapolis, Naval Institute Press. 2005. 572 o.

Gray, Colin S.: War, Peace and International Relations - An Introduction to Strategic History. New York, Routledge. 2007. 392 o.

Gray, Colin S.: War, Peace and Victory - Strategy and Statecraft for the Next Century. New York, Simon and Schuster. 1990. 448 o.

Grygiel, Jakub J. – Mitchell, A. Wess: Nyugtalan határvidék. Felemelkedő riválisok, sebezhető szövetségesek és az amerikai hatalom válsága. Budapest, Antall József Tudásközpont, 2017. 303 o.

Gulf War Documents: Meeting between Saddam Hussein and US Ambassador to Iraq April Glaspie. GlobalResearch, 2012. március 5. Forrás: <https://www.globalresearch.ca/gulf-war-documents-meeting-between-saddam-hussein-and-ambassador-to-iraq-april-glaspie/31145> [2019. 01. 22.]

Hartnett, Kevin: A New Law to Describe Quantum Computing's Rise? Quantamagazine, 2019. június 18. <https://www.quantamagazine.org/does-nevens-law-describe-quantum-computings-rise-20190618/> [2019. 06. 12.]

Hebert, Paul H.: Deciding What Has to Be Done: General William E. DePuy and the 1976 Edition of FM 100-5, Operations. Leavenworth Papers, 16. Combat Studies Institute. 1988. 131 o.

Harrison, Todd – Daniels, Saemus P.: Analysis of the FY 2019 Defense Budget. Washington, DC, Center for Strategic and International Studies, 2018. Forrás: https://csis-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/180917_Harrison_DefenseBudget2019.pdf?uUH.v7t_nXrNnkX01631flu7IGamFle9 [2019. 06. 10.]

Hollander, Edwin P.: Leadership and Power. In: Lindsay, Gardner - Aronson, Elliot (szerk.): Handbook of Social Psychology. 2. kiadás. New York, Addison-Wesley. 1985. 485-537. o.

Irving, Kristol: On the Character of American Political Order. In.: Utley, Robert (szerk.): The Promise of American Politics: Principles and Practice after Two Hundred Years. New York, University Press of America. 1989. 12. o.

Jaffe, Lorna S.: The Development of the Base Force 1989-1992. Washington, DC, Joint History Office (Office of the Chairman of the Joint Chiefs of Staff). 1993. július. 72 o. Forrás: <http://www.orchestratingpower.org/lib/Military%20Force%20Structure/1989-1992%20baseforce.pdf> [2019. 06. 06.]

Johnston, Alastair Iain: Cultural realism - Strategic Culture and Grand Strategy in Chinese History. Princeton, Princeton University Press. 1998. 322 o.

Johnston, Alastair Iain: Thinking about Strategic Culture. In.: International Security. 19. évf. (1995) 4. szám. 32-64. o. Forrás: <http://www.fb03.uni-frankfurt.de/45431264/Johnston-1995---Thinking-about-Strategic-Culture.pdf> [2019. 06. 12.]

Jost, Tyler: Defend, Defect, or Desert? - The Future of the Afghan Security Forces. Policy Brief, Center for a New American Security, 2015. január 8. Forrás: https://s3.amazonaws.com/files.cnas.org/documents/CNAS_Afghan_ANF_policybrief_Jost.pdf?mtime=20160906080447 [2019. 06. 18.]

Kaiser Ferenc: Az erőszak mint az állam speciális érdekérvényesítő eszköze. In.: Góczy István (szerk.): Az igazságos háború elvétől az igazságos békéig. Budapest, Dialóg Campus. 2017. 55-72. o.

Katzenstein, Peter J. - Okawara, Nobuo: Japan's National Security - Structures, Norms and Policies. In.: International security, 17. évf. (1993) 4. szám. 84-118. o. Forrás:

https://www.jstor.org/stable/pdf/2539023.pdf?seq=1#page_scan_tab_contents [2019. 06. 12.]

Kier, Elizabeth: Culture and Military Doctrine: France between the Wars. In.: International Security, 19. évf. (1995) 4. szám. 65-93. o. Forrás: https://www.jstor.org/stable/2539120?seq=1#page_scan_tab_contents [2019. 06. 12.]

Kier, Elizabeth: Imagining War, French and British Military Doctrine Between the Wars. Princeton, Princeton University Press. 1997. 256 o.

Kim, Jiyul: Cultural Dimensions of Strategy and Policy. Carlisle, Strategic Studies Institute, U.S. Army War College. 2009 május. 54 o. Forrás: <file:///C:/Users/forgacsb/Downloads/pub919.pdf> [2019. 06. 12.]

Klein, Bradley S.: Hegemony and Strategic Culture: American Power Projection and Alliance Defence Politics. In.: Review of International Studies, 14. évf. (1998) 2. szám. 133-148. o. Forrás: https://www.jstor.org/stable/20097137?seq=1#page_scan_tab_contents [2019. 06. 12.]

Kugler, R.: Policy Analysis in National Security Affairs. New Methods for a New Era. 1. kiadás. Washington, DC., National Defense University, Center For Technology and Security Policy. 2006. 637 o. Forrás: <https://ndupress.ndu.edu/Portals/68/Documents/Books/CTBSP-Exports/Policy-Analysis-in-National-Security-Affairs.pdf?ver=2017-06-16-123623-230> [2019. 06. 17.]

Kuhn, S. Thomas: The Structure of Scientific Revolutions. 2. bővített kiadás. Chicago, University of Chicago. 1970. 222 o. Forrás: https://projektintegracija.pravo.hr/download/repository/Kuhn_Structure_of_Scientific_Revolutions.pdf [2019. 06. 17.]

Legro, Jeffrey W.: Cooperation Under Fire - Anglo-German Restraint during World War II. New York, Cornell University Press. 1995. 272 o.

Legro, Jeffrey W.: Military Culture and Inadvertent Escalation in World War II. In.: International Security, 18. évf. (1994) 4. szám. 108-142. o. Forrás: https://www.jstor.org/stable/2539179?seq=1#page_scan_tab_contents [2019. 06. 12.]

Lange, Katie: Military Units: How Each Service Is Organized. DoDLive, 2017. május 17. Forrás: <http://www.dodlive.mil/2017/05/17/military-units-how-each-service-is-organized/> [2019. 06. 10.]

Lantis, Jeffrey S.: Strategic Culture: From Clausewitz to Constructivism. In.: Strategic Insights, 6. évf. (2005. november) 10. szám. 15 o. Forrás: <https://calhoun.nps.edu/bitstream/handle/10945/11257/lantisOct05.pdf?sequence=1> [2019. 06. 12.]

Layne, Christopher: Rethinking American Grand Strategy: Hegemony or Balance of Power in the 21st Century?. In: World Policy Journal, 15. évf. (1998. november) 2. szám. 8-28. o.

Law, Tim: Rebalancing What, Exactly? Analysing the United States' Pacific Pivot. 23-30. o. Forrás: http://www.defence.gov.au/adc/adfj/Documents/issue_198/Law_Nov_2015.pdf [2019. 06. 10.]

Liddell Hart, B. H.: Stratégia. Budapest, Európa Könyvkiadó. 2002. 567 o.

Lowther, Adam: Deterring Nonstate Actors. In: Lowther, Adam (szerk.): Thinking About Deterrence - Enduring Questions in a Time of Rising Powers, Rouge Regimes and Terrorism. Alabama, Air University Press. 2014. 344 o.

Lykke, Arthur F. Jr.: Toward an understanding of military strategy. In.: Cerami, Joseph R. – Holcomb, James F. Jr. (szerk.): U.S. Army War College Guide to Strategy (2011. február) 13. fejezet, 179-185.o. Forrás: <http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/army-usawc/strategy/13lykke.pdf> [2019. 06. 03.]

Luttwak, Edward N.: Strategy – The Logic of War and Peace. Cambridge, Harvard University Press. 1987. 320 o.

Magyarics Tamás: Az Egyesült Államok külpolitikájának története. Második, átdolgozott és bővített kiadás. Budapest, Antall József Tudásközpont. 2014. 782 o.

Mahnken, Thomas G.: United States Strategic Culture. Washington, Comparative Strategic Cultures Curriculum. 2006. 25 o. Forrás: http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/dtra/mahnken_strat_culture.pdf [2019. 06. 12.]

Mahnken Thomas G. – FitzSimonds, James R.: The Limits of Transformation: Officer Attitudes Toward the Revolution in Military Affairs. 17. kiadás, Newport Paper. Newport, Naval War College Press. 2003. 134 o.

Marshall, Andrew W.: Some Thoughts on Military Revolutions – Second Version. Memorandum for the Record. Washington, D. C., Office of the Secretary of Defense, Office of Net Assessment. 1993. augusztus 23. 16 o. Forrás: <https://stacks.stanford.edu/file/druid:yx275qm3713/yx275qm3713.pdf> [2019. 06. 20.]

McCarthy, Niall: The Evolution Of The F-35's Unit Cost [Infographic]. Forbes (Online), 2018. szeptember 14. Forrás: <https://www.forbes.com/sites/niallmccarthy/2018/09/14/the-evolution-of-the-f-35s-unit-cost-infographic/#759cc7307501> [2019. 06. 17.]

Metz, Steven: Armed Conflict in the 21st Century: The Information Revolution and Post-Modern Warfare. Carlisle, Strategic Studies Institute, U. S. Army War College.

2000. április. 129 o. Forrás: <https://publications.armywarcollege.edu/pubs/1535.pdf> [2019. 06. 10.]

Metz, Steven – Kievit, James: Strategy and the Revolution in Military Affairs: From Theory to Policy. Carlisle, Strategic Studies Institute, U. S. Army War College. 1995. június 27. 55 o. Forrás: <https://ssi.armywarcollege.edu/pdffiles/PUB236.pdf> [2019. 06. 08.]

Meinhart, Richard M.: National Military Strategies: A Historical Perspective, 1990 to 2012. In.: Bartholomees, Boone J. Jr. (szerk.): U.S. Army War College Guide to National Security Issues. II. rész: National Security Policy and Strategy. 5. kiadás. Carlisle, Strategic Studies Institute, U.S. Army War College. 2012. 81-93. o.

Max, Weber: The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism., Gloucester, Parsons Talcott. 1988. 62-64. o.

Mendonça, Sandro - Pina e Cunha, Miguel (et. al.): Wild Cards, Weak Signals and Organizational Improvisation. Forrás: <http://fesrvsd.fe.unl.pt/WPFEUNL/WP2003/wp432.pdf> [2019. 06. 20.]

Mező András: Az amerikai stratégiaalkotás elméleti kérdései (1.). In: Honvédségi Szemle, 144. (2016) 2. szám. 3-12. p.

Mező András: Az amerikai stratégiaalkotás elméleti kérdései (2.). In: Honvédségi Szemle, 144. (2016) 3. szám.

Moore, Gordon E.: Cramming More Components onto Integrated Circuits. In.: Electronics, 38. évf. (1965. április 19.) 8. szám. 4 o. Forrás: <https://newsroom.intel.com/wp-content/uploads/sites/11/2018/05/moores-law-electronics.pdf> [2019. 06. 15.]

Morgan, Forrest E.: Compellence and the Strategic Culture of Imperial Japan - Implications for Coercive Diplomacy in the Twenty-First Century. Westport, CT and London, Praeger. 2003. 312 o.

Morgenthau, Hans J.: Politics Among Nations. New York, Alfred A. Knopf. 1978. 410 o.

Nye, Joseph S.: Understanding International Conflicts: An Introduction to Theory and History. 7. kiadás. New York, Pearson. 2009. 320 o.

Ochmanek, David: Restoring U.S. Power Projection Capabilities, Responding to the 2018 National Defense Strategy. RAND Corporation, Perspective, 2018. július. 15 o. Forrás: https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/perspectives/PE200/PE260/RAND_PE260.pdf [2019. 06. 15.]

Overy, Richard: Why the Allies Won? New York, Jonathan Cape. 1995. 396 o.

Porkoláb Imre: A stratégia Művészete – Szervezeti innováció kiszámíthatatlan üzleti környezetben – Szun-ce gondolatai alapján. Budapest, HVG könyvek. 2019.

Pozzerka Zoltán: Az Amerikai Egyesült Államok védelmi tervezési rendszerei. In: Nemzet és Biztonság, Biztonságpolitikai Szemle. 2016. 1. szám. 76-91. o. Forrás: http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/nb_2016_1_09_pozderka_zoltan_-_az_amerikai_egyesult_allamok_vedelmi_tervezesi_rendszerei.pdf [2019. 06. 18.]

President Bush Announces Major Combat Operations in Iraq Have Ended. A Fehér Ház archív weboldala. 2003. május 1. Forrás: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2003/05/20030501-15.html> [2019. 06. 17.]

Record, Jeffrey: The American Way of War - Cultural Barriers to Successful Counterinsurgency. Alabama, Cato Institute. Policy Analysis, No. 577. 2006. szeptember 1. 20 o. Forrás: <https://object.cato.org/sites/cato.org/files/pubs/pdf/pa577.pdf> [2019. 06. 13.]

Resperger István: Kis háborúk nagy hatással. A XXI. század fegyveres konfliktusai, a terrorizmus és aszimmetrikus hadviselés jellemzői. In.: Felderítő Szemle, 12. évf. (2013) 1. szám. 200-229. o. Forrás: <http://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2013-1.pdf> [2019. 06. 12.]

Ricks, Thomas E.: America's enduring grand strategy: The Constitution of the United States. Foreign Policy (Online) 2010. május 5. Forrás: <https://foreignpolicy.com/2010/05/05/americas-enduring-grand-strategy-the-constitution-of-the-united-states/> [2019. 06. 06.]

Ronkovich József: A 21. század hadviselésének néhány főbb jellemzője. In.: Hadtudomány. (2009) 1–2. szám. 57-62. o. Forrás: http://mhtt.eu/hadtudomany/2009/1_2/057-062.pdf [2019. 06. 20.]

Sagan, Scott D.: SIOP-62: The Nuclear War Plan Briefing to President Kennedy. In.: International Security, 12. évf. (1987) 1. szám. 22-51. o.

Schaub, Gary: Are Rogue Regimes Deterrable? In.: Lowther A. B. (szerk.): Deterrence - Rising Powers, Rogue Regimes, and Terrorism in the Twenty-First Century. New York, Palgrave Macmillan, 2012. 135-161. o.

Snyder, Jack L.: The Soviet Strategic Culture: Implications for Limited Nuclear Operations (R-2154-AF). Santa Monica, Calif., The Rand Corporation. 1977. szeptember. 47 o. Forrás: <https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/reports/2005/R2154.pdf> [2019. 06. 12.]

Statement of Admiral Samuel J. Locklear, U.S. Navy Commander, U.S. Pacific Command before the House Armed Services Committee on U.S. Pacific Command

posture. 2013. március 5. 38 o. Forrás: <http://docs.house.gov/meetings/AS/AS00/20130305/100393/HHRG-113-AS00-Wstate-LocklearUSNA-20130305.pdf> [2019. 06. 08.]

Strachan, Hew: Strategy and Contingency. In: International Affairs, 87. évf. (2011. november) 6. szám. 1281–1296. o.

Stone, Elizabeth: Comparative Strategic Cultures Literature Review (Part 1), Comparative Strategic Cultures Curriculum. 2006. október 1. 10 o. <https://fas.org/irp/agency/dod/dtra/stratcult-comp.pdf> [2019. 06. 12.]

sz. n.: Brezinzski, Zbigniew: Korai még a partnerség (Amerika és Oroszország). In.: Magyar Szemle (online) Új folyam, III. évf. (2017) 6. szám. Forrás: http://www.magyarszemle.hu/cikk/korai_meg_a_partnerseg_amerika_es_oroszorszag [2019. 06. 19.]

sz. n.: Airpower in Operation Desert Storm. USAF Fact Sheet 91-03 Special Edition. 1991. május. Forrás: <https://www.globalsecurity.org/military/library/report/1991/airpower.htm> [2019. 06. 20.]

sz. n.: Putin hails Russia's new laser weapons, claiming they're right out of 'science fiction'. Business Insider, 2019. május 17. Forrás: <https://www.businessinsider.com/putin-hails-new-russian-laser-weapons-2019-5> [2019. 06. 20.]

Szun-Ce: A hadviselés törvényei (Szun-Ce Ping-Fa). Fordította: Tőkei Ferenc. A Magyar Elektronikus Könyvtár digitális kiadása. Forrás: <http://mek.oszk.hu/01300/01345/01345.htm#eloszo> [2019. 06. 12.]

Toffler, Alvin and Heidi: War and Anti-War: Survival at the Dawn of the 21st Century. Boston, Little Brown & Co. 1993. 302 o.

Tunader, Ola: Bush's Brave New World. A New World Order – A New Military Strategy. In.: Bulletin of Peace Proposals. 4. évf. (1991) 22. szám. 355-368. o. Forrás: https://www.jstor.org/stable/44481588?seq=1#page_scan_tab_contents [2019. 06. 19.]

Turay Alfréd: Ismeretelmélet. Az 1984-es kiadás javított változata. Budapest, Katolikus Hittudományi Főiskolai Jegyzetek. Forrás: Magyar Elektronikus Könyvtár: <http://mek.oszk.hu/07900/07967/html/#6> [2019. 06. 17.]

Yarger, Harry R.: Strategic Theory for the 21st Century: The Little Book on Big Strategy. Carlisle, Strategic Studies Institute. 2006. február. 83 o. Forrás: <https://www.comw.org/qdr/fulltext/0602yarger.pdf> [2019. 06. 04.]

Weigley, Russell F.: The American Way of War – A History of United States Military Strategy and Policy. Bloomington, Indiana University Press. 1977. 584 o.

Wilson, Ernest J.: Hard Power, Soft Power, Smart Power. In: The Annals of the American Academy of Political and Social Science. (2008. március) 616. szám. 110-124. o.

Wylie, Joseph C.: Military Strategy: A General Theory of Power Control. New Brunswick, Rutgers University Press. 1967. 169 o.

Jogszabályok

Carl Levin And Howard P. “Buck” McKeon National Defense Authorization Act For Fiscal Year 2015. Public Law 113–291, 2014. december. Forrás: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CPRT-113HPRT92738/pdf/CPRT-113HPRT92738.pdf> [2019. 06. 07.]

National Defense Authorization Act for Fiscal Year 1997. Public Law 104-201-SEPT. 23, 1996. Forrás: <https://www.congress.gov/104/plaws/publ201/PLAW-104publ201.pdf> [2019.04.10.]

National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2017. 2016. november 30. Forrás: <https://www.congress.gov/114/crpt/hrpt840/CRPT-114hrpt840.pdf> [2019. 06. 07.]

National Security Act of 1947. 1947. július 26. Forrás: <https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/1947-07-26.pdf> [2019. 04. 06.]

Goldwater-Nichols Department of Defense Reorganization Act of 1986. Public Law 99-433-OCT. 1, 1986. Forrás: https://history.defense.gov/Portals/70/Documents/dod_reforms/Goldwater-NicholsDoDReordAct1986.pdf [2019. 04. 08.]

U.S. Code Title 10. Armed Forces, Subtitle A General Military Law, Part I. Organization and General Military Powers, Chapter 2. Department of Defense, Section 118. Quadrennial defense review. Forrás: <https://law.justia.com/codes/us/2001/title10/subtitlea/parti/chap2/sec118> [2019. 06. 11.]

U.S. Code Title 10. Armed Forces, Subtitle A General Military Law, Part I. Organization and General Military Powers, Chapter 2. Department of Defense, Section 118. Defense Strategy Review. Forrás: <https://codes.findlaw.com/us/title-10-armed-forces/10-usc-sect-118.html> [2019. 06. 11.]

U.S. Code Title 10 Armed Forces, Subtitle A. General Military Law, Part I. Organization and General Military Powers, Chapter 2. Department of Defense, Section

113. Secretary of Defense. Forrás: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/10/113> [2019. 06. 11.]

U.S. Code Title 10 Armed Forces, Subtitle A. General Military Law, Part I. Organization and General Military Powers, Chapter 5. Joint Chiefs of Staff, Section 153. Chairman: functions. Forrás: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/10/153> [2019. 06. 11.]

U. S. Code Title 50. War and national defense, Chapter 44. National security, Subchapter I. Coordination for national security, Section 3043. Annual national security strategy report. Forrás: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/50/3043> [2019. 06. 11.]

Stratégiai dokumentumok, doktrínák

Capstone Concept for Joint Operations: Joint Force 2020. 2012. szeptember 10. 24 o. Forrás: https://www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Doctrine/concepts/ccjo_jointforce2020.pdf?ver=2017-12-28-162037-167 [2019. 06. 19.]

Deterrence Operations Joint Operating Concept. 2006 december. Forrás: https://www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Doctrine/concepts/joc_deterrence.pdf?ver=2017-12-28-162015-337 [2019. 06. 19.]

Dictionary of The United States Military Terms for Joint Usage. Washington D.C., Egyesített Vezérkar. 1950. 104 o. Forrás: <https://archive.org/details/DictionaryOfTheUnitedStatesMilitaryTermsForJointUsage/page/n103> [2019. 06. 05.]

DOD Dictionary of Military and Associated Terms. 2019. május. 382 o. Forrás: <https://www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Doctrine/pubs/dictionary.pdf> [2019. 06. 05.]

Joint Publication 1-02. Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms, 2001. április 12. 780 o. Forrás: [https://www.bits.de/NRANEU/others/jp-doctrine/jp1_02\(10-08\).pdf](https://www.bits.de/NRANEU/others/jp-doctrine/jp1_02(10-08).pdf) [2019. 06. 10.]

National Military Strategy of the United States. 1992. január. 32 o. Forrás: <https://history.defense.gov/Portals/70/Documents/nms/nms1992.pdf?ver=2014-06-25-123420-723> [2019. 06. 19.]

National Military Strategy of the United States of America, 1995. 30 o. Forrás: <https://history.defense.gov/Portals/70/Documents/nms/nms1995.pdf?ver=2014-06-25-123428-503> [2019. 06. 19.]

National Military Strategy of the United States, 1997. 33 o. Forrás: <https://history.defense.gov/Portals/70/Documents/nms/nms1997.pdf?ver=2014-06-25-123438-080> [2019. 06. 20.]

The National Military Strategy of the United States of America, 2004. A Strategy for Today; A Vision for Tomorrow. Forrás: <https://history.defense.gov/Portals/70/Documents/nms/nms2004.pdf?ver=2014-06-25-123447-627> [2019. 06. 21.]

The National Military Strategy of the United States of America, 2011. Redefining America's Military Leadership. Forrás: <https://dod.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/2011-National-Military-Strategy.pdf> [2019. 06. 22.]

The National Military Strategy of the United States of America, 2015. The United States Military's Contribution To National Security. Forrás: https://www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Publications/2015_National_Military_Strategy.pdf [2019. 06. 21.]

National Security Strategy of the United States. 1991 augusztus. 37 o. Forrás: <https://history.defense.gov/Portals/70/Documents/nss/nss1991.pdf?ver=2014-06-25-121158-580> [2019. 06. 19.]

A National Security Strategy of Engagement and Enlargement, 1995. február. 41 o. Forrás: <https://history.defense.gov/Portals/70/Documents/nss/nss1995.pdf?ver=2014-06-25-121226-437> [2019. 06. 19.]

A National Security Strategy for A New Century, 1997. május. 34 o. Forrás: <https://history.defense.gov/Portals/70/Documents/nss/nss1997.pdf?ver=2014-06-25-121242-623> [2019. 06. 20.]

The National Security Strategy of the United States of America, 2002. szeptember. Forrás: <https://history.defense.gov/Portals/70/Documents/nss/nss2002.pdf?ver=2014-06-25-121337-027> [2019. 06. 21.]

National Security Strategy, 2010. május. 60 o. Forrás: <http://nssarchive.us/NSSR/2010.pdf> [2019. 06. 21.]

National Security Strategy, 2015. február. 35 o. Forrás: <http://nssarchive.us/wp-content/uploads/2015/02/2015.pdf> [2019. 06. 21.]

Nuclear Posture Review Report, 2010. április. 72 o. Forrás: https://dod.defense.gov/Portals/1/features/defenseReviews/NPR/2010_Nuclear_Posture_Review_Report.pdf [2019. 06. 22.]

Presidential Decision Directive - NSC-25, 1994. május 3. 29 o. Forrás: <https://fas.org/irp/offdocs/pdd/pdd-25.pdf> [2019. 06. 19.]

Report of the Quadrennial Defense Review, 1997. május. 74. o. Forrás: <https://apps.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a326554.pdf> [2019. 06. 20.]

Quadrennial Defense Review Report, 2001. szeptember 30. Forrás: <https://archive.defense.gov/pubs/qdr2001.pdf> [2019. 06. 21.]

Quadrennial Defense Review Report, 2010. február. 128 o. Forrás: <https://archive.defense.gov/qdr/QDR%20as%20of%2029JAN10%201600.pdf> [2019. 06. 21.]

Quadrennial Defense Review, 2014. 88. o. Forrás: https://archive.defense.gov/pubs/2014_quadrennial_defense_review.pdf [2019. 06. 20.]

Egyéb források

Congressional Record, 1970. december 3. Forrás: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/GPO-CRECB-1970-pt29/pdf/GPO-CRECB-1970-pt29-6-2.pdf> [2019. 06. 17.]

Kislexikon Online. http://www.kislexikon.hu/rendszerelemzes_a.html

Statistical Abstract of the United States. U.S. Census Bureau, 2003. Forrás: <https://www.census.gov/library/publications/2003/compendia/statab/123ed.html> [2019. 06. 20.]

Sequestration and National Defense, 2013. november 7. Forrás: <https://www.c-span.org/video/?316038-1/sequestration-national-defense> [2019. 06. 19.]

SIPRI

www.statistica.com

A SZERZŐ TÉMÁHOZ KAPCSOLÓDÓ PUBLIKÁCIÓI

Szegő László: Politikaelemzés – egy módszer a stratégiai dokumentumok értékelésére. In.: Hadtudományi Szemle – Hadtudomány Online. 12. évf. (2019) 1. szám. 175-183. o.

Szegő László: Az amerikai stratégiaalkotás modellje. In.: Hadtudományi Szemle 4. évf. (2011) 1. szám. 44-49. o.

Szegő László: A stratégiai kultúráról. In.: Hadtudomány (Online), 23. évf. (2013) 1. elektronikus szám. 45-54. o.

Szegő László: Az Amerikai Egyesült Államok stratégiai kultúrája. In.: Hadtudomány. 24. évf. (2014) 1-2. szám. 25-34. o.

Szegő László: Az amerikai stratégiai kultúra napjaink katonai konfliktusaiban. In.: Hadtudományi Szemle. 7. évf. (2014) 1. szám. 66-70. o.

FÜGGELÉK

Az Amerikai Egyesült Államok elnökei, védelmi miniszterei és nemzetbiztonsági tanácsadói 1981 és 2019 között

Az elnöki ciklus(ok) és a választások időpontjai	Név	Védelmi miniszter és a nemzetbiztonsági tanácsadó neve
1981. január 20. – 1989. január 20. megválasztva: 1980-ban és 1984-ben	Ronald Reagan	védelmi miniszter: <i>Caspar Weinberger</i> (1981. jan. 21-1987. nov. 23.) <i>Frank Carlucci</i> (1987. nov. 23-1989. jan. 20.)
		nemzetbiztonsági tanácsadó: <i>Colin Powell</i> (1987. nov. 23-1989. jan. 20.)
1989. január 20. – 1993. január 20. megválasztva: 1988-ban	George H. W. Bush	védelmi miniszter: <i>William Howard Taft IV</i> (1989. jan. 20-márc. 21. ügyvivő) <i>Dick Cheney</i> (1989. márc. 21-1993. jan. 20.)
		nemzetbiztonsági tanácsadó: <i>Brent Scowcroft</i> (1989. jan. 20-1993. jan. 20.)
1993. január 20. – 2001. január 20. megválasztva: 1992-ben és 1996-ban	Bill Clinton	védelmi miniszterek: <i>Leslie Aspin</i> (1993. jan. 20-1994. febr. 3.) <i>William Perry</i> (1994. febr. 3-1997. jan. 23.) <i>William Cohen</i> (1997. jan. 24-2001. jan. 20.)
		nemzetbiztonsági tanácsadók: <i>Anthony Lake</i> (1993. jan. 20-1997. márc. 14.) <i>Sandy Berger</i> (1997. márc. 14-2001. jan. 20.)
2001. január 20. – 2009. január 20. megválasztva: 2000-ben és 2004-ben	George W. Bush	védelmi miniszter: <i>Donald Rumsfeld</i> (2001. jan. 20-2006. dec. 18.) <i>Robert Gates</i> (2006. dec. 18-2011. júl. 1.)
		nemzetbiztonsági tanácsadó: <i>Condoleezza Rice</i> (2011. jan. 21-2005. jan. 25.) <i>Stephen Hadley</i> (2005. jan. 26.-2009. jan. 20.)
2009. január 20. – 2017. január 20. megválasztva: 2008-ban és 2012-ben	Barack Obama	védelmi miniszterek: <i>Robert Gates</i> (2006. dec. 18-2011. júl. 1.) <i>Leon Panetta</i> (2011. júl. 1-2013. febr. 26.) <i>Chuck Hagel</i> (2013. febr. 27-2015. febr. 17.) <i>Ash Carter</i> (2015. febr. 17-2017. jan. 19.)
		nemzetbiztonsági tanácsadó: <i>James Jones</i> (2009. jan. 20-2010. okt. 8.) <i>Tom Donilon</i> (2010. okt. 8-2013. júl. 1.) <i>Susan Rice</i> (2013. júl. 1-2017. jan. 20.)
2017. január 20.- megválasztva: 2016-ban	Donald Trump	védelmi miniszter: <i>Jim Mattis</i> (2017. jan. 20-2018. dec. 31.) <i>Patrick M. Shanahan</i> (2019. jan. 1-je óta ügyvivő)
		nemzetbiztonsági tanácsadó: <i>Michael Flynn</i> (2017. jan. 20-2017. febr. 13.) <i>Keith Kellogg</i> (2017. febr. 13-20. ügyvivő) <i>H. R. McMaster</i> (2017. febr. 20-2018. ápr. 9.) <i>John R. Bolton</i> (2018. ápr. 9-től)

